PETER HÄRTLING

Hubert sau Întoarcerea la Casablanca

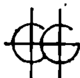
Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI: ION STATE

Grafica: Nicolae Sârbu. Ilustrația: imagine din filmul „Casablanca".

GLOBUS

Peter Härtling

HUBERT SAU ÎNTOARCEREA LA CASABLANCA

ROMAN

Traducere de
GABRIEL BERKES

EDITURA UNIVERS

Bucureşti
1981

Rick : *Who are you, really ? And what were you before ? What did you do and what did you think ?* *

Din filmul **„Casablanca"**

---

* Rick : Cine ești de fapt ? Și ce-ai fost înainte ? Ce-ai făcut și ce-ai gîndit ?

1. SE CUMPĂRĂ O PĂLĂRIE

TREABA DEVENI serioasă cînd Hubert Windisch își cumpără o pălărie, prima din viața lui, o pălărie cu borul moale, gri închis și cu o panglică și mai închisă la culoare. Stătuse mult timp nehotărît în fața vitrinei ales decorate, discutase cu el însuși, apoi însă intrase agale în prăvălie, cu mîinile în buzunarele pardesiului, ca unul aflat în trecere prin oraș, și mai curînd îi aruncase pe un ton răstit, decît i se adresase, domnului mai în vîrstă, impecabil îmbrăcat, care după toate aparențele era proprietarul prăvăliei :

Aș dori o pălărie.

Ceea ce era o dorință stupidă în acea prăvălie. Ce altceva putea să cumpere acolo ?

Pentru dumneavoastră, domnul meu ?

Întrebarea nu era cu nimic mai prejos. Era oare de crezut ca un bărbat de patruzeci și ceva de ani, care intra atît de hotărît într-o prăvălie, să vrea să cumpere o pălărie pentru altcineva ?

Pentru mine, firește. Acum, Hubert putea să fie furios de-a binelea, cum își imaginase mai înainte. Pentru cine altul ?

Vînzătorul se înclină imperceptibil, recunoscîndu-şi astfel prostia.

Aveţi vreo dorinţă anume ?

Ceva asemănător aveţi în vitrină, spuse Hubert, însă adăugă iute : Totuşi nu la aceea mă gîndesc.

Domnul mai în vîrstă îl roagă totuşi pe Hubert să-i arate modelul, îşi părăseşte cu un gest niţel prea studiat locul din spatele tejghelei, o ia înaintea clientului. Din nou în faţa vitrinei, Hubert nu mai e hotărît dacă să arate sau nu pălăria asemănătoare celei dorite.

Vînzătorul priveşte întrebător mai întîi spre pălării, apoi spre clientul amuţit.

Deci care ar fi ?

Condiţionalul îl irită pe Hubert, sau poate că şi modulaţia protectoare îl calcă pe nervi. Se întoarce de la vitrină si spune gînditor : Totuşi nu e nici una care să semene cu a mea.

Aveţi deja una în genul acesta ? îl întreabă negustorul, bucuros că a găsit un punct de legătură, şi îl lasă pe Hubert să intre înaintea lui. Între timp, Hubert nu mai e sigur că a făcut alegerea cea mai bună, intrînd în această prăvălie. Mai există şi altele. Omul nu-i place. I se pare prea ironic, cu nasul pe sus. Acesta, la rîndul lui, a simţit evident îndoiala lui Hubert şi, cu o agilitate uluitoare pentru vîrsta lui, începe să îngrămădească pe tejghea tot felul de pălării şi cutii de pălării.

Acestea sînt cu adevărat cele mai bune, italienești și englezești, murmură el, deschide cutiile, scoate la iveală o pălărie după alta. Ce spuneți ?

Italienești ? întreabă Hubert aproape visător, fără a privi fiecare pălărie în parte.

Da, italienești. Tip borsalino !

Hubert tresare, aceasta e parola lui, și îi e dată prea devreme. Borsalino.

Precum am zis. Vînzătorul devine treptat prea zgomotos.

La așa ceva m-am gîndit, spune Hubert, atît de încet, încît vînzătorul de pălării se oprește din agitația lui și încearcă să-i prindă vorbele.

Aha.

Înlătură energic pălăriile și cutiile, scoate dintr-un carton căptușit cu foiță cîteva exemplare ce-i sînt, după cît se pare, deosebit de scumpe.

Dacă acestea nu ... se oprește în mijlocul propoziției, lăsînd în suspensie o amenințare neexprimată.

Hubert e acum într-adevăr încîntat. Patru pălării care corespund întru totul modelului îndrăgit, idealului. Două dintre ele, ce-i drept, cam prea deschise, însă și ele moi, cu borul moale și cu panglica de mătase îmbinată într-un fluture.

Foarte frumoase. Mîinile lui Windisch devin lacome, pipăie fetrul.

Se pune întrebarea dacă vi se potrivește vreuna dintre ele.

La remarca firească a vînzătorului pe Hubert îl trec toate sudorile, își retrage iute mîinile, și le scufundă în buzunarele pardesiului, totuși spune : Oricum, cele mai deschise la culoare nu-mi plac.

Mi-am închipuit eu. Vanitatea vînzătorului abia dacă-l mai atinse pe Hubert. Luă una din cele două pălării cenușii, se duse în fața oglinzii, încercă să și-o pună. Era prea mică, îi stătea caraghios în creștetul capului. O smulse furios. Ca să-și mențină clientul cît de cît în toane bune, vînzătorul pregătise deja a doua pălărie. Hubert și-o puse cu grijă. Îi ședea bine. Îi ședea ca și cum ar fi crescut împreună, ca și cum ar fi purtat-o dintotdeauna, pe orice vreme, cu orice prilej, oricît de nepotrivit, întocmai ca și cum ar fi fost a lui de-o veșnicie. Cu un gest hotărît, Hubert trase borul în jos, abia apoi observă în oglindă figura zîmbitoare, nu, triumfătoare, a vînzătorului de pălării. Se simți tentat să-și scoată pălăria, totuși și-o lăsă pe cap, spuse : O iau.

Vă stă splendid, observă vînzătorul. Arătați un pic ca Humphrey Bogart.

Hubert se sperie în asemenea hal, încît vînzătorul îl apucă de braț și-l întrebă dacă îi era rău.

Nu. Cît vă datorez ? întrebă el.

Hubert voia să termine toată povestea cît mai repede cu putință.

Ca Humphrey Bogart, spusese omul. Voise să-l ridiculizeze sau era o recunoaștere ? Pălăria era foarte scumpă. Trebui să plătească

dînd un cec. Afară, mergînd spre parcare, rămase un timp iritat de comportarea vînzătorului, însă mersul începuse deja să i se schimbe, deveni mai nonşalant, mergea puţin înclinat înainte, nu foarte repede, însă atent. Cu mîinile din nou în buzunarele trenciului. Cutele de pe chipul lui deveniră mai pronunţate. Îşi miji ochii. Avea senzaţia că pălăria, pe care capul lui n-o mai simţea, într-atît de familiară îi devenise, că pălăria arunca în jurul lui o umbră, un cerc de singurătate bărbătească.

2. COPILĂRIE PE CLISĂRAIE

DIN TINE n-o să iasă niciodată un bărbat adevărat. Acesta fusese refrenul copilăriei lui. Ori de cîte ori tatăl lui, murdar de la munca cîmpului şi purtînd hainele de doc ce şi le-alesese drept uniformă, îl copleşea cu această constatare, se gîndea că, în mod vădit, copiii nu erau decît un înveliş, căci ce altceva putea să însemne acel „din tine" decît un mic înveliş pentru ceva foarte mare, din care la urmă ieşea bărbatul. La el acest înveliş era gol. În el nu se afla bărbatul la care se aştepta tatăl lui. Faptul că mama îl consola uneori îi era mai degrabă neplăcut, căci pe ea tatăl o trata cu şi mai mare dispreţ. Dealtfel, pe clisăraie, cum numea tatăl lui mica gospodărie ţărănească unde au trăit timp de patru ani, nu

erau luați în serios decît fratele mai mare al lui Hubert, Wilhelm, din care, după părerea tatălui, putea să iasă un bărbat adevărat, și Winfried Mehrwald, prietenul, cu care tatăl „slujise" împreună.

Friedrich Windisch trăise ca locotenent „rușinea de la Versailles" și „trădarea civililor", luase parte la puciul lui Kapp precum și la luptele din Prusia Orientală și din Silezia Superioară, însoțit mereu de „stegarul Mehrwald", care arareori spunea cîte-un cuvînt, în schimb bătea cu atît mai des călcîiele și își scotea sufletul muncind, chiar dacă nu tocmai cu înflăcărare. Republica îi era nesuferită lui Windisch, adunătura aceea de jidani, golănimea democrată ; sărbătorise uciderea lui Rathenau la o stînă uriașă din munți împreună cu niște camarazi din brigada Ehrhardt și cu alți băieți dați dracului, al căror spirit se călise în furtuni de oțel sau, mai degrabă, se tocise definitiv. Iar cînd n-au mai existat războaie de partizani și nici plebiscite la care să „asiști" cu puștile, cînd unii i se alăturaseră deja unui Hitler, cînd nu-i mai puteai ciomăgi noaptea decît pe socialiști și comuniști, Windisch și imperturbabilul lui prieten auziră de mișcarea țărănistă și hotărîră să întoarcă spatele gunoiului roșu și să se dedice gliei. Luptători deja inițiați și încercați îi ajutară să obțină mica gospodărie cu un petec de pămînt din apropiere de Neustadt, pe Rübenberg. Iar lacul Steinhuder nu era departe.

Cartofii creşteau încă cel mai bine. Cele două vaci de lapte rămaseră tot atît de slăbănoage ca şi jumătatea de duzină de porci a căror îngrijire îi fusese încredinţată Marthei Windisch. Însă femeia nu se achita, după Windisch, cu prea multă tragere de inimă de această sarcină; în general n-avea aproape nimic nemţesc, ţărănesc în ea, încît Wilhelm, fiul cel mare, trebui să-şi asume el supravegherea grajdurilor, cum numea Windisch cu generozitate şopronul pe jumătate dărîmat. Femeia să binevoiască să rămînă în bucătărie, să se-ngrijească de-o hrană sănătoasă şi să vadă de pirpiriul de mezin, din care, era gata să jure pe morţii de pe Somme, n-avea să iasă niciodată un bărbat adevărat.

Aşa stăteau lucrurile.

Cînd îşi amintea mai tîrziu, ce-i drept fără plăcere, de zilele acelea, Hubert se vedea şezînd în lumina asfinţitului pe banca din bucătărie, privindu-şi mama în vreme ce gătea sau spăla vasele şi sperînd că bărbaţii nu se vor întoarce prea curînd. Ar trebui cel puţin să-şi vîre nasul în cărţi, zicea mama, atunci ar putea, datorită culturii dobîndite, să plece mai repede de acasă, chiar dacă nu era din cale-afară de voinic.

Da.

Însă nu citeşte, priveşte fix înaintea lui, se încolăceşte în căldura bucătăriei asemeni unui pisoi.

Ai grijă cînd o veni tata. Mama spunea „tata" ca şi cum ar fi vrut să spună „stăpînul nostru".

Mai tîrziu reuşi să se convingă singur că nu se temuse niciodată, că teama i-ar fi fost luată pe cînd era încă mic de tot, pe pragul dintre conştient şi inconştient. Cum, nu putea spune precis. Probabil printr-o nemaipomenită acumulare de violenţă.

Atunci, în Neustadt pe Rübenberg, cam prin anii douăzeci şi opt, douăzeci şi nouă, pe cînd avea cinci ani şi nu mergea încă la şcoală, deja nu se mai temea de măreţia tatălui. Acesta exista pur şi simplu, atrăgea firi eroice ca Mehrwald şi fratele lui mai mare. Cam tot aşa era şi cu magnetul din cutia de cusut a mamei : bucăţelele de metal le trăgea spre el, aşchiile de lemn, nu. Hubert era pe cît se pare o aşchie de lemn.

Această natură a lui, pe care tatăl o considera falsă, nu-l apăra pe de-a-ntregul. La semănat şi la cules, trebuia să iasă şi el pe ogor. Atunci trebuia să pună umărul fiecare, pînă şi chiulangiii trebuiau să iasă de unde se pitiseră. Desigur, totul trebuia să se petreacă după încercata rînduială a bătrînei cătane. Nu să te tolăneşti în căruţă, ci să stai drept pe stinghia pusă de-a latul, cu faţa în vîntul dimineţii. Uneori, dar numai pe vreme bună, bărbaţii începeau să cînte. Hubert era nevoit să li se alăture. Pentru atîta lucru l-or ţine bojocii şi pe el. Depaaarte, la Sedaaan, pe înălţiiimi. Odată ajunşi pe ogor, tatăl sărea jos primul,

atîrna hățurile de grumajii cailor, punea piedica la roată, se proțăpea cu mîinile înfipte-n șolduri și răcnea : Descălecarea ! Ceea ce trebuia să se petreacă „prompt". Apoi : Adunarea ! Și aceasta trebuia să se desfășoare în ritm susținut. Văzut dinspre tată, Hubert stătea întotdeauna în aripa stîngă. Alinierea ! Își smuceau gîturile în direcția lui Mehrwald, care-și încorda bărbia și și-o împingea în afară. Privirea drept înainte !

Ceea ce-l supăra pe Hubert în toată povestea asta, care abia în amintire îi apărea ridicolă, era că și mama trebuia să se conformeze. I se părea că tatăl nu voia decît s-o chinuiască pe mama.

La muncă-nainte marș !

Astfel începea ziua. Culesul cartofilor se transforma într-o trudă de ocnaș. Locotenentul-major în rezervă avea grijă ca nici unul dintre ei să nu rămînă de căruță, îi mîna de la spate. Pauzele le decidea el singur. Cum însă, împărțind ordine, el nu se spetea la fel ca și ceilalți, odihna era dozată cu mare economie. La amiază — abia seara se mînca ceva cald —, mama împărțea sandvișuri groase pe care tatăl, deși altminteri își nega cu plăcere originea saxonă, le numea *Bemmen* *.

Hubert îngheța, transpira. Era aproape de leșin. Aiura în vreme ce dezgropa tuberculii : își vedea tatăl lovit de trăsnete. Îl vedea bolnav și cocîrjat. Se vedea mare și puternic,

* Pîine cu unt.

încît tatăl îi cerșea în cele din urmă îndurarea. Îi vomita la cină bătrînului în farfurie. Trîntea ușa după el, părăsea pentru totdeauna cazarma tatălui. Și ar fi putut continua aceste gînduri binefăcătoare în visele lui. Dar munca îl epuiza de fiecare dată în asemenea măsură, încît după cină se ducea imediat la culcare, se îngropa în cearșafuri, își mai simțea un timp mădularele zdrobite, apoi dormea stors de vlagă și fără vise pînă cînd era smuls din somn de semnalul de trompetă pe care Mehrwald îl dădea cu desăvîrșită măiestrie.

În 1929 Hubert ar fi trebuit să se înscrie la școală, însă tatăl îi luă orice speranță de-a se bucura de puțină libertate și de primii lui prieteni, atrăgînd atenția autorităților școlare asupra constituției debile a celui de-al doilea născut al său, obținînd și un certificat medical, și îi ordonă băiatului să se întoarcă pe ogor. După el, o astfel de școală era în orice caz mai bună și mai dură, iar pălăvrăgeala republicană atît de la modă acum avea s-ajungă și așa destul de repede la urechile puștiului.

În anul următor, veniturile rămînînd sărăcăcioase, interesul tatălui pentru bucata lor de pămînt, cel puțin pentru aceasta, slăbise. Martha Windisch era tot mai mult silită să se descurce singură cu cei doi fii ai ei. Aceasta nu fără motiv. Sosiseră mesageri agitați. Tovarăși de luptă și complici de-ai tatălui, printre care un anume maior Hartmann care lucra la o bancă și se distingea și printr-un titlu de doctor, ceea ce-l punea în mare încurcătură

pe supusul Windisch care nu știa cu ce titlu să i se adreseze camaradului său, cu „domnule maior“ sau cu „domnule doctor“. Astfel s-a ajuns ca grăsuliul și, după înfățișare, deloc războinicul domn să fie numit „doctormaiorul“ în familia Windisch.

Bărbații vorbeau iarăși și tot mereu despre bătălii. În frazele lor mai întotdeauna neterminate ardeau tancuri, ardea cerul, ardea focul lăuntric, ardea setea pe care și-o stingeau cu enorme cantități de bere și rachiu de secară. Deși Martha Windisch încerca să-i țină pe cei doi fii ai ei departe de agitația bărbaților, ceea ce cu Wilhelm nu-i reușea deloc, și cu toate că Hubert se temea de bărbați, de glumele lor pline de răutate, de hărțuielile lor și de felul în care se lăudau cu puterea lor, se simțea totuși atras în preajma lor, și asta către seară, cînd ei se așezau în jurul mesei din grădină, iar lumina pierea treptat, vitele lărmuiau în grajd, cerul devenea mai plat, o pătură cenușie cu franjuri galbene : multe lucruri i se șterseseră din amintire, scena aceasta nu. Uneori nu mai știa dacă o văzuse în vreun film sau o trăise el însuși. În fond îi era totuna. Din cînd în cînd i se-ntîmpla să cadă în mrejele acestui nădușit romantism bărbătesc.

Din ce-o să trăim ? a fost refrenul intonat de Martha Windisch în următorii doi ani. Din ce ? Bătrînul începuse să fie mai tot timpul pe drum, devenise între timp membru al

NSDAP-ului *, era implicat adesea în încăierări prin tot felul de săli între Erfurt și Kassel, însă, cînd se-ntorcea acasă, știa să răspundă văicărelilor nevestei lui : Ține-te tare. Ăștia ca noi trebuie să strîngă cureaua. Nu mai durează mult ! Pînă cînd Hitler —

Pînă cînd Hitler !

Și strîngeau cureaua simbolică. În realitate, Hubert își tîrîia nădragii într-o bretea.

Pînă cînd Hitler — și asta n-are să mai dureze mult. Atunci o să terminăm cu clisăraia asta, v-o spun eu. Atît de repede, atît de nepăsător putea tatăl să-i întoarcă spatele pînă nu demult slăvitului pămînt, mamei tuturor. Acum însă era în joc Germania. Aceasta era ceva mai mult decît ogorul lor. Pînă și dascălul din Neustadt adoptase un alt ton. Și nu numai atît. Înainte ședea prietenos și blînd în fața oștenilor abecedarelor, mai nou mărșăluia cu pieptul bombat printre rînduri.

S-au schimbat cu toții ? se întreba Hubert. O fi din cauza aerului dimineții de care vorbește tata tot timpul ? O fi din cauza lui Hitler, care, în poza atîrnată de tata deasupra laviței din bucătărie, nu arată deloc ca și cum ar fi un prieten al aerului dimineții ? În 1932, tatăl apăru în uniformă. Era neagră, pe guler și pe umeri avea o scînteiere argintie. Victoria e-a noastră, urlă el. Pe cît se părea, în împrejurimi se dăduseră bătălii și numai Neustadt de lîngă Rübenberg fusese

* Partidul național-socialist muncitoresc german.

cruțat, poate din cauză că clisăraia Windisch-ilor era de mică importanță strategică.

La școală, Hubert învăța pe de rost „Voința germană". I se băgă în cap cît de dăunători erau socialiștii și comuniștii, că vermina aceasta trebuia stîrpită. Și-i închipuia ca pe larvele de gîndaci după care săpau primăvara. Wilhelm îl lămurea. Erau oameni, ce-i drept, însă democrați și de aceea în orice caz trădători de patrie. Deci, totuși oameni. Oare aceștia nu simțeau aerul dimineții ?

Noo, spunea Wilhelm, și se părea că acelora li se luase orice posibilitate de a primi aer.

La 30 ianuarie 1933, Adolf Hitler deveni Reichskanzler. Patru zile mai tîrziu, Hubert își sărbători a zecea aniversare. În mod inexplicabil, pe mama o podideau tot timpul lacrimile.

Tatăl își sărbători victoria la Kassel, unde se mutară în iulie, căci acolo își avea „sediul" unitatea pe care o comanda el. Între timp, aerul dimineții se transformase într-o vijelie. Iar tatăl se afla mereu în frunte.

Cînd veni mașina să-i ia, tata putea deja să dispună de mașini ; mama spuse foarte încet că fuseseră ani răi, de cîtă cazna avuseseră parte, dar poate că îi așteptau alții și mai răi. Wilhelm, fiul ei de paisprezece ani, avu curajul s-o numească pisăloagă. Șoferul rîse. Pe drum trebuiră să oprească de mai multe ori deoarece Hubert nu suporta mersul cu mașina

şi vărsa. Din tine n-o să iasă niciodată un bărbat adevărat, spuse Wilhelm, care şedea în faţă, lîngă şofer.

3. BĂTĂLIA RĂSTURNATĂ

POVESTEA CU pălăria începuse de fapt la Kassel. Nu că Hubert ar fi avut încă din adolescenţă bizara dorinţă de a-şi procura o pălărie, deşi pe atunci, la mijlocul anilor '30, aproape orice civil purta pălărie, iar cei în uniformă, chipie, căşti, şepci, berete de toate formele posibile, însă patima care avea să-l împingă spre pălărie, spre acel borsalino cu bor moale, începuse aici, sub Wilhelmshöhe, mai precis : în cinematografele oraşului. În ce priveşte oraşul în sine, pe care Hubert l-a părăsit în 1941 în uniformă, nu i se întipăriseră în minte prea multe lucruri. Peste cîţiva ani, cînd se reîntoarse acolo pentru înmormîntarea mamei, nu-şi aminti nimic despre străzile oraşului. Îşi explică strania lacună a memoriei lui prin modificările survenite după război, însă de bună seamă că n-ar fi ştiut să se descurce nici dacă asupra Kassel-ului n-ar fi căzut nici o bombă.

Mai înainte ca el să se fi putut refugia în acele grote întunecate în care se ghemuia pe scaune rabatabile, în care nimeni nu se lega

de el, nu-l numea un papă-lapte sfrijit, în care putea să viseze și să devină puternic și inatacabil, mai înainte de a fi descoperit această comodă posibilitate de metamorfozare, o lovitură neașteptată și nedorită îl făcuse să piardă și restul de afecțiune a tatălui. Vina era fără îndoială a lui Wilhelm, care, la cei șaisprezece ani ai lui, ajunsese să fie numărat printre adulți. Wilhelm era *Rottenführer* * la *Hitlerjugend* **, trîntea ordine în dreapta și-n stînga chiar și cînd nu era nimeni în apropierea lui. Fratele mai mare se exersa pe Hubert, care, deși fără plăcere și chinuit de spaime, făcea parte din *Jungvolk* ***, iar tatăl lui precum și prietenul acestuia Winfried nu mai conteneau nici ei cu chemările la ordine, adresate lor înșiși și celor din preajmă, așa încît în jurul lui Hubert mișunau comenzile. Tot timpul își îndrepta spatele. Știa de mult, căci i se reproșase acest lucru de nenumărate ori, că pentru el ordine ca „pieptu-n afară" și „burta-năuntru" n-aveau nici un sens, că pe deasupra mai avea și-un fel de cocoașă și că numai de soldat nu era statura lui, nu, asta-n nici un caz, ci de civil adus de spate — o eroare în sînul tribului.

Wilhelm îl exploata. Făcuse din el ordonanța lui, trăgătorul de cizmă, cum constata mama cu amărăciune. Uneori, ea intervenea

---

* Șef de grupă.

** Organizație a tineretului nazist.

*** Organizație a copiilor în timpul nazismului.

în jocurile bărbaților, luîndu-i apărarea lui Hubert, soțul ei însă o reținea, cică slăbănogului i-ar prinde bine acea asprime, altfel ar pieri de cum ar da ochii cu dușmanul.

În grădina vilei în care locuiau — la etajul doi, încăperile de dedesubt fiind folosite „în scopuri de serviciu" —, se întîlneau aproape la fiecare sfîrșit de săptămînă SS-iști pe care tatăl lui îi instruia. Pregătirile pentru aceste „exerciții" îi plăceau lui Hubert. Inabordabilul tată, care îndeobște dispărea în dosul răcnetelor lui, devenea dintr-o dată mai prietenos, ba chiar mai jucăuș, și se putea întîmpla ca el să-i mîngîie părul lui Hubert. Ce-i drept, spre deosebire de Wilhelm, Hubert nu se putea apropia de locul în care se adunau ei decît pînă la o anumită limită trasată în aer de tatăl lui. Acolo stătea și privea. Pe mai multe capre era așezată o uriașă ladă cu nisip. În aceasta se plămădeau sub mîinile competente și uimitor de delicate, în acest caz, ale tatălui — și cu asistența lui Winfried — peisaje. Pomișori și căsuțe din lemn erau astfel reamplasate în fiecare vineri; cea mai mare importanță o aveau însă soldații, tancurile, tunurile, mașinile, caii — și acestea din lemn. Existau chiar și mici ruine din lemn. Tatăl lucra cu cărți în care erau consemnate bătălii, dar uneori le știa pe dinafară, ceea ce pe Winfried îl dădea gata. Am luat parte la ele, spunea tatăl. Însă în acest unic punct, Winfried îndrăznea să-l corecteze : Din tranșee nu puteai avea o imagine de ansamblu, Fritz.

Nici ăia, obişnuia tatăl să răspundă, şi sub căuşul palmei lui nisipul se transforma în colină.

Douaumont !

Tannenberg !

Bătălia de pe Marna !

Frontul italian îl lăsăm deoparte, spunea tatăl, ca să marcăm Alpii, ar trebui să lucrăm cu pietre, şi asta nu-mi place. Aşa că rămîneau în Franţa şi Rusia.

O singură dată Hubert îndrăznise să ia un cal verde din enorma rezervă, fiind încredinţat că nimeni n-avea să observe.

Era vineri pe-nserat ; mama tocmai ducea pe verandă castroanele cu salată de cartofi, cînd se auzi deodată un răcnet : Unde e al 12-lea regiment de cavalerie ? Iar după aceea, ameninţător : Winfried ? Prietenul Winfried răspundea de păstrarea figurilor, adică el îi transmitea ordinele unui tînăr care avea în custodie lăzile ce adăposteau figurile frumos rînduite şi pentru care avea la dispoziţie o despărţitură specială din pivniţă. Acesta se numea Querder. Winfried răcni la rîndul lui, tot atît de întrebător şi de tăios ca tatăl : Querder ? Însă Querder era în mod reglementar liber, iar înlocuitorul lui n-avea idee. Cum dracu să-l las pe Zieten să iasă aşa din tufişuri ? La acel sfîrşit de săptămînă se luptau istoric, îşi propuseseră bătălia de la Torgau. Ar fi fost deci mai bine dacă Hubert ar fi furat un tanc de lemn. Acum era prea tîrziu. După alte cîteva răbufniri de furie, cu care oca-

zie, dînd din mîini, demolă o pădurice, tatăl se hotărî să înlocuiască regimentul de cavalerie al lui Zieten cu trei căluţi roşii, care de fapt ar fi trebuit să se afle în tabăra austriecilor.

Păi da, spuse el.

Paştele mă-si, spuse atunci Winfried, şi : Lui Querder îi trag eu o săpuneală.

Ceea ce Hubert îşi imagina cît se poate de plastic : cum tata sau Winfried, care ameninţau mai tot timpul cu cîte-o săpuneală, îl luau pe delincvent şi-l săpuneau din cap pînă-n picioare, de nu i se mai vedeau nici ochii de clăbuc.

Hubert îşi îndesase călăreţul lui Zieten şi mai adînc în buzunar şi se ferea să ajungă în apropierea bărbaţilor. Îşi ajuta mama, accepta riscul de a fi luat în bătaie de joc pentru că era puiul mamei, dar bărbaţii erau prea ocupaţi.

Mai tîrziu, dacă ar fi trebuit să explice ce înţelegea prin vară, cum îşi amintea verile trăite — ceea ce, fireşte, nu i se pretindea, căci era un om care lucra cu cifre, părea osificat în faţa unei coloane cu cifre de afaceri —, i-ar fi venit în minte verile petrecute la Kassel, mireasma peluzei ce se întindea în jurul casei, orele petrecute în aer liber, bărbaţii în uniformă, femeile mai tinere pe care le vedea şi în costume de baie din lînă, norii ca niciodată după aceea, ghemotoace albe sus în azur, o lumină lină şi prietenoasă pînă tîrziu în serile acelea călduţe în care bărbaţii deveneau gălăgioşi după ce băuseră, seri ca-

re-l făceau să tînjească după ceva ce nu putea pune-n cuvinte: poate că era viața pe care dorea s-o trăiască, dar n-avea s-o trăiască niciodată, o mare nostalgie care amenința să-i spargă pieptul și așa prea îngust.

Nu bătea la ochi cînd hoinărea prin grădină, singur ori cu Wilhelm și cu prietenii acestuia. La opt îi striga mama, care le punea în față mereu aceeași cină, o farfurie cu supă de fulgi de ovăz și o pîine neagră uscată, fiindcă acestea, după părerea lui Friedrich Windisch, l-ar întrema chiar și pe cel mai plăpînd pui de găină, iar apoi trebuiau să meargă în odăile lor, Wilhelm împotrivindu-se de fiecare dată, nu însă și Hubert, căruia îi plăcea să stea în pat cu fereastra deschisă, ținîndu-și mîinile încrucișate sub cap, să asculte glasurile pe care le lua cu el în visele lui cu ochii deschiși și să-și spună povești în care era mai mare decît toți cei în uniformă, cu toate galoanele și medaliile lor. În ele se înconjura de-un mister care-i neliniștea pe derbedeii aceia gălăgioși.

Am să v-arăt eu.

Am să v-arăt eu.

În seara aceea își părăsi însă odaia, coborî în fugă în bucătărie, ieși pe ușa din dos, se duse în fața casei, unde pămîntul era bătătorit și acoperit de așchii, căci, o dată pe săptămînă, Hulwa, un bătrîn, spărgea lemne acolo și le stivuia la intrarea pivniței. Nu se vedea nimeni. Hubert se așeză pe butucul de spart lemne, își savură triumful pe care nu-l pu-

tea împărţi nici cu Wilhelm, scoase din buzunar regimentul lui Zieten, ezită, frămîntă în palme căluţul de lemn şi-l aruncă apoi cît putu de departe în iarbă. Nici nu-l auzi căzînd, atît era de uşor. Avea să putrezească şi să rămînă dispărut. Căluţul fu găsit. Unul dintre prietenii lui Wilhelm îl văzu în timpul „jocurilor de teren“, şi Wilhelm i-l aduse plin de mîndrie tatălui său, care ordonă ca Querder să se înfăţişeze deîndată în faţa lui şi aruncă întreaga vină asupra bietului om, a dezordinii lui notorii. Se putea considera norocos că avea un superior atît de îngăduitor, însă era limpede că în următoarele trei luni nici nu putea fi vorba de vreo permisie, de asta putea să le scrie şi alor lui acasă. Querder îşi susţinu nevinovăţia, ceea ce îl făcu pe Hubert, la rîndul lui, să-l sprijine : Nu, păi Querder fusese liber în ziua aceea.

Fleanca, urlă *Sturmführer*-ul * Windisch.

Dar e adevărat, remarcă mult mai încet bunul său prieten Winfried. Poate că lipseşte de mai multă vreme căluţul ăsta, spuse în sfîrşit mama, care se alăturase cu băgare de seamă grupei, pentru ca, la nevoie, să-l scoată măcar pe mezin din învălmăşeală.

Imposibil. Nu-i aşa, Winfried ?

Imposibil, confirmă Winfried. Cu o săptămînă înainte am avut lupta de la Rossbach. L-am folosit şi atunci.

---

* Şef de unitate de şoc în formaţiunile paramilitare naziste.

Martha Windisch își trecu mîna pe spatele lui Hubert ca și cum ar fi vrut să-l maseze. Dar ea nu făcea decît să-i dea afectuos semnalul de retragere. Le reuși fără ca Windisch să bage de seamă. Querder stătea mai departe smirnă, disputa asupra cavaleriei pierdute continuînd un timp pe deasupra capului său.

Se putea deci apăra ușor ; era simplu să te sustragi atotputerniciei tatălui. Hubert se îndreptă spre casă împreună cu mama, se lipi puțin de ea, simți o fericire de la care își dorea ocrotire. Apoi se smulse și fugi de-a curmezișul pajiștei spre poartă.

Faptul că se ajunse la o ruptură irevocabilă între Windisch și cel de-al doilea fiu al său se datoră mai degrabă întîmplării decît lui Hubert, sau mai bine zis lui Wilhelm, care, în rîvna lui războinică, era întru totul copia tatălui său. Și nu Wilhelm fu cel pe care să cadă vina.

N-are nici o importanță dacă dezastrul s-a produs cu ocazia acelui sfîrșit de săptămînă în care dispariția regimentului de cavalerie al lui Zieten îi neliniștise pe comandați, sau altă dată. Imaginea, scena era mereu aceeași. În jurul mesei se îngrămădeau uniforme, toate purtînd, firește, însemnele gradelor superioare. Soarele, venit la ordinul tatălui, strălucea din răsputeri și dintr-un unghi favorabil. Mama, asistată de cîteva doamne tinere, pregătea o gustare pe verandă. Tatăl stătea la unul din capetele lăzii cu nisip așezate pe capre, la cel opus aflîndu-se oaspetele cel mai înalt în

grad, amîndoi ținînd cîte o linie în mînă, ceea ce lui Hubert îi amintea în mod neplăcut de școală. (Dealtfel, Hubert învăță să deslușească firile comandanților după felul în care mînuiau linia. Tatăl, de exemplu, de cele mai multe ori parcă și-o smulgea din umăr, ca pe un ghimpe, și o trăgea înapoi tot atît de brusc. Vizaviul său din acea zi, *Hauptsturmführer*-ul Schwämmle, un șvab greoi, gesticula extraordinar de imprecis, nu arăta înspre nimic, mătura cîmpul de luptă, iar Hubert deduse din aceasta că Schwämmle era un om care, practic, nu spunea niciodată nici da, nici nu, în schimb putea fi cu atît mai ordinar și mai perfid. Lipsa de echivoc a tatălui i se părea totuși a fi preferabilă.) Schwämmle, dealtfel, a stat la originea nenorocirii. Mai precis, aceasta se datoră falsei lui mărinimii. El observase că cei doi băieți se tot îndesau în dosul zidului de uniforme negre, că vroiau să urmărească desfășurarea bătăliei, și întrerupse acțiunea cu un semn de întrebare pictat moale în aerul acela de vară : Veniți, băieți, veniți lîngă mine. Tocmai am ajuns la cea mai frumoasă fază de la Torgau —

(Deci a fost totuși Torgau, deci a fost totuși ziua de după pierderea lui Zieten.)

Wilhelm dădu curs invitației fără întîrziere ; Hubert — șovăitor. *Hauptsturmführer*-ul Schwämmle începu să le explice băieților situația, linia se bîlbîia deasupra unui val de nisip în care, printre numeroși pomișori de lemn, erau înfipți mulți soldați de lemn — însă tatăl

puse capăt acestui confuz elan de amabilitate cu un brutal :

Începe bătălia !

Cum caprele erau cam înalte, marginea lăzii îi ajungea lui Hubert pînă la bărbie. Privirea lui se afla la aceeaşi înălţime cu peisajul acela straniu, în multe locuri învolburat, ce se întindea de-a dreptul nemărginit. Erau într-adevăr păduri şi munţi, sate, nenumăraţi soldaţi, tunuri şi cai.

Dumneavoastră sînteţi Daun ! spuse tatăl, eu, Friedrich.

Mda, murmură Schwämmle. Acest gest al tatălui, presupuse Hubert, nu era din cale afară de politicos. Ar fi putut să-l lase şi pe Schwämmle să fie bătrînul Fritz, iar pe Daun să-l joace măcar o dată el însuşi.

Lada bătăliei îl captiva acum în întregime, acel decor minunat alcătuit, amintind atît de clar şi de corect de lucruri trecute. Încă nu se clintea nimic. Figurile nu fuseseră încă mişcate din loc. Tatăl începu să vorbească pe un ton ridicat şi lui Hubert i se păru că învăţase frazele pe de rost :

„Pe 3 noiembrie, în zorii zilei, Friedrich porni marşul ; armata lui înainta în trei coloane separate una de alta prin marea pădure ce se întindea pînă la una din laturile poziţiilor inamice. Un regiment austriac, care stătea ca avanpost în pădure, nimeri astfel, cu totul pe neaşteptate, între primele două coloane —"

Daţi-i drumul ! şuieră tatăl, şi cei doi culisieri, Querder şi ordonanţa lui Schwämmle, în-

cepură să mute figurile de lemn. Trebuie că exersaseră încă de cu dimineață, căci comandantul austriac și regele prusac nu avură nimic de obiectat la manevrele lor.

„Acum se auzi, continuă tatăl, din partea opusă începutul unei canonade ce devenea tot mai intensă. Zieten dăduse peste un avanpost al armatei austriece —"

Ce fraze îi veneau în minte tatălui cînd conducea bătălii de pe vremuri, cît de expresiv, cît de ales vorbea! Deci nu era întotdeauna grosolan. Hubert îl asculta cu tot mai mare respect, îl pierdu însă peste doi sau trei ani la orele de istorie, cînd profesorul le citi din Istoria regelui Prusiei a lui Kugler exact pasajele din capitolul despre Torgau, iar Hubert le recunoscu atît de intens, încît scoase un suspin și profesorul îl întrebă sarcastic dacă se pregătea deja pentru cînd va fi inapt să meargă pe front.

Sub ochii lui Hubert, manevrele deveneau din ce în ce mai vijelioase, șiruri întregi de figuri de lemn se prăbușeau sub mîinile ordonanței lui Schwämmle, prusacii erau pe cale să piardă lupta.

Respirația lui Schwämmle deveni zgomotoasă, trecea pe deasupra capetelor lor ca o furtună.

Pentru a se afla în apropierea evenimentelor, Wilhelm se rezemase de marginea lăzii, ceea ce Hubert nu se încumeta încă să facă. Cînd însă glasul tatălui se ridică, iar mîna obraznică a ajutorului lui Schwämmle se în-

tinse după figura de călăreț ceva mai mare a bătrînului Fritz * și se auzi : „atunci, un glonte îl nimeri în piept ; alunecă de pe cal fără să scoată un sunet", cînd se atinse această neasemuită culme a istoriei militare prusace. Hubert se ridică deasupra marginii lăzii și pentru o clipă cuprinse cu privirea priveliștea aceea răscolită de grenade. Apoi însă aceasta se ridică, venind spre el, trupele alunecară în direcția lui, fură îngropate de nisip, duna veni și le acoperi, și, ceea ce lui i se păru cel mai curios, toți bărbații aceia negri stăteau încremeniți în vreme ce Wilhelm strigă primul și îl trase la o parte. Căzu, auzi un trosnet înspăimîntător, în sfîrșit mai multe strigăte, și hotărî să-și piardă cunoștința.

Nu !

Fir-ar al dracului !

Huuubert !

Acesta era tatăl. Hubert nu se clinti. O umbră se abătu asupra lui, tatăl întrebă : O fi pățit ceva ăsta ? la care Schwämmle răspunse : Nu prea-mi vine să cred, și, pentru a verifica acest lucru, îi puse o cizmă pe piept. Hubert sări în picioare, încercă să fugă, însă mîna tatălui îl înhăță. Se aștepta la lovituri. Acestea nu veniră, în schimb tatăl zbieră : Luați-l ! Querder îl apucă de braț. La coteț ! Acesta era o magazie fără ferestre de lîngă beciul de cărbuni. Querder îl împinse de la spate. În urma lui Hubert se făcu auzit un murmur

* Regele Friedrich al Prusiei.

care suna a regret. Se întrebă dacă era vorba de el sau de bătălia demolată.

Era a doua oară că stătea în văgăuna aceea pe o ladă răsturnată. Prima oară, tatăl îl exilase acolo la cîteva zile după mutarea lor în locuința din Kassel : din greșeală răsturnase de pe măsuța de fumat glastra moștenită de mama și, cum se pronunțase tatăl, nu-l dusese capul nici măcar să-și ceară iertare pentru asemenea nelegiuire. Nu-i era teamă de frig, umezeală, întuneric. Nu-l înspăimîntau decît cărcăiacii, niște gîndaci negri, scîrboși, despre care credea că-l puteau ciupi cu niște foarfeci minuscule sau chiar să i se înfigă sub piele. Își strînse genunchii la piept și rămase ghemuit pe ladă, aproape plutind în aer.

Era atît de întuneric, încît aproape că nu vedea pereții magaziei. Însă de unul dintre ei se putea rezema, îi simțea umezeala, se căznea să se țină drept, adormi.

Îl trezi o rază de lumină. Cînd deschise ochii și-și ridică mîinile ca să se ferească de lumina orbitoare, loviturile cădeau deja ca grindina asupra lui. Orbește. În cap, în ceafă, în spate. Își înghiți scîncetele, se făcu mic. Avea senzația că acolo unde cădeau loviturile s-ar forma o blană care-l făcea insensibil. Gemetele ce însoțeau loviturile tatălui erau unicul zgomot care se auzea în chichineața aceea.

— Lasă-l. Îl omori în bătaie. Aceasta era mama.

Tatăl nu se opri. De ăsta nu-i păcat.

Ar fi frumos dacă aș cădea acum mort la picioarele lui, se gîndi Hubert. Și-și zise : Eu

sînt Richard Inimă-de-Leu. Numai că porcul de cîine n-o știe. Numai că el n-o știe.

Loviturile continuară și după ce tatăl plecase și-l lăsase pe Hubert din nou singur. Ele mișcaseră aerul din magazie și rămăseseră. Lovituri fără număr care cădeau mai departe asupra lui. Cînd se mișca, îl ardea pielea. Totuși adormi. Îl trezi mama. Vino, spuse ea. La școală nu trebuie să te duci azi. În oglindă abia dacă se mai recunoscu. Ochii îi erau îngropați în umflături de-un albastru verzuliu, iar buza de jos arăta ca o crăpătură rîioasă. Aceasta era în 1935.

4. ÎNCERCĂRI EDUCATIVE

HUBERT SE întreba adesea de ce era fiu și totuși nu, de ce făcea parte din familie și totuși se simțea străin. Se juca cu ideea de a fugi de acasă, visa cu ochii deschiși, îl vedea pe tatăl lui murind, sau pe sine însuși, părinții jelindu-l plini de căință, înțelegînd prea tîrziu valoarea fiului rătăcit. Sau își închipuia, după ce lua înfățișarea unui erou, că avea o explicație cu tatăl lui și îl învingea cu cîteva fraze, îl umilea, iar mama trebuia să implore cu lacrimi în ochi puțină înțelegere pentru bietul om căzut în greșeală. Îi era ușor să fie un al-

tul, Richard Inimă-de-Leu sau Dietrich von Bern * sau Winnetou. Cînd intra în rolul vreunuia dintre aceştia, simţea cum creşte, cum capul i se umple de idei mărețe, cum devine de neatins. Uneori îl juca pe Hagen von Tronje *, cel care-l ucidea pe Siegfried *, însă acest rol îi cerea efort, refugiul în această figură nu îi izbutea tot atît de lesne ca în celelalte cazuri, rămîneau resturi şi îndoieli, nu se prea încumeta deoarece n-avea încredere în Hagen, poate că nici n-ar fi vrut să fie Hagen, dar totuşi, neexprimata dorinţă de răzbunare a acestuia îl atrăgea din nou.

Rîdeau de el. Pînă şi mama se îndepărta tot mai mult de el. Era cu capul în nori, nu se putea vorbi serios cu el. Wilhelm nici nu-l mai lua în seamă. Apoi, pe neaşteptate, tatăl începu să se ocupe de el, ceea ce îl nelinişti pe Hubert, căci bătrînul nu putea să fie pur şi simplu prietenos, fără un scop anume, poate doar cu Winfried făcea o excepţie. Planul tatălui începu să se vădească în monologurile pe care le ţinea cu glas tare în faţa fiului său, căci era un strateg nu doar în bătălii, ci şi în viaţă.

Lasă băiatul în pace, o aude pe mama spunînd.

Sînt discuţii pe care le poate reconstitui şi după zeci de ani.

Stau pe verandă, către seară, tatăl şi-a descheiat vestonul, îşi întinde picioarele, fumează un trabuc, cu mîna stîngă bate darabana pe ge-

---

* Eroi din *Cîntecul Nibelungilor*.

nunchi, un obicei prost de care mama încercase să-l dezvețe, căci se enerva pe sine și îi enerva și pe ceilalți. Dar ar fi trebuit să-și închipuie că astfel își desăvîrșise digitația și o utiliza ca mijloc de iritare în discuții.

Acum e un virtuoz.

Lasă băiatul în pace, te rog.

Te rooog. De cîte ori tatăl o maimuțărește pe mama, de cîte ori degetul mic începe să bată cu emfază batjocoritoare, lui Hubert îi vine să se repeadă la omul acela atît de sigur de sine și atît de îngîmfat.

Dar Hubert stă drept, fără să atingă speteaza, cu mîinile pe masă, așteptînd să vadă ce gînduri are tatăl cu ei.

Are gînduri mari.

Și repetă de mai multe ori : Acum ori niciodată ! Prin aceasta, cum devine clar abia treptat, vrînd să spună că din feciorul lui nu se poate făuri un bărbat decît pe loc sau nicicînd, și că prilejul s-a ivit acum odată cu trecerea lui Hubert de la *Jungvolk* la *Hitlerjugend*, de la „joaca țîncilor la treburile serioase ale vieții“.

Și dat fiind că tatăl pregătea asemenea „băi de oțel“, cum se exprima el, că nu trebuia să-și caute ajutoare, ci le comanda, după bunul lui plac, să vină la el, în seara aceea ședea la masă locțiitorul *Bannführer*-ului *, un

* Comandant de detașament fascist de tineret.

tînăr uscățiv, cu picioare peste măsură de lungi și cu craniul deopotrivă de lunguieț, ceea ce corespundea întru totul apreciatelor norme nordice, și povestea, de bună seamă pentru a-i face curaj lui Hubert, despre agitata lui copilărie de neamț trăind în străinătate.

Cică crescuse în Haiti, la Port au Prince, printre negri și alte asemenea specimene, învățase acolo de timpuriu să se apere și să răzbată. Se adunase acolo un mic grup de germani și chiar de la început, pe cînd în *Reich* republica încă lăsa totul să putrezească, ei îl urmaseră pe Adolf Hitler.

Ei, mai erau și pe-aici unii, vru tatăl să-l corecteze, dar tînărul nu-l lăsă să-și termine gîndul. Spre uimirea lui Hubert, tatăl se supuse. Ei...

Franz Wehrhahn avea maniere de om de lume, ceea ce-l impresiona pe bătrînul Windisch. Atît de tînăr și deja atît de umblat, și totodată german din cap pînă-n picioare, asta însemna ceva.

Cerul se întindea ca o pieliță pal albăstruie, iar peluza de dedesubt era nerușinat de verde.

Se putea scula, putea să plece, cît se poate de liniștit, fără să alerge, nu, cu spatele drept și provocator de încet, lăsîndu-i pe cei doi acolo, și își dorea să le vadă fețele consternate, gurile căscate — vă mirați, ai ? — dar nu îndrăznea să se miște. Hubert rămase pe scaunul lui.

Ascultă cu atenție ce avem de gînd cu tine.

Era regretabil că nu ajunsese nici măcar *Hordenführer* * la *Jungvolk*.

Asta s-ar putea aranja.

Da, dar trebuie să facă și el ceva !

Vorbesc, vorbesc și fac din el tot ce vor cu vorbele lor. Îi e indiferent, se preface atent, dar nu înțelege ce spun.

Deci ! spune tatăl de mai multe ori : deci. Și să te pui pe treabă, Hubert !

Wehrhahn povestește iar despre Haiti, cum a ținut el în șah o ceată de derbedei d-ăia colorați, și încă de unul singur pînă să-i vină prietenii în ajutor.

Da, spune tatăl, așa devii bărbat.

El nu vrea să devină, nu așa.

În vacanță plecă în excursie cu cei din *Hitlerjugend*. Se temuse că Wehrhahn avea să-l frece după cum și-ar fi dorit tata, însă acesta se ocupă de el în mod amical, luîndu-l adesea la el în cort și făcîndu-l totodată aghiotantul lui, ceea ce-i supără pe unii dintre ceilalți băieți, fără însă ca Wehrhahn, care și aici se purta cu o nemaipomenită aroganță, să se sinchisească cîtuși de puțin. Lui Hubert îi trebui cîtva timp pentru a înțelege simpatia lui Wehrhahn. Ea se explică în serile prelungite, cum numea Wehrhahn discuțiile din jurul focului de tabără, cînd cei mai mulți dintre băieți dormeau deja, obosiți de jocuri și de exerciții, și doar cei mai rezistenți, insomniacii

* Aprox. : șef de grupă.

și lingăii se mai adunau în jurul șefului lor. Hubert era de fiecare dată prezent. Nu fiindcă voia să-i impună lui Wehrhahn, ci fiindcă îi plăceau poveștile din Port au Prince ale acestuia. Majoritatea erau inventate, așa gîndeau toți, chiar și Hubert. Atîtea nu i se puteau întîmpla unui tînăr nici măcar pe o insulă exotică, atît de puternic, atît de neînfricat nu era nimeni. Wehrhahn își mai biruia și acum teama cu asemenea povești eroice. Pentru Hubert nu era ceva nou. El simțea, ca într-un joc, cînd anume se îndepărta Wehrhahn de realitate în poveștile lui și cum se făcea mai puternic cu ajutorul fanteziei. Și aiurelile lui Wehrhahn îl incitau, îl dezbărau de scrupule, de rușine. De așa ceva era și el în stare, să se sustragă astfel din sfera comună și să se refugieze într-o altă dimensiune.

Nici măcar pentru început nu se mulțumi să încerce vreo povestioară timidă, pe jumătate adevărată. Era ca dezlănțuit. Și, într-una din pauze, lîngă focul de tabără, cînd Wehrhahn își trăgea sufletul ori terminase prea repede de povestit, începu, cu glasul coborît, de parcă toți ceilalți n-ar fi așteptat decît ca el să vină la rînd : Iarna trecută am fost cu tata —

(pentru a cărui putere nu puțini îl invidiau)

în Italia,

(de unde pînă unde Italia ? Tatăl nu scosese niciodată vreo vorbă despre Italia, nu fusese niciodată acolo)

mai întîi în Abruzzi,

(numele acesta îl cunoștea dintr-o poveste în care apăreau zăpezi și ultimii lupi ; iar numele

prindeau bine, făceau poveştile mai credibile)

da, iar apoi la Roma,

(poate ar fi fost mai bine să nu fi numit Roma ca ţintă a călătoriei, ci vreo altă localitate, însă, aşa la repezeală, altceva nu-i venise în minte)

şi acolo tatăl se întîlnise cu Ducele, cu Mussolini,

(era sigur că ascultătorii murmurau plini de admiraţie şi invidie, nu de îndoială)

nu i se îngăduise decît să-l salute pe Duce, iar apoi fusese dus într-o grădină mare în care *Hitlerjugend*-ul italian se întrunise pentru o festivitate sportivă.

(Nu-i venise în minte denumirea, însă asta nu deranjase pe nimeni, îşi închipuiau probabil că în aproape toate ţările exista vreun fel de *Hitlerjugend*.)

M-au întrebat, spuse el,

(şi nu mai putea fi oprit în nici un fel, căci îi venise în minte sfîrşitul triumfal al poveştii)

la ce-aş dori cel mai mult să particip, la alergări, la săritura în înălţime sau lungime, ori la trageri. Doi băieţi care nu vorbeau bine nemţeşte m-au dus la standul de trageri. Era fantastic, cu ţinte mobile.

(Dar totuşi nu chiar atît de formidabil, căci cel la care se gîndea fusese amenajat la Kassel din ordinul tatălui, şi se întrebă o clipă dacă şi italienii erau atît de avansaţi.)

Ne-am întrecut la tir, nouă italieni şi cu mine.

Şi ?

Şi ?

Întrebau cu neîncredere în glas.

(Oare să încheie povestea aşa cum şi-o imaginase ? Acum nu mai putea s-o schimbe.)

Am tras cel mai bine.,

Hubert a tras cel mai bine !

Ironia lor îl răni, totuşi Wehrhahn interveni : Ştiu şi eu că Hubert trage bine.

(Asta nu era de ajuns. A doua zi, Hubert trebui să-şi dovedească măiestria, ceea ce, cu braţul şi ochiul exersat ani de zile sub supravegherea tatălui, îi reuşi fără osteneală. De atunci, camarazii aproape că începură să-l creadă, nu persista decît o urmă de neîncredere.)

Deci povesteşte mai departe, Hubert.

(Voise să se facă lăudat de Duce în persoană, acum însă renunţă.)

Ca învingător, italienii mi-au dat un ordin şi un chipiu — Badoglio. Puteţi să le vedeţi dacă veniţi cîndva în vizită la mine.

Şi Ducele ?

Cînd m-au adus înapoi, Mussolini plecase deja.

(Îl necăjea faptul că neîncrederea lor îi îngrădea imaginaţia.)

E adevărată povestea, Hubert ? întrebă Wehrhahn cînd rămăseseră singuri.

Desigur.

Să-l întreb pe tata ?

Dacă nu mă crezi.

În următoarele două săptămîni nu-l menajară deloc. Nu-i plăceau exercițiile de teren, încerca să se eschiveze de la sarcinile mai grele, de la săpatul gropilor, de exemplu, sau de la incursiunile de unul singur ca cercetaș, însă Wehrhahn îl prindea de fiecare dată cînd voia să se eschiveze și îl mustra cu asprime. Cu toate acestea, Hubert mai reuși o dată să atragă atenția tuturor asupra lui. În ultimele zile de tabără repetaseră o piesă al cărei sens îi rămînea ascuns, căci nu prea era nevoie de el la repetiții. Nu avea un rol bine stabilit, ci era „bufonul", visătorul care, în pauză, cînd actorii își schimbau costumele și se cărau recuzite noi pe scena în aer liber, stătea întins pe pajiște și-și dădea frîu liber fanteziei. În piesă, din cîte știa el, apăreau întruna cavaleri care povesteau despre *Reich*-ul amenințat de dușmanul străin. În tot acest timp, el nu trebuia decît să stea la marginea arenei, și din cînd în cînd, fără a avea voie să răspundă, era luat în zeflemea de cavaleri.

La reprezentație erau invitați și săteni, iar o grupă de fete din BDM * se anunțase și ea.

Nu trebuiră să fie scoși din corturi cu forța, ca de obicei. Cei mai mulți nu dormiseră bine, se ascultaseră reciproc declamîndu-și rolurile, liniște deplină nu se făcuse nici o clipă în noaptea aceea. Hubert savură această încordare. Era, găsea el, în elementul lui : puțină stridență, inima îți bătea mai tare, iar glasul

* Uniunea fetelor germane.

din cap, glasul acela, vorbind, povestind întruna, era mai tare şi mai nebun şi mai vesel.

Astfel încep visele care îi plac. E înconjurat de oameni a căror căldură şi agitaţie îi fac bine, care însă nu i se adresează, care îl antrenează fără a-l lua în seamă.

Îl aude pe Wehrhahn strigînd. Se îmbracă în grabă, unul de lîngă el îi dă un ghiont, zice : Nu uniforma, Hubert, costumul de bufon trebuie să-l îmbraci.

Nu jucăm decît după-amiază.

Dar trebuie să facem o repetiţie.

N-aveţi nevoie de mine pentru asta.

Şi dacă totuşi.

Trebuie să participi şi tu, spune un altul.

Glasurile lor sînt mai prietenoase ca oricînd.

Toată dimineaţa şi-o petrece şezînd pe o scîndură la marginea scenei, moţăie, îi aude pe cavaleri, în special însă pe Wehrhahn, care îi corectează întruna :

Gîndeşte-te că asta trebuie s-o spui cu vigoare, doar lupţi pentru Imperiul German.

Ştii deja ce năzbîtii ai să spui ? îl întreabă unul.

Nu.

Eşti nebun. Doar n-o să le scoţi din burtă.

Nu ştiu. O să-mi vină mie ceva în minte.

Într-adevăr nu ştie. Dar capul i se umple treptat de imagini minunate. Nu se teme de apariţia pe scenă.

Din cazanul ruginit de deasupra focului se răspîndea mirosul de supă de mazăre. Hubert îşi dorea — era uimit cît de nebuneşti îi erau

acum dorințele — ca această dimineață să fie viața lui, mereu această dimineață, soarele căldicel, acoperit ici colo de nori, murmurul neîntrerupt, parcă țesut din fire de cuvinte, mireasma ierbii care treptat îi ceda locul celei de supă, nedefinita atmosferă de prietenie care nu-l privea și pe el, dar îl includea, și această tensiune în creștere.

Se ridică în picioare, se duse să-și umple farfuria cu supă.

Se așeză din nou undeva mai departe.

Ei, Hubert, strigă Wehrhahn pe deasupra capetelor, îți născocești glumele ?

Toți își întoarseră privirile spre el și starea aceea măiestrit plăcută, care îl proteja, era amenințată.

Da, spuse el repede. Și se bucură cînd Wehrhahn își întoarse privirea de la el, și ceilalți, la fel.

Cînd începu piesa, se instalase deja de mai multă vreme la locul lui.

Cavalerii veneau și-l sîcîiau, cum fusese prevăzut, unii mai adăugau și de la ei :

Papă-lapte.

Mincinosule.

Hubert Piept-de-găină.

Iubițica lui Wehrhahn.

Se încovoia, își băga degetele în urechi, ceea ce li se părea spectatorilor a fi o bufonerie, credeau că acesta îi era rolul. Rîdeau și astfel îl ajutau.

Nu, nimeni nu-i putea face vreun rău.

Venise vremea. Deodată se făcu linişte. Nu auzea decît răsuflarea băieţilor care cărau încoace şi încolo pereţi din scînduri pictate, mese, scaune, podiumuri.

E rîndul tău, Hubert! N-ar fi fost nevoie ca Wehrhahn să i-o spună. Tăcerea era asemenea unei mari încăperi în care el intra clătinîndu-se. Se clătina într-adevăr, se privea clătinîndu-se. Asta era bine.

Se aruncă în iarbă, se sprijini pe braţul drept, privi spre cer. Acolo! strigă el şi arătă un nor.

(Cum îi venise ideea? Se întrebă el şi se bucură de ecou, o-ul prelungit.)

Văd un bărbat gras. Toţi îşi lasă capul pe spate, se holbează la nor, se străduiesc să vadă şi ei un om gras.

Nemaipomenit de gras.

Da, aşa-i. Rîd cu toţii.

Dar se subţiază, grăsanul, i se face foame.

Rîd, îl aţîţă cu rîsetele lor.

Îl apucă ameţeala.

Rîsetele se subţiază. Trebuie să le provoace. Hubert se tăvăleşte pe burtă, îşi smuceşte capul în sus: De ce nu vrei să fii un bărbat gras? De ce? strigă careva din public. Întrebarea îl face să tresară. Da, de ce. Prin capul lui aleargă fraze, căutînd şi încîrligîndu-se, una îi sare peste buze:

Fiindcă un om gras nu poate să zboare.

Rîd, unii aplaudă.

Acolo! strigă el fericit, acolo, un Stuka* Uitaţi-vă, mamă, ce mai nor!

Dar nu-i un Stuka! Cineva vrea să-l sîcîie. E tot timpul acelaşi individ care se bagă în vorbă.

Da, răspunde el încet. Da. Nu-i un Stuka. Aşa-i. Răcneşte, se reazemă pe amîndouă braţele, se simte iar bine: Căci un nor nu poate să zboare în picaj!

Rîd, aplaudă puternic. Aprobarea lor îl răstoarnă pe spate, se simte uşor, superior tuturor şi ştie că îi va surprinde, la fel ca şi pe el însuşi. O să-i vină ceva în minte. Ce oare?

Un carîmb de cizmă. Arată spre cer şi aşteaptă reacţia.

Un carîmb fără cizmă.

Ai luat-o razna, strigă băgăreţul. Dar ceilalţi îl readuc la ordine cu un „pst".

Un carîmb.

Un strîmb.

Un dîmb.

Un scălîmb.

(Era de-a dreptul frumos, chiar aşa trebuie să se prostească un bufon. Nu?)

În jur rîsetele sînt cam timide.

Trebuie să se prostească de tot. Dar cum? Începe să se bîlbîie. Poartă un strîmb un carîmb? Urcă un scălîmb pe un dîmb?

În sfîrşit rîd iarăşi.

(Din cauza scălîmbului? Pe asta trebuie s-o repete.)

---

* Avion de vînătoare german.

Urcă un scălîmb pe un dîmb? Şi adaugă, în joacă, răspunsul : scălîmb.

Unul dintre culisieri îi face un semn. Au terminat, el, bufonul, să se dea la o parte. Trebuie să le pună capac.

Ce-are carîmbul cu dîmbul? Ştie strîmbul de scălîmb? Urcă un scălîmb care poartă un carîmb pe un dîmb strîmb?

Aplaudă, cam dezorientaţi, însă prelung, el sare în picioare, îşi pune mîna în faţa ochilor ca să nu-i vadă, abia mai respiră, lipsa de aer îl face fericit şi regretă că tatăl nu l-a văzut astfel. Dar i se va povesti — în raportul lui, Wehrhahn cuprinse totul într-o singură frază care îl dădea înapoi pe Hubert şi confirma temerile tatălui: Ştiţi, domnule *Sturmführer*, Hubert s-a bătut foarte bine, nu trebuie decît să rămînă cu picioarele pe pămînt, ori asta nu-i vine uşor băiatului.

5. ÎNCEPUTURILE UNEI PASIUNI

DIN PROPRIE iniţiativă, Hubert nu s-ar fi dus la film niciodată. Pentru tatăl lui filmele erau nişte fleacuri, iar mama se înclina în faţa judecăţii lui. Wilhelm pe de altă parte era ocupat să devină ofiţer. Doar o singură dată, îşi

amintea Hubert, văzuseră părinţii lui un film, trebuiseră să-l vadă, cum subliniase tatăl, unul din nenumăratele filme despre Friedrich cel Mare, şi judecata tatălui fusese aspră : Dacă bătrînul Fritz într-adevăr ar fi flecărit, poruncit şi stat călare tot atît de fără vlagă ca actorul ăsta nerod, care la Leuthen, să zicem, s-a scăpat în pantaloni, atunci chiar că n-ar mai fi rămas nimic din Prusia, absolut nimic.

Hubert avea cu siguranţă cincisprezece ani cînd, mai mult ca să-i facă în ciudă bătrînului, îşi cumpără un bilet şi-şi căută pentru prima oară refugiu într-o asemenea văgăună slab luminată. Fata în livrea, care îl conduse la locul lui pe firul de lumină al unei lanterne, îi făcu impresie. Se aşeză atît de stîngaci, încît alunecă şi se lovi cu capul de spetează. Se ruşină de neajutorarea lui, îşi îndoi mîinile, se trase mai bine pe scaun şi privi cu grijă în jur, să vadă dacă bătuse la ochi. Puţinii spectatori stăteau împrăştiaţi prin sală, nu-i dădeau nici o atenţie ; concentrat şi atent, fiecare rămînea singur cu sine însuşi, iar lui Hubert acesta i se păru a fi cel mai plăcut soi de singurătate, fără suferinţă şi fără a avea nevoie de un altul. Asemeni celorlalţi îşi îndreptă atenţia asupra pînzei ecranului, asupra imaginilor schimbătoare, în mişcare, asupra alternării dintre lumini şi umbre. Se simţi luat de vîrtej şi cedă. Îi mai fusese vreodată atît de bine ? Cînd începură să se vadă foarte nedesluşit — căci luminile din plafon se stingeau cu o încetineală artistică — primele imagini ale

jurnalului de actualități, *Führer*-ul vizitînd o expoziție de artă, spațiul parcă dobîndi consistență în jurul lui, înconjurîndu-l asemeni unui strat de protecție cald și de nepătruns. Nimeni nu i-ar fi putut face vreun rău.

Mai tîrziu, toate acestea aveau să facă parte din ființa lui, o a doua patrie, mai bună, un adăpost, nenumărate insule crepusculare, toate familiare, nici una la fel cu alta. Grote, barăci, palate, adesea capitonate cu pluș roșu voluptuos, cinematografe de mahala, tuneluri cu pereți vopsiți într-un roșu de răpciugă, în care se înfipseseră unghii, cu scaune care scîrțîiau și o dușumea jegoasă, înclinată înainte ; săli cu candelabre și loji, cu fotolii în care te scufundai și cu marginile de stuc ale tavanului aurite, palate pentru sărmanele nostalgii, bomboniere pentru vise ; cinematografe abia mai mari ca o odaie, purtînd distinsa denumire de studio și menite degustătorilor de adîncimi cinematografice ; grote ale plăcerii cu scaune late care te îmbie să te tolănești, să uiți de tine dacă alături șade o femeie, stabilimente cu loji speciale pentru fumători și băutori. Ah, și acele holuri, acele foaiere, unele jalnice ca un antreu de apartament închiriat, altele însă imitînd pe cele ale teatrelor, pline de strălucire, cu cristale false și trepte urcînd avîntat ; fete la casă de care puteai crede că le vei revedea imediat pe ecran, cu frizuri *à la garçon* și cu boticuri de giuvaer, ori matroane bătrîne și grase, codoașe care fac negoț cu iluzii, sau plasatoarele, inabordabile deschiză-

toare de drumuri prin beznă, făpturi ciudat de senzuale, ale căror livrele din fibre sintetice licăresc în semiobscuritate, sau bătrînii posaci de la mahala, de la sat, Charoni scăpătați care blestemă filmele, iar apoi se așază totuși pe cîte-un scăunel între rînduri și urmăresc dialogurile, își șterg lacrimile cu batista — îi cunoaște pe toți, îi cuprinde pe toți în memoria lui saturată de această a doua realitate amurgită și inepuizabilă.

Privind în urmă, Hubert nu mai descurca începutul. Un timp se strădui să pună în ordine imaginile și figurile. Apoi îi deveni indiferent și se hotărî să-l privească pe Quax, pilotul prăbușit, ca fiind primul, o poveste care îl atrăsese, amuzîndu-l enorm, dar și impresionîndu-l cu-adevărat, ba mai mult, devenise pentru prima oară a lui.

Tipul era prea comic, suferea întruna înfrîngeri, un tolomac printre eroi. Însă în fond era un aviator temerar și superior celorlalți. Oricît ar fi rîs ei, el ieșea învingător în spatele lor. Îl nesocoteau, trebuiau să-l nesocotească, căci era mai inimos, mai vulnerabil decît ei. Nu un palavragiu. Nu obtuz, ca toți maimuțoii ăia în uniformă. Cînd își punea echipamentul, părea întotdeauna deghizat. Uniforma nu-i venea ca turnată. Totuși răzbea, le-o arăta el zeflemiștilor. Și cum îl primeau apoi, îl admiteau în cercul lor, îl admirau, cum era mai mult decît ei — un erou și el, totuși altfel, nu o păpușă decupată... Cînd începură să cînte „Patrie, stelele tale“, Hubert plînse cu hohote.

Cîştigase. Fusese greu. Totuşi acum îl încălzea prietenia. Cît de uşor ar fi putut să piară. Prăbuşirile nu fuseseră trucate.

Cînd ieşi la lumină, orbit de zi, pe chipul lui se aşternu vizibil o mască. Zîmbea. Uniforma de aviator îi atîrna în jurul burţii. Mergea stîngaci.

De ce eşti atît de absent, îl întrebă mama.

Nu rînji ca un idiot, zbieră tatăl la el.

Wilhelm, care venise pentru cîteva zile de la trupă, îl somă cu insistenţă să-l asculte pe Wehrhahn, care avea influenţă şi putea să-i scoată gărgăunii din cap.

Zbură la foarte mică înălţime pe deasupra grădinii, dincolo de casă, motorul vui, îşi înălţă aparatul în azur ; cînd privi în jos, casa nu era mai mare ca o pietricică, iar pe pajişte se strîngeau laolaltă nişte picăţele colorate. Probabil că-i făceau semne de rămas-bun.

6. TATĂL DECIDE VIITORUL LUI HUBERT

MAMA ALEARGĂ după el, ca apucată, gîfîind, dar fără să scoată o vorbă, iar Hubert nici nu se gîndeşte să-şi scurteze paşii, să încetinească, să se întoarcă spre ea, eventual s-o aştepte. Vede în faţa lui poarta forjată, vopsită cu lac negru a grădinii, prin care tocmai trece un camion, şi trebuie să-l ocolească. În-

cepe să rîdă. Ori fuge mai departe și se îneacă de rîs, ori se oprește și reproșurile mamei îi vor strica ziua.

Rămîne pe loc.

Ea mai are încă atîta elan, e încă atît de concentrată asupra urmăririi, încît trebuie s-o prindă : deși stînjenit, își desface brațele ca un tată care-și prinde în joacă fetița, iar ea fuge într-adevăr în brațele lui. Dar se desprinde imediat supărată.

Doar nu mai ești un băiețel la șaisprezece ani.

E mai înalt decît ea, privește pe deasupra capului ei.

Trebuie s-o faci întotdeauna pe nebunul, Hubert ?

Ce să-i răspundă ? Să-i spună : Îmi place să fiu nebun, mamă, altfel cum aș putea rezista printre voi, printre adevărații nebuni, lîngă tata, care se joacă tot timpul de-a soldatul și, fiindcă nu-i ajunge, o mai face și cu figuri de lemn, lîngă Wilhelm, în capul căruia nu mai răsună decît ordine și marșuri, care bate călcîiele în somn, care se supune la cel mai mic semn ca un cîine dresat, și lîngă tine —.

Da de unde, spune el.

Adică ce vrei să spui ?

Asta : da de unde.

Cu tine nu știe omul niciodată dacă ești obraznic sau copilăros.

S-ar putea ca în acea zi de toamnă Hubert să-și fi privit mama pentru prima oară în mod conștient și nu ca pe cineva care e întotdeauna

prin preajmă, o ființă îndeobște prietenoasă, fără pretenții și fără personalitate, unica invenție binefăcătoare a tatălui.

Spune surprins : Ești tare mică, mamă.

Tot atît de surprinsă întreabă și ea : Da ?

Un răstimp stau unul în fața celuilalt. Ea e încurcată din cauza comportării lui, el e uluit de această experiență, uluit să vadă pe cineva pe care l-a văzut întotdeauna și totuși nu, care acum, în acest curios respiro, devine vizibil și nu se apără împotriva duioșiei ce o simte pentru ea. E într-adevăr mică. Părul negru și creț îi cade pe frunte în bucle răsfirate. Găsește că ar putea fi mai frumoasă dacă n-ar fi atît de îmbătrînită. Obrazul e delicat ca cel al unei fete, doar mult mai obosit. Acuma îi ard ochii care sînt bruni și nu albaștri cum ar trebui să fie după voința și închipuirea tatălui. Înțelege de ce se plînge tatăl de trăsăturile slave ale mamei. Nasul îi stă mic și plat între pomeții înalți, iar gura rotundă și cărnoasă pare tînără. Hubert se dă un pas înapoi, o vede ca într-o poză : în rochia de casă cam prea lungă și cu mîneci în formă de fluture, o fată îmbătrînită, lipsită de apărare și îndărătnică. Curînd va bate din picior. O iubește.

De ce mă fixezi așa, spune ea, uneori mi se pare că nu ești normal.

Ce-i ? întreabă el. De ce fugi după mine ?

Trebuie să vii la tata, spune ea, s-a gîndit la viitorul tău.

Sigur, dacă e cineva responsabil cu viitorul, atunci tata e acela.

S-ar putea ca pînă și viitorul să asculte de el.

Tata n-are prea mult timp, spune mama, în ultimele zile toate-s brambura. Imaginea ei se șterge. Abia dacă o mai vede. Mama acționează din însărcinarea tatălui, iar însărcinarea e mai importantă decît ea.

Îl doare că a pierdut-o din nou.

Așteaptă o clipă, mamă, o roagă el.

Însă presiunea o apasă, țopăie de frică : Nu, vino, Hubert !

Era oare mereu vară ? Trebuie că era sfîrșitul lui septembrie, numai că în amintire, pe drum nu-i nici o frunză și e cald. Tata, ce-i drept, nu-l așteaptă pe terasă, ci în camera lui de serviciu. Mama îl lasă singur în fața ușii. Pur și simplu se dizolvă în aer, dispare, a exersat acest lucru ani în șir.

Tatăl nu e singur, e înconjurat de curtenii lui, de Winfried, Querder, de niște străini printre care și doi civili. Stau pe scaune sau în picioare, răspîndesc neliniște, sortează hîrtii, îndeasă acte în niște genți mari, unii șoptesc între ei. Toate sertarele de la biroul tatălui sînt deschise. Hubert ar vrea să-l întrebe : Ne mutăm ? Mergem în altă parte ? Nu se încumetă, rămîne în picioare în mijlocul camerei, își apasă mîinile pe cusătura pantalonilor, așteaptă vreun cuvînt de provocare sau lămurire din partea tatălui, însă acesta e ocupat, îi explică lui Winfried un plan care e întins pe masă, nu o hartă, ci o foaie pliantă scrisă cu negru și roșu. Trebuie că-l observase pe Hu-

bert, dar nu-i dă nici o atenţie, îl lasă să fiarbă. În cele din urmă îi spune : Aşază-te acolo, în faţa biroului. Pe scaun e un maldăr de hîrtii. Hubert se întreabă dacă poate să-l dea la o parte, şovăie. Querder îl ajută, aruncă maldărul de pe scaun ca şi cum ar fi vorba de nişte hîrtii fără nici o importanţă. Un altul le ridică, le aranjează într-o valiză de metal.

Agitaţia îl captivează pe Hubert. Nici nu observă că tata i-a spus ceva, accentuat de încet, şi nu aude decît : ...ca soldat. M-ai înţeles ? întreabă tatăl cu glas tare. Hubert dă din cap, deşi nu-i adevărat.

Atunci bine.

Ce-i bine ? Cum poate dezlega misterul fără să-l întrebe pe tată.

Vede cum tatăl se apleacă într-o parte de pe scaun, scoate nişte broşuri din sertarul cel mai de jos, le pune una lîngă alta pe birou în faţa lui. Vede de asemenea că buzele tatălui se mişcă, însă frazele ajung la el cu întîrziere, ca şi cum l-ar separa o mare distanţă de bărbatul acela care în mod vădit e preocupat de vreo plecare obscură. Timpurile, Hubert, ne pretind să dăm totul. Şi ţie la fel. Peste doi ani îţi dai examenul de maturitate. Şi apoi ? Te gîndeşti cît de cît la viaţa ta, la viitorul tău ? Ai ? Eu sînt gata să te ajut. Doar dacă nu vrei să treci din nou cu capul prin zid. Va trebui să ne adunăm toate forţele. Da. Şi *Führer*-ul ne-o va cere. De aceea nici nu-ţi rămîne altceva de făcut. Clar ? Wilhelm ţi-a ară-

tat ce trebuie să faci. Veţi fi mîndria noastră. Da ?

Tatăl se scoală în picioare. Nu aşteaptă nici un răspuns de la el.

Acum poţi să pleci, Hubert, spune el, şi, dacă Hubert nu se înşală, din glasul lui străbate puţină prietenie.

Se împiedică de maldărul de acte, se aud mormăieli reprobatoare, iar în faţa uşii grele de stejar, care se înţepeneşte mereu de cînd s-au mutat acolo, se opreşte, se întreabă : adică cum nu-i mai rămîne altceva de făcut. Ce ? Discursul tatălui capătă puţin sens, ameninţă în chip nedesluşit şi se vrea o ameninţare. E *Führer*-ul furios pe cineva ?

Abia cînd coboară treptele ce dau în grădină, îi revine în minte, ca o parolă, frîntura de început. Nu vorbise tatăl despre un soldat, nu spusese ceva în genul : tu ca soldat ? De aceea atrăsese atenţia asupra exemplarului Wilhelm.

Va trebui să devină soldat ca Wilhelm.

Va trebui să devină soldat.

Da. Soldat.

Tatălui nu i-a venit altceva în minte pentru că altceva nu cunoaşte.

Îi vine vreodată altceva în minte ?

Poate pilot ?

Sau alchimist ?

Sau constructor de fortificaţii ?

Sau Friedrich cel Mare ?

Cu cinci sau şase ani în urmă, Hubert visase să se facă medic veterinar, deoarece singurul

om din Neustadt care nu semăna cu tatăl lui și cu prietenii acestuia era veterinarul, un om liniștit și prietenos care nu-i gonea pe copii din grajd, ci le explica foarte pe larg și colorat bolile porcilor și ale vacilor, de parcă ar fi fost vorba de suferințele unor zei sau maiestăți.

Pentru scurt timp, și tot la Neustadt, Hubert mai plănuise să devină asasin politic, căci tatăl lui și Winfried visau întruna la asemenea figuri sumbre și greu de închipuit. Ele se apropiau astfel de un Dietrich von Bern sau Hagen von Tronje, dar mama știu deîndată să-i scoată asemenea idei din cap; aceștia erau, spusese ea, niște indivizi cumpărați, din care războiul făcuse niște ucigași și care nu învățaseră nimic, absolut nimic altceva.

Cumpărați ?

Da. Cumpărați.

Era un cuvînt îngrozitor. Se poate cumpăra moartea altcuiva.

De la cine ?

De la unii care sînt prea lași și prea bogați ca s-o facă singuri.

Asta îi ajungea. Cu siguranță nu erau eroi și nu-l mîhnea decît faptul că tatăl lui lăuda asemenea figuri sinistre.

În grădină nimeri în calea lui Querder care căra niște lăzi negre la un camion.

Ne mutăm ? întrebă Hubert.

Voi încă nu, răspunse Querder respirînd greu.

Eu mai am încă doi ani de școală, spuse el cu glas tare.

Querder împinse lăzile lîngă celelalte din camion și spuse : Nu știu dacă puteți rămîne atîta timp aici.

În acea suspensie dintre trecut și viitor, într-o casă ce se golea, într-o grădină care pe nesimțite devenea mai mică și se ofilea, nu conta decît hotărîrea tatălui, și Hubert, intrînd în casă în urma lui Querder pentru a o căuta pe mama, simți că toate zilele ce le mai avea înaintea lui, care îl mai așteptau, fuseseră deja însemnate de tatăl lui. Mama știa precis despre ce era vorba. Nu voia să stea de vorbă cu el, și cînd se luă după ea în mica odaie de cusut în care n-o văzuse niciodată cosînd, în care ea se refugia după ce se certa cu tata, cînd replicile bărbatului îi deveneau insuportabile, ea spuse că dacă voia cu tot dinadinsul să rămînă cu ea, să se așeze pe sofa și să tacă din gură. Își trase scaunul lîngă mașina de cusut, își împreună apoi mîinile în poală, și rămase așa cu privirea pierdută.

El o privi, ceea ce aparent n-o deranja, apoi se lăsă pe spate, se uită la tavan, gîndurile se dizolvau, nu se mai întrupau în cuvinte, începu să plutească, să zboare, era Quax.

După ce tatăl părăsise casa, iar încăperile de la parter și de la primul etaj fuseseră golite pînă la ultimul coș de hîrtii și începuseră să sosească primele scrisori de la Berlin, mama și el fură expediați printr-o „dispoziție oficială“ la mansardă.

Acum se poate vedea cît de puțin însemnăm pentru el, spuse mama — atît. Pe de altă parte savura de bună seamă faptul de a fi fost aproape uitată de tata, iar cele trei camere înguste și părăginite, cu pereți oblici, începură curînd să-i pară mai plăcute decît recile săli de „acolo jos". Acolo se instalară niște civili care erau totuși polițiști, agenți ai poliției secrete, așa se numeau.

Ține-te departe de ăștia, îi porunci mama.

Oricum se ținea departe de toate. La școală și la instrucție se ducea ca de obicei. Wehrhahn se străduia, printr-o oribilă combinație de prietenie și asprime, să-i țină loc de tată lui Hubert, treabă pe care o abandonă însă curînd, căci Hubert nu-l urma decît mut ca un pește.

Peste mansardă se lăsă un soi de răceală. Tot mai rar primea mama musafiri, doamne din vecinătate. Se părea că ar fi fost uitați. De la Wilhelm nu mai veneau scrisori. Devenise sublocotenent. După-amiezile, Hubert își clocea lecțiile și, dat fiind că-și lăsa gîndurile să vagabondeze, îi trebuia o grămadă de vreme chiar și pentru cea mai simplă lucrare. De fapt, îi plăcea această izolare.

Războiul o strică.

Mama îl trezi mai devreme ca de obicei. Arăta ca o somnambulă, ce-i drept, ca una care plîngînd fără măsură se transpusese într-o transă. Ochii îi erau umflați și roșii, și fără să mai suspine, din colțurile ochilor îi curgeau neîncetat lacrimi care i se prelingeau de pe

obraji spre bărbie, formînd două pîrîiașe ce se întîlneau acolo și picurau mai departe.

Ce-i ?

Scoală-te, Hubert.

Păi e încă noapte.

Da, însă a început războiul.

Ce ?

Am intrat în Polonia.

Formidabil ! Se bucura, se întîmplase ceva, pe neașteptate, iar plictiseala de sub acoperiș avea să se termine. Totul avea să se schimbe, absolut totul.

Mama se așeză pe marginea patului, mai degrabă se ghemui.

De ce plîngi ? Se trase lîngă ea, o luă de gît.

Nici eu nu știu, Hubert.

Un timp rămaseră tăcuți unul lîngă altul. Apoi ea spuse : Trebuie să cobor. Tata are să telefoneze la opt. Probabil că ne ia la Berlin.

Tatăl nu telefonă. Nu le dădu de știre decît după cîteva zile. Era ocupat cu războiul. Pînă una alta, ei să rămînă la Kassel.

N-are nevoie de noi, spuse mama. Războiul nu e doar o moșioară.

7. EDITH, DAR NU UN ÎNCEPUT

HUBERT EVITĂ multă vreme să aibă de-a face cu fetele. Poveștile băieților de la școală

sau de la antrenamente îl dezgustau, în plus, bănuia că erau născocite, căci, după cum își debitau aceștia aventurile, se părea că de vreo rezistență nici nu putea fi vorba, chiar și celor mai cuminți și mai sfioase fete li se muiau picioarele sub privirile lor de cuceritori, se lăsau trase în tufișuri, n-aveau nimic împotrivă ca mîinile jegoase ale derbedeilor să li se plimbe pe piele sau cine știe cîte altele să li se întîmple. Uneori, Hubert se uita întrebător la vreo fată care tocmai se zbînțuise pe jumătate goală în povestea vreunuia dintre lăudăroși, își imagina cum i se desface bluza peste sîni și fusta îi alunecă tot mai sus, iar apoi, cînd cea astfel privită roșea, era sigur că deja mersese prea departe. Nu, frații mințeau. Deși în realitate, unii dintre ei hoinăreau seară de seară, iar fetele, în grupuri de două sau trei, li se alăturau, încît poveștile lor scîrboase trebuie că aveau un sîmbure adevărat.

La urma urmelor, și el visa. La urma urmelor, și el se trezea excitat aproape în fiecare dimineață, lucru ce părea că se întîmplă fără contribuția lui și dincolo de granița visului propriu-zis. La urma urmelor, fetele din visele lui erau mai întotdeauna femei, nu chiar atît de bătrîne ca mama lui, însă aproape, și se purtau atît de îngrozitor, erau atît de dezlănțuite, încît se auzea plîngînd de oroare în vis. La urma urmelor, după constatarea tatălui, de mult ar fi trebuit să devină bărbat. Ori pentru aceasta desigur că era nevoie și de așa ceva.

Se temea că nu le place fetelor din cauză că era subțire, firav, și nu prea avea mușchi. Din cauză că avea picioare prea lungi și bățoase și că în pantaloni scurți arăta caraghios. Din cauză că părul de pe corp îi creștea mai încet decît celorlalți. De aceea era reținut. În fantasmagoriile lui nu era niciodată vorba de fete, ci numai de treburi bărbătești, de întreceri, dueluri, victorii.

Atunci cînd, trăsnit și uitînd de sine, se apucase în tabără să descrie norii, ar fi putut poate să se încerce în dragoste. După piesă, una din fetele de la BDM se ținuse scai de el, atrasă poate de visările lui, dar îndrăzneala ei îl intimidase și se refugiase lîngă camarazii lui, care nu observaseră nimic din ispita prin care trecuse.

Cînd își veni pentru prima oară singur în ajutor, cedînd imperioasei nevoi de a se ușura de acea chinuitoare presiune, se gîndi să moară, să-și ia viața. Se retrăsese în magazia de unelte care abia dacă mai era folosită. Fiecare pas stîrnea un vîrtej de praf. Ședea pe o stivă de scînduri, cu pantalonii descheiați, uitîndu-se țintă la băltoaca din fața lui. Era îngrozitoarea urmă a incapacității, a nebărbăției lui. Încercă s-o șteargă cu așchii și rumeguș. Dar urmele apăreau mereu, de parcă ar fi fost un blestem. Îi era rușine, se credea bolnav. Din cauză că era incapabil să se apropie de o fată, trebuia să sufere în asemenea taină.

În vremea aceea nu mai vedea decît filme istorice. Nu pentru a-și întregi cultura ori

fiindcă istoria l-ar fi interesat mai mult ca înainte, ci pentru că putea studia sîni, mai precis jumătăți de sîni, sferturi de sîni, răscroieli, decolteuri, mingi de carne albă sau întunecată. Cum e lesne de înțeles, prefera subiecte rococo. Pe maimuțoii îndesați în straie strîmte sau în uniformă nici nu-i băga în seamă. Aștepta să apară femeile. Aștepta ca ele să se aplece, să danseze sau, ceea ce i se părea cel mai atrăgător, să-și încrucișeze brațele sub piept, iar mingile să se înalțe, umflate și totuși moi, unele rotunde și înalte, altele puțin mai plate, unele despărțite de o crestătură adîncă, altele de o fantă lină. Deveni specialist. Aprecia actrițele nu după înfățișare, glas sau măcar după talent, ci după decolteu. Finkenzeller cea cu sînii mici care tresăltau la fiecare prilej, Leander cea cu sînii grei și despărțiți de-o adîncitură lată. În visele lui, imaginile izolate se ordonau într-o galerie de sîni. Se surprinse cercetînd calitățile mamei din acest punct de vedere. Spre uimirea lui, ea încă mai putea să concureze cu Finkenzeller. Cu La Jana, desigur, nu. Aceasta era o excepție. Putea să arate mai mult, sînii întregi, sub un strat subțire de paiete.

Războiul, care pentru Hubert se abstractiza în vești victorioase din Polonia și din Franța, comentate patetic de profesorii mai în vîrstă, prăda tot mai mult împrejurimile. Tinerii dispărură, mai întîi Wehrhahn, apoi ceilalți conducători ai HJ-ului, cîțiva profesori. Mama în

schimb deveni mai sociabilă. Se întîlnea cu femeile rămase. Lui Hubert i se părea că unele se simţeau uşurate. Tatăl nu scria mai deloc. Era cu Winfried în Polonia. Într-o zi se treziseră cu Querder, care, aşa explică el scurta vizită, călătorea din însărcinarea *Hauptsturmführer*-ului, căruia îi mergea excelent în Polonia, n-avea necazuri decît cu polonezii şi evreii recalcitranţi. Mamei îi înmînă o cutie de carton din care ea scoase o bluză brodată în culori şi care îi era prea mică, mult prea mică. Hubert încercă să şi-l închipuie pe tatăl lui care îi comanda pe polonezi şi evrei, poate aşa cum făcea cu Querder, sau cu Wilhelm, sau cu el. Sau poate totuşi altfel ? Însă remarca întîmplătoare a lui Querder făcuse ca pentru el polonezii să fie pînă una alta totuna cu evreii, în mod evident oameni care din cauza unei erori a naturii erau excluşi de la binecuvîntările germane pe care *Führer*-ul punea atîta preţ, şi de aceea, inferiori.

În vara lui 1940 o cunoscu pe Edith. După-amiaza se ducea de cele mai multe ori să înoate, întotdeauna singur, îşi lua cu el cărţi şi buchisea întins în iarbă — bacalaureatul se apropia. Îi plăcea permanenta bună-dispoziţie sau încordare ce trebuia pusă în legătură cu războiul şi făcea ca oamenii să fie mai prietenoşi unii cu alţii, poate şi mai temători. De amănuntele războiului abia dacă îi păsa. Victoriile din Franţa îl bucuraseră, ce-i drept, se bucura pentru mama că tatăl şi Wilhelm scăpaseră nevătămaţi (doi profesori căzuseră chiar

în prima săptămînă), însă, în mod ciudat, nu reuşea să se identifice cu eroii. Wilhelm trimitea de la Paris parfumuri şi ciorapi de mătase, iar în scrisori visa copilăros despre un fel de viaţă cu totul nou. Uneori, colegii de clasă îl convingeau să-şi facă de cap împreună cu ei, să joace polo sau la un semnal să se arunce cu toţii odată în apă, ceea ce îl înfuria pe supraveghetor, un invalid. Ce-i drept, era uşor de împăcat. Unul dintre băieţi îi spusese pe un ton prefăcut serios că la anul vor fi şi ei pe front, şi de aceea nu trebuia să-i împiedice să se bucure puţin de viaţă. Oricît de mincinos ar fi părut acest pretext, în fond se potrivea : era o vară ce putea fi revocată. Cînd Hubert se tolănea la soare, repetînd somnoros la latină, simţea o fericire nedesluşită care nu putea fi de durată, o căldură care era deja vecină cu gerul.

Cu un fir de iarbă între buze, cum văzuse la alţii, cu burta suptă pentru ca pieptul să se bombeze mai vizibil — însă picioarele rămîn un cusur, picioroangele, nenorocita moştenire din partea mamei în a cărei familie toţi arată ca nişte berze şi mai au şi impresia că ar fi grozavi. El nu. Cînd stă întins pe pătură îşi ţine picioarele încrucişate. Moţăie cu privirea pierdută în orizontul de iarbă care se curbează puţin, ca şi cum globul pămîntesc s-ar fi restrîns pînă la marginea privirii lui. Mai mult decît picioare nu vede, şi porţiuni de gambă, glezne subţiri, gambe diforme şi debile sau groase şi păroase. Femeile din faţa lui îşi etalează decolteurile.

Cînd se scoală în picioare, sînii le tresaltă. El se preface indiferent, dar își apasă burta de pămînt și fiecare denivelare a acestuia prinde viață, începe să respire. Frumoase sînt femeile verii, scrie el cu stiloul în caietul de matematică, iar cînd vrea să șteargă compromițătoarea propoziție, nu merge. Rupe pagina.

Edith nu se află în calea privirii lui. I se adresează pe neașteptate, dintr-o parte.

Măi, ce m-ai speriat.

Ea rîde, își reazemă bărbia în mîini.

Ești nemaipomenit. Tocești întruna.

Ea ar putea fi, eventual, chiar dacă și-a imaginat-o altfel, mai după chipul doamnelor rococo, trufașe și distante. Costumul de baie albastru închis nu se potrivește cu imaginea pe care și-o făcuse.

Te observ deja de mai multă vreme.

Da ?

Îți dai bacalaureatul ?

Da.

Nu ești prea vorbăreț.

Ba da.

Ea rîde din nou, se rostogolește pe pătura lui.

Atunci spune ceva. Măcar o propoziție sau două.

Ia ascultă —

Asta nu-i o propoziție.

Ei na.

Stă lipit de pătură, cu fața întoarsă spre ea, studiază detaliile. Cum se încordează tendoanele de pe gîtul ei, cum se suprapun sînii,

cum sînt striviți de braț, se revarsă peste marginea costumului de baie, cum respiră pîntecele sub costum, iar țesătura face cute, cum se deformează perspectiva cînd privește în jos, coapsele devin scurte și groase, puf blond pe pielea cafenie.

Se întîlnesc zi de zi.

Pe mîine.

Pe mîine.

Pînă să sară împreună în apă, ea trebuie să-l asculte o jumătate de oră, la latină, engleză sau mate.

Ea are tot șaptesprezece ani ca și el, numai că a rămas o dată repetentă :

Mai am timp.

La început îi vine greu să spună Edith.

Ea spune de la bun început Hubert, atît de ușor, atît de firesc, încît nu trebuie să se rușineze de numele lui prostesc.

Vii în apă, Hubert ?

Du-te singură. Ceva mai tîrziu.

Aude glasuri, ar vrea să-i spună o poveste în care să fie altfel, să nu locuiască sub acoperișul casei în care a domnit tatăl lui, ci doar el și mama.

Tatăl tău e ofițer ?

Da. La SS.

În Franța ?

Nu, în Polonia.

Ea își freacă picioarele de ale lui, lui i se pare că e sub el, că pîntecele ei respiră, se ridică și coboară.

Îți plac, Hubert ?
Da, foarte. E doar pe jumătate adevărat. Ea nu poate străluci, nu-l poate încolți cum și-ar fi dorit el, nu-l poate provoca prin distanță, dimpotrivă, se lipește de el, ar vrea ca el s-o mănînce, e mică și grasă, iar ochii ei albaștri și mai tot timpul mijiți sînt tulburi de-un dor îngust. N-are decît sîni frumoși, seamănă cu cei ai femeilor rococo, iar dacă ar purta corsaje și nu bluze BDM, i-ar putea place și mai mult.
Apropierea ei copilăroasă, băgăcioasă îl înnebunește. Nu se lasă, îl urmărește chiar și după ce el își ia rămas-bun, pleacă pe bicicletă ; ea bombăne și tușește, o fată trebuie totuși tratată cu considerație, ce naiba, Hubert, doar nu-s ștafetă, iar el cedează, ce să facă, și din a doua săptămînă ea se înstăpînise în grădina pe care el i-o prezintă totuși cu mîndrie, e mai mult decît o grădină, un adevărat parc de castel, iar în a treia săptămînă ea stă deja pe sofa lîngă mama, povestește cum e la ea acasă. Doamna Windisch ar trebui neapărat s-o cunoască pe mama ei.
Cu plăcere, spune mama, fata asta îmi place, te mai abate și pe tine de la ale tale. Pe maică-sa am s-o vizitez, sau ea pe mine, asemenea legături trebuiesc întreținute acum. Fiindcă noi femeile trebuie să ne bizuim pe noi înșine.
În prezența mamei, Edith își trage fusta peste genunchi, dar atunci cînd sînt singuri la el în cameră sau în grădină sau pe Wilhelms-

höhe, o lasă să alunece în sus, cu dexteritate și ca din întîmplare.

S-ar putea ca, prin ardoarea ei, Edith să-l fi împins spre Laura, să-i fi dat ideea cu Laura, pe scurt, Edith era vinovată de zămislirea Laurei. Edith era șireată. Cînd mama ei o vizită pe a lui, socoti că piesele erau aranjate cum trebuie, îl tîrî în locuința ei, îl înfierbîntă, îl asigură că nu putea să vină nimeni, afară de mama, iar ea avea să zăbovească pe puțin două ceasuri la mama lui, așa că puteau fi siguri, își dădu jos fusta, începu să alerge în chiloți prin fața lui ca dezlănțuită, se aruncă în cele din urmă pe canapea, spuse : Dacă nici acum, Hubert. El îngenunche lîngă ea, își puse capul pe pîntecul ei pe jumătate dezgolit, ceea ce n-avu darul s-o liniștească așa cum sperase el, ci o excită în asemenea măsură, încît își scoase bluza, iar apoi, cu oarecare dificultate, își smulse maioul. Chiloții poți tu, spuse ea.

El n-o făcu. Era atît de agitat, încît îi zvîcnea gîtul.

Doar nu plîngi, întrebă ea perfid.

El clătină din cap, și-l apăsă din nou pe pîntecul ei.

Ia te uită, spuse ea.

Hubert se ridică șovăitor, ca și cum s-ar fi așteptat să primească niște palme, dar ea își scoase singură chiloții și-și bombă pîntecul. Nu văzuse niciodată o femeie goală, afară doar de Laura, firește. Mama se ferise să apară dezbrăcată în fața lui sau a lui Wilhelm. Cînd se spăla sau făcea baie, se încuia.

Edith purta un costum de baie din piele albă. Acum nu se mai bomba nici o țesătură, acum fantezia nu mai era îmbiată de ceea ce nu se vedea, acum era vizibil ceea ce el își imaginase, și era altfel, îl făcea lacom și îl dezgusta în aceeași măsură, nu era decît piele și păr, părul de la subsuori și de pe pîntec și chiar și cîteva fire crețe în jurul sfîrcurilor. Acum vedea ceea ce-și dorise să vadă, și dintr-o dată nu mai voia, fiindcă era cald, moale, respira, fiindcă îl făcea să asude și-l lăsa neputincios. Nu un asemenea pîntec, oribil de mare și cu un buric ordinar, nu asemenea sîni care nu sînt nici pe departe atît de semeți și de tari ca în visele lui, ci alunecă puțin în lături, nu ceea ce nu putea vedea acolo, între picioare.

Ea îi punea întrebări la care ar fi preferat să nu răspundă : Sînt prima ta femeie ? Astfel o iscă ea pe Laura. Laura îl ajută, îl salvă din neajutorarea lui.

Nu.

Adevărat ?

O chema Laura.

Numele îi place, prinde contur ca de la sine și îi produce amintiri. Da, Laura a existat. Să-ți povestesc despre ea ?

Pe urmă. Edith devine energică, trage de el, nerăbdarea ei îi face plăcere, îl excită, ea îl ajută să se dezbrace și el descoperă uluit cît de ușor poate ajunge la ea. Timpul se oprește și o izgonește pe Laura din amintire,

Totuşi, din clipele de tăiere a respiraţiei de după aceea, cînd pielea ei devine în sfîrşit prietenoasă şi poate să se frece de ea şi să afle mîngîiere, iar teama că ar putea fi surprinşi începe să mocnească, dar ei rămîn nemişcaţi şi nu vor să înceteze să respire împreună, la fel de grăbiţi şi la fel de fericiţi, Laura se iveşte iar, evocată de Edith :

Cu Laura a fost tot aşa ?

El încă nu cunoaşte aceste întrebări. Mai tîrziu le va pune şi el, pîndind reacţia, necîştigînd nimic.

Nu, altfel, spune el, dar încă nu ştie cum. Căci numele încă nu are o poveste, iar personajul e doar schiţat.

Era blondă ?

Spune repede : Da, ca să nu se trădeze printr-o ezitare, însă ar fi preferat s-o lase să fie brunetă.

Lasă asta, se roagă el, se rostogoleşte de pe canapea şi se îmbracă. Mama ta poate să vină dintr-o clipă în alta.

Era slabă sau grasă ?

Nici una, nici alta, spune el, în silă, dar n-o mai poate vedea pe Laura. Ar fi trebuit să se decidă pentru Heli Finkenzeller sau Renate Müller. Acum era prea tîrziu şi nu reuşea să şi-o contureze desluşit pe Laura. De nevoie găsise un nume, dar nu mai mult.

Atunci ca mine ?

Nu. Asta nu.

Eşti prost de-a binelea, Hubert. Nici măcar să minţi nu eşti în stare.

Îmbracă-te, o roagă el. Teama de mama ei o îndepărtează definitiv pe Laura. Încăperea devine mai strîmtă, aerul mai stătut decît e. Se duce la una din cele două ferestre, privește în stradă. În grădina din fața casei, un bătrîn fixează în cuie, cu tot dichisul, o căsuță pentru păsări. Ar vrea să fie el bătrînul, sau totuși nu : ar vrea doar să fie afară, și altfel, și să fi lăsat deja în urmă ceva ce-i mai stă încă înainte și care-l face să simtă o strîngere de inimă.

Acum plec.

Vin și eu.

Mai bine rămîi aici, din cauza maică-ti.

Se revăzură de fiecare dată la bazin, iar cînd se făcu mai rece, pe Wilhelmshöhe ; el se obișnui cu gîndul unei povești de durată. Nu discutau decît despre lucruri din imediata apropiere. Odată o întrebă dacă tatăl ei era pe front. Nu, spuse ea, nimic mai mult. Evita să discute despre el. Lui îi era indiferent. Poate că părinții lui Edith se despărțiseră.

Zăpada venise devreme. Și războiul se întindea, nu se mai compunea doar din victorii. În fiece dimineață, mama citea din ziar anunțurile cu numele celor căzuți. Culegerea tipărită a eroilor morți. Pînă să plece el la școală, ea vorbea uneori despre asta, mai mult cu ea însăși, iar într-o dimineață, după ce-l deplînsese pe meșterul brutar Schurstein, cel cu familiarele lui înflorituri retorice, mort atît de tînăr, atît de inutil, doar avea o viață în-

treagă înaintea lui, ea îi spuse : Știi, Hubert, mai bine las-o baltă cu Edith. Chiar dacă-i păcat. E o fată drăguță, iar maică-sa îmi place. Dar tatăl ei a plecat în străinătate din motive politice.

Nu pricepea ce înseamnă să te afli în străinătate din motive politice. În orice caz părea a fi o pată periculoasă.

O evită pe Edith. De cîteva ori însă trebui să stea de vorbă cu ea.

E din cauza tatălui meu ? întrebă ea.

El o întrebă pe mama : Ce e de fapt cu tatăl lui Edith ?

A fost împotriva lui Hitler, explică mama, de aceea a plecat.

De ce nu le-a luat și pe Edith și pe mama ei ?

Poate că n-a mai avut timp pentru asta, spuse mama. Și adăugă : să lăsăm asta.

Așa că celelalte întrebări le păstră pentru el :

De ce a trebuit să plece ?

Ce înseamnă din motive politice ?

Era comunist ?

Sau evreu ?

Sau polonez ?

De fapt, cum poate fi cineva împotriva *Führer*-ului ?

Deși toate aceste întrebări îl rodeau și-l amărau, dacă nu chiar îl îmbolnăveau, deși mama trasase hotarul cu tristețe dar deslușit, el se strădui din nou să se apropie de Edith, care, la rîndul ei, îl evita ; desigur, fusese și

ea avertizată, la fel ca el, doar cu vorbe pe care el nu şi le putea închipui, căci un tată care era cineva în SS nu putea fi, la urma urmelor, o ruşine.

Începu să-i scrie o scrisoare.

„Dragă Edith, a fost frumos cu tine. Poate —" Era un poate căruia nu-i putea adăuga nimic, care nu voia să meargă mai departe, care rămase tot atît de pricăjit ca orice poate.

8. TATĂL SE DEZAGREGĂ

CÎND ÎL trezea mama, strigînd la el în cameră : e timpul, Hubert, grăbeşte-te, el mai rămînea cîteva minute în pat, auzea radioul din camera de zi, o auzea pe mama zăngănind cu vasele în bucătărie, auzea pe cineva vorbind la telefon la etajul de jos, auzea o maşină trecînd prin faţa casei, pietrişul scrîşnind sub cizmele cuiva, auzea comenzi, voci de bărbaţi hăituitoare, interogatoare, certăreţe, ameninţătoare, auzea, cînd vîntul bătea slab, pomii din grădină şi chemările păsărilor, altfel vara decît iarna, se auzea uneori şi pe el însuşi sau pe tata, pe Winfried şi pe Querder, foarte rar pe Wilhelm. Cînd se dădeau ştiri speciale, mama dădea radioul popular mai tare şi afla încă de dimineaţă despre victoriile zilei precedente. Era ceva important, căci pro-

fesorii, în special cei aflaţi la vîrsta pensionării şi care ţineau locul celor înrolaţi, tratau noutăţile cu ardoare patriotică. Cine venea la ore fără a le cunoaşte, fiindcă dormise, nu mai era bun de nimic, era bănuit de a fi trădător.

Tatăl era plecat de aproape un an. În iunie 1940 îi surprinse dînd buzna fără veste în mansarda lor. Blestemă chichineaţa în care trebuiau să locuiască, lucru de care fără îndoială se făcea vinovat el însuşi, refuză să bea cafea cu ei, n-avea timp de stat la palavre, trebuia, se lăudă el, să expună ţelurile războinice ale lui Hitler în faţa unor cercuri importante. Va înnopta la hotel, dar înainte de a pleca avea să stea de vorbă cu ei, pe larg —

Ce planuri o fi avînd? întrebă mama precaută.

Poimîine, o linişti tatăl şi nu lăsă în urma lui decît un pătrunzător amestec de mirosuri de cremă de ghete şi iuft.

Cu trei zile mai înainte, pe 14 iunie, trupele germane intraseră în Paris şi Mebus, unul dintre bătrînii profesori, vărsase lacrimi de fericire, fantazase pe tema acum ştersei ruşini de la Versailles, apoi, intrînd într-o curioasă stare de estompare a dispoziţiei lui victorioase, îi pusese pe elevi să interpreteze o pictură care-l înfăţişa patetic pe „Ultimul“, un marinar în timpul bătăliei de la Skagerrak, ţinînd drapelul în vînt pe un vas care se scufundă. Hubert scrise despre bărbia eroic înăl-

tată și despre „voința de victorie" care strălucea în ochii celui „sortit morții". Erau exersați în asemenea expresii, știau cum trebuiesc folosite, unde se potriveau. Fiecare profesor avea alte preferințe metaforice. Bătrînii, negînd sciatica și reumatismul, „oțeliți" în bătăliile primului război mondial, împărtășeau visele elevilor, se bucurau împreună cu aceștia de „eroica luptă pentru Narvik a generalului Dietl", de măiestria aviatică a lui Ernst Udet, își doreau să fie vînători de munte, marinari pe un submarin sau piloți de Stukas-uri, căci aceștia căpătau Schoka-Kola, la fel ca piloții de vînătoare, și se bucurau de mai multe avantaje decît muritorii de rînd. Astfel, eroii lor erau toți cei care, în uniforme fără cusur, scăpau chiar și dintr-un infern de sînge și gunoi.

Nu mai citi tot timpul fițuici de război, Hubert, îl ruga mama.

De dragul ei, le ascundea în magazia de unelte, dar continua să le citească și să și le procure, cu toate că barbariile descrise în ele îl apăsau, „chipul luptei" îl făcea să se înfioare, căci își putea închipui foarte bine cît de răi și de josnici puteau fi toți aceia care îl înconjuraseră pe tatăl lui. Seara îi citea mamei „Else von der Tanne" a lui Raabe, iar la urmă ea spunea de fiecare dată: Vezi, există și povești în care oamenii suferă ca noi, da, ca noi.

Poate era într-adevăr așa. Poate că din cauza războiului trebuia desființată suferința.

Nu-i era foarte clar și nici nu vroia să-și frămînte mintea cu asta pentru ca gîndurile de acest soi să nu-l înmoaie.

Într-un film a cărui acțiune n-o pricepu, în care însă apăreau mai multe perechi de îndrăgostiți decît ar fi fost necesar și se îmbrățișau la tot pasul, îndeosebi pe pajiști, întristîndu-l cu pofta asta neîncetată, pe el, care nu-și văzuse decît de două ori tatăl cuprinzînd-o pe mama, în filmul acela, care înfățișa o distinsă viață la țară, văzu o călătorie cu balonul care îl încîntă în asemenea măsură, încît ar fi putut repovesti pas cu pas desprinderea de la pămînt, imponderabilitatea. La început te mai poți întreține cu ajutoarele de pe miriștea de unde se pornește, apoi se desfac frînghiile, o mînă se agață de marginea nacelei ca și cum ar vrea să oprească zborul, însă balonul, de parcă și-ar fi luat un elan nemaipomenit, te smulge spre înălțimi, ne smulge pe noi, pe mine, spre înălțimi, iar lumina mă orbește —

Îi povesti tatălui despre asta atunci cînd, după apariția lui la Kassel, acesta își luă rămas-bun de la ei și se ajunse la acea discuție fragmentară de la care mama așteptase atîtea, schimbare, îmbunătățire, ba chiar, pe cît posibil, cum se exprimase ea încă în ajun, o adevărată cotitură : și tata are să ne ia la el. Hubert nu trebui să citească din Raabe, ca de obicei, ci povestea lui Johann Peter Hebel despre „Nesperata revedere“. Nu știa povestea

minerului din Falun care se pregătea de nuntă, dar moare în mină. Şi cu cît citea mai mult — pînă ajunse la pasajul în care după cincizeci de ani e descoperit cadavrul intact, conservat de apa sulfuroasă, iar femeia îmbătrînită îşi recunoaşte mirele în mortul rămas tînăr — Hubert se întreba de ce ţinea mama atît de mult la povestea asta. Ar fi preferat şi ea să-l regăsească pe tata doar la sfîrşitul vieţii ? „E logodnicul meu, spuse ea în cele din urmă, pentru care am purtat doliu timp de cincizeci de ani şi pe care Dumnezeu îmi îngăduie să-l mai văd o dată, înainte de a-mi sfîrşi zilele. Cu opt zile înainte de cununie s-a dus în mină şi nu s-a mai întors niciodată." Poate că mama spera să se păstreze ceva din bărbatul ei, ceva timpuriu ce Hubert nu cunoştea.

Am călătorit cu un balon, îi povesti el tatălui, ştii, nu se spune a zbura, ci a călători. Uimită, mama se amestecă şi ea în discuţie, nu ştia nimic despre asta, cînd se întîmplase ? În vreme ce tatăl făcu un gest de scîrbă, cum că n-ar fi decît încă una din născocirile lui prosteşti.

Nu ! Nu ! strigă Hubert şi nu-ul lui sună ca un strigăt de ajutor.

Cînd şi cu cine ? întrebă mama cu un calm apăsat.

Acum trei săptămîni. Cu noul nostru *Bannführer*, m-a invitat pe mine şi pe încă unul. E adevărat. Zău.

Dacă zice el că e adevărat, spuse tatăl batjocoritor.

Ne-a dus cu maşina pe un cîmp. Acolo era deja totul pregătit. Balonul, alb tot, era deja plin. Întindea funiile la maximum. Ne-am urcat în nacelă şi nişte bărbaţi au desfăcut frînghiile. Cu o smucitură formidabilă ne-a aruncat în înaltul cerului. Am mai apucat să văd cum unul dintre cei ce ne ajutaseră s-a agăţat de nacelă. Apoi s-a desprins. Balonul zbura tot mai sus, nacela se legăna şi mi-era niţel frică. Am zburat peste oraşe, rîuri, păduri care erau mici ca pe hartă, dar mai frumoase şi mai precise. Norii erau foarte aproape.

Termină, Hubert, îl întrerupse tatăl. N-am timp. Şoferul aşteaptă deja.

Sînt gata imediat. La urmă a trebuit să aruncăm sacii de nisip. Balonul pierdea din înălţime. Se făcea din nou mai cald, iar noi miroseam pămîntul, copacii, pajiştile. În apropiere de — Hubert ezită o clipă, în apropiere de Fritzlar am aterizat.

Ca să vezi, şi mie nu-mi spune nimic. Mama se miră şi a uitat ce voia să-l întrebe pe tata. S-ar putea ca el s-o fi salvat cu balonul lui.

Ia ieşi afară, Hubert, spune tatăl.

Ba să rămînă. E vorba de noi amîndoi, nu ? Mama o spune în treacăt, dar Hubert observă că teama o face să fie ţeapănă şi solemnă.

Treacă de la mine. Tatăl se scoală în picioare, se duce la fereastră, întreabă de ce sînt ramele vopsite într-un maro atît de ori-

bil, nu primeşte la început nici un răspuns, vrea să vorbească mai departe, dar mama spune din nou cu glas scăzut şi aproape veselă : Aşa au fost întotdeauna. Nu cunoşti locuinţa asta.

Ei da, spune tatăl şi vorbeşte către fereastră. Deci cu Berlinul nu iese nimic.

Nu ?

Nu. Stau rar acolo. Poţi să mă crezi.

Te cred, Friedrich. Doar ceva mai des ca aici la Kassel — sau ?

Ei da, spune tatăl, s-ar putea.

Deci, spune mama.

N-ajută la nimic. Toate s-au schimbat. Poziţia mea, munca mea, absolut totul.

Adică cum, întreabă mama, ai fost promovat ?

Asta nu — dar. Acum se întoarce, îşi îndreaptă spatele, cu o smucitură îşi netezeşte pliurile hainei : Nu, asta nu, Martha, însă ar fi totuşi mai bine dacă am vorbi fără ca Hubert —

Rămîne aici.

Bine. Mi-e egal. Tu răspunzi de asta.

Cu tine mereu trebuie să răspundă cineva de ceva, Friedrich.

Lasă asta.

Nu m-aş potrivi la Berlin, asta vrei să spui ? Mama se aplecase în faţă, se întrebase mai curînd pe ea însăşi, de aceea nu observă că tatăl dădea din cap aproape uşurat, nu făcea decît să dea întruna din cap, spuse în sfîrşit : Da. E o altă viaţă. Ai înţeles.

Acum ești mîndru de mine? Îl privi, zîmbi. În zîmbet pătrunseră lacrimi, chipul ei se schimonosi. Jignirea îl sfîșie aproape cu nerușinare. În felul acesta n-o văzuse niciodată pe mama, nici măcar cînd izbucnise războiul și ea plînsese în hohote.

Astea-s prostii. Tatăl se împinse cu mîinile de polița ferestrei ca și cum ar fi vrut să se propulseze spre ușă de-a curmezișul odăii. În dreptul mesei se opri și scotoci în servietă.

Probabil că acolo mai ai pe cineva, șopti mama.

Și asta, confirmă tatăl, și acest „și asta" îl străpunse pe Hubert ca un fulger; ieși în goană, se rezemă de tocul ușii, plînse.

Te-am prevenit, îl auzi pe tata spunînd.

Și anii de la început? Și Neustadt, tot chinul ăsta îngrozitor? Și cei doi băieți? Și că ți-am suportat tot zbuciumul?

Băieții s-au făcut mari, spuse tatăl. Trînti servieta de masă ca pentru a-și întări spusele. Am să aranjez totul. Ai să primești banii regulat, locuința asta îți rămîne ție, am aranjat asta ieri.

Du-te, spuse mama.

Martha, spuse tatăl.

Te rog, spuse mama.

Doar nu ne putem despărți așa.

Ba da, spuse mama.

Hubert auzi pașii tatălui, fugi dinaintea lor, îl amenințau, îl urmăreau, fugea de o josnicie pe care n-o înțelegea, de un trecut trădat.

Totul se năruise. Răsuci cheia în ușa odăii lui, speră ca tatăl să-l fi uitat, însă acesta bătu la ușă, întrebă : Hubert, ești acolo ?, apăsă clanța, nu fi copilăros, vino, ia-ți rămas-bun de la mine. Hubert își apăsă buzele una de alta, n-avea să audă nimic altceva decît tăcerea lui.

Trebuie să pleci la școală, Hubert, strigă mama.

Îl văzu pe tata în fața lui, așa cum stătuse la fereastră, și bucățile se desprindeau și cădeau din el una după alta ca dintr-o păpușă stricată, brațele, capul, trunchiul, picioarele, totul zăcea alandala pe podea chiar sub ochii lui.

Tatăl cobora deja treptele.

9. FIGURA DECUPATĂ

ZILELE ȘI săptămînile se întrepătrundeau, suprimînd imaginile. Cînd mai avea o jumătate de an pînă la bacalaureat, Hubert se prezentase voluntar, se dusese, fără ca mama să știe, la comandamentul cercului teritorial, fusese chestionat, examinat, se expusese pentru prima oară acelui abur de vacs, duhoare de obiele și echipament neaerisit, i se făcuse greață, se încurcase în răspunsurile ce le dădea, ceruse mai întîi să fie repartizat la pa-

raşutişti, iar apoi, cînd i se atrase atenţia asupra constituţiei lui firave, la marină, ceea ce-i atrase o serie de observaţii muşcătoare din partea medicului-căpitan (cu o asemenea statură şi cu un piept de găină atît de îngrijit !), dar Hubert abia dacă îl auzea, trecuse deja granița.

Tatăl dumitale e *Haupsturmführer*-ul Windisch ? întrebă medicul.

Da. Toţi întreabă tot timpul de tata, de parcă el, fiul, n-ar fi decît o umbră, o jalnică mlădiţă. Da, spune el încă o dată şi foarte tare.

Ştie că te prezinţi voluntar ?

Nu.

Vrei să-i faci o surpriză ?

Hubert îşi trage pantolonii, întinde mîna după maioul pe care, spre necazul medicului, îl aruncase pe biroul acestuia.

Da.

Dar se întreabă dacă tatăl va fi surprins. Face el, Hubert, altceva decît să îndeplinească ordinele lui, să respecte felul de a vedea lucrurile al tatălui, la fel ca şi Wilhelm sau mama ? Nu s-a supus şi el ?

Da.

Ce vrei să spui, domnule Windisch ?

Vreau să spun că tatăl meu va fi cu adevărat surprins.

Medicul, care îşi poartă halatul alb şi strîmt ca pe o uniformă de gală şi care camuflează prin manevre îndelung exersate faptul că e

mai scund decît majoritatea pacienților lui (stă în dosul biroului său, și se sprijină cu un aer impunător; rămîne în spatele celor examinați, le ciocănește spinarea, îi ascultă cu stetoscopul sub omoplați; se așază cînd asistentul îi măsoară sau cîntărește pe tineri, căci pe scaun doctorul e un uriaș; sau se postează în fața ferestrei și devine mai mare, parcă ar absorbi lumina asemeni unui burete), medicul îl privește pe Hubert plin de îngrijorare, apoi, ajuns din nou în spatele biroului, pictează cîteva cercuri în chestionar: nu știu dacă ești întru totul apt, însă desigur nu vrem să-l dezamăgim pe domnul tatăl dumitale.

Nu, spune Hubert și-și încheie cureaua.

Primește, foarte repede, avizul de înrolare la grenadieri-tanchiști, armă nu tocmai dintre cele mai ușoare.

În ziare se schimbă locurile de desfășurare a bătăliilor, de la Marea Nordului, barzii o iau spre Africa, dar limbajul lor rămîne neschimbat: peste tot se luptă „eroic", „ostașii *Führer*-ului" mărșăluiesc „obișnuiți cu victoriile", chiar dacă de data asta străbat nisipul deșertului cu Rommel în frunte — cuvintele se transformă în războinici și ocupă capetele. Hubert n-ar observa asta dacă nu l-ar deranja mama, care pune cîte un „ah" înaintea fiecărui cuvînt de felul acesta, răsunător și bărbătesc: ah, obișnuiți cu victoriile; ah, oțeliți; ah, eroici. Ea înmoaie ceea ce pare a fi de piatră. Sensibilitatea ei îl înfurie.

Şi Wilhelm scurmă cu un tanc prin pustiu. A ajuns locotenent, din cînd în cînd trimite stenograme ale eroismului lui, scrisori transmise prin poşta militară de campanie, pe care Martha Windisch le citeşte de mai multe ori pe zi cu un amestec de dragoste şi aversiune, scoţînd înaintea fiecărei fraze „ah"-ul ei antirăzboinic. La mijlocul lui aprilie 1941 vine ştirea că Wilhelm ar fi fost grav rănit în cursul luptei pentru Bengazi.

Grav? întreabă mama care, spre marea mirare a lui Hubert, nu plînge, abia dacă se vaită. Grav? întreabă ea. Ce-nseamnă grav? Unde? I-au tăiat o mînă, mai poate să meargă, să vadă? Ah, oftează ea acum, fără să mai spună nimic altceva. Ah. Ah. Şi fiindcă, mai cu ţipete, mai cu şiretlicuri, le smulsese „ălora de la etajul unu" chioşcul din grădină, acum îşi primeşte puţinele cunoştinţe în umbrarul protejat de caprifoi, cîrpeşte, tricotează, adună lîngă ea teancuri de ziare vechi şi noi, stă pe gînduri şi aşteaptă scurtele vizite ale lui Hubert. A aflat între timp că Wilhelm are plămînul străpuns de un glonte şi că a fost rănit de o schijă la tîmpla stîngă. Probabil că va rămîne orb de ochiul stîng.

Ah, cu asta s-a ales, spune ea, ca şi cum Wilhelm s-ar fi rănit singur, ar fi atras gloanţele asupra lui, grenadele.

Vino, scumpă lună maaai şi înverzeşte iaaar copacii, cîntă ea, împreună cu prietenele ei şi cu copiii acestora, luînd-o de fiecare dată de la capăt după ce terminau ultima strofă, pînă

cînd unul de la etajul întîi zbiară „linişte", iar glasurile se răzleţesc şi se aud tot mai slab.

Toată iarna, la parter şi la etajul unu se făcură lucrări de reconstrucţie. Pînă seara se auzeau burghiele şi fierăstraiele meseriaşilor de la care nu puteai afla nimic. Aproape toate uşile fură capitonate şi dublate.

E mai bine să nu ştim ce pun ăia la cale.

Noaptea treceau tot mai multe maşini prin faţa casei lor, pietrişul scîrţîia, glasurile rămîneau înăbuşite, uşile se închideau şi totul era înghiţit de tăcere.

Abia după bacalaureat avea să-i spună mamei că se prezentase voluntar. Nu trebuia să fie şi mai nefericită, măcar în aceste două luni.

Evrei, spuse ea odată în timp ce luau cina în umbrar. Sînt sigură că tîrăsc evrei în dosul uşilor ăstora noi şi groase.

Evrei ?

Dacă mai există vreunii aici în Kassel.

Hubert încă nu văzuse niciodată un evreu. De cînd însă, în discursurile tatălui, se contopiseră cu polonezii sub un strat de murdărie şi ură, trecuseră prin mai multe prefaceri stranii, din rău în mai rău, luînd înfăţişări tot mai hidoase. La şcoală, Schweikhardt, profesorul de istorie, le povestise despre lupta solitară a lui Adolf Hitler împotriva evreilor venali, cum sub republică evreii stăpîniseră totul, băncile şi fabricile, cum, prin relaţiile lor internaţionale, storseseră de sînge Germania trădată, cum îşi făcuseră de cap prin ziare

mîzgălitorii evrei, cum răspîndiseră minciuni, publicaseră o scîrboşenie după alta şi cum stricaseră tineretul. Iar acum, evreii erau duşi în dosul uşilor duble şi mama suspina în urma lor.

Cunoşti evrei ? întrebă el.

Ea puse cu grijă tacîmurile lîngă farfurie, îşi şterse buzele cu şervețelul înfăşurat peste arătător şi îl privi zîmbind.

Dacă tata ar sta la noi, spuse ea, iar l-ar apuca pandaliile. Cîte ne-au făcut ăştia ! Mie nu.

De ce sînt evreii aşa ? întrebă el.

Cum ? întrebă ea, deveni serioasă şi adăugă : Aşa ca Edith, de pildă ?

Eşti nebună.

Tatăl ei e evreu. De aceea a fugit în străinătate şi de aceea au plecat şi Edith şi mama ei după el.

Au plecat ?

Şi încă de mult, Hubert. Dar tu nu te-ai mai sinchisit de ea.

O lăsă să şadă în umbrar, se duse în grădina întunecată, privi țintă spre ferestrele luminate de la primul etaj. Lucrau zi şi noapte, uşile lor excludeau soarele şi pe cei ce nu trebuiau să afle.

Evrei.

Ce fusese altfel la Edith ? Se silea să descopere vreun cusur, schilodiri, un strat de murdărie acoperea imaginile văratice — ea se

temuse, așa se explicau multe ; graba ei de atunci și faptul că evita să vorbească despre tatăl ei. Sau căuta doar să se convingă pe sine ?

În noaptea aceea visă despre el și Edith. Erau goi amîndoi, făceau baie într-un lac și fugeau prin oraș însoțiți de rîsetele trecătorilor pînă acasă. Mama stătea sus în fața mansardei și îi aștepta. Nu părea deloc mirată, îi invită la cină. Masa era deosebit de frumos pusă, într-un sfeșnic ardeau lumînări.

Îi era rușine să stea gol. Cînd se uită la Edith, sînii ei plini și pali zăceau pe marginea mesei, văzu cum din pielea ei creștea un puf, tot mai des, pînă cînd puful deveni blană.

Mămă ! strigă el și arătă cu furculița spre Edith, care continua să mănînce indiferentă.

Da, spuse mama, o privi iscoditor pe Edith, iar apoi zise : Dar asta nu e ceva grav, Hubert, se întîmplă. Dispare pe urmă.

El sări în picioare, fugi la closet, vomită. Cînd se trezi, din colțurile gurii i se prelingea salivă. I se păru mai cuminte să nu se mai gîndească la Edith. Curînd avea să ajungă la cazarmă, iar apoi pe front, și toate acestea, mama, grădina, odaia ce devenea tot mai mică și era plină de lucruri de copil, toate acestea, care de mult spuneau o poveste falsă, se vor afla în urma lui.

Nu se mai ducea decît foarte rar la cinema. Abia dacă mai reușea să continue jocul, și singura dată cînd aceasta îi reuși, nu personajul,

ci momentul avu efect asupra lui, îi declanșă visele și îl transformă. Filmul se numea „Alcazar“, iar acțiunea se petrecea în timpul războiului civil din Spania, despre care el nu știa decît puține lucruri. La școală fuseseră preamărite faptele de eroism ale legiunii Condor, iar Hubert își amintea că Göring și aviatorii lui fuseseră amestecați în povestea asta. Cînd începuse războiul civil, ei se aflau deja la Kassel și i se părea ciudat faptul că tatăl lui, cel puțin din cîte-și amintea el, nu reacționase în nici un fel, nu se avîntase în discursuri mărețe, nu reprodusese nici măcar o singură bătălie în lada lui. Dar poate că pur și simplu nu înțelesese ce se petrecea și luase războiul civil drept război mondial. Că era vorba de Châlons-sur-Marne ori de Toledo, tot a nume străin sunau și unul și altul.

Alcazar-ul era apărat de soldații lui Franco împotriva republicanilor. „Roșii“. Era o denumire cam ca „evreii“. Nu-ți lăsa în închipuire decît schilozi, leproși. Se gîndi că filmul nu putuse fi filmat decît în timpul luptelor, atît de apropiate, de deslușite erau imaginile : cum se îngrămădeau femeile și copiii în cazematele umplute pînă la refuz, cum izbucnea focul în toate ungherele, cum erau înșirați într-un gang răniții plini de sînge și murdari, cum mureau. Pînă cînd apărură ofițerii, generalii. Uniformele lor erau imaculate, perfect călcate, iar mortarul care se prelingea din tavan cădea reglementar pe lîngă marii oameni. Această curățenie absurdă îl înfurie, cum putea un

general al cărui fiu — de-acum începea metamorfoza lui, de-acum îi era egal dacă generalii din film erau spilcuiţi sau nu — al cărui fiu se afla în mîinile duşmanului şi urma să fie împuşcat dacă generalul nu se preda — cum putea un general să se gîndească la dunga pantalonilor ? Generalul nu se gîndeşte la asta. Se gîndeşte mai degrabă la fiul lui, iar pe acesta îl va jertfi. Fiul lui, spre care se întorc toate privirile, care stă lîngă generalul republican, cu cămaşa desfăcută, ia receptorul telefonului, vorbeşte cu tatăl lui, îl întăreşte în hotărîrea lui, îl asigură că preferă să moară. Generalul roşu în mod evident nu poate pricepe această dovadă de vitejie. Fiul dispare, acolo unde stătuse rămîne un loc gol, ca şi cum o foarfecă mare l-ar fi decupat dintr-o imagine. Cineva care s-a aruncat la pămînt şi zace cu braţele şi genunchii strînşi la piept, aproape ca un prunc adormit. Merge foarte uşor, Hubert nu trebuie să-şi dea osteneala. Umple pata lăsată de acel loc gol. Se scoală din nou în picioare. E îngrozitor de cald. Cămaşa kaki i se lipeşte de corp, iar centura bine strînsă îl roade. Republicanul îi întinde receptorul. E într-adevăr vocea tatălui.

Tu eşti, fiul meu ?

Da.

Nu putem ceda.

Asta e limpede, tată.

Trebuie să rezistăm.

Da, tată. Cum se simte mama ?

Nu ştiu.

Salut-o, te rog, din partea mea.

Așa voi face, Wilhelm, spune tatăl cu glas răsunător de film.

Nu vrea să recunoască că el, Hubert, joacă acest rol de bărbat, că urmează să moară ca un erou, că rămîne cît se poate de calm, iar cînd Hubert repetă scena în drum spre casă, cînd culisele sînt palpabile ca-n vis, îngrozitor de adevărate, cînd simte parcă și mîna ofițerului roșu strîngîndu-se pe brațul lui și încercînd să-l țină, cînd praful acestei veri i se lipește de cerul gurii și el nu mai poate vorbi decît răgușit, nimic nu se schimbă. Tatăl l-ar dori pe Wilhelm în acest rol și nu pe el.

Hubert rupe programul, încearcă să scape : figura aceea ghemuită și culcată pe jos îi revine tot mereu în închipuire. E mai bine ca el să rămînă culcat acolo și să nu se gîndească mai departe.

La examenul de maturitate, voluntarii sînt vizibil menajați, iar cum el strălucește la materia lui preferată, matematica, slăbiciunile de la germană și engleză îi sînt trecute cu vederea. În cadrul unei festivități dominate de discursuri tunătoare, întreaga școală își ia rămas-bun.

Hubert primește ordinul de chemare la vînătorii de care blindate din Meserič, undeva în Cehia. I-l arată mamei.

Ea cică ar fi știut. De la bun început.

Atunci am fi putut discuta despre asta.

Nu, spune mama, oricum nu.

Ea șade, uitată parcă de toți, în umbrar și face un ghem dintr-un scul de lînă de pe speteaza scaunului.

La gară nu te conduc, Hubert, spune ea, trebuie să înțelegi.

10. O POVESTE ÎNTRERUPTĂ

RĂZBOIUL LUI nu se putea numi război. Se simțea mai apărat, mai netulburat decît majoritatea celorlalți, auzea strigăte, vaiete, blesteme ca printr-un perete capitonat, iar mai tîrziu călători prin orașe bombardate și le contemplă ca pe niște poze. Scrisorile mamei îl impresionau la fel de puțin ca și descrierile tot mai amare ale situației făcute de superiorii lui. Se izolase într-o gogoașă de mătase. În jurul lui se prăbușea ceea ce pentru tatăl lui trecuse drept veșnic și indestructibil.

Pe front nu ajunse. Veni frontul la el. Dar, pînă să se întîmple acest lucru trecură aproape patru ani, iar pe aceștia îi petrecu mai anost ca oricînd, deși cu anumite variații și pus întru totul la adăpost.

Pentru el, războiul se desfășura mai ales în hîrtii, la început foi de permisie, apoi rapoarte asupra soldaților bolnavi ori căzuți, fișe personale retransmise lazaretelor sau garnizoanelor.

De ce nu i se dădu unuia ca el, un voluntar cu examen de maturitate, fiul mai mic al *Hauptsturmführer*-ului Windisch, smuls demult de lîngă fusta mamei și instruit de Wehrhahn, ajuns cap de coloană, de ce nu i se dădu lui Hubert niciodată posibilitatea de a merge la școala de subofițeri, de a ajunge sublocotenent, de ce fu trecut cu vederea, dar totuși ales, și anume repartizat într-un birou îndată după sosirea la Meserič și după perioada de instrucție căreia îi făcuse față fără probleme, de ce după inexplicabila decizie a superiorilor lui nu apucă să lupte nici o clipă, ci doar să scrie și să socotească, toate acestea Hubert nu și le putu explica și, după o primă încercare zadarnică, nici nu mai dori să afle răspunsul.

La fel ca atîtea altele și acest lucru parcă venise de la sine. Nu fusese acceptat drept copia tatălui său, ci ca o umbră a acestuia. Sau poate chiar ca persoană de sine stătătoare, deși greu de ghicit, ca grenadierul-tanchist Hubert Windisch cel atît de potrivit pentru cancelarie, pentru lucrări care cereau inteligență, deși, la urma urmelor, nu era nevoie de atîta inteligență, ci de răbdare și de puțină viziune de ansamblu, mai ales cînd era vorba de probleme de aprovizionare, desigur și de discreție, ori de cîte ori superiorii își făceau rost de aprobări pentru călătorii de serviciu sau de permisii din motive familiale. Domnii colindau prin spatele frontului și vorbeau despre

lupte. Aproape un an îl lăsară să-şi vadă liniştit de hîrtiile lui împreună cu doi camarazi care şi ei se uscau treptat, amuzîndu-se pe seama pedanteriei şi a firii lui tăcute. Hubert nu se ducea decît rar la cinema, seara abia dacă era văzut la popotă, nu lega prietenii mai strînse, şi lui însuşi i se părea că-şi cruţa puterea de viaţă pentru un viitor pe care nişte forţe potrivnice îl îndepărtau. Era înconjurat de un prezent îmbibat de nume de bătălii, ordine ale *Führer*-ului, consemne de rezistenţă pînă la capăt, gemete de spaimă. Uneori îşi dorea să fi fost totuşi trimis pe front. Astfel, aştepta incredibilul, o schimbare oricît de infimă. Aceasta se produse după un an şi jumătate de ariditate cenuşie precum uniformele lor, şi anume în ziua în care Egon Lauer, care pînă atunci nici nu păruse a-l vedea, îşi opri pe neaşteptate ochii asupra lui. De aici începe povestea lui Hubert, care se trezise pur şi simplu azvîrlit în ea : furierul Hubert Windisch fu rugat de unul dintre superiorii lui, maiorul Lauer, s-o caute pe soţia hotelierului Slotosch pentru a-i —

De ce ? De ce îl însărcinase Lauer pe cale oficială s-o viziteze pe doamna Slotosch, care n-avea să joace decît un rol secundar în povestea lui, căreia însă, oricum, îi va fi dedicată prima parte : în hotelul pe care Hubert îl găsise fără a avea nevoie să întrebe, portarul îl lămurise cu lux de amănunte că, ce-i drept, doamna Slotosch se afla „de obişei“ în hotel la ora asta, dar că mai trebuiau să existe şi ex-

cepţii, ori tocmai azi stimatul domn dăduse peste „aşa-una", ceea ce el, portarul, era nevoit să admită cu „răgret", însă nu se aşteptaseră la un mesager din partea stimatului domn maior, nu în acea zi, ci mai degrabă altcîndva, mai tîrziu, dar dacă domnul soldat ar binevoi să aştepte, dacă s-ar „mulţămi" cu un pahar de Pilsener rece şi cu un ziar german — căci se va îngriji să nu ducă lipsă de nimic, atunci să facă bine domnul soldat să ia niţeluş loc în hol, iar de toate celelalte se va ocupa el, portarul, fireşte şi de înştiinţarea doamnei Slotosch.

Hubert tot nu se obişnuise cu germana aceea boemiană plină de întortocheri, propoziţii secundare şi plecăciuni, se lăsă condus de portar în colţul flancat de arbori de cauciuc al holului, bău berea, răsfoi doar o clipă ziarul, iar apoi se pregăti să-şi petreacă după-amiaza moţăind. Totuşi scena i se întipări în minte : cum şedea, la început aplecat înainte, într-un fotoliu moale şi jos din mijlocul acelui verde lucios, cu mîinile în jurul paharului de bere, cum se lăsă apoi pe spate, desfăcu ziarul, îl dădu iar la o parte, se lăsă cuprins de moleşeală cu o senzaţie de plictis şi aşteptare nedefinită, notînd, printre perdelele crăpate, mişcarea de pe stradă, oameni şi maşini, cum puţinele zgomote din hol răsunau foarte puternic, speriindu-l, cum se apropiau de el nişte paşi mici, hotărîţi, el continuînd totuşi să privească pe geam, pînă cînd paşii ajunseră lîngă el, se opriră şi cineva întrebă : V-a trimis dom-

nul maior Lauer? În clipa aceea, din stradă, se aude cîntec de copil, un cîntec cehesc, iar melodia aceea simplă îl răscolește, nu se poate apăra de ea, își ridică mîinile în fața pieptului, ca și cum astfel ar reuși să înlăture supărătoarea durere, se scoală în picioare, își lasă brațele să-i atîrne ; e o femeie tînără, cu părul blond aproape incolor, care stă în fața lui și întreabă încă o dată : Sînteți trimis de domnul maior Lauer ?

El se înclină, îi sărută mîna, cum învățase între timp, și îi răspunde scurt : Da, stimată doamnă.

Miroase a vanilie, a brutărie boemiană, a bucătărie pentru copii. Mama mea din păcate nu vă poate primi. E bolnavă. Mi s-a comunicat totul.

Ce anume ? Are să-i spună ceva sau să-i dea vreun pachet, urmează să ia ceva de la ea ? Oricît s-ar gîndi, nu reușește să-și dea seama. Însă de continuarea acestei povești, chiar fără a mai regăsi motivul pierdut al întîlnirii lor, are să-și amintească. Ca și de faptul că a doua zi Anna Slotosch îi dădu pentru maior o șuncă uriașă împachetată în hîrtie cerată. Probabil că numai de aceea fusese trimis la Prerau. Dealtfel, dania aceasta avea să se repete cu regularitate.

Dacă avea poftă de cozonac cu brînză de vaci, întrebă ea, era proaspăt scos de la cuptor și nu se vindea clienților normali cu cartelele lor ciopîrțite.

N-avea nimic împotrivă, numai că nu-şi putea închipui ce fel de cozonac era acesta.

Atunci mergem să vedem.

Ea o luă înainte, prin faţa portarului care tocmai vorbea la telefon aşa cum vorbesc toţi portarii de hotel, cu trufie în glas, dar cu supunere în gesticulaţie : Se rezolvă, domnule doctor, s-a notat, domnule doctor, Anna îi făcu semn cu capul, urcă treptele înaintea lui Hubert, fusta ei ecosez zvîcnea din şolduri, îi privea picioarele : erau puternice, cu gleznele prea puţin conturate.

La etajul doi, ea se opri la capătul coridorului, în faţa unei uşi cu o plăcuţă de email pe care scria caligrafic „Privat". Toate acestea erau noi pentru Hubert, îl zăpăceau, mediul, limba oamenilor, i se părea că se şi mişcă altfel, şi totuşi cunoştea totul dintr-un alt trecut, şi pe femeia aceasta tînără care-l invitase la ea cu o tulburătoare naturaleţe, iar acum deschidea uşa, apăsînd cu accentuată grijă clanţa de alamă pe care rămăseseră urme de sidol : Mama s-ar putea să doarmă.

E grav bolnavă ?

Da. În ultimă instanţă ar fi putut şi ea să vă primească. Înţelegeţi ? El nu înţelege, însă pricepe că începea ceva la care nu se aşteptase şi care putea fi salutar pentru el.

Uşa se deschide. Îi întîmpină o oglindă de pe peretele din faţa lor, Hubert se apleacă, o priveşte pe Anna în faţă, găseşte că blondul ei e prea artificial. Are nasul lat, buzele pline. Îi place. Tatăl lui ar spune : Un chip cu tră-

sături pronunțat slave. Da, așa ar spune. Sau ar zice mutră în loc de chip ?

Anna stă în oglindă ca într-un tablou, iar Hubert se teme că ar putea rămîne acolo, așa că se întoarce spre ea, o vede din profil. Ea spune privind în oglindă : Nu cred că vă face într-adevăr plăcere să fiți soldat.

El rîde, prea tare, căci o voce de femeie strigă din semiîntunericul de la celălalt capăt al vastei locuințe : Anna, tu ești ?

Ea iese din oglindă, spune încet : Veniți, apoi strigă : Da ! Domnul maior a trimis pe cineva.

Covorul de pe coridor înghite pașii ; mă apropii pe furiș de viitorul meu, își spune el, ca un indian. Apoi se întreabă speriat : Cum adică viitorul meu ? În camera de zi, în care domnește o ordine deosebită, Anna redevine străină, o tînără femeie care ține să păstreze distanța, fiica unui hotelier, chiar dacă din Prerau, localitate de care de la Leipzig și pînă la München n-a auzit nimeni. Vă rog, luați loc, spune ea, își duce, afectată, un deget la buze : Nici nu vă știu numele. Nu ne-am prezentat. Se ridică din nou, abia se așezase : Windisch. Hubert Windisch. Iar ea răspunde : Anna Slotosch.

Ceea ce urmează — în afară de mult apreciatul cozonac cu brînză de vaci, găluște cu magiun, brioșe, drob, conopidă pane — nu este o zi, care să poată fi repovestită, ceas cu ceas, ci un lung interval de timp care se umple cu fraze liniștite, cu glasuri, experiențe, imagini care dăinuie chiar și după despărțire, chiar și

după tot ceea ce ar fi trebuit să le tulbure, povești în care el stă pe loc. Timp de doi ani, nu înaintează în vîrstă.

Aveți permisie pînă mîine seară, nu? întreabă Anna.

Nu știe dacă n-ar trebui să ia trenul chiar azi.

Dar nu e nevoie. Ca întotdeauna avem o cameră pregătită.

Ca întotdeauna?

Păi, fiindcă înaintea dumneavoastră, dacă nu venea domnul maior însuși, venea altul.

Cine?

A plecat. N-are importanță.

Glasurile celor două femei se îmbină într-un murmur prietenos și monoton. Doamna Slotosch o strigă pe Anna: De ce nu vine să i-l prezinte pe domnul soldat. Colindă prin imensa locuință, trec dintr-o cameră într-alta, toate cu perdele grele, întunecate, în toate persistă un amestec fin de praf și lavandă care te face să strănuți. Doamna Slotosch zace proptită într-un maldăr de perne. Părul ei, spre deosebire de blondul cînepiu al fiicei, e vopsit roșu, ce-i drept, cam neglijent, întrețesut cu șuvițe cărunte. Vă bucurați de încrederea domnului maior? întreabă bătrîna doamnă și-și aranjează cu vîrfurile degetelor buclele de pe tîmple, iar el răspunde, deși nu e deloc sigur de încrederea aceluia: Da.

Păi așa m-am gîndit și eu, spune ea, iar el și Anna sînt concediați. Anna îl poartă acum prin locuință, ca printr-un muzeu. Vitrina

aceasta cu cristale de Boemia, acel *secrétaire* cu sertar secret, străvechea masă de joc cu intarsii, divanul acela pe care pot şedea două persoane spate-n spate. Îl încercăm? întreabă ea. Refuză, se teme că ar fi ridicol sau că, şezînd astfel, ar trebui să se întoarcă spre ea, să se apropie prea mult de ea.

Ea îi înlătură teama, ruşinea, îl convinge să se instaleze ca acasă, să-şi scoată vestonul, să bea cu ea un ceai la cozonacul cu brînză de vaci, apoi un lichior care are un gust îngrozitor de farmacie, totul e făcut în casă, o specialitate a casei. Înainte, spune ea, cînd nu exista încă protectoratul şi încă nu era război. Suna ca şi cum ar fi vorbit despre un paradis pierdut sau despre o copilărie frumoasă.

Îl roagă să aştepte. Trebuie să se schimbe portarul. Vrea să se asigure că totul e în ordine. De obicei, mama se ocupă de asta.

Şi domnul tatăl dumneavoastră? întreabă el. Ea se opreşte în uşă, cu spatele la el, îşi înalţă puţin umerii : Nu mai există.

A murit?

Aşa s-ar putea spune. Închide uşa fără zgomot şi revine după cîteva clipe la fel de liniştită. După ce stătuseră ore în şir de vorbă, fără sens, vorbiseră şi iar vorbiseră, apropiindu-se prin vorbe, nevrînd să piardă legătura astfel creată, ea îl conduse în camera lui.

Camera nouă, e cu baie, pentru cei mai buni oaspeţi ai noştri. Ce ziceţi? Aprinse lumina, răsfrînse cuvertura patului, trase perdelele,

dispăru pentru o clipă în baie, lăsă apa să curgă o clipă, şterse, în trecere, marginea dulapului cu degetul ca să vadă dacă era praf pe el, se postă în faţa lui ca un comisionar de hotel şi-şi întinse mîna în aşteptarea bacşişului, însă, de data asta, Hubert avu destulă prezenţă de spirit, îi luă mîna, o răsuci, o sărută uşor.

Noapte bună, spuse ea, am să vă trezesc. Nu chiar aşa de curînd. Ar trebui să profitaţi de permisie. Vă promit o cafea neagră nemaipomenită.

Era hotărît să nu se lase smuls din vis şi adormi imediat. Dimineaţa luară cafeaua împreună, după micul dejun o vizitară pe doamna Slotosch, se interesară de sănătatea ei, coborîră în hol, îl salutară pe portar, sporovăiră puţin despre oaspeţi, iar lui Hubert i se întipări în memorie o remarcă a omului acela : Înainte, ştiţi, casa noastră era foarte apreciată de comis-voiajori, acum, aş puté să spun, ofiţerii au luat locul voiajorilor. Dar aţi puté să-mi spuneţi pe cine reprezintă aceştia ? Poate puţin moartea ? Anna rîse în silă, îl rugă pe Hubert s-o însoţească la cumpărături şi, dacă putea să-şi facă timp, să ia masa cu ea într-o grădină-restaurant. Apoi însă va trebui să se grăbească la gară.

El se conformă programului ei, şi procedă astfel şi la următoarele sfîrşituri de săptămînă. Maiorului îi aducea de fiecare dată şunca împachetată.

Îşi dorea ca Anna să vină noaptea la el în cameră, nu îndrăznea însă să devină drăgăstos, să-şi manifeste afecţiunea. Iar la această afecţiune, această nevoie de sprijin aproape deznădăjduită, pe care doar şovăielnic şi-o tălmăcea drept dragoste, abia dacă îndrăznea să se gîndească. Ceva tot avea să iasă. Trebuia să lase totul în seama Annei. Era mai experimentată, mai bună cunoscătoare a vieţii decît el.

Cînd îl făcură caporal, Anna spuse în glumă că pentru cariera militară ce-o avea în faţă ajunsese deja la gradul de colonel şi că voia să sărbătorească distincţia primită. Ironia ei îl supără şi ripostase : Dar tatăl meu e cu adevărat ofiţer. Răspunsul lui avu ecou ; Hubert se ruşină de vehemenţa lui copilărească.

Ştiu asta, spuse ea.

De unde ? întrebă el. Eu nu ţi-am spus nimic despre el.

Oamenii de aici, spuse ea, trebuie să ştii, află multe lucruri pe care n-ar trebui să le afle.

Mi-e egal.

De aceea poţi reveni oricînd, spuse ea şi-l trase mai aproape. Dar să nu crezi cumva, Hubert Windisch, că poţi să-ţi pui papuci şi s-o faci pe stăpînul casei. După această frază, Anna îl sărută pentru prima oară, dintr-o parte, între obraz şi gît. Aici e punctul slab al bărbaţilor, spuse ea.

Ştii într-adevăr o mulţime de lucruri, spuse el, apoi îşi frecă coapsele cu mîinile, alungînd fiorul care îl străbătuse.

Vino, ajută-mă, îl rugă Anna, trăgîndu-l după ea. Trebuia să meargă în bucătărie să-i facă mamei o supă de chimen, nu era mare scofală.

Supă de chimen ? Nu cunosc.

Nu e decît o delicatesă pentru doamne bătrîne.

De ce nu le spui s-o facă jos, la hotel ?

Nu vrea mama.

El se așază pe un taburet, o privește și în vreme ce îi urmărește trebăluiala liniștită și îndemînatică, timpul se suspendă din nou : așa a fost întotdeauna, aici a crescut mare, în această locuință de modă veche cu unghere întunecoase, mobile negre, lîngă aceste femei care nu-și divulgă amintirile, care au nevoie de taine pentru a fi atrăgătoare, a căror siguranță — ori e deja certitudine ? — îl împresoară, îl întărește. Ea presară făină în untul care sfîrîie, amestecă iute, adaugă chimenul care miroase atît de intens de parcă ar fi spart fiecare bob în parte. Rîntașul nu trebuie să fie prea în prăjit, spune ea. Mai toarnă apă. E gata îndată. Acuma trebuie să bag de seamă să nu facă cocolașe.

El spune : Îmi placi cînd te ocupi cu așa ceva.

E ca la tine acasă ?

Nu. Se apleacă înainte. Nu. Ca acasă e acum.

Asta n-o înțeleg, Hubert, spune ea, vorbește nemțește.

Nici eu nu înțeleg, Anna.

Îl roagă să-i ducă mamei supa, bătrîna doamnă se va bucura. Cu castronaşul rotund, farfuria şi lingura de argint aşezate pe o tavă de lac neagră, trece prin coridor şi face un ocol prin camera de zi ; e atît de neîndemînatic cînd apasă clanţa cu cotul, încît tava aproape că îi alunecă din mîini. Se vede ca servitor cu vestă în dungi, inclus în ziua acestor femei care se poartă politicos cu el, care fără el nici n-ar mai fi în stare să trăiască, îl iubesc în taină, pe el, unicul bărbat tolerat în apropierea lor, observă că mersul lui se schimbă, merge ca un servitor din filme, drept, cu ceafa ţeapănă, tîrşindu-şi puţin picioarele. Cu degetul mijlociu de la mîna dreaptă bate de două ori scurt în înalta uşă lăcuită a dormitorului, aşteaptă acel „Intră" rostit cu glas stins, pe care, din cauza încordării cu care îşi joacă noul rol, nu-l aude, iar doamna Slotosch strigă acum supărată : No, ce-i ? Se străduieşte să deschidă uşa fără zgomot, să ţină tava drept, iar apoi să închidă uşa ca şi servitorul cu care se identifică. Nu izbuteşte. Elanul cu care ar trebui să se întoarcă spre bolnavă rămîne o încercare jalnică şi doar un grabnic pas înainte îl fereşte de o căzătură.

Nu vă formalizaţi, spune doamna Slotosch.

Îl priveşte cum aşază tava pe măsuţa de lîngă pat şi desface şervetul.

Drăguţ din partea dumneavoastră că-mi aduceţi supa, domnule Windisch, spune ea, dar ce-aţi păţit ? Mergeţi de parcă aţi fi înghiţit un băţ. Nu vă simţiţi bine ?

Tresare, a fost surprins jucînd un joc interzis. Ia șervetul și-l aruncă pe pat. În mod vădit, doamna Slotosch nu vrea să-l pună și mai mult în încurcătură, spune că el și Anna să nu-și bată capul cu ea, servitoarea poate să vină să debaraseze. Nu aveam de gînd să sărbătorim ? întreabă Anna, îl așteaptă la ușa bucătăriei, graba ei nu-i permite să joace noul său rol, cel de servitor. Cu ea ar fi putut să încerce.

Dar nu înaintarea în grad, roagă el, să sărbătorim altceva.

Ce ?

Că ne spunem tu.

Da ?

Păi, ne spunem, nu ?

Îl ținea mereu în nesiguranță și-l împiedica să-și joace inspirațiile pînă la capăt, să fie așa cum voia el să fie.

Atunci ne spunem iar dumneavoastră.

Anna i se aruncă de gît. Ești copilăros, caporal Windisch.

Îți propun cum să sărbătorim.

Și ce anume ?

O să știm după ce vom fi sărbătorit. Dupăamiaza se desfășură pe îndelete. Anna se schimbă, în vreme ce el se duse în camera lui, își făcu valijoara, prilej cu care îi sări în ochi faptul că își așeza *nécessaire* *-ul mereu

---

* Trusă în care se țin obiectele de toaletă (franc.).

în acelaşi loc, în colţul din stînga jos. Deşi această descoperire îl necăjea, nu reuşi să-şi impună să-l mute pur şi simplu în alt loc.

Cînd deschise dulapul ca să vadă dacă uitase ceva, se trezi stînd faţă-n faţă cu el însuşi în oglindă, un individ deşirat care căsca gura de atîta zel, o figură ţîfnoasă care-i repugna. Îşi strînse buzele, clipi, îşi trecu mîna prin păr, îşi netezi vestonul, dar pantalonii şi vestonul făceau cute, atîrnau. Mă nelinişteşte, spuse el în oglindă. E drăguţă, mama ar fi cu siguranţă de părere că părul ei vopsit e ordinar. Dar mie îmi place. Închise dulapul, luă valiza şi se aşeză pe unul din scaunele uzate ce nu mai foloseau decît ca decor pe culoar. O auzi înainte s-o vadă. Tocurile ei înalte sunau ca nişte ciocănele. Purta o rochie uşoară, plisată. El uitase că era vară. Soldaţii de cancelarie n-au simţul anotimpurilor.

Ce vrei să faci cu valiza ?

Aş vrea să plec diseară.

Ai permisie pînă mîine la zece. Eşti nebun ?

Niţeluş, spuse el, maimuţărind felul ei de a vorbi.

Dacă ai şti ce înseamnă niţeluş. Ea duse valiza înapoi în cameră. El nu merse după ea, aşteptă. Anna, întrebă el cînd ea îi dădu cheia camerei şi îl rugă ironic să fie atît de amabil s-o predea portarului — Anna ?

Da ?

Sărbătorim cu adevărat ?

Aşa cum am poruncit.

O clipă, o cuprinse cu braţul, apoi îi dădu drumul, ea îl luă de mînă. No vino, domnule caporal.

Hubert lăsă cheia la poartă, cum dispusese Anna, portarul îşi făcu plecăciunea în faţa „stimatei domnişoare", iar Anna îi puse în vedere să le amintească celor de la bucătărie să pregătească bucatele de seară cu grijă. Lui Hubert încă îi mai venea greu să-şi traducă aceste cuvinte, să ia bucatele de seară drept cină, nu drept ceva mai sărbătoresc sau chiar bisericesc, dar nu îndrăznea să întrebe ce era cu bucatele de seară.

Se plimbară agale, aveau timp. Din cînd în cînd, trecătorii îi salutau, iar el răspundea ca un ecou.

Cunoşti multă lume.

De bună seamă. Nu fi idiot, caporal Windisch. La ce-i bun un hotel. După mulţi ani, lui încă îi mai veneau în minte o plimbare cu barca, o cafenea, o discuţie despre utilitatea cutiilor de pălării, îşi amintea o stradă acoperită de frunze uscate ca de un strat de piele crăpată, praful şi soarele, îşi amintea că uneori mîna ei o căuta pe a lui, că intraseră a doua oară într-o cafenea deoarece Anna trebuia să-şi omoare timpul rămas pînă la surpriză, cum spunea ea, iar el nu-i era de nici-un ajutor.

N-ai susţinut tu că nu pui nimic mai presus de cinema ? îl întrebase Anna.

Asta e o exagerare.

Nu vrei tu să recunoşti.

Poate. Cine vorbeşte cu plăcere de viciile lui ?

E un viciu acesta, caporal Windisch ? Atunci mergem la cinema.

Nu fusese niciodată cu o fată, cu o femeie la cinema. Îşi dorise acest lucru, invidiase perechile din întuneric ori de cîte ori vedea două contururi contopindu-se sau auzea chicoteli din vreo lojă. În asemenea momente i se putea întîmpla să orbească de surescitare şi să nu se aleagă cu nimic din film. Acum avea o femeie alături, îi simţea căldura, braţul ei se freca de al lui, mîna ei o ţinea pe a lui, însă imaginile erau mult mai puternice, acea unică frază şi melodia care-i umpleau capul.

Filmul se petrecea în nordul îngheţat al Canadei, se numea „Apă pentru Canitoga“ şi povestea aventurile lui Oliver Montstuart. Acesta trebuia să aibă grijă ca printr-o conductă transcontinentală să vină în sfîrşit apă pentru oamenii din Canitoga, ca aceştia să nu mai bea doar whisky, deşi Montstuart însuşi nu bea nimic altceva decît whisky. Hubert îl vede luptînd împotriva sabotorilor, împotriva unui prieten, inginerul-şef Trafford, îl vede sărind în apa rece ca gheaţa, turbînd de furie împotriva naturii, îl vede plin de gingăşie şi aude fraza : Unul pentru toţi, toţi pentru unul, şi cîntecul : *Good bye, Johnny !* Iar

Anna nu mai poate ajunge la el, căci Montstuart l-a absorbit de mult, sau Hans Albers care-l joacă pe Montstuart ; îl atrage în semiîntunericul serii, al depărtării. Îmbrățișează-mă odată, îl roagă Anna, el se supune. Ești neîndemînatic, spune ea. Dar el nu e. Atîta doar că brațele lui sînt grele ca ale lui Oliver. A supt prea mult whisky, a trudit din greu toată ziua, a trebuit să se ciomăgească, acum e țeapăn de atîta poftă de viață. Ești nițel într-o ureche, spune ea. Merg unul lîngă altul. Pasul lui e mai larg, are putere, o simte, iar aventurile se repetă în amintirea lui.

Albers cîntă frumos, spune ea.

Da, spune el, fredonează cîntecul.

Și mie mi-a rămas în minte. Îi caută mîna și fredonează și ea.

Și fraza aceea, spune Hubert, fraza aceea formidabilă : Unul pentru toți, toți împotriva unuia.

Anna pufnește, își duce mîna la gură, îi dă un ghiont : Mare figură caporalul ăsta Windisch. Sucește spusele oamenilor după cum are el chef. Se spune toți pentru unul, nu toți împotriva unuia. Dar el pe toate le răstălmăcește. Portarul îi salută, îi dă chèia lui Hubert, îi spune Annei că totul a fost pregătit așa cum poruncise stimata domnișoară.

Du-te să te aranjezi, spune ea, ne întîlnim peste zece minute în restaurant. Da ?

Între timp, imaginile i-au cucerit mintea, îl stăpînesc. Observă cum se întoarce împotriva celui ce era el înainte, ia treptele cu asalt, suind cîte două deodată, miroase a whisky și vifor.

Ce gust are whisky-ul ? întreabă deodată un glas în sinea lui. N-am băut niciodată.

În cameră se agită de colo-colo, nu mai are astîmpăr. Ar vrea să se afle în altă parte, chiar și într-o odăiță mai mică, numai de l-ar aștepta „ea", cea pe care i-o luase lui Trafford.

Se spală pe mîini, dar nu se uită în oglindă.

Hubert nu se așteptase să mai fie și alți oaspeți în restaurant. Majoritatea meselor erau ocupate și, zăpăcit de lumină, de zumzetul vocilor, n-o descoperi pe Anna decît atunci cînd ea îi făcu semn. Stătea în picioare lîngă o măsuță din capătul sălii, purta aceeași rochie ca după-amiază, iar pe marginea decolteului avea un trandafir prins cu o broșă. Aproape că semăna cu femeia pentru care luptase el.

În mod straniu, în restaurant nu se aflau decît civili, ceea ce îl făcea să se simtă nesigur în uniforma lui.

Așa, acum sărbătorim, spuse Anna. Masa lor era singura pe care ardeau niște lumînări într-un sfeșnic. Vezi, domnule caporal, e cu adevărat sărbătoare.

Nu-mi spune domnule caporal.

Mîncară, el întrebă ce era în supă.

Orez cu ficat.

Ori orez, ori ficat, spuse el.

La noi se găsește și una și alta, iar aici sînt amestecate laolaltă.

Anna trebuie că-și refăcuse fardul. Hubert gîndește : *Führer*-ului nu-i plac femeile fardate, și se supără că gîndește acest lucru.

O aude spunînd : Ești hăt departe, Hubert. Ar vrea să savureze această clipă, o și savurează, însă altfel decît speră Anna. Tot ce se întîmplă devine o scenă pe care n-o stăpînește decît el singur.

Oliver s-a întors acasă, a supraviețuit, serbează, se lasă încălzit de lumină, o absoarbe pur și simplu.

Sînt obosit, spune el după ce au ciocnit paharele.

Și eu, spune ea, Nu se miră că urcă scara împreună cu el, că nu se oprește în fața camerei lui, ci intră, că, asemenea cameristei, dă cuvertura la o parte, întreabă în treacăt „Ai ceva împotrivă, Hubert?", că se dezbracă, se bagă în pat, îl așteaptă, stinge lumina cînd el se culcă lîngă ea, îl trage mai aproape, începe să fredoneze *Good bye, Johnny,* că el o sărută pentru ca ea să înceteze, să nu-l scoată din minți cu melodia asta care l-a scos deja din minți, că e absorbit de căldura ei ca și cum ar fi fost de mult așa. Apoi se trezi la plecarea ei. Întotdeauna avea să facă așa. Dimineața sînt în patul meu, spuse ea, în al meu.

Dar uneori se trezeau împreună, cu trupurile obosite și surescitate, iar Anna avea accese de furie de care Hubert se temea. Spunea lucruri pe care el le excludea din realitatea lui, care îi aminteau de Edith, de aluziile îndîrjite ale mamei lui.

Știi că la Auschwitz sînt uciși oameni ? Da, în Silezia Superioară. Evrei, polonezi, cehi. Tăcerea lui o face și mai tristă. Nu mai așteaptă nici un răspuns.

Îi duc și la Theresienstadt. De cei mai mulți nu se mai aude niciodată. Sînt uciși. Da ? întreabă ea și se trage puțin mai aproape de el. Și copii, spune ea, și femei.

El nu vorbește, n-ar putea vorbi. Nu vrea să vadă ceea ce spune ea.

E îngrozitoarea lume războinică a tatălui lui, răscolită de plănuitori și făptuitori.

Lasă-mă-n pace, Anna.

E-adevărat, șoptește ea.

Se adaptă la noua situație. Cele mai multe sfîrșituri de săptămînă și le petrecea la Prerau. Doamna Slotosch, de mult însănătoșită, lua parte la mese, mergea uneori și la plimbare cu ei, dar se ținea discretă în planul doi.

Maiorul Lauer fu transferat. Hubert nu. Hubert presupunea că n-avea să se schimbe nimic cîtă vreme frontul rămînea departe. Pe Anna o credea în stare să găsească o soluție chiar și atunci ; de-ar fi să mute hotelul, să găsească unul nou, undeva, într-o zonă în care să nu ajungă războiul.

Însă odată cu apariția lui Nesvadba, se trezi alungat din comodul vis. Aceasta se petrecu cu totul fără de veste.

Deși nu văzuse „Apă pentru Canitoga" decît o dată, încă mai reușea să ia chipul lui Oliver. Anna se obișnuise cu asta, nu se mai amuza pe seama lui. Spunea chiar că ideile lui fixe foloseau dragostei.

Bedřich — sau Friedrich, cum se prezentă el ironic — Nesvadba semăna cu Oliver. Sau cu Hans Albers. Sau cu acel Oliver pe care îl juca Albers. Sau cu impertinența după care tînjea Hubert. Nesvadba n-avea nevoie să joace vreun rol. Nesvadba era îngrozitor de sigur de sine și părea periculos. Îl copleșea pe Hubert, îl umilea.

În trei sau patru rînduri, Nesvadba luă parte la bucuriile lor ; pînă și doamna Slotosch „nu admise să i se răpească plăcerea" de a bea un păhărel cu el. Doar cînd se duceau la culcare, cînd Anna îl urma pe Hubert ca întotdeauna în camera lui. Nesvadba își lua rămas-bun, dispărea. Nu de tot. Îl irita pe Hubert în asemenea măsură, încît mîngîierile lui pierdură din înflăcărare și Anna îl întrebă ce-l apucase, iar el i-ar fi putut răspunde : M-a părăsit Oliver. Nesvadba e de vină.

Pe cît se părea, doamnele Slotosch voiseră să-l pună la încercare, căci, după cîtva timp, Anna îi explică prudent că Nesvadba se număra printre aceia care erau nemulțumiți de situația din acea vreme, care, din cauză că se instaurase protectoratul, trebuiseră să-și schimbe

profesia, care trăiau deghizați, ba și conspirau împotriva nemților, dar numai împotriva hitleriștilor, cu siguranță nu împotriva tuturor, ba mai susțineau că există și unii nemți care le dădeau ajutor, să nu pună la îndoială acest lucru. Frazele Annei estompară nu numai Prerau-ul, ci și Canitoga.

Îl iubești ? întrebă el după ce tăcuse îndelung și-și frecase neajutorat fruntea cu dosul palmei. Cînd ea îl asigură că nu-l iubea decît pe el, pe Hubert, lui îi era deja indiferent.

Faci și tu parte ?

Din ce ?

Din banda asta.

Nu e o bandă. Nu fac parte din ea. Dăm și noi cîte o mînă de ajutor uneori. Asta-i tot. Sîntem cehi, nu-nțelegi ?

Mama ta e nemțoaică.

Cum vrei s-o iei, spuse ea.

Cel mai mult ar fi vrut să fugă din casă, dar nu mai pleca nici un tren. O auzi dîndu-se jos din pat, venind la el, îi puse mîinile pe umeri, îi mîngîie ceafa.

De ce te enervezi ? Hai să dormim. Îl trase spre ea, el îi cedă, o văzu goală în fața lui, se bucură deodată că se putea arunca asupra ei, că-și putea descărca furia aceea imprecisă. Era furie ? Era înstrăinare, era teamă ?

Niciodată n-o iubise cu atîta ardoare, îi spuse ea a doua zi dimineața, înaintea despărțirii, și-l conduse pînă în fața hotelului.

Sîmbăta viitoare să vii cît poți de devreme, ia primul tren, îl rugă ea. El dădu din cap.

Acum își tîra picioarele ca Oliver după încăierarea cea mare. Nesvadba nu mai apăruse. Nesvadba, își spuse el în sinea lui, Nesvadba, Trafford, porcule.

În timpul săptămînii, Anna îl chemă la telefon, ceru să i se spună că nu era acolo. Își propuse să-i scrie, să-și ia rămas-bun : Nu pot veni, Anna. S-a terminat. Scrisorile nu-i reușiră. Cum obișnuința de a părăsi cazarma la sfîrșit de săptămînă era prea puternică, în sîmbăta următoare se duse la Olmütz, trase la un hotel din apropierea primăriei, văzu de două ori un film, totuși nu se lăsă captivat de imagini, ci se gîndi că acum ar fi putut să se plimbe cu Anna, și cum i-ar fi dus supa doamnei Slotosch, și cum îl sărbătoriseră pe caporal, și cum îl ajutase Oliver s-o iubească pe Anna. Acolo ar fi putut să fie la el acasă. O clipă cîntări în minte gîndul de a-l denunța pe Nesvadba poliției militare. N-ar fi avut prea mult sens.

În septembrie 1944, frontul apropiindu-se, statul lui major fu mutat la Brno.

11. CÎRCIUMA LUI NAVRATIL

BRNO FU pentru el o experiență cum nu-i mai prilejuise nici un alt oraș. Nici o clipă nu avu impresia că ar fi real. Ajunse acolo, se

instală la cazarma din „Cîmpurile Negre"*, ieși o dată sau de două ori, iar cînd se îmbolnăvi de febra a cărei cauză medicii n-o puteau decît bănui, nu apucase să vadă decît domul, parcul Spielberg și pe cel din jurul Casei Germane. Boala lui provenea se pare dintr-o mai veche intoxicație alimentară. Totuși nici unul din cei care mîncaseră cu el la cantină nu fu atins de acea febră.

Totul se îndepărta de el. Întrebările medicilor ajungeau la el tot atît de puțin ca și îngrijirile surorilor. Cu o constituție atît de slabă, auzea el. Simptome comparabile cu cele ale gălbinarei, auzea el. Oare cu glucoză ? Întrebările și cuvintele își pierdeau sensul în mintea lui. Ce era asta : glucoză ? Ceva ce mîncase mai de mult ? Visa mult, însă figurile nu purtau nici un nume. Uneori nu-și mai simțea corpul, avea impresia că nu era decît un gol sub pătură și-și plimba mîinile de-a lungul picioarelor, vrînd parcă să verifice dacă era acolo. Rămîneți culcat, vă rog, spunea sora. Se obișnui cu starea aceasta în care nu mai putea deosebi între somn și trezie, cu faptul că în mintea lui gîndurile nu mai aveau nevoie de cuvinte, că durerile, care la început îi contractau burta și pieptul, acum dispăruseră, fiind suspendate de o insensibilitate plutitoare.

Domnul Windisch ? întreba un glas plăcut, alintător.

Da ?

---

* Cartier din Brno.

Nu vreți să luați măcar o îmbucătură mică de tot ?

Încă nu.

O uimea : un slăbănog care în mod vădit trăia dintr-o substanță ce părea a exista totuși, oricît de neîndestulătoare ar fi fost, un fachir, un aerofag, un autoconsumator.

Primele bombe căzură asupra Brno-ului. Cînd se dădea alarma, cei grav bolnavi și muribunzii erau transportați pe tărgi în pivniță, o procedură pe care Hubert o savura, căci resimțea agitația și graba din jurul lui ca pe o schimbare de temperatură, porii lui absorbeau teama celorlalți ca pe o substanță tămăduitoare, se încălzea fără a fi tulburat, cu toate că surorile luau drept emoție roșeața ușoară din obrajii și de pe fruntea lui, încercau să-l liniștească, îi șopteau la ureche susurînd, îl mîngîiau ușor pe frunte, le cereau sanitarilor să ducă targa cu grijă, iar apoi în pivniță, în tăcerea așteptării, una dintre ele ședea în orice caz lîngă el, îi ținea mîna, în vreme ce el se prefăcea adormit deși rămînea treaz și cu sensibilitatea ascuțită la maxim : alarma deveni pentru el o senzație înviorătoare.

Pe Hubert îl costă tot mai mult efort să rămînă bolnav, ce-i drept însă, acum începu să-i fie foame ; se mai împotrivi un timp pînă să se dea bătut, apoi surorile începură să-l hrănească pline de devotament. Curînd i se putea da drumul. Fusese cît pe ce să moară. Ați avut încă o dată noroc, domnule Windisch. Glasurile

aparţineau iar unor persoane. Acesta, de exemplu, care putea să susure atît de alinător, care-i încălzea urechile, care avusese mîini atît de pufoase, glasul acesta aparţinea unei persoane mici şi mobile care se retrăgea într-un fel de amabilitate rezervată. Acum ne luăm temperatura. Acum mîncăm supica. Hubert hotărî să se însănătoşească rapid, căci o febră ca aceasta n-avea cum s-o mai repete.

În toiul verii i se dădu drumul din spitalul militar. În ultima săptămînă suferise nu din cauza febrei, ci a arşiţei şi a agitaţiei celorlalţi, care jucau *Skat* * cu multă gălăgie, glumeau cu infirmierele, se lăsau în voia fantezillor lor erotice depănate sub forma unor poveşti înfiorătoare, îi trimiteau în oraş pe băieţii din *Hitlerjugend* care-şi ofereau ajutorul, ca să cumpere ba una, ba alta, ce se mai găsea, lucrurile cele mai fără rost, obiecte de bucătărie, castronaşe de lemn, pastile de tuse sau muştarul care, uns pe pîine, devenise una dintre cele mai rîvnite delicatese.

Dacă se mai simţea slăbit? De ce nu lua parte la absolut nimic? Cum adică nu juca *Skat*? Le strica cheful la toţi. Era o acritură.

Hubert se ascundea în dosul ziarelor, al cărţilor, încerca să se sustragă citind. Se simţea mai exclus ca oricînd.

Rugă să i se dea drumul mai devreme, însă medicii insistară să-l mai ţină o zi sau două sub observaţie şi nu-l lăsară să plece.

---

* Joc de cărţi.

Fiind încă foarte slab, primea porții suplimentare, care firește, de cum ieșeau infirmierele din încăpere, îi erau luate cu tot felul de observații ironice la adresa bolii lui infantile, a lipsei lui de experiență de front, a palorii lui de conțopist.

Nu era lăsat în pace nici o clipă. Ei, Windisch, toate-n regulă? Îmi împrumuți și mie cartea ta? Mă iertați, domnule caporal, n-ați avea chef să jucați o partidă de *Skat*? Dacă tot nu știi să joci, ai putea măcar să ne ții socotelile. Windisch, ești în stare să-ți umpli oala de noapte ca Lohse? Ia încearcă. Că doar ăla-i uscat ca o fată bătrînă. Ia povestește-ne ceva despre fetele tale, Windisch.

Noaptea zăcea treaz, își închipuia cum se ridică deasupra lor, cum îi bate la *Skat* unul după altul, cum îi iau infirmierele apărarea, cum le închide gura cu pățaniile lui de pe front, el, singurul care avea EK 1*, care tăcuse atîta vreme numai fiindcă nu voise să se laude ca ceilalți. Cum fusese rănit într-o acțiune de patrulare, iar orașul lui îl sărbătorise în timpul concediului medical. Gîndind „orașul meu", se sperie, căci nu-și putea închipui orașul lui, nu putea fi vorba de Kassel, unde dominau tatăl lui și Wehrhahn, în care cu siguranță oamenii nu l-ar recunoaște, poate Prerau, dar Anna și mama ei ar refuza să-l însoțească la festivitate, purta uniformă, era soldat german, ca întotdeauna ar fi singur, doar

* Crucea de fier clasa I-a.

mama i-ar scrie, l-ar felicita : Dragul meu Hubert...

Cînd adormea, visa urmăriri, cădea în abisuri în formă de pîlnie, îl trezeau propriile lui gemete sau şuierăturile furioase ale vecinilor : Termină odată cu văicărelile, dobitocule.

Cînd, în sfîrşit, îşi strînse bruma de lucruri, aşteptat fiind de o soră care-l îndemna să se grăbească, mai avea de luat şi hîrtiile, nu se putu hotărî dacă trebuia sau nu să-şi ia rămas bun de la ceilalţi. Luă valiza, lăsă capul în jos, trecu fără un cuvînt prin dreptul paturilor şi meselor, auzi mormăielile tot mai zgomotoase, iuţi pasul, iar cînd o ajunse din urmă pe soră, careva răcni în urma lui : Măgarule !

Aţi fi putut totuşi să vă luaţi rămas bun, spuse sora. Ciudat de emfaticul „totuşi" îl nedumeri. Nu că ea i-ar fi reproşat comportarea. Asta îi era indiferent. Avusese dreptate să-i pedepsească pe golanii ăia, neluîndu-i în seamă. Dar, se întrebă el, cum de punea ea acest totuşi în mijlocul frazei ? De unde venea fata asta ?

Nu credeţi ? întrebă ea.

Nu, spuse el. Nu.

Nu vă înţeleg, domnule Windisch. Nu faceţi decît să vă îngreunaţi singur situaţia.

Ăia mi-au îngreunat-o.

Medicul care îi făcu formele de ieşire, dar care înainte de asta dori „să mai schimbe cu el cîteva cuvinte într-o chestiune serioasă", deşi în continuare n-a fost vorba de nici un schimb, ci doar de un monolog despre subnu-

triție, medicul acesta fiind un răspuns viu dat foametei regretate în atîtea cuvinte, și anume era gras, se lăfăia în grăsimea lui și iradia o mulțumire provocatoare care pe Hubert îl reduse definitiv la tăcere. Dacă punea laolaltă toate fragmentele de discuție, în săptămînile de spital îi ieșiseră din gură vreo patruzeci de propoziții. Dacă ar fi rămas mai mult ar fi uitat să vorbească, sau toate gîndurile i s-ar fi concentrat în vulgarele numărători rimate și înjurături ale jucătorilor de *Skat*, în grosolanele descrieri de acte sexuale și în scurtele rugăciuni în care era vorba de război, de lipsa de femei și de mizeria vieții de soldat.

Medicul îi certifică o permanentă stare subponderală. Ești prea slab, dragul meu, mult prea slab. Însă, după cum se vede, e o predispoziție. Nu-i bine în vremurile astea. Acum ar trebui să pui carne pe tine, s-o gospodărești cum trebuie. Orice dram de grăsime trebuie vîrît sub piele, dragul meu. Asta înseamnă căldură și supraviețuire. Dacă nu și mai mult. Dar nu ești singurul. Poate fi vorba de-o supărare care-ți roade carnea de pe oase. Nemulțumirea. Războiul însuși. Cartelele de alimente ar putea fi suficiente. Dar cui îi place să mănînce hîrtie în loc de untură de porc și jumări. Deși, cam așa arăți. Dar mai bine să trecem peste astea, bunul meu prieten. Războiul merge înainte și-și fabrică eroii. Ai văzut vreodată un erou gras ? Nu ? Așadar, ai șansa să devii unul dintre ei. Eu nu. Asta-i avantajul dumitale de slăbănog, unul măcar tot ai. Iar

Führer-ul nostru e şi el mai degrabă un leptozom. Ai auzit de Kretschmer? Desigur nu. Ăsta a inventat tipurile umane şi a stabilit totodată şi caracterul lor. Deci eu sînt un picnic. Trecem peste asta. Nici de tipologie nu se mai sinchiseşte războiul. Doar atît : atleticii la aviatori, leptozomii la grenadieri. Ceea ce în cazul dumitale se şi potriveşte. Sau în cancelarii. Aici e chiar o dublă potriveală. Vezi. Ştiinţa. Picnicii la statele majore. Cu trese roşii şi privire de ansamblu. Deci, domnule caporal, ai aici un certificat care-ţi îmbogăţeşte alimentaţia, o jumătate de litru de lapte smîntînit în plus faţă de muritorii de rînd şi glucoză. Astea-s porţii ca pe submarine! Ai grijă să nu fii frustrat — grăsanul se întrerupe, îi întinde hîrtiile lui Hubert, dă din cap, închide ochii, se lasă pe spate.

E foarte cald. Strada îi fuge de sub picioare, îi vine greu să respire. Merge cu paşi mărunţi, în jos, pînă la staţia de tramvai. Nu se aude nimic. Rămîne o clipă pe loc, ascultă cu atenţie, de foarte departe se aude oraşul : maşini şi tramvaie, poate voci de oameni. O femeie îi taie calea, aproape că ţopăie, îşi leagănă poşeta, fredonează, nu-l ia în seamă. Vine de la vreunul care-a făcut-o fericită, îşi spune el. Sau se duce la careva şi e bucuroasă. O invidiază că îi e atît de uşor. Înaintea staţiei vede primele ruine. Ziduri crăpate şi înnegrite de foc, găuri de ferestre şi munţi de moloz. Strada n-a fost curăţată decît pe jumătate. Cînd se întîmplau toate astea, zăcea de febră în piv-

niţă şi se gîndea că totul era vis. Îl supăra doar faptul că tot ce era real, chiar şi distrugerea, se petrecea de cele mai multe ori fără el.

Tramvaiul străbătea oraşul, trecînd prin dreptul parcurilor, iar apoi o lua spre Cîmpurile Negre. Totul i se părea cunoscut oarecum, iar soarele deforma casele şi copacii, le învălmăşea într-o lumină nebunească. Cu el în tramvai călătoreau aproape numai femei bătrîne, multe dintre ele în negru, îl măsurau, priveau uniforma celui care, judecînd după valijoara lui, părea a face o călătorie mai lungă, un străin, unul din Reich, un cuceritor, chiar dacă era peste măsură de slab şi palid, şi, aşa cum şedea acolo cu genunchii lipiţi, caraghios şi lipsit de apărare. La capătul liniei, tramvaiul se întoarse în cerc, vatmanul coborî să fumeze o ţigară, Hubert rămase pe locul lui. Mai avea liber o oră şi jumătate. Să le fi dăruit companiei ? N-avea chef să coboare şi să se plimbe, ci mai curînd să treacă încă o dată cu tramvaiul prin oraş, să vadă faţadele orbitoare alunecînd pe lîngă el, ori cioturile de piatră negre pe care soarele le făcea să pară de catran, să ia cu el, în treacăt, cîteva imagini, să se simtă în siguranţă şi la loc bun — puse valiza pe bancă lîngă el. Taxatorul îl urmărise în tot acest timp cu o privire bănuitoare, iar acum se înfipse în faţa lui şi, deşi avea de-a face cu un soldat german, i se adresă lui Hubert în cehă. Hubert clătină din cap, murmură : *Co myslite* ? Deci trebuie să vorbesc nemţeşte

cu dumneavoastră ? spuse taxatorul. Vreți să mergeți și înapoi ? V-ați rătăcit ?

Nu.

Cum nu dacă ați rămas în tramvai ?

Hubert își savură superioritatea. Neobișnuitul, straniul îl făceau puternic.

Mai merg o dată și în celălalt sens. Și pe urmă iar înapoi.

Cum v-a venit ideea asta ?

Mă umple de fericire. De fapt voise să spună : Mă face fericit. Însă „mă umple de fericire" era o formulă mai aleasă. Taxatorul, probabil, îl crezu nebun. Sau cel puțin excentric. Sau, în cel mai bun caz, snob. Dar trebuie să plătiți fiecare călătorie separat.

Bine. Hubert își scoase portmoneul din buzunar : Atunci, vă rog, încă două călătorii întregi.

Taxatorul își savură din plin triumful : Asta-i cu totul și cu totul imposibil.

De ce ? Hubert își pierdu puterea pe care abia o dobîndise. Păi ar trebui să vă fie indiferent dacă iau un bilet sau două.

Nimic nu mi-e indiferent, spuse taxatorul, nimic, iar biletele nu se pot lua cu grămada, ci numai cîte unul.

Dar există și bilete săptămînale sau colective, din cîte știu.

Și de unde știți asta, mă rog ? Și chiar dacă există, nu-s pentru asemenea aiureli. Deci : Următorul bilet îl luați cînd vă veți fi hotărît să mergeți și cînd eu mă voi fi hotărît să tai bi-

lete. Asta-i. Şi aşa se şi petrecură lucrurile. Hubert se supuse scrîntelii taxatorului, nu reuşi însă să-şi scoată din minte felul acesta de reglementări, îşi repeta întruna că erau absurde, dar destinderea sperată nu se mai produse.

În cancelarie Hubert fu întîmpinat ca şi cum n-ar fi lipsit decît scurtă vreme, dar trebui să lupte trei zile pentru a obţine un birou propriu, căci pe al lui pusese mîna un plutonier de stat major, care, după cum susţinea, insista să aibă un birou de aceste dimensiuni, în vreme ce Hubert trebuia să se mulţumească cu o masă care avea doar un singur sertar cu cheie. Cît durase absenţa lui Hubert, plutonierul Kuno Reuschel din Pasing schimbase considerabil starea de spirit a micii grupe ; abia dacă se mai glumea, domnea un ton milităresc cît se poate de lapidar, la tot pasul răsuna cîte-un „Da, să trăiţi !“ răguşit, pocnetele din călcîie scandau orele. Apropierea frontului îi apăsa pe toţi. Ofiţerii bănuiau că ruşii aveau să ajungă în curînd la Oder. Şi nici acolo, ţinînd seama de starea dezolantă a trupelor ce se revărsau înapoi, n-aveau cum să fie opriţi.

Hubert îl evita pe Reuschel. Cînd acesta îl provocă odată, se făcu mic şi-şi înghiţi replica. Reuschel adusese vorba despre familia Slotosch. Cică ar fi ajuns la urechile lui că Hubert avusese la Prerau o istorioară amoroasă. Aşa era ?

Nu, nu chiar aşa.

Erau cehi, Windisch ?

De ce îl întreba asta ? Voia să-i facă vreo figură ?

Nu, nu erau cehi.

O spui în așa fel, caporal Windisch, încît s-ar putea crede că erau hotentoți.

Din cauză că în familia lor existau și germani și cehi, domnule plutonier major.

Deci corcituri. Ăștia-s cei mai răi.

Erau oameni prietenoși.

Nu ți-am cerut o apreciere, caporal Windisch.

Da, să trăiți.

Da, să trăiți. O expresie care-i frîngea pe oameni din mijloc, care țîșnea rece de pe buzele lor și curma orice gînd, o expresie îi unea și-i separa.

În timpul uneia din aceste abstruse discuții cu Reuschel, Hubert își spuse, încuviințînd mecanic, că toată viața nu avusese voie să spună „nu“, că încă de mic acest cuvînt îi fusese scos din cap, tatăl, profesorii, colegii nu-l învățaseră și nu-i îngăduiseră să spună decît „da“ și „da, să trăiți“, nici un „nu“ nu-i tulburase și nu-i adîncise cursul zilelor, nici măcar o singură dată nu se putuse împotrivi mersului lumii, nu tăiase cu un „nu“ calea vreunuia din călăii lui, nu făurise o barieră din acest mărunt cuvînt care ar fi schimbat totul, absolut totul, atît pe el cu visele și dorințele lui, cît și pe oamenii care poate i-ar fi devenit prieteni.

Da, să trăiți, domnule plutonier major.

Da, să trăiţi. Curînd însă nu mai apucară să spună nici da. Realitatea, care din prevedere sau laşitate era degradată în zvon, îi ajungea treptat din urmă. Unul vorbea despre răscoala din Varşovia, a polonezilor şi evreilor — din nou cuplul instituit de tatăl lui, acest întunecat argument cu care i se stîrnise dezgustul faţă de Edith — de data asta însă, se părea că s-ar fi apărat, pungaşii şi negustorii, cică s-ar fi dovedit în stare să mînuiască puşti şi grenade, spre uimirea conducerii armatei care îşi propusese să stîrnească plevuşca într-o singură zi. Numai că n-a fost chiar atît de simplu. Poate că nu fuseseră apreciaţi aşa cum trebuie, se gîndi Hubert, din cauză că răspunseseră cu „da, să trăiţi", „să trăiţi" şi „să trăiţi", iar „nu"-ul luase dimensiuni uriaşe în sufletul lor şi îi făcuse invulnerabili.

Răscoala fu înăbuşită în cele din urmă, ceea ce pe Hubert îl mîhni în taină, căci îşi dorea ca acest război ciudat de ireal pentru el să-l uşureze măcar de poverile copilăriei. Unul dintre ofiţeri îl admonestă pe Reuschel pentru pesimismul lui, ceea ce era într-adevăr o nedreptate, căci plutonierul era aproape singurul care încă mai transforma înfrîngerile în mici victorii şi credea fără discuţie în victoria finală.

Hubert folosi prima permisie de după boală pentru a merge la cinema. Avu noroc. Hans Albers în rolul lui Münchhausen îi făcu bine. Sau actorul care îl juca pe Minunat-atotputernicul. Sau mincinosul care trebuia crezut. Sau adevărul pe care nu-l cunoştea decît povesti-

torul. Sau povestitorul care demasca minciuna drept adevăr și adevărul drept minciună. Căci nu pe țarina Caterina o slujește Münchhausen, ci minciuna puterii, și nu de fanfaronul baron dintr-o provincie apuseană e vorba, ci de inventatorul adevărului amabil. Cînd Münchhausen o porni prin azur, călare pe ghiulea, avîntata și nemaipomenit de vesela muzică îl mișcă pe Hubert în asemenea măsură, încît sări de pe scaun, vecinii lui privindu-l consternați și trăgîndu-l înapoi pe scaun. Această muzică îl urmări întreaga seară. Nu putu să scape de ea.

În cîrciuma pe care o descoperise în apropierea vechii primării, ascunsă în dosul unei porți, Hubert șezu de unul singur la o masă de lemn lungă și fredona în surdină.

E din „Münchhausen", spuse cîrciumarul, e o bucată frumoasă. Genul ăsta de familiaritate îl irită. Nu răspunse. Cîrciumarul îl lăsă în pace. Însă exuberanța melodiei se pierdu, iar Hubert fu sigur că nu-l va putea folosi pe Münchhausen pentru visele lui. Bău al doilea pahar de vin, memoria lui porni în căutarea unuia mai puternic.

S-ar fi putut forma o coloană nesfîrșită, desperados și regi, escroci și moraliști, amanți și părăsiți, risipitori și vînători singuratici, o galerie de chipuri bărbătești încordate care se înlocuiau și se estompau reciproc, Friedrich cel Mare și Trenck Pandurul, cavalerul Willy Birgel și Rühmann, pilotul prăbușit, s-ar fi putut

rătăci printre ei ca într-un cîntec lung de-un cot și cu refren, dacă n-ar fi reușit să-și mai aleagă unul și să-i ia înfățișarea, pe Oliver Monstuart, inginerul care răzbate împotriva unei bande de gangsteri, temerarul cu cîntecul pe buze, *Good bye Johnny,* care la urmă piere scufundîndu-se la acel cheson și știind că fitilul a ars aproape pînă la capăt, dar ce dacă, unul pentru toți, toți împotriva unuia. Asta-i din „Apă pentru Canitoga", spune cîrciumarul.

Da ? Ce ?

Ce-ați cîntat adineaori, cîntecul ăsta.

Cîrciumarul are o voce plăcută.

Good bye Johnny, good bye Johnny !
Frumos a fost cu tine și cu mine,
dar ce păcat, dar ce păcat,
că veșnic nu poate ține.

Cîțiva clienți cîntă și ei, unul a scos din buzunar o muzicuță, se face ecoul glasurilor, tot mai încet, iar Hubert spune : Asta-i rahat sentimental.

Dar frumos ! Acum nu mai avea nimic împotriva faptului că, după ce se prezentase : Navratil, cîrciumarul se așeză la masa lui.

Windisch.

Veniți de pe front ?

De ce răspunse cu un „da" aproape șoptit, vrînd parcă să se convingă pe el însuși ? De ce-i treceau prin minte înșiruiri de imagini care îl surprindeau, la care nu se așteptase, care însă acum, la această oră, în această societate, erau memoria lui ?

Da.

Rusia ? întrebă cîrciumarul.
Da.
Rău, spuse cîrciumarul.
Da.
Cum o să se termine ? întrebă cîrciumarul, nu pe el, nici măcar pe sine însuşi.
Cum să se termine ? se auzi Hubert din nou, vocea lui suna aspru, sigură de sine şi aducea cu ea trecuturi de cutezanţă.
Cîrciumarul rîse, prudent, nu ştia cum să-l ia pe acest partener de discuţie subţirel şi cu aspect bolnăvicios. Un chiulău, un fanatic ?
Ştiţi, spuse Hubert, cîndva am trecut şi eu prin ceva asemănător.
Asemănător cu ce ?
E o prostie, se corectă Hubert, vinul e de vină. Puteţi să-mi mai aduceţi unul ? Cîrciumarul se duse în dosul tejghelei. Hubert privi în jurul lui, căldura, lumina de amurg din mica încăpere colţuroasă îl înconjurau, îi dădeau siguranţă.
Deci ? întrebă cîrciumarul. Noroc, domnule Windisch.
Noroc, domnule Navratil.
Ştiţi, uneori n-ai încotro, trebuie să te descurci singur.
Parcă eu n-aş şti. Lui Hubert nu-i plăcu replica aceasta care parcă-i cînta în strună.
Nu sînt sigur, domnule Nevratil. Am să vă povestesc ceva. Ne aflam lîngă Vitebsk, într-un sat.
Cînd spuse „sat“, chiar văzu unul. Semăna cu cele prin care trecuse pe cînd mergea de

la Meserič la Prerau. În unele clipe își dorise să poată trăi acolo, în liniște și fără nici un fel de trecut.

Din cîte-mi amintesc n-aveam curent electric, iar apa o scoteam dintr-o fîntînă. Sărăcia acestor oameni ne apăsa. Spunea fraze pe care ar fi putut să le citească undeva. Însă le găsise dintr-o dată în memoria lui.

Singura legătură cu divizia noastră era prin telefonul de campanie.

Da, eram la capătul lumii. Într-adevăr! Într-adevăr! spuse el și-și adeveri propriile imagini.

No și? întrebă cîrciumarul. Între timp, cîțiva clienți li se alăturaseră și ascultau și ei.

În zona noastră nu mai aveau loc decît mici ciocniri întîmplătoare. Partizani probabil. Da. Era o vară minunată.

Anul trecut deci, spuse cîrciumarul.

Da, anul trecut. Și apoi ne-am trezit iar cu legătura telefonică întreruptă. Șeful nostru era îngrijorat. O patrulă a fost nimicită. Nu s-a mai întors. O a doua a reușit să facă legătura, dar nici nu se întorsese bine, că din nou s-a întrerupt. Comandantul bănuia că era mîna partizanilor. N-avea sens să mai trimitem o patrulă. Un cercetaș trebuia să meargă de unul singur, să vadă care era situația și, pe cît posibil, să refacă legătura. Era nevoie de un voluntar.

Și acesta ați fost dumneavoastră, spuse Navratil. Hubert dădu din cap, ezită să povesteas-

că mai departe, remarca lui Navratil, după cum i se părea, avusese o nuanţă ironică.

Şi aţi găsit defecţiunea ? întrebă unul dintre ascultători.

Hubert îşi continuă povestirea : Era un ger cumplit —

Cum ? Nu ziceaţi că s-a întîmplat vara trecută ?

Vreau să zic — noaptea, cînd am pornit la drum. Era destul de frig.

Aşa.

Nu-l credeau. Începuse prost povestea.

Îmi amintesc cum m-am speriat de moarte în pădurice cînd mi s-a părut că aud paşi prin frunzele de pe jos. Nu era nimic. Nu. M-am liniştit. Am traversat un ogor fugind aproape lipit de pămînt, puteam să văd deja cablul telefonic. Unul dintre stîlpii aceia şubrezi fusese doborît. Să-l ridic singur în picioare n-aveam cum. M-am furişat, gîndindu-mă ce să fac. Se făcuse cald, şi pămîntul era cald —

. Aici putea să îndrepte greşeala de adineaori. Era atît de simplu să faci soarele să strălucească, să readuci vara.

Am stat o clipă nemişcat. Nu se clintea nimic. Cîteva din păsările alea de stepă cîntau.

Există stepe pe-acolo ?

Nu chiar stepe adevărate, dar altfel ca la noi.

Liniştea din jur m-a făcut să renunţ la precauţii. Am lăsat prudenţa deoparte, nu m-am mai ghemuit la pămînt. Cînd am ajuns la vreo

o sută de metri de stîlpul doborît, au început să tragă. M-am aruncat în iarbă. Ca încremenit. Am așteptat. Cineva a strigat. Am tăcut.

Da, pot să-mi închipui teama, spuse unul dintre ascultători.

Trebuie să recunosc, mi-era frică. Dar am rămas culcat la pămînt, nu m-am clintit. Au ieșit la iveală, erau trei, poate credeau că m-au nimerit. Ce era mai îngrozitor, pur și simplu nu puteam să pricep --

Da ?

Mă uitam, clătinam din cap, mă uitam iar —

Da ?

Purtau uniforme germane.

Imposibil, spuse unul.

Cum adică ? Navratil îl ghici, înțelese că Hubert trăia povestea asta chiar atunci, la masa din cîrciumă, și lăsă să se vadă acest lucru, fără a-l da de gol pe Hubert. Cum adică ?

Totul e posibil. În vremuri ca acestea nu se mai petrec decît minuni, rele și bune.

Nu s-au mai uitat la mine, au alergat la stîlpul următor și au început să-l taie cu un topor. Ce era să fac ? Unul contra trei ? Am sărit în picioare strigînd, am smuls siguranța unei grenade, am aruncat-o, m-am împiedicat, am căzut, ceea ce mi-a salvat viața, căci au apucat să mai tragă înainte să explodeze grenada.

Și ce s-a întîmplat ?

Cu mine ?

Nu, cu ei!
Doi erau morți. Unul doar ușor rănit. Și-a ridicat brațele. Am fugit spre el. Aveam impresia că distanța dintre noi nu se micșora deloc.
El își aruncase mitraliera. „Davai" am strigat eu.
El mi-a zis foarte liniștit: Poți să vorbești nemțește cu mine, camarade.
Nu numai că purta uniformă germană, ci chiar era într-adevăr german. Sau austriac.
De ce austriac? întrebă Navratil.
Asta era. Mi-a zis el. Din Linz.
Din Linz? A zis el asta?
Îmi amintesc precis. Din Linz.
Atunci așa trebuie să fie, spuse Navratil.
Dezertase, la fel ca și ceilalți doi. Luptau de partea partizanilor. I-am spus că era prizonierul meu, l-am somat să înlăture defecțiunea. Cît timp a lucrat l-am păzit cu o carabină. La prima mișcare greșită l-aș fi împușcat.
Ba n-ai fi putut s-o faci, spuse Navratil, eu zic că ți-ar fi fost imposibil.
Am reușit. Legătura era refăcută. Am ajuns în sat, la companie, fără incidente. L-am silit să alerge înaintea mea. De fapt mă așteptasem ca partizanii să fi auzit focurile și să ne fi urmărit. Dar nu s-a întîmplat nimic.
Această precizie îl bucură pe Hubert. Faptul că îi reușea să redea stări de spirit și amănunte.
Ce s-a întîmplat cu austriacul? întrebă Navratil.

A fost interogat, zile în şir.
Rău, spuse Navratil.
Iar apoi l-au împuşcat ca dezertor.
V-a părut rău de el ?
Dacă mă întrebaţi acum, spuse Hubert, cred că da. Era mulţumit de încheierea povestirii, de melancolia lui, un fel de tristeţe bărbătească în faţa inevitabilului.
Şi n-aţi primit nici o medalie pentru asta ? întrebă o femeie tînără. Fu surprins. Nu se gîndise la asemenea mărunţişuri.
Nu, spuse el. După o clipă adăugă : Mai întîi am fost supărat pentru că mă treceau cu vederea, însă, de fapt, nu medaliile contează.
Dar un admirator al lui Hans Albers tot sînteţi, spuse Navratil.
Hubert încuviinţă. Navratil începu să cînte, iar celălalt îl acompania la muzicuţă.
Sentimentalismul e uneori salvarea celor ca noi. Navratil avea dreptate. Hubert deveni client permanent, iar *Good bye Johnny* deveni semnalul lui de recunoaştere.

Însă Nesvadba, la care nu se aşteptase, care se ivi în lumina proastă a cîrciumei lui Navratil ca într-o veche poză de ziar, puse capăt acelei idile şi aşa destul de îndoielnice. Era vremea în care nenumăraţi nebuni dădeau tot felul de parole, vestitori ai nebuniei, nicicînd vizibili, palpabili, însă mereu audibili : noua armă-minune a *Führer*-ului ! De o mie de ori mai puternică decît V-2-ul ! Ruşii măcelăresc femei şi copii în Prusia Orientală ! În apus se

aşteaptă o ofensivă. Aliaţii sînt alungaţi în mare ! Japonezii decid războiul ! Nimeni nu credea măcar o iotă, toţi spuneau mai departe.

În seara în care apăru Nesvadba şi-l izgoni din refugiul lui, Hubert luase, ca de atîtea alte ori, tramvaiul din Cîmpurile Negre pînă în oraş. Se aştepta o alarmă aeriană. Atacurile erau tot mai dese. Unele străzi fuseseră transformate în mormane de piatră, imposibil de trecut, iar printre pietre creşteau primele firicele verzi. Oamenii se zoreau, se înghesuiau în vagon, erau grăbiţi să ajungă acasă, sau cel puţin în apropierea adăpostului antiaerian cu care se familiarizaseră toţi, fiecare era preocupat de el însuşi, de propriile-i spaime, iar înăbuşitorul aer de sfîrşit de vară era încărcat cu electricitate. Cerul serii se pierdea într-o margine ca de sulf. Cînd rîdea cîte-un copil, adulţii tresăreau înfioraţi. Poate că lumea se pregătea pentru sfîrşitul ei. Poate că da. Iar dacă s-ar dezagrega, s-ar împrăştia în mii de fărîme, în adîncul acestui cer care a uitat timpul nu s-ar auzi nici un sunet, nimic, omenirea s-ar îmbarca în tăcere pentru această călătorie.

Navratil avea discul pe care Hans Albers cînta *Good bye Johnny*. Îl puse după ce Hubert se aşezase la masa lui obişnuită.

Frumos, nu ? Hubert se aştepta la ceva, fără a şti, ci doar bănuind ce avea să urmeze. Nu răspunse, îşi bău vinul, aştepta solul acelei seri de nebunie.

Pe cît se părea, Nesvadba își asumase acest rol.

Nu bătea la ochi, era prezent fără a fi simțit, stătea între mese, își căuta un loc aproape de tejghea, apoi îi făcu un semn cu capul lui Navratil. Trebuie că se cunoșteau. După un timp, Navratil îi șopti ceva, Nesvadba dădu iar din cap, se ridică în picioare și dispăru în bucătărie.

Cînd își comandă cel de-al doilea pahar, Hubert îl întrebă pe Navratil : Îl cunoașteți mai de mult pe acest domn cu care tocmai ați vorbit ? Pe cine ? întrebă Navratil. Impertinența lui îl lămuri pe Hubert că Nesvadba avea și aici acoliți, printre care se număra desigur și Navratil. Cît de siguri se simt deja. Se întreba de ce oare îi inspira Nesvadba atîta teamă. În fond, putea să-i fie indiferent faptul că cehii conspirau împotriva germanilor. Aveau dreptul să se apere, nu ?

De ce-l jigneau cu tainele lor, cu rezistența lor, cu tăcerea lor ? El nu era adversarul lor.

Pe acest domn Nesvadba, spuse Hubert.

Ah, îl cunoașteți deci, spuse Navratil.

Și dumneavoastră la fel.

Puțin. Doar așa... A lucrat înainte în comerțul cu vinuri.

Navratil se întoarse, dădu cîntecul mai tare : *Good bye Johnny*. Hubert ceru să plătească. Navratil luă banii fără o vorbă.

Păcat, spuse Hubert încet.

Nu se poate altfel, v-o spun eu, domnule Windisch.

Cîntecul tot îi plăcea. Ieşi din local, se opri în fața uşii, era întuneric. Îşi scoase lanterna din veston şi se luă după lumina care, subțire, jalnică, nu decupa din beznă decît cîteva pietre de caldarîm.

12. BARBARA WINDISCH, VĂDUVĂ ROTH

ACUM TIMPUL i-o lua înainte. Atît de iute Hubert nu putea fi, atîtea imagini nu putea reține. Aduna grabă, teamă, tăcere, aduna chipuri ce se schimbau, se schimonoseau, izbucniri ale unei dorinți sau furii necontrolate. Totul se acumula confuz înlăuntrul lui, iar el nu găsea cuvinte, denumiri pentru aceste lucruri. Într-o revistă citi despre Kaspar Hauser, cel care fusese ținut ca un animal, iar odată ajuns printre oameni începuse să învețe, minunîndu-se de toate. Hubert se gîndi că pentru această făptură fiecare privire, fiecare cuvînt trebuie să fi fost la început ceva nespus de pur, pînă să observe înspăimîntat cît de stricate erau acestea prin istoria lor şi datorită oamenilor. Se întrebă şi cît timp îi trebuise lui Kaspar pentru a deosebi adevărul de minciună — sau dacă pentru el această deosebire nici nu putea exista.

A doua zi după atentatul asupra lui Hitler, batalionul stătea în careu în jurul unui dra-

pel. Comandantul le citi, vădit alandala, niște propoziții lăcrămos-patetice de pe o foaie de carnet, iar apoi îi puse să depună un jurămînt de credință, de nestrămutată credință, față de *Führer*. Pămîntul se umplu de crăpături sub cizmele lor. Lui Hubert această scenă i se păru totuși ridicolă : Nimeni nu vorbea ca de obicei, nici măcar plutonierii, ci șopteau de parcă trebuiau menajați niște bolnavi ori muribunzi, sau vorbeau tărăgănat ca la o serbare interminabilă. Lucrurile continuară așa doar cîteva zile.

După ce Nesvadba îi stricase și plăcerea de a merge la cîrciuma lui Navratil (din nou cîntărise ideea de a denunța poliției militare uneltirile — cum parafraza el ceea ce nu știa — lui Nesvadba și din nou gîndul acesta îl înspăimîntă — nu în ultimul rînd dintr-un respect aparte pe care i-l inspira curajul camuflat al acestui om), începu să frecventeze în timpul ieșirilor un birt prăpădit în care nu se servea vin, ci numai bere Budweiser, subțire, de război. În această ambianță de sfîrșit și schimbare o cunoscu el pe Barbara Roth.

Ar fi putut să fie una din acele scene pe care le tot visa cu ochii deschiși și al căror sentimentalism îi plăcea : Ea intră în local înaintea unui soldat care îi ținu ușa, fără a fi însă însoțitorul ei, și imediat atrase atenția tuturor asupra ei. Pentru o clipă se făcu liniște, bărbații se întoarseră spre ea, o cîntăriră, o examinară. Frazele întrerupte se trans-

formară în întrebări neexprimate. Mai tîrziu, Hubert avea s-o vadă numai așa.

Ușa se închisese la loc în urma ei. Ea rămase în picioare, privi în jurul ei, deloc intimidată, ci firesc, ca și cum ar fi venit deseori acolo, ca și cum ar fi fost o clientă obișnuită a localului.

Nu era înaltă, părea însă puternică. Purta un impermeabil bej, care mai jos de cordonul bine strîns pe talie îi cădea în falduri largi, ca o fustă, în jurul picioarelor. Arăta de parcă ar fi fugit din fața vîntului. Mîinile le ținea în buzunarele impermeabilului. Pe cap purta, trasă mult peste urechea dreaptă, o beretă de sub care părul ei lung cădea în șuvițe. Acest cadru îi dădea chipului ei un aer îndrăznet, aproape războinic. Totuși ceva copilăros îl contrazicea. Hubert nu privea în ochii unei femei, ci în ai unui ștrengar copt de timpuriu și șmecher. Îi întoarse privirea atît de fățiș, încît el lăsă ochii în jos.

Ochii ei erau căprui ; nasul prea mic și presărat cu pistrui. Cînd își ridică iar ochii, ea se afla deja lîngă masa lui.

Scaunul acesta e liber ? întrebă ea.

Vă rog, spuse el, se ridică în picioare. Ea nu dădu atenție politeții lui stîngace și cînd vru s-o ajute să-și scoată impermeabilul, îl refuză. Nu stau decît o clipă.

Comandă un ceai, își puse mîinile pe masă și-și aținti privirea asupra lor.

Lui toate acestea îi sînt cunoscute, își amintește ; își amintește de aceste bruște răbufniri

de libertate, cum cineva apare fără pic de teamă, îi tulbură pe toți, iar apoi nu lasă în urmă decît o nelămurită nostalgie. Şi ştie şi cum ar trebui să intre în vorbă cu ea, cunoaşte cuvintele acelea spuse repede, îndrăznețe, aparent disprețuitoare, acele chemări ademenitoare ; o respiră pe străina care nicicînd nu-i va fi apropiată, dar care îi tulbură simțurile, îi lărgeşte privirea, astfel încît ceea ce-l înconjoară, dugheana aceea tristă şi murdară i se întipăreşte în amintire asemeni unei fotografii prea clare ; se aude vorbind, cu altă voce, cu vocea de care are nevoie pentru a face față unor asemenea provocări, apoi însă, supărîndu-se fiindcă n-a găsit calea de a deveni cel ce voia să fie, nu spune decît :

Aveți grijă, ceaiul e fierbinte.

Ea își ridică privirea, pune jos paharul de ceai, spune ferm şi copilăros, cu o voce care de data asta într-adevăr vine din amintirea lui : Credeți că sînt tîmpită ?

Asta nu, spune el.

Apoi încep să-şi vorbească repede şi pripit, amestecîndu-se unul în vorba celuilalt, mai degrabă furioşi, în silă :

Vreți să intrați în vorbă cu mine ? întreabă ea.

Dacă aşa vreți să numiți asta.

Cum altfel după un asemenea început.

Eu eram deja la masa asta.

La fiecare masă şade cîte unul, spune ea, e o întîmplare.

Ce e o întîmplare ? întreabă el.

Că s-a nimerit să mă aşez la masa dumneavoastră.

Vreţi să vă jucaţi de-a destinul ?

Ea spune : Asta o las în seama altora.

Numele meu e Windisch, spune el.

Eu mă numesc Roth — Barbara.

Hubert, spune el.

Cum ?

Fiindcă şi dumneavoastră v-aţi spus numele mic.

Ea rîde, îşi descheie impermeabilul, mijeşte ochii, pune o mînă pe paharul de ceai ca şi cum ar vrea să închidă căldura în el, iar Hubert e sigur că trebuie să se angajeze din nou în acest vîrtej de fraze, de întrebări şi răspunsuri fără sens, pentru ca la urmă, cum se întîmplă şi cu imaginile mobile din amintirea lui, să pronunţe o frază care să fie cu adevărat un început, o frază oarecare, pe care o întrevede, dar nu vrea să şi-o închipuie de teamă să nu anticipeze.

Sînteţi de-aici ? întreabă el.

Nu, spune ea, depinde.

Deci nu din Brno.

N-am spus asta. Şi dumneavoastră de unde veniţi ?

Eu sînt soldat.

Asta nu-i un răspuns, spune ea.

Ba da, este, spune el şi întreabă mai departe : Cu ce vă ocupaţi ?

Aştept, spune ea, aştept.

El n-are voie să se mire de nimic, nu trebuie să permită nici o întrerupere.

Ce ?
No, spune ea, pe bărbatul meu, care e dat dispărut, sfîrşitul războiului, care nu va exista, pacea, pe care n-o s-o recunoaştem, şi mai ştiu eu cîte...
Asta a fost o frază lungă.
Aş putea s-o fac şi mai lungă, spune ea, şi dumneavoastră, domnule soldat, de ce nu sînteţi pe front ?
Fiindcă n-a avut nimeni nevoie de mine.
Iar acum ?
Acum scriu acte, certificate de permisie, documente de călătorie şi aşa mai departe.
Dar ofiţer nu sînteţi.
Nu, asta nu sînt.
Şi neamţ sînteţi.
Dumneavoastră nu sînteţi nemţoaică ?
Aşa arăt ?
Nu ştiu.
Ştiţi, aşa în general, domnule soldat, cum arată nemţoaicele ?
Nu.
Deci aşa arăt eu. De ce nu vă uitaţi la mine ? Zîmbeşte, aşa cum se aşteptase el, se supune imaginaţiei lui, un zîmbet care nu trădează nimic, cu o nuanţă de obrăznicie, iar din colţurile ochilor pornesc cutişoare.
M-aţi invitat la ceaiul ăsta ? întreabă ea. Aşa faceţi întotdeauna ?
Sigur.
Cheamă chelnerul, plăteşte, iar după ce ea a băut ultima înghiţitură de ceai o întreabă : Şi acum ?

Nu sînteţi dumneavoastră comandantul?
Las restul la aprecierea dumneavoastră.
Cît de elegant vă exprimaţi.
Ea îşi încheie impermeabilul, aşa ca şi cum ar fi exersat de multe ori în faţa oglinzii, şi-l întinde pe piept, îşi ia şepcuţa, se ridică în picioare.
Grăbiţi-vă, spune ea.
Simte că bărbaţii se uită după ei, se încovoaie puţin sub privirile lor.
Afară se opintesc în vîntul îngheţat. Ea îşi îngroapă mîinile în buzunarele impermeabilului, îşi saltă umerii. Lui îi vin tot mereu în minte imagini ştiute pe de rost. Sau nu s-a văzut niciodată mergînd cu o femeie tînără printr-o suburbie cenuşie şi îngheţată, tremurînd de frig, fugind spre căldură? Casele seamănă cu nişte decoruri, carton gros şi murdar, ferestrele decupate şi mucegăind în ceaţă.
Respiră pe gură şi suflul se preschimbă într-un nor fugar.
Aşa fac copiii, spune ea.
Nu numai copiii. Merge foarte aproape de ea, astfel încît braţele lor se ating uneori.
Vă place să contraziceţi.
Şi încă cum! Hubert rîde.
Păi da, un caporal nu apucă prea des să contrazică, aşa e.
Da, spune Hubert, o ia cu o jumătate de pas înaintea ei, aşa e. Şi dracu' ştie cît timp rămîi caporal.

Vreți să fugiți de mine ? Îl apucă de braț.
Nu. Însă în felul ăsta puteți să mă rețineți un timp.
Da ? Se agață de brațul lui.
Nemaitemîndu-se de ironia ei, ar fi vrut s-o întrebe dacă putea și ea să viseze cu ochii deschiși, ca el, să născocească povești care s-o ajute să scape de mizerie, dar începură să urle sirenele, alarmă, ea se sperie, se lipi o clipă de el. Cunoașteți vreo pivniță sigură prin apropiere ? La mine acasă, spuse ea, dar trebuie să fugim, haideți. Îl apucă de mînă și-l trase după ea. Peste tot pe stradă trecătorii o luară la fugă, căile lor trasau desene întîmplătoare, unul făcea cale întoarsă, altul gonea fără a-și ridica ochii din pămînt, cîțiva se mai despărțeau în pripă unii de alții, la intrările caselor se formau pentru cîteva clipe ciorchini, apoi, ca și cum spaima s-ar fi transformat într-o forță de sucțiune, oamenii erau smulși înăuntru, femeile țipau după copiii lor. Hubert se întrebă cum trebuia să arate această fugă văzută de sus.
Ea îl trase prin grădina din fața unei case cu mai multe apartamente, spoită în cenușiu ca atîtea altele din Cîmpurile Negre, iar el spuse cu răsuflarea tăiată : E o construcție nouă, sigur n-are o pivniță bună.

Ce-nseamnă bună, răspunse ea, veniți o clipă pînă sus ? Stau la etajul unu. Trebuie să-mi iau geamantanul.

Aşteptaţi, îl rugă ea în faţa uşii deschise, dar el o urmă prin antreu, se văzu o clipă într-o veche oglindă cu ramă pătrată, văzu într-un şir comic, trei berete de culori diferite agăţate în cuierul din garderobă, văzu, pregătite pentru micul dejun, ceaşca, farfuria şi tacîmul de pe masa din bucătărie, văzu cum ea se ghemui în dormitor în faţa patului, un pat dublu, şi trase de sub el o valijoară, o ajută să se ridice în picioare, netezi, privindu-se în acelaşi timp, o cută din pătură de pluş, întrebă : Unde lucraţi de fapt ?

La baza aeriană. Veniţi, se aud deja avioanele.

Aşa era, aerul începuse să zumzăie.

Mai deschideţi vă rog fereastra în camera de zi, din cauza cioburilor, iar apoi veniţi după mine. Dar el rămase în mijlocul încăperii, se întoarse încet pe loc, îşi dori ca imaginea ce se năştea astfel, pe care o încropea bucată cu bucată, să dureze, masa rotundă acoperită cu o cuvertură croşetată, *secrétaire*-ul încuiat, servanta nouă şi prea mare şi vechiul colţar plin cu ceşti de tot felul expuse în dosul uşiţelor lui de sticlă.

Uită să deschidă fereastra, ea aştepta la uşă.

În pivniţă, trebuie să se obişnuiască mai întîi cu semiîntunericul, apoi descoperi că fiecare familie stătea în boxa ei în dosul grilajului de lemn, o grădină zoologică de înspăimîntaţi care se instalaseră cît de cît confortabil, şedeau pe taburete, foloseau cufere şi lăzi drept mese ; unii îşi atîrnaseră de gră-

tarele de lemn nişte cearşafuri care să ţină loc de perdele, aşa încît nu li se vedeau decît umbrele. Nenumărate opaiţe ardeau şi înnegreau aerul cu funingine. Boxa lor se afla la capătul culoarului, şi în faţa fiecărui refugiu Barbara murmura cîte-un salut în germană sau cehă, ca pentru a preîntîmpina curiozitatea ce-i urma.

Mirosea a jilav, a mucegai, dar şi a o supă care în mod vădit fierbea încet pe o spirtieră. Parcela de pivniţă a Barbarei era aranjată confortabil. Lîngă perete se afla un şezlong pe care erau stivuite mai multe pături de lînă, în faţa acestuia o măsuţă şi două scaune dărăpănate. Pe o etajeră, cutii, pesmeţi şi un fierbător. Şi ea îşi mascase boxa cu nişte feţe de pernă zdrenţuite.

Găsiţi-vă un loc, spuse ea.

E aproape plăcut aici, constată el, dacă n-ar fi —

Exploziile se apropiau, pămîntul de sub picioarele lor se cutremura, iar din tavan se desprindeau bucăţi de mortar. Plouă cu piatră, spuse el.

Nu prea îmi arde de glumă, spuse ea. Se aşeză în şezlong, îşi frămîntă mîinile, începu, cu trupul încordat de nervozitate, să-şi smucească degetele de-i trosneau.

Vă rog, nu faceţi asta, nu pot să sufăr.

Mă iertaţi.

Ocoli masa, se aşeză lîngă ea. Sînt aproape de tot acum, auziţi ?

Chiar deasupra noastră. Da.

Se aştepta ca ea să se ferească atunci cînd o cuprinse cu braţul şi-o trase spre el, dar ea se rezemă de umărul lui, şi el începu să-i mîngîie ceafa, care era împietrită de teamă. Bombele cădeau acum foarte aproape, încheieturile zidurilor scrîşneau, de undeva se auzea zăngănit de cioburi. Ea îşi trăsese genunchii la piept, se ghemuise, iar mîna lui nu mai izbutea s-o mîngîie.

Nu-ţi fie frică, şopti el şi-i scoase bereta. S-au îndepărtat deja.

Nu-i adevărat.

Poţi să auzi şi tu. Îi spunea tu fără nici o reţinere.

Ea se trase puţin într-o parte, se lăsă să cadă pe spate.

Simt cum sîngele începe să-mi curgă din nou prin vine. Îţi îngheaţă cu adevărat.

Hubert se lăsă şi el pe spate, cu multă grijă, rămase întins lîngă ea, ţinîndu-şi respiraţia. Pivniţa devenise gălăgioasă. Sirenele încă nu anunţaseră încetarea alarmei, însă presiunea cedase, vocile deveniră stridente, se povestea, se urlau — nu se şopteau — gingăşii, femeile îşi sărutau copiii care voiau să se strîngă la joacă. Trecuseră deja de multe ori prin aşa ceva, dar de obişnuit nu se obişnuise nici unul.

Vezi, a apărut o crăpătură în tavan.

Era dinainte.

Ba nu, nu era, soldat, cunosc toate zgîrieturile şi crăpăturile din tavan, pot să-ţi spun care de cînd e.

Cineva strigă : Paní Rothova. Ea se reazemă în coate, răspunde : Ce e, pán Dvořak ?

Trebuie să anunţaţi că e un străin în pivniţă.

Clătinînd din cap, ea îşi pune din nou bereta, îşi aranjează părul după urechi, strigă : Păi voi, cehii, sînteţi şi mai tipicari decît noi nemţii.

Aşa trebuie, trebuie.

Hai să mergem, soldat.

Domnul Dvořak, vrea să-şi satisfacă atît curiozitatea lui cît şi, fireşte, pe cea a tuturor celorlalţi.

Uşile boxelor sînt deschise, perdelele sînt date la o parte, pe culoar oamenii se îngrămădesc exuberanţi, gesticulînd, asemeni unor beţivi, proiectează umbre bizare în faţa galeriei de lumînări şi opaiţe. Pentru o clipă încetaseră să trăiască, acum însă o făceau cu atît mai mult, căci în pivniţa aceea rece şi umedă se făcuse dintr-o dată cald. Hubert transpira şi-şi descheie mantaua.

Pán Dvořak şedea la o măsuţă în faţa scării şi avea grijă ca nimeni să nu părăsească pivniţa. Le făcu semn lui Hubert şi Barbarei să vină la el, iar cîteva femei se postară lîngă ei. Dvořak îl întrebă cum îl cheamă, dacă ieşise din cazarmă cu aprobarea superiorilor, dacă o cunoştea pe paní Rothova de mai multă vreme, la care Barbara i-o întoarse că „asta chiar că nu vă priveşte“, însă bătrînul era deja mulţumit, nu voia decît să mai stea pu-

ţin de vorbă, să-i spună măcar noului venit vreuna din poveştile care pe ceilalţi i-ar fi pus pe fugă, cea despre anul cînd fusese la soldaţi, sub monarhie, adică făcuse serviciul militar, şi încă la unguri, în Ödenburg, ceea ce, pentru alde noi, pentru un ceh, nu era plăcut, păi cerusem o ieşire, ca dumneavoastră, fireşte după regulament, deci — aici îl întrerupe sirena, încetarea alarmei, femeile ţipau din nou, dar altfel ca înainte. Fiecare îşi strînge lucrurile şi se înghesuie pe trepte, Barbara şi Hubert printre ei.

Mai ai timp ? întreabă ea.

Nu mult.

Nu vor avea niciodată mult timp. Întotdeauna vor vorbi cu glas înăbuşit, vor schimba priviri în fugă, îşi vor telefona şi se vor scuza : Nu pot să vin, nu fii supărată, s-au anulat ieşirile ; nu pot să vin, dragule, n-avem voie să părăsim baza. Sau cîte-o alarmă le strică întîlnirea. Aproape întotdeauna vor fi şi alţii în preajma lor, li se vor băga în vorbă, vor blestema războiul sau vor conjura victoria, se vor ameţi pălăvrăgind sau bînd, îi vor alunga cu înţepăturile lor. Va fi altfel. Cînd ? Curînd.

La cinema abia dacă mai ajunge. Nici n-are tragere de inimă. Într-un film, Zarah Leander cîntă : Ştiu că se va-ntîmpla odată o minune şi-o mie de visuri se vor adeveri. Cuvintele, melodia nu-i ies din cap, dar cînd toată lumea începe să cînte acest şlagăr, banalitatea lui, searbădă şi mincinoasă consolare, îl

scîrbește, și el se străduiește să nu mai fredoneze falsa speranță.

Acum suie treptele în fugă împreună cu ea. Chiar și în casă miroase a ars, praful se ridică în vîrtej. Dar nu se observă nici o stricăciune. Pán Dvořak îi dă ordin unui invalid să se uite prin pod după bombe incendiare.

Să mă duc ? întreabă Hubert.

Nu. Bătrînul îi aruncă un rînjet : Păi aveți altceva de gînd, nu ?

Vino. Barbara îl trage după ea.

Ușa apartamentului ei e deschisă. Probabil din cauza presiunii. Să sperăm că în rest nu s-a întîmplat nimic.

Ea o ia înainte. El rămîne în vestibul, încă o dată un mic prag de teamă și precauție. Ea țipă, un țipăt pe care el îl cunoaște, la care se aștepta. Închide ochii, o vede, cu mîna la gură, astfel se exprimă spaima, cu un singur gest ; și încă mai poartă impermeabilul, bereta, deocamdată nici n-o cunoaște altfel, nu știe dacă are o rochie sau o fustă și un pulover pe dedesubt, de fapt, n-o cunoaște decît în acest travesti : Și asta se acoperă cu amintirea lui.

N-ai deschis fereastra. Și te-am rugat doar.

Nu. El stă acolo abătut, cum i-o cere scena.

Ia uită-te, soldat.

Se supune, intră în cameră. Frigul umple încăperea ca un sloi de gheață. Geamurile s-au spart sub valul de presiune al unei explozii apropiate, sute de cioburi s-au înfipt în mobilă și în pereți. Pe unde calcă, scrîșnește sticlă.

Asta-i isprava ta. Ce să mă fac?

Nu știu. Iartă-mă. Nu dorește cîtuși de puțin ca ea să-l ierte, vrea ca ea să-l alunge în sfîrșit, să nu înceapă o poveste pe care n-o va suporta.

Știi ce-am să fac? Își răsucește tocul înalt, făcînd să se-audă un scrîșnet urît. Am să bat niște cartoane în ramele ferestrelor, am să mătur gunoiul și-am să încerc să scot cioburile din lemn, unul cîte unul. Nimeni n-o să se mai poată așeza pe sofa fără să-și taie fundul în vreun ciob. Și dintr-o dată afectuoasă, adaugă: Asta-i isprava ta, soldat.

Mă cheamă Hubert.

Știu asta, soldat.

Te rog nu-mi mai spune soldat.

N-o să-ți mai spun nimic, ieșim în vestibul, eu mă reazem de perete, iar tu ai să-ți iei rămas bun de la mine. Dar cu vîrf și îndesat.

Nu vrei să-ți scoți impermeabilul?

Pe frigul ăsta? Ce ești nebun?

Aș vrea să te văd și altfel decît înfășurată tot timpul în el.

Așa va fi, așa e: Ea se reazemă de perete, lîngă garderobă, el abia dacă o poate vedea în întuneric, chipul puțin mai luminos sub beretă, îl întreabă dacă o să mai vină —

Mai vii?

El nu-i răspunde. Ea îl trage spre ea, îi cuprinde gîtul cu brațele. Nu trebuie să spui nimic. El o întreabă, mai degrabă împotriva voinței lui, dacă presupune că soțul ei se va în-

toarce, iar ea, spre mirarea lui, rîde : Asta în nici un caz, a căzut acum doi ani.

De ce-ai spus că ar fi dispărut ?

Ca să nu se ia vreunul după mine.

Dar eu ?

N-aveam cum să prevăd.

Nu ?

Întrebi tot timpul cîte ceva ca unul smuls dintr-un vis.

Ea îl mîngîie ; își spune că acum ar trebui s-o sărute. Ea asta așteaptă. Își descheie impermeabilul acum, îi călăuzește mîinile, îl face să spună : Acum nu pot să te văd. Iar ea îi răspunde așa cum își dorește el : Așa am vrut eu, soldat. Îl trage în jos, destul am așteptat, să nu se poarte atît de copilărește, ești ca un băț, auzi, ca un băț, destul am așteptat, și pe un preș, de ce nu pe un preș, nu fi atît de îndărătnic, soldat, pînă aici n-a ajuns nici un ciob, și chiar dacă s-o înțepa careva, tot spatele meu o să fie acela, ca un băț, chiar și acum, nu ești în stare să iubești ? De cine te temi, de mine ? Nu te-ai rugat de mine : Scoate-ți impermeabilul, și-acum ?

Lui îi vine greu să cedeze, să intre în joc, pînă cînd se vede : Ghemuit deasupra unei umbre, străin și deodată viril, plin de dorință după o mult prea îndelungată singurătate, hămesit, și în sfîrșit o poate asculta fără a trebui să-i repete frazele.

Poți deci să fii și duios.

Mai rămîi un pic.
Uită toată mizeria.
Nu pleca încă.

Am cunoscut aici o tînără femeie, îi scrie el mamei în noiembrie 1944, cu care mă înțeleg foarte bine. O cheamă Barbara Roth. Soțul ei a căzut în răsărit. Avem de gînd să ne căsătorim. Însă în vremurile astea desigur pot interveni multe. Ar fi frumos dacă aș putea să ți-o prezint.

La data cînd expedie scrisoarea, bonzii naziști, fazanii aurii tocmai începeau să-și facă bagajele, numai nebunii mai sperau într-o victorie surprinzătoare și cei mai mulți se temeau de îngrozitoarea pace, dintre cehi, unii nu mai vorbeau nimic cu germanii și se prefera coroana mărcii germane, dinspre ferestrele patiseriei de lîngă parc nu mai veneau aburi cu aromă de migdale și scorțișoară, majoritatea oamenilor nu mai locuia decît în pivnițe.

Pe Barbara o vedea rar. De cele mai multe ori rămînea noaptea la aeroport, îi telefona sau îi lăsa în apartamentul ei, căci avea și el o cheie, bilete pe care el adesea nu le înțelegea : Mănîncă cît poftești, am o oală cu magiun în cămară. — Din păcate n-avem și noi un avion ca Beneš. El își punea de fiecare dată în gînd s-o întrebe, dar cînd se întîlneau își vorbeau amîndoi în același timp, se dezmierdau, își interogau descumpăniți viitorul : Dacă vom fi despărțiți ? Unde ne vom întîlni ? Ai

adresa mamei mele. Şi dacă n-o să vrea să ştie de mine?

Comandară anunţul de căsătorie, la insistenţele ei acum, căci el nu mai era sigur dacă era nevoie să se grăbească chiar atît, dacă la urma urmelor hotărîrea lor era cea bună, ba chiar dacă trebuia să se însoare vreodată. Ea însă îl ţinea bine, nu-i mai dădea drumul.

De ce tocmai în Brno?

Astfel n-ai să uiţi niciodată.

De ce tocmai acum?

Vrei să aştepţi pînă se face pace?

Poate că povestindu-i despre Anna ar putea s-o sperie, nu despre adevărata Anna din Prerau, ci despre una cu care să se apere împotriva ei, care să fie mai frumoasă decît Barbara, mai atrăgătoare, mai puternică. Se plimba în apropierea locuinţei Barbarei pentru ca în caz de alarmă să mai poată ajunge în pivniţă, în vizuina împărţită în cuşti de lemn.

Ia ascultă, Barbara.

Da?

Cel puţin nu-i mai spune soldat, însă tot evită să-i spună Hubert. Ninge cu fulgi minusculi, uscaţi, iar vîntul uşor aşterne voaluri albe peste stradă.

S-ar putea ca ea să mă aştepte, să nu mă fi uitat.

Cine?

Anna.

Se aşteptase ca ea să reacţioneze supărată sau măcar să întrebe jignită. Ea rîde, îngînă,

nu pe el, ci pe ea însăşi, întrebînd, repetă întruna numele : Anna ? Anna ? Anna ?

Întotdeauna îi e superioară, strică ceea ce ar putea el să fie. Hubert se apără vorbind, iar imaginile din capul lui devin iuţi, frumoase, îl antrenează.

Ascultă-mă, chiar aşa e.

Dacă totuşi, atunci a fost într-adevăr aşa.

Nu, aşa e. Probabil că mă aşteaptă. Înţelegi, Barbara ? Merge cu paşi repezi fiindcă fantezia a luat-o razna, iar Barbara îl reţine :

Nu alerga aşa, Hubert ! De ce îi spune tocmai acum pentru prima oară pe numele mic ? Vrea să-i răpească astfel amintirile legate de Anna ?

Dă-mi drumul, Barbara.

Cum adică ? Te rog, mergi niţel mai încet. Şi povesteşte despre ea, dacă e atît de important pentru tine.

Lui îi veni în minte o frază pe care o citise nu de mult într-o carte : „Era frumoasă doar cînd o priveai."

Nu mai pot, spuse el. Nu-i o fetiţă, nu o oarecare, ştii, e o mare doamnă si de aceea m-am şi temut de ea la început. Cînd am cunoscut-o, la un bal — La un bal ?

El nu se lăsă tulburat de acel ecou ironic.

Nu m-am încumetat să-i vorbesc. Era distantă şi aveam impresia că ar şti totul. Ea mi-a vorbit. Am aflat că era proprietara celui mai mare hotel din oraş. Aşa a început, spuse el, există taine...

Tu faci o taină din asta.

Cum schimbă zăpada totul, spuse el.

Tare aş vrea să am şi eu o fantezie ca a ta.

El se smulse din strînsoarea ei, o rupse la fugă în josul străzii. Ea strigă în urma lui. Azi nu, strigă el. Glasul lui sună ca cel al unui copil, şi iarăşi, ca în grădina din Kassel, se simte acea furie neputincioasă pe care n-o poate domina, care-l face să se simtă mic şi jalnic.

Mîine ! strigă el, mîine vin. Nu-i pasă dacă ea îl înţelege, ori dacă îl crede nebun sau copilăros. Ea stricase totul.

Se cunoşteau fără nici un fel de trecut, tot ce ştiau unul despre celălalt era prezentul. Doar cînd comandară anunţul de căsătorie, cînd trebuiră să-şi înainteze actele, aflară mai multe unul despre celălalt, cu toate că Hubert încercă să-şi ascundă originea, în vreme ce Barbara nu se osteni să destăinuiască mai mult despre prima ei căsătorie decît simplele date : Barbara Windisch, văduvă Roth, născută Meilinger. Căsătorită cu locotenentul Detlev Roth de la 18 martie 1942 pînă la 20 noiembrie 1942.

Aţi fost de multe ori împreună ? o întrebă el. Cum ea tăcu, el îşi răspunse singur : De fapt, nu se poate. În parcul de lîngă Casa Germană se jucau copii, zgîlţîiau copacii, se bucurau de norii de zăpadă, alţii încercau să pună la cale o bătaie cu bulgări de zăpadă, însă zăpada era prea uscată, iar sfărîmicioasele ghiulele explodau în zbor. Ei îi priveau.

Tatăl tău e *Hauptsturmführer*, nu-i aşa ?

Da, spuse el.
Şi mama ta?
Păi asta ştii şi tu. Locuieşte în Kassel. Ai s-o cunoşti.
Şi pe tatăl tău?
Nu ştiu.
Nu ţii la el? Eu îl iubesc pe al meu.
Da, dar el e tîmplar.
Şi subofiţer. Ea se postează în faţa lui, îi cuprinde obrajii în palme, îl sileşte să se facă mic şi dornic de dragoste. Înaintea cununiei nu se mai întîlniră decît o singură dată. Atacurile aeriene se îndeseau, ieşirile nu prea mai erau îngăduite. Munca în cancelarie nu mai avea pentru Hubert nici o raţiune, datele deveneau ridicole, comunicările absurde, formularele şi certificatele presupuneau un timp bine orînduit, ordine întemeiate, însă acum chiar şi gradele îşi pierdeau greutatea, maiorii şi căpitanii îşi doreau deghizări civile care să escamoteze diferenţele, înaltele noţiuni cu care se făliseră, deveneau nişte fraze zornăitoare, iar curajul şi bărbăţia se scurgeau în discuţii purtate în şoaptă despre „vremea de după".
Nu mai reuşea să opună rezistenţă cu ajutorul viselor. Teama şi graba îi înăbuşeau fantezia. În ziua cununiei, dizolvarea era deja foarte avansată. Comandantul diviziei dispăruse fără urmă, se spunea că s-ar fi dat la fund, alţii ziceau că s-ar fi omorît şi că ar zăcea undeva pe lîngă rîu sau în pădure. Unul dintre subofiţerii din cancelarie consimţi să fie martor la cununie. Barbara promisese să facă rost

de un al doilea. Nu scăpă de melancolica zeflemea a camarazilor nici cînd plecară cu o camionetă în oraş : De ce nu te cununi prin procură ? De mare lucru n-o să ai nevoie. Cum oare or putea unii. D-aia s-aibă grijă cine iute se uneşte şi-apoi nevasta nu şi-o mai găseşte.

Mergi încet, îl rugă el pe subofiţer.

Ţi-e frică ? Vrei s-ajungi prea tîrziu ?

Nu. Asta în nici un caz.

Ar fi putut să spună : Din nou pot să văd cu ochii altuia, mă uit în urma mea cum merg în oraş dîrdîind de frig, cum străzile devin decoruri, ciudat de distincte şi de ireale în această lumină de iarnă, cum puţinii trecători, la un semnal, apar la locul potrivit, femeia aceea, de exemplu, care mătură trotuarul printre dărîmături, fără nici un rost, dar cu o energie care abia că subliniază lipsa de sens. Spune : Spielberg-ul arată ca un castel de hîrtie, ca o jucărie.

Iar ai luat-o razna, Windisch.

Pe culoarul din faţa oficiului stării civile, Barbara aşteaptă deja, lîngă ea un maior de aviaţie. E al doilea martor. În vreme ce subofiţerul şi maiorul se salută ceremonios, Barbara şi Hubert încearcă să se îmbrăţişeze, dar nu se simt cuprinşi de vreo fericire care să-i facă mlădioşi, braţele le sînt neîndemînatice. Se desprind unul de altul.

Ofiţerul stării civile e grăbit, poate că nu se gîndeşte decît cum s-o ia din loc cu unul dintre puţinele trenuri spre apus care mai pot fi prinse.

Ei schimbă verighetele.
Cei doi bărbați îi felicită.
N-avem nici măcar un buchet de flori, constată subofițerul.
Barbara încearcă să facă ordine în programul acelei zile. La unsprezece, amîndoi trebuie să fie înapoi la serviciu. Prea mult timp n-au, treisprezece ore. Pe de altă parte, s-ar putea să fie chiar prea mult.
Subofițerul îi duce cu mașina acasă la Barbara ; cînd intră pe strada ei, ea spune : Casa mai e încă în picioare, o spune cu același calm detașat cu care, mai înainte, Hubert văzuse orașul. Decorurile se pot prăbuși, ceea ce nu miră pe nimeni, și totuși te bucuri cînd vezi că scena mai e încă în picioare.
Spre mirarea lui, în locuință e cald. Bătrîna de la parter, explică Barbara, a pus pe foc cîteva brichete de cărbune. În noaptea nunții nu trebuie să înghețe nimeni.
Vorba vine, noaptea nunții ! Ziua nunții.
Fă-te comod, spune ea. De cioburi să nu te temi. Le-am cules pe toate. A procurat și o sticlă de vin, pentru a sărbători evenimentul.
Hubert nu mai știe ce-au discutat, însă îi vede gura într-o continuă mișcare pînă cînd se apropie de ea, pînă cînd o simte, apoi o aude din nou : Vino, am pus chiar și cearșafuri curate. Cine știe cînd o să mai putem. El ar prefera să nu fie ziuă. O privește cum se dezbracă nerăbdătoare. Hai odată, spune ea. El se supune, se supără din cauza asta. Stau culcați unul lîngă altul în pat, pentru prima oară.

Ea spune : Acum trebuie să-mi spui doamna Windisch. Şi el îi spune :

Doamna Windisch. Ea rîde, el se miră cît de uşor pare totul datorită ei, cît de familiare îi sînt pielea ei, trupul ei, şi că poate spune fără nici o greutate : Te iubesc, Barbara.

Din cînd în cînd stau de vorbă :

N-am nici măcar un colţ de pîine în casă. Ţi-e foame ?

Ar fi frumos acum să luăm o masă cu adevărat sărbătorească.

Închipuie-ţi ceva.

Friptură de iepure.

Nu-mi place.

Ce-ţi place ?

Friptură de porc cu găluşte de franzelă.

Asta nu-mi place mie. Şi ce ne place la amîndoi ?

Pîine cu unt.

Cînd se făcu întuneric, pe el îl cuprinse somnul. Barbara îl trezi, deja îmbrăcată, se făcuse ora, nu voise să-l trezească mai devreme, dormise atît de adînc. Însă acum trebuie să se grăbească. E deja zece, Hubert, grăbeşte-te. El nu reuşeşte să se dezmeticească, îl ajută ca pe un copil, îl ia peste picior : Deci pantalonii ţi-i pui singur, nu ? El zice : Dacă nu ne mai vedem aici, Barbara, te prezinţi la mama, în Kassel, e limpede ? Da, spune ea, dar poate — şi nu mai spune nimic, îl îmbrăţişează. S-ar fi cuvenit, găseşte el, să fi scos măcar un suspin, dar ea îi dă drumul, fuge pe scări îna-

intea lui : Ai grijă de tine, strigă ea. Şi tu de tine, strigă şi el după ea.

Peste o săptămînă, află că baza de aviaţie ar fi fost desfiinţată sau transferată. În grabă, după cum se vede, Barbara nu mai putuse să-i telefoneze, legăturile telefonice erau oricum adesea deranjate.

13 MARTHA WINDISCH ÎŞI IA RĂMAS-BUN DE LA O EPOCĂ

NELINIŞTEA SE înteţea, zvonurile luară definitiv caracterul unor basme, ceea ce pe Hubert nu-l mai interesa : şi el şi camarazii din cancelarie se obişnuiseră să audă tot felul de întîmplări şi minuni pe care următorul povestitor deja le dezminţea sau le exagera pînă la monstruos. *Führer*-ul dispăruse de mult, Gröfaz sau Adolf, cum i se spunea acum tot mai des, se retrăsese în fortăreaţa lui, în vizuina lui de vulpe. Legenda lui era însă şi acum suficientă pentru ca ucigaşii să cutreiere ţara în numele lui şi să împuşte sau spînzure presupuşi trădători, dezertori, provocatori.

Cu cîteva zile înainte de Crăciun se anunţă că unitatea lui Hubert avea să fie transferată în apropierea Pragăi. Acest lucru se petrecu în mare grabă. Cancelaria fu constrînsă să nu

ia decît documentele absolut necesare şi să ardă restul. Dat fiind că nu erau în stare să deosebească între ce era şi ce nu era necesar, arseră totul cu excepţia cîtorva acte păstrate la întîmplare. O zi întreagă şezură în faţa sobei de tuci, punînd hîrtii pe foc. Tuşeau din cauza fumului, înjurau, Hubert îşi imagina că în tot *Reich*-ul se înălţa fum din coşuri şi se prefăcea în flăcări, ceea ce în momentul acela părea a fi inevitabil. Semne de fum din documente, liste, însemnări, statistici, tabele. Ce-şi strigau unele altora, ce indicau? Nimic, absolut nimic. Apusurile sînt ridicole, dar nu apusurile de soare, care, găsea Hubert, erau neobişnuit de vehemente şi stăruitoare, ba şi patetice, ca şi cum cerul ar maimuţări teatralitatea găunoasă a pretinsului mare conducător de oşti, apusuri de soare iarna, imaginate pentru Wagner şi Nietzsche, mult prea mărețe pentru epigoni. Ar fi vrut să vorbească cu Anna. Poate şi cu Barbara, dar nu era prea sigur.

În ziua plecării primi o scrisoare de la mama; în mod ciudat, poşta funcţiona cu toată harababura. Hubert îşi căută un colţ în care să nu-l deranjeze nimeni măcar cîteva clipe, dar fu împins de colo-colo, camarazii îl rugau întruna să ajute şi el la împachetat, vîrî scrisoarea nedesfăcută în buzunarul vestonului, căci în acel vîrtej al unei fugi deja precipitate n-avea să găsească linişte. Se zicea că ruşii străpunseseră frontul de pe Oder. Ceea

ce, după cum se dovedi mai tîrziu, nu era adevărat.

Cancelariei i se repartiză un camion cu prelată, pentru ca restul actelor să nu fie expuse intemperiilor. Pe banchetă aveau mult loc, dar închiseră prelata ca să nu fie deranjaţi şi să nu fie nevoiţi să-i ia şi pe „bolnavii de picioare" întîlniţi în drum. Ordinele de plecare se repetau tot timpul, deveniseră de mult nişte ecouri intonate fără rost, încă înainte să se pună în mişcare coloana.

Hubert se ghemui pe scîndurile ce se zgîlţîiau, începu să moţăie. Scoase scrisoarea din buzunar, desfăcu plicul, despături foile.

„Dragul meu Hubert" — mama nu mai începuse niciodată astfel o scrisoare, niciodată nu-i mai arătase astfel că era „al ei", fiul ei, iar neobişnuitul patos îl intimidă.

„Dragul meu Hubert" — ea îi scrisese pe 13 şi 14 noiembrie, în urmă cu o lună, şi lui i se părea că glasul ei, pe care acum îl auzea, încet, ca de după un perete subţire, s-ar îndepărta din cauza întîrzierii.

„Dragul meu Hubert, nu sînt chiar aşa de sigură că ai să primeşti scrisoarea aceasta. Dacă n-ai s-o primeşti, atunci aşa să fie, atunci n-ai să mai afli tot ce vreau eu să-ţi spun. Căci o a doua oară n-am să pot povesti aceste lucruri. Fie ce-o fi...

Nu mi-ai mai trimis de mult veşti despre tine. Mai eşti în Brno ? Te-ai însurat cu acea Barbara Roth, cum aveai de gînd ? Nu vreau

să mă amestec în treburile tale. Însă hotărîrea ta mi se pare totuşi pripită, pe măsura acestor vremuri nebuneşti şi îngrozitoare.

Şed la măsuţa din faţa ferestrei, privesc grădina ninsă. E cam părăginită. Cei de jos n-au îngrijit-o, iar săptămîna trecută au părăsit casa val-vîrtej. Sînt singură de tot. Mai ştii cum te dădeai iarna cu sania, întotdeauna pînă-n poartă? Nu erai pretenţios, te mulţumeai cu cocoaşa aia de pămînt. Iar dacă vroiam să te caut, era de-ajuns să mă iau după paşii micuţi întipăriţi între urmele saniei — de cele mai multe ori duceau la magazia din dosul casei. Am impresia că de atunci s-ar fi scurs două sau trei vieţi. Dragul meu fiu. Tatăl tău a murit."

Se aşteptase la această veste după ce nu-l mai visase de mult, după ce făptura aceea imensă, neagră, acea ameninţare mută, toate acele lovituri şi aventuri gîtuite aproape că-i pieriseră din amintire. „Tatăl tău a murit", nu-l mai afecta. Cineva repovestea ceva ce pentru el se consumase deja. Ceea ce însă îl durea, se insinua, erau cele două propoziţii, cum le scrisese mama, sau mai precis : punctul de după „dragul meu fiu" şi constatarea ce urma lapidar : „tatăl tău a murit". Ca şi cum mama ar fi încercat cu mari eforturi să separe şi să unească două vieţi diferite. Nu citi mai departe, îşi repeta cele două propoziţii în zgomotul din jur, şi punctul care devenea tot mai răsunător bubuia. „Dragulmeufiupuncttatăltăuamuritpunct". Reuşea să şi-o închipuie, şe-

zînd la măsuța aceea, ca de atîtea ori, mai întotdeauna tricotînd, alteori însă fără să facă nimic, în special după explicația avută cu tata, cufundată în ea însăși și aproape paralizată, apoi o vedea plecînd de acasă, surprinzător de tînără, cu o pălărie moale, cu borul peste frunte, pălăria pe care nici n-o purta prea des, cea „obraznică", cu gulerul de blană al paltonului ridicat ca într-o scenă de film, chiar și lumina părea a fi de film, ciudat de artificială, aruncînd umbre dure și precise, lumină de zăpadă vara. Dragul meu fiu. Tatăl tău a murit.

Am impresia că ne învîrtim în cerc, spuse unul dintre camarazi.

Poate c-ar fi cel mai bun lucru.

Privirea lui Hubert se desprinde de cele două propoziții, iar ceea ce citește acum le modifică, smulge punctul din loc, el înțelegîndu-l deodată ca suspin, sau ca furie suspinîndă, sau ca o cezură neajutorată.

„Nu a căzut, nici nu l-a lovit damblaua, iute la mînie cum era. Nu, Hubert, și-a luat viata, s-a împușcat."

Și acestea sînt imagini pe care le cunoaște, pe care, cînd își închide ochii, le poate mișca. Un om măsoară camera cu pași a căror îngrozitoare nerăbdare e vizibilă. Se pot bănui blestemele care-i frămîntă buzele, furia care magnetizează totul în jurul lui. Spectatorul își ține răsuflarea, e sigur că acea tensiune extremă nu se poate descărca decît printr-o hotărîre care să răstoarne totul. Omul

se duce spre un dulap, trage un sertar, scoate un pistol de acolo, îl duce la tîmplă dintr-o singură mişcare şi trage fără să şovăie. Ori poate că tata s-a tocmit cu el însuşi? Şi ce spaimă l-a împins la acest gest?

„N-am putut să-ţi scriu imediat. A trebuit să fac o mulţime de drumuri la tot felul de autorităţi. Acum a trecut totul. De despărţit, ne despărţisem oricum de ani de zile."

Da, fusese de faţă la turbatul rămas-bun al tatălui, putea să şi-l repete, lui şi mamei, ca pe un act dramatic, îl visase cîtva timp, la urmă însă nu-l mai punea în legătură cu imaginea tatălui, care deja se îndepărtase prea mult, — acum spaima se reîntorcea, cu tatăl spumegînd la uşa lui, apoi deodată linişte, neauzindu-se decît hohotele mamei. Poţi să ieşi, a plecat, spuse mama.

„M-au vizitat doi ofiţeri de la SS, cu mutre de înmormîntare, s-au tot codit un timp, apoi mi-au spus în sfîrşit că tata nu mai era în viaţă. Că ar fi fost un ofiţer fără cusur. Aşa au spus: Fără cusur. Nu ştiu, Hubert, de ce, dar expresia asta îmi umblă tot timpul prin cap şi mi se pare îngrozitor de caraghioasă. Cum se poate spune tocmai despre un om ca Friedrich că ar fi fost fără cusur. Dar ăştia vorbesc fără să se gîndească, se căznesc să înfrumuseţeze povestea, şi a durat aproape o veşnicie — stăteau în camera de zi, adusesem cafea şi un rest de rachiu — pînă cînd să scoată la iveală că Friedrich s-a sinucis. Să ştii

că n-am fost cîtuși de puțin mirată cînd am auzit asta. Poți să mă crezi."

El observă că se amestecă în frazele ei: Te cred. Nici nu se putea întîmpla altfel. Numai să nu te pierzi cu firea.

„Ce-i drept, mi-am închipuit că odată și-odată tot o să dea peste el o rafală de mitralieră sau c-o să-l sfîrtece vreun obuz. Imaginează-ți că scriu toate acestea fără o lacrimă. Așa cum aș povesti despre cineva pe care l-am cunoscut cîndva, demult. Ceea ce așa și este. Mă cam încurc. Voiam să spun: vestea aceasta nu m-a surprins. Și cei doi vizitatori se așteptaseră desigur la o altă reacție. Vin la soția unui *Sturmbannführer*, ca să-i aducă la cunoștință, cît mai cu menajamente, că soțul ei n-a murit eroic. Ori te pomenești că și asta e o moarte eroică, Hubert? Atîta doar că noi nu sîntem în stare să înțelegem așa ceva."

E vară iar, își vede tatăl ca de la înălțime, stînd pe un ogor în fața unui mic grup de oameni. Un timp, oamenii aleargă de colo-colo, cu mișcări sacadate, comice, de parcă ar fi cu toții niște Pat și Patașon, brambura, pînă cînd se adună într-un șir — în sfîrșit stau pe loc, tatăl trece prin fața șirului. Brusc sare într-o altă scenă, îi fugărește pe el și pe Wilhelm prin grădina lor din Kassel, urlă: acum pe vine și apoi de zece ori culcat, sau aude vocea tatălui lătrînd, cu răgușită rîvnă, dînd încă o dată bătălia de la Kunersdorf cu Bătrînul Fritz — acum îl vede de jos în sus, mai întîi cizmele strălucitoare, apoi pantalonii bufanți și

marginea vestonului. Nu se încumetă să privească mai sus. De cîte ori au trebuit figurile de lemn să moară eroic în lada de nisip, iar el, care le conducea, le punea-n mişcare, niciodată ? I-a fost tatălui vreodată frică ? Nu le-a insuflat el întotdeauna celorlalţi teamă, lui Winfried, lui Wilhelm, lui, şi în primul rînd mamei ? Ce teamă, dacă va fi simţit aşa ceva, îl încolţise în asemenea măsură ?

„N-au dat nici un motiv pentru care să se fi sinucis tata. Au îngăimat ceva despre oboseală excesivă, devotament faţă de muncă, solicitare extremă. Probabil că-şi pregătiseră toate vorbele astea goale pe drum, ca s-o consoleze pe biata văduvă. Mie mi-e indiferent. Mi-e cu adevărat indiferent. În ultimii doi ani nu mi-a scris niciodată, ci doar Winfried, care îl însoţise credincios pretutindeni, dar care cu patru luni în urmă fusese transferat sau ceruse să fie transferat. Poate că pe Friedrich această „necredinţă" l-a rănit. Din cîte-l ştiu eu, la urmă trebuie că l-a „repudiat" pe Winfried. Smintitele astea de obiceiuri bărbăteşti la care ţinea atît de mult tatăl tău."

De ce tocmai în acest context vorbea pentru prima oară de „tatăl tău" ? Obiceiurile acelea atît de respingătoare mamei îi uneau pe bărbatul ei şi pe cei doi fii, şi de ce nici măcar nu-l pomenea pe Wilhelm, cel atît de zelos s-o apuce pe urmele tatălui şi care intrase atît de straşnic în rolul prevăzut, fratele mai bun, fiul cel reuşit ? „Nu ştiu care erau îndatori-

rile lui, nici n-aş vrea să ştiu. Din februarie 1943 a fost un fel de şef de poliţie într-un oraş din Olanda, Utrecht pare-se. Acolo desigur că n-a umblat cu mănuşi, ci aşa cum îi era felul. Ce bine că olandezii nu vor fi aflat asta despre el. Nu, nici nu vreau să ştiu, Hubert. Friedrich s-a despărţit de noi şi aşa să rămînă. A trăit fără noi şi tot aşa a acţionat."

Citea frazele, tot mai şovăitor, îl uimea faptul că îl dureau, aproape îl răneau. N-avea mama dreptate cînd se dezicea în felul acesta, nevrînd să mai ştie nimic despre cel care timp de o jumătate de viaţă o redusese la tăcere şi o chinuise ? Totuşi să nu-l fi iubit niciodată ? Să meargă oare aşa de uşor ? El, Hubert, îl iubise vreodată pe tatăl lui ?

„Friedrich, dealtfel, n-a lăsat nimic scris."

Da, aşa ceva nu-i sta în fire tatălui. El nu scria scrisori, ci trimitea mesageri, dădea ordine. Oare mama avea scrisori de la el, scrisori de dragoste din primii ani, cînd tatăl, tînărul domn locotenent, lupta în Prusia Orientală şi în Silezia Inferioară împotriva roşilor sau a cine ştie cui, cînd, fiind camarad cu locotenentul major Ehrhard, se înconjura de mistere, scîrbit de porcăria republicană, şi se hotărî să devină ţăran ? Să fi fost el în stare de duioşie, delicateţe, o dată măcar să nu fi urlat şi să nu fi pretins supunere ? Sau şi dragostea şi-o poruncea ?

„Totuşi — 'totuşi' au spus ăia ! — a fost înmormîntat cu toate onorurile. În ziar scria dealtfel că *Sturmbannführer*-ul Friedrich Win-

disch ar fi plecat pe neaşteptate dintre noi, fidel *Führer*-ului şi patriei şi jertfindu-se la datorie. Ştii, aici în Kassel abia dacă mi-a prezentat cineva condoleanţe. Atît de puţină lume îşi mai aduce aminte de noi aici. Probabil că nu voi mai putea locui multă vreme în această casă, o să mi se dea o altă locuinţă. Atunci totul se va fi terminat. Mare lucru, dacă pun totul în cumpănă, n-a făcut Friedrich pentru noi, pentru mine. De-am ajuns să trăiesc acum aşa."

Această propoziţie, „să trăiesc acum aşa", răsuna tot mai tare, iar micuţa femeie care o scrisese devenea tot mai mică, mai plăpîndă, mai lipsită de mîngîiere, atît de mică cum fusese cînd el o văzuse şi o înţelesese pentru prima oară.

Hubert împături scrisoarea. Plîngea, spera că în semiobscuritatea aceea n-avea să-l observe nimeni. Totuşi unul spuse : Măi băiete, păi tu plîngi, Windisch, iar un altul întrebă : Scria ceva rău în scrisoare ?

Tatăl meu, spuse el, tatăl meu — se întrerupse, adăugă cu glas mai scăzut : a căzut. Îl dezgusta faptul că pînă şi umbra lui îl silea încă să mintă, însă ar fi putut oare să spună : Tatăl meu s-a sinucis, el, *Sturmbannführer*-ul Windisch ?

Camarazii nu răspunseră, se ţineau deoparte, se ghemuiau şi moţăiau, ca şi Hubert acum, care se căznea să nu se gîndească la nimic, la nimeni. Aşa trebuise să se întîmple cu tata.

14. CALUL LUI WALLENSTEIN

DESPRE PRAGA Hubert putea povesti oricînd, despre o irealitate care devenise reală, despre ceva străin care îi insufla teamă, dar îi dădea și o ciudată senzație de mulțumire. Nimeni nu se mai sinchisea de cei din jur, fiecare se preocupa de el însuși, plănuia să scape cumva de război. Statul-major se instalase într-un palat sau castelaș părăsit de la marginea orașului, pe Hubert îl izbise faptul că toate obiectele, mobile, oglinzi, tablouri fuseseră ruinate sistematic cu lovituri sau focuri de armă, că fiecare piesă în parte fusese marcată, pocită și făcută inutilizabilă pentru urmași, saltelele fuseseră spintecate, capitonajul ușilor strivit cu picioarele, balustradele scărilor sfărîmate. Majoritatea nici nu observau, în mod vădit se obișnuiseră cu asemenea ambianțe dezolante. Într-o sală mare împinsese trei dulapuri astfel la perete, încît să poată adăposti o masă și un scaun între ele și să stea singur cu el însuși. Petrecea acolo ore întregi, pîndea pașii celor ce se apropiau, asculta discuțiile devenite tot mai rare, se bucura cînd era căutat fără succes. Sarcini practic nu mai avea. Actele fuseseră arse sau se aflau în vreuna din multele lăzi stivuite prin coridoare și încăperi și pe care nimeni nu mai avea chef să le deschidă și să le golească. Încercă să-i scrie mamei, să-i răspundă, să-i povestească despre grăbita nuntă din Brno, dar nu reuși

să închege mai mult de cîteva fraze greoaie, ironice. La căsătorie oricum nu se gîndea ca la un eveniment care-i schimbase viața, ci mai curînd ca la o soție cu care te lauzi, iar apoi o uiți.

I se ordonă să meargă la comandant, unul din ofițerii vienezi care în ultima vreme se schimbaseră tot mai des; el nu se mai străduia să le țină minte numele, li se adresa după grad. Nu mai erau decît domnule căpitan, domnule maior, domnule locotenent-colonel, fără istorie și aproape fără chip, păpuși costumate și fornăite pe care le evitai sau le întîlneai smerit. Maiorul se plîngea de situație, de faptul că dispăruse orice urmă de ordine, că nu mai putea conta pe ajutoarele obișnuite, haos, ți-o spun eu, nici măcar curieri nu mai avem la dispoziție, se văita că era sfîrșitul lumii și în cele din urmă îi ordonă lui Hubert să ducă o știre importantă la Palatul Waldstein, la statul-major al diviziei. Dumneata cunoști Praga, din cîte-am auzit, spuse maiorul, și Hubert nu-l contrazise, deși pînă atunci nu fusese nici măcar o singură dată în oraș, nu se putea descurca așa de ușor ca în Brno, din toată Praga abia de cunoștea mai mult decît sala aceea mucegăită și pereții din spatele celor trei dulapuri. Maiorul îi înmînă un plic mare, în mod evident folosit de mai multe ori — o poștă ce devenise de mult aducătoare de vești proaste — și regretă că era silit să-l deranjeze cu așa ceva tocmai în ajunul Crăciunului. Oricum, spuse el pe ton de conso-

lare, după ce te întorci poţi serba împreună cu tovarăşii dumitale. Am aranjat un pom, l-am şi împodobit puţin. Maşină din păcate n-avem, nici măcar o motocicletă. O ordonanţă îl sfătui pe Hubert să ia tramvaiul al cărui cap de linie era la două colţuri de stradă mai încolo. Ce-i drept, nu ştia dacă în seara de Crăciun — păi, o să vezi.

Era ger ; zăpada îi scrîşnea sub cizme. La început merse cu grijă, ca să nu alunece, apoi însă se dădu pe gheaţă, ca un puştan, nu-i era greu, încă mai putea, nu-şi pierdea echilibrul. Se gîndea la Crăciunurile petrecute cu tatăl lui, cînd el şi Wilhelm stăteau smirnă sub brad — nicăieri în lume, brazii nu sînt aşa de frumoşi, aşa de zvelţi ca la noi, obişnuia tatăl să comenteze —, trebuiau să-şi ridice braţul pentru salutul german, pentru salutul german al bradului, pentru urarea de Crăciun, şi să recite o poezie, Wilhelm, „Vrerea germană", iar el, „Argatul Ruprecht" al lui Storm. Tatăl, Winfried, mama, bucătăreasa şi de cele mai multe ori şi cîţiva camarazi ai tatălui şedeau în faţa lor, tata îşi ştergea de fiecare dată ochii, în vreme ce mama se scuza după scurta ei apariţie, trebuia să se ducă în bucătărie, să guste salata de cartofi, să pună cîrnăciorii pe foc.

Te rog, Martha, nu acum. Nu poţi să serbezi cu noi ?

Păi nu vă e foame ?

Dacă trebuie neapărat —

Hubert auzea părintescul refren de Crăciun, şi-l recita în gînd, despreunînd propoziţiile, deformîndu-le, şi asculta în acest timp, ca dintr-o încăpere ce se deschidea deodată, foşnetele oraşului cuprins de întuneric, urletele izolate ale motoarelor, scîrţîitul strident al tramvaielor, poate şi, chiar dacă doar foarte slab şi şovăielnic, clopote şi glasuri, ca şi cum tot întunericul ar fi fost plin de şoapte.

Silueta oraşului era captivă în beznă, doar ici-colo, cîte-o fîşie de lumină camuflată mai smulgea întunecimii unele contururi, turnuri cu unghiuri ciudate, coame de acoperiş.

Nu se aşteptase ca tramvaiul să circule, însă în staţie aşteptau oameni, femei cu sacoşe grele de cumpărături, în care probabil că fuseseră înghesuite cadouri, alimente dosite cu zgîrcenie, cîte-o sticlă de rachiu sau vin pusă deoparte. Fiecare stătea închisă în sine; nici una nu-şi ridică privirea cînd el li se alătură. El nu îndrăzni să întrebe cînd pleacă următoarea cursă. Undeva se făcu auzit zgomotul unui tramvai care scrîşnea la o curbă. Se simţi cuprins de o linişte plăcută şi i se păru că se îndrepta spre un vis care nu-l va speria, ci îl va amuza cîtva timp.

Tramvaiul părea să plutească. Abia dacă făcea zgomot. Geamurile vopsite în negru n-aveau decît nişte crăpături minuscule prin care se putea vedea. În timpul mersului, acestea trăgeau prin noapte nişte linii subţiri, luminoase. Întrebă dacă tramvaiul opreşte la Palatul Waldstein sau măcar prin apropierea lui,

vatmanul ridică din umeri, nu se uită la el, răspunse ceva în cehă și îi dădu biletul.

Femeile se așezaseră după o ordine strictă, mai multe bănci rămîneau libere între fiecare dintre ele, ședeau țepene și negre, și prin nemișcarea lor se asemănau cu niște păpuși mari, conductorul stătea ca un paznic posac și zgîrcit la vorbă în capul vagonului, cu picioarele desfăcute și cu mîinile înfipte în șolduri. Hubert nu s-ar fi mirat dacă, la anumite intervale de timp și după niște reguli fixe, acesta ar fi somat femeile să-și schimbe locurile.

Să le fi întrebat cum se spune în cehă „Stille Nacht, heilige Nacht“ *? Sau „Sus drapelul“?

Muierile alea în negru erau în stare să-l înșface, să-l bată și să-l arunce din mers. Puteau să se năpustească asupra lui, să-i scoată uniforma și să-i umple pielea cu zgîrieturi în formă de zvastică. Călătorea într-un alt timp, într-o altă țară, iar oamenii se hotărîseră să se schimbe. Nu, se întorceau înapoi. Era mult mai simplu și mult mai puțin misterios.

Conductorul anunța cît se poate de deslușit fiecare stație. Hubert nu înțelegea totuși nimic. Dealtfel, acum îi era indiferent. Uneori trăgea cu ochiul prin fîșia străvezie, dar nu zărea decît niște fațade nedeslușite. De ce nu și-ar petrece noaptea mergînd cu

* „Noapte liniștită, noapte sfîntă“, colind german.

tramvaiul? Pe cît se părea, și femeile aveau aceeași intenție, căci pînă în acel moment nu coborîse decît una singură, în schimb însă se urcaseră altele două, asemănătoare celorlalte, și ele surori în negru. Așezîndu-se, respectaseră riguros spațiile libere.

Odată, în ajunul primului Crăciun petrecut la Kassel, tatăl îi „interzisese să ia parte la serbare" și îi „retrăsese darurile" din cauză că refuzase să cînte și el „Hohe Nacht der klaren Sterne" *. De ce? Nu-și mai putea aminti motivul. Poate că numai din încăpățînare, ori fiindcă îl jignise vreo remarcă de-a tatălui. În orice caz fusese trimis în odaia lui, iar mama nu veni la el decît noaptea tîrziu, îi aduse unul din daruri, îi scutură perna și spuse: Nu-ți face sînge rău, aici sus e mai frumos decît jos. Bărbații iar se țin de poveștile lor. Distanțele dintre stații se scurtau. Tramvaiul părea a trece prin centrul orașului. Hubert avea senzația că s-ar afla de mult pe drum. Faptul că se gîndea la o călătorie și nu la o distanță parcursă cu tramvaiul i se părea lesne de înțeles date fiind persistența femeilor și răbdarea rău prevestitoare a conductorului. Cu toții se pregătiseră să-și petreacă noaptea călătorind, să sară Crăciunul, să omită probabil chiar amintirea acestuia. Hotărî să nu-l mai întrebe pe conduc-

* „Măreață noapte a stelelor strălucitoare", colind german.

tor dacă mai avea mult de mers. Se lăsă pe spate, era pe cale să ațipească în momentul în care conductorul veni spre el, îi făcu semn cu capul, arătă cu mîna spre ușă, ceea ce însemna desigur că la următoarea stație trebuia să părăsească tramvaiul. Regreta că nu putea să li se alăture femeilor plecate la drum, să se împotrivească somației conductorului. Cînd se sculă în picioare și se duse spre ușă, ca la o comandă mută femeile își ridicară ochii și priviră în urma lui. Tramvaiul se opri, conductorul trase de cordonul soneriei, vagoanele se puseră din nou în mișcare, astfel încît Hubert trebui să sară jos. Se debarasaseră de el cu nerăbdare. În sfîrșit, gîndi el, preferau să călătorească netulburate, fără a mai opri nicăieri, fără a mai lua și alți pasageri, unite prin tăcerea lor și ocrotite sau păzite de conductorul care doar el măsura timpul și știa unde avea să se încheie călătoria. Se afla pe o stradă neobișnuit de lată sau într-o piață alungită, care, potrivit povestirilor camarazilor, nu putea fi decît Piața Václav. Zăpada reflecta puțina lumină, casele înalte înotau într-un asfințit care nu mai știa nimic despre ziuă. Doar puțini oameni mai erau pe drum. Fie fugeau ca niște umbre de-a lungul fațadelor, fie stăteau, de asemenea într-o stranie ordine, de unii singuri sau în grupuri, distribuiți în spațiu. Din depărtare se auzea muzică, probabil dintr-o biserică. Se îndreptă șovăitor spre trei femei care discutau cu glas scăzut și care, deîndată ce-i ob-

servară apropierea, își întrerupseră discuția. Priveau, la fel ca și femeile din tramvai, pe lîngă el, prin el. Li se adresă încet : Mă iertați, ați putea să-mi spuneți cum ajung la Palatul Waldstein, iar cînd ele nu-i răspunseră adăugă și mai încet : E departe de aici ? Atunci începură să vorbească toate trei deodată, în cehă, și din iuțile succesiuni de vocale scurte și consoane fornăite desluși niște nume, Karlová sau Kapova sau Mosteck sau Letnsk. Ridică din umeri întrebător. Apăi, dacă tot trebuie, spuse cea mai în vîrstă dintre ele, vorbind dintr-o dată într-o germană fără cea mai mică urmă de accent, luați-o în josul Pieții Václav, pe aici, vedeți, dați acolo într-o ulicioară căreia îi zice Na mústku și care duce spre Malé námésti, acolo faceți la stînga, o luați pe Karlová, unde puteți privi niște case frumoase, și deodată vă aflați în fața lui Karlův most și a Turnului Orașului Vechi. Trebuie să treceți podul și dacă vreți puteți totodată număra sfinții. Vreți să vă divulg cîți sînt ?

Da, vă rog.

Bine, spuse ea, dacă sînteți atît de curios. Dacă lăsăm deoparte Crucifixul, o Pietá și Coloana lui Roland, rămîn douăzeci și opt. După ce îi veți fi numărat și privit, vă veți afla în fața turnurilor de la celălalt capăt al podului, în Orașul Mic. De acolo nu mai e departe, o luați înainte pe Mostecká și ajungeți îndată la Palatul Waldstein.

Vă mulțumesc. Se înclină cu o mișcare ce îi mai dădea încă de lucru pe cînd traversa piața. Cum se făcea oare că devenea tot mai străin și totuși teama dispărea treptat, iar el se simțea ușor, ca desprins din realitate? Să fi fost din pricina semiîntunericului, a culiselor excesiv de mari sau a tăcutelor femei care, asemeni lui, se mișcau la marginea sărbătorii pe care toți o serbau acum, deși abia dacă exista vreun motiv pentru așa ceva?

Mergea cu pași repezi. Nu putuse ține minte chiar toate lămuririle, însă își amintea că din Malé Náměsti trebuia să facă la stînga. La tot pasul îi stăteau în cale biserici, ca niște stînci, iar lumina pîlpîia prin ferestrele înalte. Trebuie că înăuntru ardeau o mulțime de lumînări. Poate că, se gîndi el, cei dinăuntru se roagă: Doamne, dăruiește-ne pace și alungă-i pe nemți din țară. Și ce rugăciuni, se întrebă el, spun nemții? Mergea mai încet acum, agale, măsura cu privirea înălțimea caselor, fiecare a doua dintre ele părînd a fi un palat, fațade imense, bogat ornamentate ce se dizolvau în întuneric ori se iveau deodată în cîte-un fugar licăr de lumină, iar cînd privea în josul vreunei ulițe, i se părea că acolo unde cerul devenea mai compact și încă și mai întunecat putea să deslușească castelul Hradčany. Cînd ajunse la pod, turnul de pază barîndu-i calea, văzu într-adevăr cetatea, un deal bizar conformat ce culmina în turnuri și turnulețe. Clipocitul apei Vltavei era primul zgomot puternic și netăinuit al acelei

seri în care în rest doar se tăcea sau se șoptea. Nu numără sfinții, își ridică în treacăt privirea spre ei. Un grup de oameni adunați pe pod îi atrase atenția. Cînd se apropie desluși cîțiva oameni în niște mantale informe care măturau trotuarul opus și erau păziți de trei soldați. Rămase o clipă locului, apoi trecu în fugă mai departe. Cu cît se îndepărta mai mult de acei oameni, cu atît i se întețea spaima. Nu se temea, dimpotrivă, era pe punctul de a striga, și preț de o clipă se văzu alergînd spre santinele și smulgîndu-le puștile. Ce fantezie rea și otrăvită născocise această scenă ? Poate că erau soldați ruși luați prizonieri, își spuse el, și vreunui ofițer de poliție îi venise ideea să scoată tocmai în acea seară niște atei la măturat strada. Sau erau cehi, deținuți politici ce trebuiau umiliți în fața sfinților, voi cu Vltava voastră jegoasă, voi cu blestematul vostru Oraș de Aur.

Căzuse din vis ; nu voia ca seara să se încheie în felul acesta. Se grăbi mai departe și curînd ajunse într-o piață dominată de un palat cu santinele germane în fața portalului. Spațiul acela vast îi făcea bine fanteziei lui. Traversînd piața, îndreptîndu-se spre santinele, iar își simți mișcările ca pe ale unui altuia, se privea pe el însuși, pașii lui răsunau tot mai puternic pe pavaj, i se păru că și zidurile creșteau în jurul lui cu fiecare pas ce-l făcea. Avea uneori un astfel de vis.

Santinela îl așteptă fără să se clintească.

Nu ştia cum să înceapă: Am o veste urgentă pentru — uitase numele generalului de divizie, scoase scrisoarea din buzunarul mantalei, se uită pe plic, cei doi soldaţi observîndu-l în acest timp: Vin în locul unui curier al batalionului trei, explică el, supărîndu-se din cauza stîngăciei lui, dar nu-l lăsară să termine de vorbit, îi dădură drumul să intre, n-avea decît să-ntrebe şi el pe cine-o găsi.

Lumina se prăvăli asupra lui, îl luă prin surprindere, îl orbi. În dosul ferestrelor camuflate nu se făcea economie. Fiecare lustră sau lampadar, fiecare lampă de masă sau aplică era aprinsă. Zgomot confuz de voci din toate încăperile. Pe coridoare goneau soldaţi travestiţi în chelneri, ducînd tăvi. Într-una din săli se cînta, se zbiera: Toate trec, toate-s pe cale să piară, după iarnă vine-o nouă primăvară. Careva îl apucă de braţ, spuse: Vino, camarade, trupa sărbătoreşte în spate, în salonul dinspre grădină.

El se smulse: Trebuie să ajung la generalul Gorsleben.

Şi el petrece.

Unde?

Doar nu răspund eu pentru domnul general?

Deci nu poţi să-mi spui?

Nu, dragul meu.

Omul ridică tava cu o mînă atît de sus, încît putu s-o treacă pe deasupra capului lui Hubert, un gest de nesupunere, vesel, şi spu-

se cu glas foarte tare : Știi, pot să ne pupe-n dos cu toții. La mulți ani, camarade.

Să nu lase importanta, secreta comunicare pur și simplu pe o tabletă și să plece ? Vreun ofițer, sau chiar și-un soldat ar desface plicul, ar citi vestea și-ar zice probabil că tot nu contează, căci toate veștile importante erau totodată și vești proaste, iar toate veștile proaste, fiind ajunse din urmă de altele și mai proaste, tot nu mai contau.

Hubert își luă un răgaz. Dacă n-avea să-l găsească pe general pînă într-o jumătate de ceas, îi va preda scrisoarea vreunui ofițer oarecare.

Se lăsă antrenat de oamenii aceia care se zoreau încoace și-ncolo, nimeri prin încăperi mai mici și într-o sală uriașă care ocupa înălțimea mai multor etaje și sub al cărei plafon confuzele rîsete isterice se transformau într-un concert plin de disperare și groază. Bărbații roiau în jurul puținelor femei prezente, Casandre țipătoare în rochii de seară ; ca și cum le-ar fi fost permanent frig cîteva își păstraseră blănurile pe ele.

El întreba ba pe unul, ba pe altul dacă generalul Gorsleben putea fi găsit acolo.

De fiecare dată era privit cu amuzament. Cum nu-și scosese mantaua și-și ținea gulerul ridicat, iar chipiul în mînă, trebuie că le apărea tuturor ca un intrus incomod, sol al unui război ce se desfășura undeva departe.

Un maior care stătea de unul singur într-un colț, poate epuizat de această serbare ce de-

generase cu atîta iuţeală şi care cu siguranţă nu mai avea nimic comun cu naşterea lui Iisus, îl chemă pe Hubert la el, îl întrebă pe cine căuta şi-l îndrumă — fără a-i da speranţe că-l va mai descoperi pe generalul care poate că se retrăsese deja în vreun separeu, cum procedează îndeobşte generalii în asemenea ocazii — maiorul îl îndrumă spre Sala terrena, nu trebuia decît s-o ţină de-a dreptul prin sală, iar cînd va fi ajuns în aer liber şi totuşi încă nu în aer liber, se va afla în locul cu pricina.

Informaţia maiorului se dovedi întocmai. După cîteva rătăciri păşi pe o terasă imensă, o logie care-ţi smulgea privirea în sus, iar după ce ochii i se obişnuiseră cu întunericul văzu că în faţa lui se aşternea un parc mărginit de case, ziduri, grote, iar în parc, străjuind nişte cărări niţel mai luminoase, spectrele multor figuri de piatră. Deşi în jurul lui mişuna de petrecăreţi, el se scufundă în acea privelişte neaşteptată, toate scenele acelei seri se contopiră într-una singură, cea a acestui spaţiu ce se lărgea, pierzîndu-se în frumuseţi sugerate, în care figurile de piatră îi aminteau de cele de pe pod, iar făpturile deghizate ce lunecau încoace şi-ncolo de femeile în negru ca şi de prizonierii ce trebuiau să măture strada sub pază. Era un vis care rînduia uşuratic oroarea şi desăvîrşirea. O femeie se lovi de el, îl cîntări fugar, se clătină mai departe.

Nu voiaţi s-ajungeţi la general? întrebă chelnerul.

Hubert dădu din cap.

Omul arătă spre un grup de uniforme, rochii fastuoase, blănuri. În mijlocul acestora stătea, asemeni unui tron, un scaun vechi cu spetează înaltă pe care şedea generalul şi cu un pahar gol în mînă, asculta murmurele din jur. Hubert se înghesui prin mulţimea de oameni, îşi bătu călcîiele, salută, se prezentă reglementar, înmînă scrisoarea. Generalul o vîrî nedesfăcută în buzunar. Hubert salută din nou şi se retrase în cercul de oameni.

Ar fi putut să-şi scoată mantaua acum şi să se alăture celor ce sărbătoreau, însă, odată scăpat de scrisoare şi de sub tensiune, tot vuietul acela îi sună deodată ca un unic strigăt de ajutor şi nu l-ar fi mirat dacă fiecare din participanţii la această îngrozitoare serbare ar fi purtat un semn.

Pentru a nu trebui să mai treacă o dată prin marea sală, Hubert căută vreo ieşire laterală, descoperi o uşă pe jumătate deschisă, îi trecu pragul şi se trezi în faţa unui cal în mărime naturală. Tresări, văzu că era probabil împăiat, dar că ochii îi luceau, îndată avea să pornească în galop. Nu trebuiau să apară şi cai în acea seară, armăsari uriaşi, animale din amintire? Şi de asemenea, apariţii ca cea a omuleţului într-o livrea învechită care se ivi deodată lîngă el şi-i explică pe-un ton cîntat: Vedeţi, tinere domn, acesta e ca-

lul lui Wallenstein. În multe bătălii l-a purtat în şa. La Lützen, cînd a căzut Gustav Adolf, a fost împuşcat sub generalissimul nostru şi a pierit. El l-a iubit foarte mult. De aceea a pus să fie împăiat. Iar acum îl avem noi. Hubert întrebă dacă mai există vreo ieşire, însă bătrînul îl trimise înapoi în sală cu rugămintea de a închide uşa după el, căci beţivii făceau tot felul de prostii cu calul lui Wallenstein. Şi doar stă neatins de atîta vreme, nu ?

Hubert trase uşa după el, cum i se poruncise, şi i se păru că aude o cheie răsucindu-se în broască.

Nimeni nu-i adresă vreun cuvînt. Mai mult fugi decît merse, nu se opri decît în faţa palatului.

Îi era sete, foame. Ar fi trebuit totuşi să bea şi să mănînce ceva. Îşi ridică ochii spre Hradčany. Să nu-şi continue călătoria pînă acolo sus, aşteptînd ca cineva să-l oprească şi să-l trezească scuturîndu-l ? Se hotărî totuşi s-o ia pe drumul cunoscut, peste pod, spre piaţă. După căldura din sală suporta gerul anevoie.

Decorurile se repetau, îi erau familiare, însă la întoarcere rămaseră neînsufleţite, nu întîlni decît un singur beţiv pe pod, acesta îşi înfăşurase fularul pînă peste ochi şi la fiecare cîţiva paşi, orb şi pierdut în beţia lui, se oprea lîngă parapetul de piatră. Măturătorii de stradă dispăruseră, duşi înapoi în celulele

lor sau în vreunul din acele lagăre pe care tatăl lui le numise instituții de educare.

Pe Malé náměsti, dintr-o bodegă se auzeau voci. Deschise ușa prudent, văzu la cîteva mese clienți, intră. Localul nu era mare. Din nou descoperi o geografie severă, ca în tramvai, din nou oamenii se supuneau unei ordini. În fața tejghelei ședeau la trei mese civili, bărbați și femei care discutau în cehă, întrerupîndu-se o clipă cînd Hubert apăru în ușă. La o masă din colțul cel mai îndepărtat și mai întunecat, Hubert descoperi doi bărbați în uniformă. Lîngă tejghea, într-un brad de înălțimea unui om ardeau cinci sau șase lumînări, mult prea puține pentru un pom atît de mare. Hubert se așeză, ca și cum așa i s-ar fi cerut, la o masă exact la mijloc între cehi și cei în uniformă. Crîșmarul, un uriaș adus de spate și ros parcă de tuberculoză, care servea el însuși, aduse berea, iar cînd Hubert întrebă dacă se putea mînca ceva fără cartelă încuviință din cap. Ceea ce îi aduse apoi într-o farfurie adîncă era un drob minunat gătit.

Děkuji *, spuse Hubert.

Cu plăcere, răspunse crîșmarul. Fiindcă e Crăciun.

Hubert mîncă încet, fără a-și ridica ochii. Voia să nu-i spună nimeni nimic, să fie lăsat în pace. Treptat începu să-i fie cald în manta, însă nu îndrăznea să se scoale, s-o

* Mulțumesc (ceh.).

dezbrace și s-o atîrne în cuier. I-ar fi dat vreunuia posibilitatea de a i se adresa.

Cu capul sprijinit în mîini, prefăcîndu-se obosit sau cufundat în gînduri, încercă să tragă cu urechea la discuțiile din jur. Ceha n-o înțelegea. Știa, ce-i drept, cîteva cuvinte, însă numai cu ele nu prindea sensurile frazelor.

Cei doi militari discutau, spre uimirea lui, în franceză. Oare nu voiau să fie înțeleși ? Încordarea, frazele ininteligibile, căldura îl oboseau cu adevărat, se simțea îngreunat și totuși ciudat de ușor ; ceea ce văzuse îi umplea ființa, chiar dacă fără cuvinte, îi părea a fi lumea unui surdo-mut, în care cu toții se căzneau deznădăjduiți să găsească cuvinte, înțelegere, fără însă ca de pe buzele ce se mișcau vehement să se poată citi altceva decît deznădejdea însăși. Pentru o clipă fu cuprins de spaimă, se întrebă cum avea să ajungă iar afară, la batalion. Mai mergea oare vreun tramvai ? Dar se simțea prea inert ca să plece deja la drum, îi plăcea să se simtă pierdut într-o dispoziție incertă.

Hei, camarade !

Vocea răzbătu stridentă, le estompă pe toate celelalte. Lui i se adresa. Hubert își apăsă degetele pe tîmple, nu se clinti, totuși cînd acest „hei, camarade" se repetă, se intensifică printr-un „hei, caporal !", privi întrebător spre masa din colț. Amîndoi militarii îl invitau, făcîndu-i semne cu capul. Se ridică în picioare, își luă paharul, se duse, storcîndu-și sila din el cu fiecare pas ce-l făcea,

spre cealaltă masă, își dădu seama că crîșmarul și clienții cehi îl observau, se sperie cînd văzu pe petlițele uniformelor semnul SS, se opri, fu invitat : Vino, așază-te la noi ! Dacă cehii se-adună la un loc, de ce nu și noi ? Vorbeau cu accent francez.

Mulțumesc, spuse Hubert.

N-am vrea să fim prea insistenți, dar în ambianța asta dușmănoasă...

Unul dintre ei își strînse ochii : Cehii cred că vor învinge. Se înșală. Poți să fii sigur că se înșală.

Hubert Windisch, spuse el și repetă : Hubert Windisch.

La mulți ani, îi ură unul dintre ofițeri, în vreme ce celălalt îl strigă pe crîșmar și comandă trei șlibovițe.

N-avem, spuse crîșmarul. Îmi pare rău. E război.

Hubert fusese sigur că tatăl n-avea să se mai întoarcă. În amintirea lui coborîse asemenea unei impurități în zonele mai obscure, iar scrisoarea mamei îl îndepărtase definitiv. Acel gust de sînge, de spaimă mută și dorințe de evadare, avut în copilărie. Acum îi revenea. Nicicînd n-avea să scape de el. Unul dintre cei doi sări în picioare, strigă la crîșmar, pe jumătate în germană, pe jumătate în franceză, pentru ce anume păstra băutura, he, că doar pe el nu-l putea duce de nas, nu pe el, he ?, iar dacă nu scotea imediat o sticlă la iveală, imediat, îți zic, atunci toată lumea afară, atunci nu mai rămîne nimic în picioare, atunci

îi dă gata crîşma. Sfîrşitul lumii, mă cehoiule, ţi-o zic eu, sfîrşitul lumii! Vocea se frînse, Hubert îşi închisese ochii, nu auzea decît vocea aceea ca un potop de lovituri, glasul acela gîtuitor, ucigător, aşa cum fusese, cum îl gonise prin încăperi şi grădini, cum îl făcea să încremenească, îl umilea, cum îl pusese să stea smirnă şi-l zdrobise. Întocmai aşa. Nu trebuia să urle împotrivindu-se, să-l ajute pe crîşmar, nu trebuia să se arunce asupra golanilor aceia, nu putea să le plătească violenţa cu violenţa lui? Însă vocea aceea îl supusese de mult. La fel ca pe crîşmar, al cărui murmur îl auzea, precum şi paşii lui nesiguri şi răsuflarea zgomotoasă a tăcerii celorlalţi clienţi.

Păi, un strop de şliboviţă mai am eu.

Vocea îl batjocori: Atunci adă stropul ăsta cît poţi de repede!

Fiindcă e Crăciun, accentuă crîşmarul. Era un mic protest curajos, un val micuţ ce se rostogolea împotriva unui talaz.

Bea, camarade, să bem pentru nemuritorul *Reich* german. Îl tutuiau, se trăgeau lîngă un prăpădit de caporal, şi deodată el simţi mirosul spaimei lor ca cea a animalelor cînd vine furtuna. Nu, n-aveau să-l mai poată închide în trecuturile lor. Ştia mai multe despre ei decît ştiuse vreodată despre tatăl lui.

Noroc! Dădu paharul pe gît.

Umblase printr-un oraş care se încredinţase umbrei, casele se dizolvaseră în ornamente, iar amurgul mînase nişte sfinţi peste

pod, discutase cu un cal împăiat în toiul unei serbări sălbatice...

Eşti staţionat de mult în Praga ?

Nu, domnule *Untersturmführer*, doar de cîteva zile.

Cunoşti gradele noastre ?

Puţin.

Permisie ?

Nu, în misiune.

Ei da, se poate spune şi aşa.

Dar aşa e.

Nu sîntem germani.

Da.

Nu te miră ?

Ba da.

Sîntem belgieni.

Am crezut că francezi.

Fiindcă mai înainte am vorbit franţuzeşte ?

Da.

Întotdeauna eşti atît de zgîrcit la vorbă ?

Aproape.

Trebuia să vorbească, se gîndi el, să-i convingă, să-i surprindă, să-i facă să tacă, trebuia să-i uimească, să-i uluiască, să le povestească despre faptele inginerului din Canitoga, despre primejdioasa afecţiune a Annei, despre viclenia ei, despre cît de uşor se putea ajunge la o femeie, trebuia să-i atingă cu poveştile lui în forţa lor boantă şi să-i slăbească, să-i reducă la tăcere şi să le închidă gura, ca să nu-l mai poată incomoda cu eroismul lor strălucitor, cu patetismul lor de su-

praoameni şi cu toată acea cruzime pe care o cunoştea, care, dacă îi îngăduia unei singure fraze să răzbată din amintirea lui, se şi năpustea asupra lui, să-l ia la bătaie ca atunci ; însă nu acum.

Crîşmarul adusese de bunăvoie un al doilea rînd. Pe el îl intimidaseră deja sau era şiret precum Svejk, de care îi povestise Anna, şi ascundea adevărul în dosul sticlei pe jumătate pline, adăpostea vreun Nesvadba printre clienţi.

Cei doi belgieni îi împuiau capul. Hubert nu-i asculta decît pe jumătate, îl frămînta gîndul că poate nu exista doar un singur Nesvadba, că el poate se înşelase şi-l recunoscuse pe Nesvadba într-un altul, dintr-o teamă nedefinită. Mîna unuia dintre belgieni traversă masa, smuci braţul lui Hubert.

Nu visa, camarade. Nu-i vremea să visăm.

Da, să trăiţi, domnule *Untersturmführer*.

Hei, strigă acesta spre cehii de mai încolo, vă sărbătoriţi deja victoria, ai ?

Aceştia nu-i dădură nici o atenţie, se strînseră şi mai mult în jurul mesei lor, se aplecară şi mai mult unii spre alţii în timp ce discutau cu glas coborît.

Laşilor ? Sabotorilor ! Habar n-aveţi. O să vă miraţi voi. Nu-i aşa caporal Windisch ?

Da, să trăiţi, domnule *Untersturmführer*.

Ar fi trebuit să lichidăm pleava asta sau măcar s-o evacuăm, nişte pierde-vară, nişte franctirori. Cîteva lagăre în plus şi am fi avut linişte.

Nu cred, domnule *Untersturmführer*.

Ia să-ţi ţii gura acum şi să asculţi. Eu m-am hotărît pentru o lume nouă, iar camaradul de lîngă mine la fel. Am pornit să-l slujim pe *Führer*. Oameni unu' şi-unu', caporal ! Şi vom învinge orice s-ar întîmpla. Se inventează arme cum n-au mai existat pînă acum. Rachete care dintr-o singură lovitură rad oraşe întregi de pe faţa pămîntului, nu doar unul singur, ţi-o zic eu. Striga acum. Crîşmarul rămăsese în picioare lîngă tejghea, iar murmurul cehilor încetase.

Vom nimici tot ce ni se opune. Pămînt pîrjolit. Vom avea grijă să dispară şi ultimul evreu din Europa. Aceşti vampiri, aceşti speculanţi care ne-au stricat istoria. Nu-i adevărat ? Vom putea, în sfîrşit, să ne educăm tineretul fără influenţe proaste, fără toate aceste mîzgăleli ale spiritului, nici n-o să mai vrea să audă de toată prăsila asta evreiascogrecească, de democraţie, nu se va mai lăsa moleşit de lux. Asprimea face bine.

Nu, spuse Hubert. Se sculase în picioare foarte liniştit, îşi încheie mantaua. Nu, domnule *Untersturmführer*. Pe mine a fost încercată asprimea. Mi-ajunge, domnule *Untersturmführer*. Fie că vom învinge sau nu.

Trecu prin dreptul cehilor, deschise uşa violent, se rostogoli în stradă, o rupse la fugă. N-am plătit, se gîndi el. Crîşmarul o să le-adauge lor la socoteală, asta nu-i rău. Ce bine că am rămas cu mantaua pe mine. Oare or să vină după mine ? Bat la ochi dacă alerg, se

gîndi el, se opri din fugă, respiră adînc, ascultă dacă se auzeau pași în urma lui, pași de cizme. Nu mai vin, spuse el cu voce tare, ăștia nu.

Fuga lui oarbă îl adusese în Piața Václav. Căuta stația, îl întrebă, încă respirînd cu greutate, pe un domn în vîrstă dacă ultimul tramvai trecuse deja. Acesta îi răspunse, fără șovăială, în germană, îl liniști pe Hubert: Mai sînt cel puțin două tramvaie. Hubert mulțumi, bătrînul se întoarse cu fața de la el, fără ca acest lucru să pară neprietenos. Hubert se rezemă de stîlpul unui felinar și țipetele belgienilor continuară să răsune. Un soldat trecu prin dreptul lui, îl privi întrebător în față și murmură din mers: La mulți ani. Parcă ar fi vrut să spună: Nu fi trist, rabdă pămîntul și mai multe. Doar el se urcă în tramvai și, într-o binefăcătoare reiterare ce îi relua visul, dădu peste aceeași veche ordine severă a ocupării locurilor, peste femeile în negru, acele mesagere ce călătoreau mute prin sărbătoare, și el își alese un loc care, după cum spera, desăvîrșea ordinea.

15. NIMICUL E ALTFEL

DESPRE VENIREA primăverii după o iarnă neobișnuit de aspră, care-i chinuise pe soldați

și pe refugiați, pe asupriți și pe prizonieri, Hubert află de la camarazii care-l vizitau tot mai des în separeul lui, un Ieronim între dulapuri care se sustrăsese acelei epoci eroice, de oțel. În chilia lui, după ce-și făcuse rost de mai multe prelungitoare, o mică spirtieră și o lampă de birou, era aproape independent. N-o mai părăsea decît pentru a dormi. Vizitatorii care voiau să intre în grațiile lui contribuiau la noi amenajări, astfel obținu un fotoliu cu urechi și un cuier. Cel mai important lucru era desigur o sobă electrică ce încălzea cum trebuie pătratul acela atît de ferit. Ofițerii care la început, chiar dacă fără prea multă tragere de inimă, încercaseră să-l alunge se dădură bătuți, căci nu se mai organiză o cancelarie adevărată. Plutonierul-major lăsă în seama lui Hubert puținele hîrtii ce mai trebuiau completate — de cele mai multe ori certificate de boală. Unitatea lui Hubert fusese în mod evident uitată. În vreme ce alte trupe erau transferate sau, la o analiză mai atentă, fugeau spre apus, se dizolvau, ei rămîneau într-un soi de oază între vînturi. Auzeau doar de nenorocirile dimprejur, adunau liniștiți vești îngrozitoare, așteptau ca această situație să se sfîrșească probabil prost. Doi sau trei ofițeri se „dăduseră la fund", fuseseră însă, potrivit zvonurilor, prinși și spînzurați. La Hubert nu prea se discuta despre asta, iar dacă totuși o făceau refrenul era : Noi ăștia micii oricum nu putem păți nimic. Un timp se discută dacă nu era

indicat să-şi elibereze certificatele de lăsare la vatră şi astfel să scape cu faţa curată.

Hubert îi descrisese mamei nunta în toate amănuntele şi-i povestise despre Barbara. Făcînd aceasta, îl frapase faptul că se gîndea la Barbara ca şi cum n-avea s-o mai revadă niciodată, ca şi cum ar fi fost vorba despre o poveste încheiată. În două rînduri trebuise să taie cîte un „a fost“ cu linii groase şi să scrie în schimb „este“. Nu era sigur că mama primise scrisoarea, căci nu-i veni nici un răspuns ; cînd auzi la radio despre un nou bombardament asupra Kassel-ului îi telegrafie. Ea îi răspunse tot telegrafic : „Totul bine. Mama“, şi el se linişti.

De mai multe săptămîni ieşirile erau interzise. După misiunea pe care o avusese de Crăciun, Hubert nu mai vizitase oraşul decît de două ori ziua, nu fusese propriu-zis dezamăgit, dar tensiunea şi vraja dinainte nu se mai instalaseră în sufletul lui. Armata inundase Praga, civilii abia dacă se mai vedeau pe stradă, de bună seamă se retrăseseră în locuinţele lor, în pivniţe ; între Praga şi Eger nenumărate lazarete mai mici şi mai mari îi primeau pe răniţi, dar şi mulţi dintre soldaţii valizi erau bolnavi, neputincioşi, în retragere ; erau corpuri de trupe ale grupului central de armate care la începutul anului se mai afla încă în Prusia Orientală.

În seara lui 21 aprilie fu deranjat de nişte ordine de care se dezobişnuise deja. Pe co-

ridoare goneau soldați, ofițeri, în fața camerei comandantului stătea o gardă dublă. Privi pe fereastră : în fața casei răsăriseră tancuri, pe stradă se ridicau baricade din saci de nisip. În ultimele zile, ca să nu le scape nimic, stătuseră cu schimbul lîngă aparatul de radio. Americanii trecuseră Rinul de mult, înaintau rapid, în ciuda lozincilor de luptă ale lui Goebbels, spre răsărit. Din răsărit, pe de altă parte, Armata Roșie se apropia de Berlin. Brno căzuse. Oare cine poposea acum la Navratil — iar Nesvadba avea oare motive să se bucure ? Pe hartă se lățeau culori false, dușmănoase, ei înșiși ocupau un peticel prevăzut cu o margine tremurătoare.

Aproape toate știrile căpătau conotații personale. Ceea ce-și spuneau se împletea într-o litanie pătrunsă de teamă : În Köln sînt englezii, ăștia n-o să facă nimic. Din cauza soră-mi, care cu copilul ei... Oare o mai fi apucat nevastă-mea să fugă din Glogau ? Acolo cică ar fi rușii... I-am mai scris mamei să plece din Arnswalde și să se ducă în Holstein, dar dacă o mai fi... Acum, americanii au luat și Kassel-ul... Acum, americanii au luat și Kassel-ul...

El speră că pînă la urmă mama a reușit totuși să părăsească acea casă cu istoria ei sumbră, că nu trebuie să mai tîrască după ea nimic din acel trecut cu care n-are ce face. Americanii nu-și vor bate capul cu niște femei bătrîne. Sau vor vîna umbre, o vor che-

ma pe Martha Windisch ca s-o interogheze în privința soțului ei, *Sturmbannführer*-ul ?

De ce te-nvîrți pe-aici ?

Un subofițer îl trage după el.

Ce se-ntîmplă de fapt ?

Coboară în goană scara lată ce dă în curte. Se împart carabine, și lui Hubert i se vîră o pușcă în mînă, plus cartușe.

Ce se-ntîmplă de fapt ?

Rușii !

Păi sînt încă la o sută de kilometri de noi, dacă nu mai mult.

Nu roșii. Rușii noștri.

Ai noștri ?

Nu fă pe prostul, ăia ai lui Vlasov. Au întors armele.

El nu se lămurește, nu pricepe, ei îi tot explică, îi fac pe ruși să treacă dintr-o parte într-alta, întorc totul pe dos, dau totul peste cap.

Și ce-o să zică *Führer*-ul de asta ?

Nimic.

În sfîrșit pricepu : rușii care luptaseră sub generalul Vlasov de partea nemților în ultima clipă, amenințați de compatrioți, schimbaseră direcția, porneau acum împotriva foștilor aliați. Cei slabi deveniseră puternici, iar apoi din nou slabi, era de prevăzut.

Fiind repartizat la gărzi, abia dacă mai apucă să se retragă în chilia lui. Fierbătorul fu șterpelit în lipsa lui, întrebă în dreapta și-n stînga, nu primi însă decît răspunsuri ironice sau amuzate.

Ştie careva unde-a rămas fierbătorul lui Windisch ?

Noo.

De asta-i arde lui acum ?

În apropierea statului-major se ajunse, ce-i drept, la schimburi de focuri, însă războiul nu răzbătu pînă la baricadele lor, iar Hubert fusese oricum prevăzut pentru o călătorie despre care nu ştia nimic, la care comandantul lui începuse să se gîndească mai mult din laşitate decît din clarviziune strategică şi care în cele din urmă îl scoase pe Hubert din război.

Pe 1 mai aflară că *„Führer*-ul căzuse în eroica luptă pentru Berlin", ceea ce abia dacă mai interesa pe cineva, căci fiecare era acum el însuşi propriul său erou. Trupa o luă din loc în mare grabă. Potrivit celor mai proaspete zvonuri, americanii ajunseseră la Plsen, însă cele mai proaspete zvonuri se modifică neîncetat pe drumul lor de la o ureche la alta, astfel încît se auzi şi de Karlovi Vary, de Eger, de alte localităţi. Dar ei se fixară asupra Plsen-ului.

Maiorul îl rugase pe Hubert să-l însoţească în jeep-ul lui, dat fiind că, după cum se ştia, putea să se înţeleagă cu cehii. Acest renume îi rămăsese de cînd cu povestea din Prerau, iar acum, la sfîrşit, nu se mai sinchisea să-l dezmintă.

Mergeau într-o coloană formată din cîteva maşini, în vreme ce grosul mărşăluia.

Pămîntul era plin de umflături și crăpături, îi scuipa afară pe cei îngropați, înfricoșați, ascunși, pe gălăgioșii care se liniștiseră și pe muții care răsuflau ușurați. Toate drumurile și șoselele erau blocate. Oamenii trăgeau și împingeau cărucioare de copii, căruțe, șarete cu două roți, se lăsau trași de cai sau mînau vaci și capre, tîrau valize, boccele, duceau copii în spinare. Ședeau la marginea drumului, priveau fix înaintea lor, alăptau sugari, stăteau îmbrățișați sau zăceau azvîrliți. Praful îi făcuse pe toți cenușii. Erau pe drum. Uneori se prindeau de mașină, Hubert nu se uita decît la mîinile lor, mîini crăpate, murdare, rugătoare, care se agățau o clipă, dispăreau, se întindeau iar, piereau.

Unde vor să se ducă cu toții ?

Să plece pur și simplu.

Păi încotro ?

De unde să știu.

Ofițerii se temuseră că ar putea fi atacați de partizanii cehi, dar la vederea acestei migrații așa ceva li se părea de neconceput acum. Cît dură drumul nu auziră decît o singură dată niște împușcături dintr-o pădure apropiată, care foarte bine puteau fi trase de niște SS-iști beți.

Ocoliră Plsen-ul. Străzile se goliră. Maiorul opri coloana. Deocamdată aveau să aștepte aici. Hubert se întinse în iarbă, privi cerul. Pe vremuri descrisese nori, povestise despre ei, le dăduse înfățișări, însă acești nori rămîneau nori, pierduse imaginația pe care-o

avusese în copilărie. Se apropiau tancuri ; se auzea tot mai tare zăngănitul şenilelor.

S-ar putea să fie şi de-ale noastre.

Aici ?

Cine are un steag alb, strigă maiorul. Doamne, cine are unul ?

Am o batistă albă, spuse Hubert.

Atunci dă-i drumul, Windisch, uite-aici o cazma, leag-o de ea. Şi urcă-n maşină, cel mai bine e să le mergem în întîmpinare.

Tancurile veneau în linie peste o colină, deveneau tot mai mari. Se opriră, îşi rotiră turelele, se părea că îndată aveau să-şi caşte boturile, nişte animale de fier mari şi lacome ; maiorul strigă la el : Ridică-te, Windisch, agită steagul. Trebuie să ne vadă !

Maşina lor mergea mai departe aproape la pas.

Era prima acţiune războinică a lui Hubert. Se temea că americanii puteau să tragă în ciuda acrobaţiilor lui. Unul dintre tancuri se desprinse din şir, urui în direcţia lor, celelalte îl urmară la o oarecare distanţă.

Vorbeşti engleza ? întrebă maiorul.

Nu ştiu.

Cum nu ştii dacă vorbeşti sau nu ?

Am învăţat la şcoală.

Atunci dă-i drumul, vorbeşte.

Dacă lucrurile mergeau tot aşa mai departe, te pomeneşti că ajungea şi erou.

Vorbi şi vorbi în timp ce soldaţii săriră de pe tancuri cu pistoalele îndreptate spre ei, vorbi cu braţele ridicate, sus deasupra lui,

prins de coada cazmalei, stegulețul alb, vorbi atît de curgător englezește cum nu știuse niciodată, americanul dădu din cap, iar ei erau prizonieri.

Nu se întrebă de ce nu-l trimiseră și pe el înapoi la ruși, ca pe atîția alții, ci îl duseră mai întîi într-un lagăr în aer liber, apoi în barăci, de ce i se dădu drumul deja după cinci luni, își credită pur și simplu trecutul lui neeroic pentru aceasta, iar cînd se află în fața casei din Kassel, în care mama nu mai locuia și care fusese rechiziționată de americani, începu să trăiască. Se gîndi că hibernase. De la brutarul de la care cumpărase mai devreme de cinci mărci niște resturi de cozonac și care stătea îmbătrînit, vlăguit în fața rafturilor goale, află că mama se mutase la o prietenă de lîngă Frankfurt.

Nu era departe.

16. UMBRARUL DIN SPRENDLINGEN

AȘA ERA în acei ani : Adesea te trezeai cu cineva căruia îi duceai dorul, dar la care aproape că nu te mai așteptai. La fel cum își surprinsese el mama în Sprendlingen, regăsind-o într-o odăiță minusculă din care se mutară curînd într-un chioșc de grădină rezistent la frig, tot pe neașteptate se ivi și

Barbara. Stătea în prag aşa cum o cunoscuse, cum o văzuse prima oară, cu bereta trasă într-o parte, cu gulerul pardesiului ridicat, cu cordonul strîns bine în jurul taliei, astfel încît poalele lungi ale pardesiului îi fluturau la fiecare mişcare. În mînă ţinea un rucsac. Avură nevoie de cîteva clipe pentru a se îmbrăţişa. În această ezitare se învălmăşeau întrebări care n-aveau să primească vreun răspuns, ce se întîmplase între timp, cu cine şi unde, dacă se schimbase vreunul dintre ei.

Ea e Barbara.

Martha Windisch nu se sculase de pe scaun, privise scena ; acum aştepta ca tînăra să se apropie de ea.

Soţia mea, explică Hubert.

Cine alta, zise în silă Martha Windisch.

Da, cine alta.

Barbara rîse şi cu rîsul acesta, cel al unui puşti, redeveni cea dinainte. Începură să-şi povestească, dar nu se ascultau, nu voiau decît să se asigure reciproc de apropierea lor, pînă cînd Martha Windisch îi întrerupse, hotărî ca Barbara să preia patul ei (spuse „să preia“ ca şi cum ar fi fost vorba cel puţin de preluarea unei case) şi că ea va dormi aici în bucătărie pe divan. Aici era şi mai cald şi aici n-avea nevoie de atîta aşternut.

Asemenea zile se umpleau cu o agitaţie fără rost.

Cînd ai venit de fapt ?

Pe la zece.

Nu era mai devreme ?

Nu, a trebuit să mai vin și de la Frankfurt pînă aici.

Ai mers pe jos ?

O bucată de drum m-a adus cu mașina un american.

Ea își aprinse o țigară, era frumoasă, se putea măsura cu acele vremuri, și neîncrederea înăbuși bucuria lui Hubert.

Așa, netam-nesam, te-a luat în mașină ?

Ah, Hubert, important e că-s aici, că v-am găsit. Cum, nici nu m-ai întrebat.

Îl căutase prin Kassel-ul distrus, trebuise în două rînduri să înnopteze în niște văgăuni îngrozitoare și de mai multe ori speriase lumea numind numele Windisch, deși cu toții ar fi vrut să uite, nu uitaseră, ei da, iar naziști nu mai existau, dispăruseră sau deveniseră peste noapte niște sfinți. Muncești undeva, Hubert ?

Dacă se poate numi muncă. Lucrez la fiare vechi.

O să studieze, spuse Martha Windisch. Așa îl trimitea, fără să vrea, la locul lui, îl punea cu botul pe labe, făcea din el un copil cuminte. Iritat, ceru voie să facă în sfîrșit o cafea, doar știa că mama păstrase nițică cicoare pentru ocazii deosebite, chiar dacă aceasta nu era.

Ai să studiezi deci, spuse Barbara.

Dacă o țineți tot așa, spuse el cu o veselie căznită, dacă voi două vreți să mă scoateți din minți, dacă aveți de gînd să mă dresați, dacă aveți impresia că ar trebui să fac sluj, atunci v-ați înșelat.

Ele îi răspund cu rîsete, dar nu urmează nici o frază lămuritoare, împăciuitoare, ele fac cauză comună, produc o agitaţie aferată, mama pune cafeaua pe foc, apoi amîndouă trec în cealaltă cameră, le aude vorbind, desigur despre el, de bună seamă se înţeleg cum să şi-l împartă, cum s-o scoată la capăt cu el, să-i frîngă rezistenţa, iar în vreme ce îşi închipuie discuţia lor el vede pentru prima oară, deşi locuiesc de o jumătate de an deja în chioşcul acela, încăperile, împărţirea, mobilierul părăginit. Nici o singură piesă nu e intactă, de pe maşina de gătit proptită pe nişte picioare de fier subţiri se cojeşte emailul, dulapului îi lipseşte o uşă, demodata îmbrăcăminte înflorată a divanului e roasă, marginea mesei e carbonizată (probabil că fusese găsită printre ruine), nici măcar un singur scaun nu stă drept, iar cufărul în care mama păstrează „lucrurile importante“ e pocit de nişte litere roşii : LX-PN, semne ce şi-au pierdut de mult sensul.

Femeile se întorc. Barbara s-a schimbat, poartă un pulover larg şi o fustă de doc. O priveşte cum o ajută pe mama să pună masa, cum se mişcă, uşor, repede şi puţin provocator. Pentru prima oară de cînd o cunoaşte are chef s-o dezbrace, s-o vadă goală. Pe cît se pare nu mai vrea să joace rolul celei în trecere, al fetei în pardesiu, s-a hotărît să se statornicească.

Deci apă curentă n-avem. Doar o fîntînă în grădină, spune mama.

Şi iarna?
Uneori e rău.
Nici lumină electrică n-avem, ci lămpi cu petrol.
Nu-i nimic.
Ne-om culca mai devreme. El nu suportă discuţia asta care urmăreşte cu totul altceva, îl atacă, fraze al căror sens ascuns îl vizează. Îşi goleşte ceaşca în grabă, se scoală în picioare, s-ar duce puţin la aer, în grădină. Dar afară cică ar fi răcoare. Lui însă îi e cald. Aşa-l apucă uneori pe băiat. Băiat. În Kassel fugise de multe ori din parc şi se dusese în grădiniţele de zarzavat, îşi dorise o asemenea baracă de lemn ca refugiu, strîmtă, călduroasă, privise cum lopeţile transformau brazdele în nişte movile funerare din care răsăreau salate, morcovi, ridichi de lună, frunze de spanac, din cînd în cînd busuioc şi rozmarin, şi foarte rar margarete sau ochiul boului. Îşi imaginase cam ce-ar fi plantat el şi cît de drept ar fi trasat el potecile. Totul era strîmt, uşor de cuprins cu privirea şi nu ameninţa. Acum mama nu însămînţase toate brazdele, iar potecile nu erau greblate. În schimb exista o bancă şi doi pomi, un nuc şi un prun. Iarna acopereau fîntîna cu scînduri.

Pînă acum nu dăduse ajutor în grădină, serile şi le petrecuse şezînd pe o bancă sau la măsuţa ce-o avea acolo, privind-o pe mama, uitîndu-se prin cărţile pe care le găsise în dulapul cu o singură uşă cînd se mutaseră în chioşc, fascicule cu Tom Shark precum şi

„Doctorul Gion“ al lui Carossa. De fapt nu citea, nu prindea sensurile, ci se agăța de cîteva fraze citite, le dădea ca teme fanteziei lui. Și de cele mai multe ori ele declanșau amintiri, dintre care unele însă despre povești ce păreau a fi doar amintite, pe care le citise sau le văzuse în filme. Poate că totuși avea într-adevăr, așa cum susținuse întotdeauna tatăl lui, o imaginație schiloadă, mincinoasă. Se așeză pe bancă deși era prea răcoare pentru așa ceva. Nucul înfrunzea izbucnind într-un verde aproape bolnăvicios de viu ; șofranul se ofilea deja. Își înfundă mîinile în buzunarele pantalonilor și-și întinse picioarele. Astfel va trebui să trăiască, împreună cu cele două femei. Cît timp ? Va rezista Barbara ? Acum, afară, simți c-o dorește, iar capul lui se umplu de scene obscene : și-o imagină într-un cazinou pentru ofițeri. Purta una din acele rochii adînc decoltate, ca ale Zarei Leander. Alerga printre mese, legănîndu-și șoldurile, saluta în dreapta și-n stînga, își întindea mîinile să fie sărutate, își arunca părul de pe frunte, se apleca vorbind, astfel încît să i se vadă sînii, apoi unii ofițeri aplaudau, cînta o orchestră, ea începea să danseze, un individ o ridica pe masă, ea dansa step, își sălta rochia pînă la jartiere, bărbații se îngrămădeau strigînd, bătînd din palme în jurul ei, un zid de trupuri asudate, lacome, pînă cînd unul dintre ei o smulgea de pe masă, o tîra după el, într-un separeu, ea însă se întorcea curînd, cu rochia în dezordine, dispărea cu un altul, și iar venea și iar dispărea, gîfî-

ind, voluptatea însăşi, şi imaginile se accelerau ca într-un trucaj, se întorcea tot mereu, dispărea cu cîte unul, venea, dispărea. El observă că respira cu zgomot, se îndreptă din spate, dar fantezia lui nu-i dădea drumul Barbarei care acum aşteaptă la marginea drumului, face semne maşinilor, iar una, un automobil mare american, opreşte într-adevăr, ea tratează cu cel de la volan, un tip solid, îmbrăcat civil, cu părul tuns scurt, el nu vede decît cum li se mişcă buzele, nu-i poate auzi, însă e limpede că bărbatul n-are nevoie de prea mult timp pentru a o convinge.

Hubert se ridică şi se duce la poarta grădinii. Pe drumul dintre parcele nu se vede nici un suflet de om. Cînd dă să se întoarcă îi iese înainte mama. Rosa o invitase la cină, se nimerea bine, putea să rămînă singur cu Barbara. Cînd îşi punea paltonul cu dungi negre şi guler de blană şi una din pălăriile ei insipide, părea bătrînă. Nimeni nu-l enerva în asemenea hal ca Rosa Schweitzer, care încă de la Kassel devenise duhovnica mamei şi care o convinsese să se mute la Sprendlingen. Salut-o din partea mea.

El fuge în casă, trebuie să şteargă cu ajutorul realităţii imaginile acelea sălbatice, scîrboase. Barbara îl aşteaptă aşa cum o aşteptase el, rezemată de uşa „camerei ei", cu capul lăsat pe spate şi cu trupul puţin bombat înainte. Cum de se reduc toate la cîteva scene văzute mereu ? Aşa vrea capul lui ?

Ea nu-i îngăduie să şovăie, să se frămînte mai departe, îl trage după ea şi el îi cedează.

Totul se petrece prea orbește, prea repede, însă, în dezlănțuirea lor, chipul ei se imobilizase de cîteva ori într-o atitudine de duioșie inconștientă — el nu uită asta.

Zăcînd ostenit lîngă ea, mîngîind-o, încercă să recunoască acel chip. Cu cîți te-ai culcat de-atunci, de la Brno ? întrebă el. Ea îi răspunse liniștită, pe un ton parcă neutru : Nu știu, Hubert, șase sau șapte, dar ce importanță are.

Se iubiră din nou și furia lui o satisfăcu. El devenise altfel, mai agresiv, nu mai era visătorul de la care te puteai aștepta la multe sau la nimic. Acum cel puțin știa cum stătea cu el. Da ? Se trezi din cauza mamei care se mișca în camera de-alături. De bună seamă își aranja, pe întuneric, culcușul. Lui Hubert i-ar fi plăcut să treacă alături, doar pentru a fi în apropierea ei, dar se temea să n-o trezească pe Barbara.

Așa avea să rămînă. Mama avea să pretexteze o vizită la Rosa sau chiar să se ducă la ea cu adevărat, pentru ca ei să poată face dragoste, iar dragostea aceasta porționată, într-o înghesuială suportabilă doar datorită atenției lor nu putea fi de durată. Barbara poate avea să se adapteze.

Pentru semestrul de iarnă se înscrise la universitatea din Frankfurt, spre satisfacția Marthei Windisch, la economie. Ea se așteptase ca el să vrea să studieze literele sau teatrul, sau ceva în genul ăsta, ori economia națională era ceva mai solid, cu așa ceva se putea face multe după aceea.

Barbara își găsi de lucru într-un birou al unei fabrici de conserve.

E uimitor cît de bine ne înțelegem, constata Martha Windisch cel puțin o dată pe săptămînă.

17. SOCIETATEA MAI BUNĂ

CHIAR LA început, îi povesti el Barbarei, sau la urmă de tot, depinde cum o iei, nu mai existau poduri peste Main. E ceva de necrezut ca un oraș aflat pe un rîu să nu aibă poduri. Se pare că trupele noastre au mai apucat să le arunce în aer. E de necrezut. Barbarei îi era indiferent, pînă acum încă nu fusese în oraș, cine nu face nici un fel de specul nici n-are de ce să se ducă. Ce să caute ea în mormanul ăla de moloz ?

Ar trebui să-l vezi, așa ceva nu se uită, Barbara, n-a rămas piatră peste piatră, poate că astea-s pustiurile vremii noastre, iar oamenii trăiesc peste tot, în găuri, în pivnițe, pe etaje plutitoare, susținute doar de cîteva grinzi. Chiar și tramvaiele merg din nou, iar la gară, în hotelurile rămase întregi, s-au instalat americanii, ascultă-mă pe mine, ca în filme, prin geamurile alea mari îi poți vedea la bar, e o nebunie, se poartă de parcă nici n-ar exista toate dărîmăturile, mizeria, molozul.

În toamna lui 1946, Hubert își dăduse demisia de la fiare vechi. Șeful lui, un fost inginer din aviația militară, îl prevenise să nu renunțe la un post sigur, în special acum, și, de fapt, pentru ce voia să meargă la universitate?

Deîndată ce începu să studieze la Frankfurt îi trebui o locuință. Sprendlingen era prea departe. Mama și Barbara se împotriviră. Mai așteaptă, Hubert. Se obișnuiseră să trăiască pe o insulă, se sălbăticiseră, abia dacă mai primeau vizite, cel mult pe cele ale Rosei sau ale vecinilor din cartierul lor de grădini, care desigur nu căutau să intre în legătură cu ei decît atunci cînd aveau nevoie de ceva.

Acest salt în afară n-avea să-i fie ușor. Multe aveau să-i lipsească. Serile în trei cînd, după cină, puneau pe masă lampa cu petrol și jucau rummy, doar ca pretext pentru a putea sta de vorbă. Frazele lor se încîlceau, doar rareori aveau vreo legătură între ele: De-aș ști ce s-a întîmplat cu Wilhelm? O s-apară el, dac-o răzbate vreunul, el o să fie ăla. De ce nu povestești niciodată despre familia ta, Barbara? La ce bun, părinții mei nu mai trăiesc. Ești sigură? Mi s-a comunicat negru pe alb. Trebuie să mai facem rost de lemne pentru iarnă. Poți, Hubert? Bătrînul de mai încolo și-a făcut deja o rezervă frumoasă. S-ar putea să obțin doi metri de pînză bună. Ce ne lipsește e un radio. Ai fi putut să ieși și tu mai de mult, acum e prea tîrziu. Curios, Barbara cîștigă mai tot timpul. Dacă e atentă.

Ritualurile îi țin laolaltă. În primele luni nu se ceartă aproape niciodată. Cînd, după al șaselea sau al șaptelea joc, „tinerii“ se duc în camera lor, pînă se dezbracă lasă ușa deschisă ca să aibă puțină lumină. Între timp, Martha Windisch își face așternutul pe divan. Cînd închid ușa, le urează de fiecare dată: Somn ușor. De teamă că bătrîna de alături i-ar putea auzi prin peretele subțire, se iubesc în tăcere. S-au obișnuit cu asta. Barbara numește „indian“ felul acesta de a face dragoste, fără mișcări violente, în contra beției și a furiei, numai cu mîinile și cu pielea, domol, astfel încît strigătul îți rămîne în gîtlej, iar la urmă pielea ți-e prea strîmtă și membrele îți înțepenesc de încordare. Poate c-o să înnebunim.

Indienii au înnebunit, Hubert?

Da, spuse el, toți.

Se muta în etape, își masca îndepărtarea treptată prin vizite dese, șederi mai lungi, nu povestea, spre mîhnirea Marthei Windisch, aproape nimic despre Frankfurt, despre universitate, despre cunoștințele pe care trebuie că le făcuse printre studenți. Știi, sîntem aproape toți de-aceeași teapă, cătane bătrîne care vor să recupereze. Trecu sub tăcere faptul că-și luase între timp o cameră mobilată într-o casă parțial distrusă de pe Öderweg. Le spuse că găsea adăpost cînd la un coleg, cînd la altul. Și niciodată nu pomenea discuțiile aprige, uneori aproape niște încăierări, despre ororile naziștilor, despre procesele criminalilor de război, continuarea la nesfîrșit a acelor

povești sîngeroase. Mulți nu vroiau să le creadă. Imaginația lor nu era capabilă să se îngrozească. Îi învinuiau pe americani și pe ruși că exagerau și mințeau, încercînd astfel să-i despoaie pe germani de orice urmă de moralitate, să-i pună sub curatelă ca popor.

Hubert nu se amesteca în dispute. Îi fusese greu să-și facă cunoștințe și doar prin Werner Dröse nimerise într-un grup de studenți în care, ce-i drept, dat fiind că nu prea lua parte la dezbateri, abia dacă era observat.

Ca și Hubert, Dröse studia tot economia națională, asista însă și la niște cursuri de teatru, filosofie și literatură. Doar căcăcioasa de economie nu ajungea.

Cu Hubert intrase în vorbă după o seară petrecută la asociația studenților evanghelici. Hubert intrase în baracă pentru ca să se încălzească. Gazda lui refuza să-i facă foc în odăiță pe motiv că nu venea acasă decît ca să se culce, iar pilota era de cea mai bună calitate.

Unde n-ajunge omul să locuiască.

Nu vă împiedică nimeni să vă mutați.

Pentru Dumnezeu, nici vorbă de așa ceva, pilota dumneavoastră e într-adevăr fără cusur.

Dacă ați ști cum trebuie să-mi chibzuiesc cărbunii ; dar voi studenții —

Unele discuții le cunoaște deja dinainte. Dacă le-ar nota cineva, mai tîrziu poate s-ar ști mai multe despre aceste vremuri nebune. Cu un asemenea schimb de cuvinte începu și prietenia lui cu Dröse. Își răsucise o țigară

în fața barăcii, cineva îl bătu pe umăr. Virginia ?

Nu, frunze de Sprendlingen.

Poți să-mi dai și mie ?

Te rog, servește-te !

Nici hîrtie n-am.

Dar știi cum să le faci ?

Dröse își răsucește, cu extraordinară îndemînare, o țigară, o bagă în buzunar și-și face și-o a doua.

Păi, nu așa ne-a fost vorba, camarade.

Știu, dar fiecare trebuie să-și facă provizii. Tocmai ni se vorbește despre economia rezervelor.

Pe tipi ca Dröse de obicei îi evita. Pentru tatăl lui aceștia fuseseră „băieții vînjoși", bărbați ca Wehrhahn, a căror siguranță de sine te zdrobea, care, oricît de proști și de mărginiți ar fi fost, se considerau buricul pămîntului, brutali cuceritori de oameni, „firi de conducători". Hubert se înșela.

Oricine se lăsa ușor momit dacă i se promitea vreo încăpere caldă. Cîțiva dintre noi, spuse, Dröse, se mai întrunesc. Cunoaștem pe unul, mai bine zis una și unul, și anume gemeni, care au un acoperiș deasupra capului și un tată în spate care se poate pune cu toți speculanții din Frankfurt. Ascultă-mă pe mine — Dröse își flutură sugestiv mîna prin aer, lăsînd să se înțeleagă ceea ce vroia să spună, și Hubert se duse cu el.

Acoperișul atît de promițător sugerat de Dröse se dovedi a fi intact și copios, acoperea

o vilă ascunsă în dosul unor tufişuri sălbatice, care îi amintea lui Hubert de casa din Kassel. Respiră din rărunchi şi spuse : nu, totuşi n-am să vin.

Eşti într-o ureche ? Ce te-a apucat, omule ?

Îl reţinea ceva. O lua totul de la început, se clădeau vechile case singure la loc ?

Dröse îl trase după el.

De cînd plecase din Brno nu mai fusese la film. Doar uneori, memoria îi derula fragmente din filme, ce-i drept, fără a produce însă acele metamorfoze după care tînjea el. Figurile nu-l mai absorbeau. Abia se închisese uşa în urma lor, iar o fată în rochie neagră şi cu un şorţ alb îi luase mantaua de soldat că îi şi reveni senzaţia de a trăi ceva ce nu mai părea real, dar devenea real cu ajutorul imaginaţiei. O clipă se întrebă dacă nu visa sau dacă Dröse nu-i înscenase o farsă.

La casa din Kassel nu se mai gîndi.

Se aflau într-un antreu. Il reţinu o oglindă de înălţimea unui om. De mult nu se văzuse astfel, un bărbat nu foarte înalt, slab, care stătea aplecat puţin în faţă. Chipul descărnat, colţuros, nu tocmai tînăr, părul rar deja începuse să-i alungească marginile frunţii ; îi plăcea cum se strîngeau ochii spre rădăcina nasului, cum se îngroşau sprîncenele într-o linie ce cobora apoi melancolică, îi plăcea şi fermitatea bărbiei.

Dröse îl împinse brutal din imagine.

Vino, nu pot să sufăr oglinzile.

Lui Hubert această frază i se păru stupidă, căci, dacă atacai oglinzile, trebuia să treci tu

însuţi în faţa ta şi deci nu te mai refereai la oglindă, ci la imaginea din oglindă, adică la tine însuţi. Iar pe el însuşi, după cum îl vedea Hubert, Dröse se putea suporta.

Oamenii pe care îi salută acum, ale căror nume nu le înţelegea, nu voia să le înţeleagă, pe care nu-i percepea luaţi în sine, ci îi vedea într-o mare imagine mişcată, aceşti oameni uitaseră, se pare, oraşul cenuşiu, prăfuit şi distrus de afară, precum şi foamea, lăcomia, teama de frig şi de singurătate, vorbăria despre Morgenthau şi Potsdam, despre denazificare şi democraţie. Într-o punere în scenă ce le era familiară, ei jucau lucruri trecute, punîndu-le în locul viitorului. Ajunseseră mai departe decît el şi, în mod vădit, ceea ce vroiau să fie îi stricase deja.

Enorma încăpere era iluminată crepuscular, focul din cămin ieşea în evidenţă pictural. Grelele mobile tapisate erau împrăştiate ca la întîmplare pe covoare vechi. Unii musafiri stăteau întinşi sau ghemuiţi în jurul unor mese joase, alţii discutau în picioare, măsurau încăperea sau şedeau de unii singuri în fotolii, pe sofale.

Se simţi nelalocul lui căci cei mai mulţi erau ales îmbrăcaţi, bărbaţii în costume închise, femeile în rochii lungi, pînă cînd îi săriră în ochi şi nişte culori mai nepotrivite, cîţiva tineri care purtau ca şi el cel puţin rămăşiţe de uniforme şi două-trei fete care provocau distincţia celorlalţi cu fustele lor negre tip BDM şi cu puloverele lor scămoşate.

Apariția stăpînului casei îl ului. Își închipuise că speculanții erau niște grăsani slinoși, ori Eduard Wexler era orice altceva în afară de asta. Acesta se prezenta ca un nobil de țară foarte rezervat, își stăpînea rolul la perfecție, un impresionant amestec de Willy Birgel și Hans Söhnker, înalt, cu o ținută impecabilă, cu părul scurt despărțit de o cărare severă, și doar mustața subțire amintea de lustru fals și perfidie. Vocea lui accentua impresia de bună-cuviință și tradiție : un bariton plăcut și binevoitor. În acea seară, Wexler nu luă la cunoștință prezența lui Hubert decît în treacăt. Mai tîrziu avea să fie altfel.

Copiii lui Wexler, acei gemeni de pomină, care se adaptaseră de mult prețioaselor lor nume, Adam și Adelaide, contraziceau întrutotul gustul vremii ; două figuri artificiale ieșite din anii douăzeci, amîndoi roșcați, amîndoi de-o mobilitate plină de virtuozitate, neînfrînați la dans, Adelaide prefera rochițe fără talie garnisite cu paiete și-și lăcuia, dacă nu înșela luciul, părul tuns băiețește, Adam purta, chiar și la universitate, ceea ce dusese și la acte de violență, haine de seară făcute de comandă, iar părul lui avea o cărare tot atît de impecabilă ca cea a tatălui său. Amîndoi cultivau o intonație afectată, în care graiul lor din Hessen căpăta un accent franțuzesc : che doár tzi-am spus, dragúl meú...

Cum și prin ce soi de speculă își agonisea Wexler averea nu se lămuri niciodată. El nu-și murdărea mîinile, avea oamenii lui. Și nici sub Hitler, dat fiind că numele lui nu fusese

nicăieri dat publicității — sau numai cînd era vorba de acțiuni de binefacere —, nu se făcuse vinovat de nimic. Nu trebuise să se prezinte în fața nici unui tribunal. Nu trebuise să-și schimbe felul de viață. Dröse, a cărui limbă ascuțită mai făcea uneori cîte-o crăpătură în poleiala Wexler-ilor, îl întrebă pe Adam dacă făcuse parte din *Hitlerjugend* sau dacă fusese cadet la *Luftwaffe*. Antrenat de tatăl său, Adam se arătă la înălțimea întrebării : unul ca noi, Dröse, dacă s-a înscris vreodată undeva, atunci cel mult în vreo echipă de călărie a HJ-ului, și asta doar cînd era ceva amuzant, de exemplu la concursuri.

Pe Adelaide, în schimb, Beethoven o ferise de Hitler. Eu am auzit a noua, explica ea, întotdeauna altfel decît mitocanii ăia în uniforme brune. Puteți să mă credeți. Avea obiceiul ca în anumite ocazii ce i se păreau ei potrivite să se dezbrace și să demonstreze că și părul ei pubic era roșu, ceea ce, cum Hubert putu să constate mai tîrziu, cu un asemenea prilej, nu era adevărat : era negru și eventual licărea roșcat cînd ea se întorcea spre lumină. Ori ea știa desigur cum se putea aranja asta.

Cum altfel doar la americani se putea mînca și bea pe săturate, accesul la serile Wexler-ilor era foarte rîvnit. Unii, printre care și Dröse desigur, subzistau de-a binelea din ce primeau acolo. Se ghiftuiau în asemenea hal, încît abia dacă mai aveau chef să discute mai pe larg sau tăios. Unii se îmbătau repede, iar Wexler știa să scape de ei politicos și fără zgomot deîndată ce deveneau agresivi.

O stăpînă a casei nu exista. Toți evitau să întrebe de ea dat fiind că exista o înlocuitoare bătătoare la ochi : doamna von Loschütz, menajera, care considera a fi de datoria ei să corijeze orice impresie greșită despre ea și Wexler printr-o atitudine rece și distantă.

Începînd din acea seară Hubert era așteptat de fiecare dată. Nu mai avea nevoie de Dröse ; însă acesta, după cum se dovedi, avea nevoie de el. Căci Dröse, spre surprinderea lui Hubert, era considerat de Wexleri ca fiind comunist, ori Wexlerii erau dispuși să accepte, cum le plăcea lor să accentueze, orice soi de convingeri, doar nazismul și comunismul nu.

Cum le-a venit ideea asta tocmai despre tine ?

Da, cum ? Dröse se învălui în tăcere, preferă să nu dezvăluie această taină, pînă cînd într-o noapte agitată, în care pentru prima oară se discută nu numai pe un ton senin și potolit, Adelaide și Dröser se luară la ceartă și el își luă rămas bun de la „aceste minciuni de care m-am săturat pînă-n gît."

Era tîrziu, societatea începuse să se dizolve. Bețivii fuseseră deja expediați. Wexler ședea lîngă cămin, privea dansatorii. Hubert dansa cu o fată care era nouă acolo și se mira copilărește de atîta strălucire și eleganță. O vagă neliniște îi făcu pe dansatori să se împotmolească, să se oprească, neliniștea se transformă în dezordine, tulburare, din mijlocul șoaptelor se desprinse vehementă o voce căreia îi răspundea o alta, mai încet, dar cu nimic mai puțin îndîrjită. Disputa îi atrase și pe ceilalți.

Dansatorii se îngrămădiră, formînd un cerc în jurul celor doi : Dröse și Adelaide. Doar treptat se dezvălui pricina, reproșul Adelaidei cum că Dröse era de partea comuniștilor, probabil chiar era comunist.

Mai lasă-mă-n pace.

Vezi, Dröse, tu nu te dai bătut niciodată. Ori asta trebuie să aibă un motiv.

Dröse încercă să evite continuarea discuției, dar cercul se închise în jurul lor, deveni zid.

În taină, Hubert își cerea deja scuze față de Dröse. Nu din milă, ci fiindcă îl judecase greșit, fiindcă se lăsase înșelat de exagerata lui nepăsare. Cel care se apăra acum plin de furie era un altul.

Dröse se întoarse cu o încetineală apăsată spre Adelaide. Ea nu se dădu la o parte. Stăteau astfel față în față și fiecare trebuia să simtă răsuflarea celuilalt. Și ce ești tu, Adelaide, fata cu nume beethovenian ? Ce e tatăl tău, ce a fost el ?

Eu te-am întrebat, Dröse.

Și am să-ți și răspund. Dar mai întîi am să-mi dau răspunsurile voastre, înțelegi, și probabil vor fi tot atît de vagi ca tot adevărul vostru. Comunist ? Poate. Dar ce gunoi dați voi cu mătura prin colțuri ? Cum arăta aici, să zicem, acum nouă sau zece ani ? Altfel ? Așa cred. Democrații de azi se aflau în același loc, aici în salon, doar vocabularul era altul și mulți purtau uniforma bonzilor. Nu știu cu ce se făcea speculă atunci, desigur nu cu cafea, cacao și nylon ca azi, probabil cu tunuri și oameni. Dar știu că eroii acestei mari opere

nu s-au schimbat. Nici măcar muzica nu e alta, doar textele au fost rescrise, s-a înlocuit libretul, iar în locul în care se cînta vreun cîntec injurios la adresa evreilor sau a mai ştiu eu căror oameni inferiori, se aude azi cîntecul despre bunul Iisus şi despre bravul democrat.

Wexler, care se ţinuse deoparte, intră acum, cu un calm ostentativ, în cercul tinerilor care ascultau înspăimîntaţi : plecaţi, domnule Dröse, părăsiţi casa mea.

Da, e casa dumneavoastră, domnule Wexler. Plec îndată. Dar încă vă mai datorez tuturor o explicaţie, dacă sînt comunist. Nu ştiu. Tatăl meu a fost. Era lăcătuş. Cînd a venit Hitler la putere, el a tăcut şi a muncit. Uneori se întîlnea cu vechii lui tovarăşi. Discutau despre vremea de după Hitler. Multe speranţe nu erau. În 1939 a fost arestat. Mama mea nu înţelegea toată povestea asta. Eu aveam atunci cincisprezece ani. Mă trimiseseră la şcoala medie ca să învăţ să gîndesc. Să gîndesc. În asta credeau ei. În 1942 am primit o fiţuică gata tipărită prin care ni se aducea la cunoştinţă că lăcătuşul Franz Dröse ar fi murit în lagărul Mauthausen din cauza unei embolii pulmonare. Nici azi nu ştiu dacă sînt comunist, căci tatăl meu vorbea puţin cu mine, iar alţi comunişti n-am cunoscut.

Îşi şterse fruntea, murmură ceva despre o durere de cap îngrozitoare, se înclină scurt în faţa lui Wexler, ceilalţi se dădură la o parte ca şi cum s-ar fi temut de atingerea lui.

După plecarea lui Dröse, Wexler își rugă musafirii să-l lase singur cu copiii lui, să aibă amabilitatea să-l înțeleagă, după acest straniu incident. Spuse „straniu incident". Lui Hubert aceste două cuvinte nu-i ieșeau din cap. Se așezau ca un strat de vată, ca o surdină moale peste strigătele lui Dröse. Bagatelizau perfid marea furie a agresorului și simulau superioritatea. De fapt îl dezarmau pe Dröse chiar după cele întîmplate.

„Straniul incident "nu-i împiedică pe Adam și Adelaide să invite mai departe, să care după ei colegi în frumoasa lor casă. Despre Dröse nu se mai vorbea, era trecut sub tăcere. Hubert, care îl mai întîlni de cîteva ori și care nu scăpă niciodată pe deplin de stînjeneală, află de la Dröse că avea să-și continue studiile la Marburg. Era din nou acel Dröse dinainte : rece, precaut, gata să facă un salt înainte.

Ia te uită, spuse Adelaide, soarele mănîncă piatră. Se plimbau pe Nizza, de-a lungul Main-ului, fata arăta cioturile de piatră din jurul primăriei. Lumina se prăvălea în șuvițe, ruinele păreau a se topi sub raze.

Hubert nu mai fusese de patru săptămîni la Sprendlingen. Mama îi scrisese scrisori pline de reproș. Barbara nici un rînd.

După amiaza stătea mai tot timpul la Bibliotecă, lucra, serile și le petrecea adesea la Wexleri.

Domnul Wexler însuși, după cum comenta Adam, era în mod serios ocupat cu politica, i se cerea sfatul și primea domni din consiliul economic, se plîngea uneori în fața tine-

rilor de lipsa de înțelegere a puterilor ocupante, în special a rușilor, care fără îndoială tindeau spre o sovietizare a zonei lor, în schimb vedea pentru zona apuseană „o reală șansă de reînsuflețire economică."

Cercul se restrînsese. Hubert era admis poate din cauză că nu bătea la ochi, aproape că nu făcea altceva decît să asculte, se lăsa dăscălit, iar cînd spunea ceva mai mult întreba.

Adelaide îl luase într-o seară în camera ei, un budoar aranjat în stil Biedermeier, ceva ce el nu cunoștea decît din cărți, o „cameră de fată", îl invitase fără nici o umbră de rușine să se culce cu ea, și pielea ei curată, parfumată, subtil îmbălsămată îl intimidase. Ea nu transpira, mirosea a flori artificiale, a santal, scorțișoară sau iasomie, și chiar și gemetele ei sunau artificial, îndelung exersate și încercate. El nu trebuia să creadă că legătura lor avea să fie de durată. Nu, cu siguranță nu credea așa ceva. Atunci era bine, se puteau amuza un timp împreună.

N-avea impresia că o înșela pe Barbara cu Adelaide. Se întreba dacă Barbara se mai putea simți cît de cît înșelată de el. Ea trăia undeva departe. Totuși, el își propunea să se desprindă treptat de Adelaide și de casa Wexler-ilor. Îi venea greu, confortul îl atrăgea, iar Adelaide era o amantă plăcută.

Wexler îi ușură despărțirea.

Erau cinci în sufragerie, Wexler, Adam și Adelaide, doamna von Loschütz, impenetra-

bila menajeră, şi Hubert. Wexler conducea conversaţia şi, ca din întîmplare, aduse vorba despre acele oribile procese care oricum nu duc la nimic. Desigur, spuse el, desigur, s-au comis crime îngrozitoare. Iar dacă e adevărat că ar fi pierit şase milioane de evrei, ori asta e destul de îndoielnic, nu-i aşa ?, atunci Hitler a fost unul dintre cei mai mari ucigaşi din istoria lumii. Dar ceilalţi, mulţi oameni cărora acum li se reproşează crime nu şi-au făcut decît datoria. Datoria, da !

Păi da, murmură Adam.

Te rog, spuse Wexler.

Adam dădu din cap. Pentru ce nu era limpede.

Hubert desfăcea atent găluşca de franzelă cu cuţitul şi cu furculiţa, răsfira bucăţelele în sos.

Wexler spuse : de altfel s-a pomenit şi numele Windisch.

Hubert se aşteptase, prevăzuse că tatăl avea să se întoarcă. Că va trebui să se apere, să se justifice pentru ceva ce nu fusese. Dar nu aşa. La spate de iepure şi găluşte de franzelă. În societatea unui domn îngrijit care uitase de mult, îşi izgonise din minte faptul că ortacii în uniforme negre ai tatălui fuseseră partenerii lui de afaceri.

Windisch ?

Da, un şef SS-ist din Olanda. Se pare că şi-ar fi luat viaţa încă înaintea sfîrşitului războiului. Unul dintre presupuşii măcelari.

Măcelari ? Hubert nu striga. Implora.

Da, așa scriu ziariștii. Ești rudă cu el, Hubert ?
Rudă ?
Ei, vreau să spun a fost vreun unchi de-al dumitale ?
Nu !
Nici nu-l cunoști ?
El șovăie, se luptă cu o îmbucătură cît toate zilele, ar vrea să fie altcineva, ar vrea să fie Dröse care acum ar putea să urle, pe tatăl meu l-au luat, l-au ucis, care se simte apropiat de această umbră, care se poate încălzi la această umbră.
Nu.
Nu ?
Nu !
Fiecare nu îl sfîșie și mai mult.
Wexler îl privea întrebător și neconvins pe deasupra mesei. Față de el se trădase.
Cum spuneam, dragul meu, cei mai mulți nu și-au făcut decît datoria.
Hubert suportă privirea lui Wexler și răspunse încet, apăsînd pe fiecare cuvînt ; n-aveți dreptate, domnule Wexler. Au fost niște ucigași.
Apoi rugă să i se îngăduie să plece mai devreme, se scuză ceremonios, își uită paltonul, trebui să mai sune o dată, astfel încît Adelaide putu să-l întrebe dacă avea să-și petreacă seara la ea.
Nu, spuse el.
Azi spui într-una nu, Hubert. Ea rîse și privi în urma lui. De ce nu era ca Dröse. Îi venea să urle. Se ușură vorbind cu glas tare.

Era furios pe memoria lui nenorocită, pe faptul că nu mai existau imagini în care să poată intra, care să-l primească. Adam Wexler, pe care îl întîlnea din cînd în cînd, ca și pe Adelaide, pe care ruptura o lăsa în mod vădit indiferentă, Adam îl sfătui, pentru a-și spori fondurile, să se prezinte la americani, aceștia căutau oameni care să vorbească engleza. De exemplu chelneri. Și doar știi engleza.

Se duse la Sprendlingen. Umbrarul se strîngea, devenea și mai mic, îngustimea spațiului îl apăsa și totul i se părea urîțit, ca acoperit de murdărie.

Vă iau la Frankfurt, spuse el. Aici nu se mai poate rezista.

Dar cele două femei erau mulțumite. Barbara se plînse că nu mai era obișnuită să doarmă cu cineva.

Rămase cu două săptămîni mai mult decît își propusese, desigur în semn de căință pentru acea strălucire, ghiftuială, piele parfumată.

18. UN CAPITOL PENTRU SPADE *

AVU NOROC, fu angajat la cazinoul americanilor. Trebui, ce-i drept, să prezinte toate

* Detectivul din „Șoimul maltez" de Dashiel Hammett interpretat de Humphrey Bogart în ecranizarea lui John Houston.

actele imaginabile, îl descusură în privința ideilor lui politice, indicase „fermier“ ca profesie a tatălui în declarația de denazificare, dar, spre ușurarea lui, mai multe nu-l întrebară.

În timpul zilei se ducea, adesea mort de oboseală, la cursuri și seminare, scria referate despre teoriile lui Keynes, Max Weber și Marx, se închidea în el, nu-și mai căuta prieteni. Serile de la cazinou îi plăceau. Se aruncase într-o viață nouă.

E de-a dreptul scîrbos cum reușești să te adaptezi, cum te lași atras în orice, tu trăiești întotdeauna viața altora. Barbara îl batjocorea. Acum nu-ți mai lipsește decît guma de mestecat. Pînă și mama găsea puțin necuviincios felul în care se „americaniza“. Cînd le vizita la sfîrșit de săptămînă, el le aducea țigări, Chesterfield și Camel, îngrămădea cutii de *corned beef*, lapte praf și praf de ouă, cartofi deshidratați în care Martha Windisch n-avea încredere, n-aveau cum să fie veritabili, niciodată, erau un produs artificial. Îi dăruia Barbarei ciorapi de nylon pe care ea și-i punea îndată cu mare grijă. I-o fi luat de la vreuna din pipițele cu care avea de-a face la americani.

Habar n-aveți.

Habar n-aveau.

El nu devenise altul, nu se schimbase. Vreme de douăzeci de ani nu fusese el însuși. Poate că îi reușea acum să-și vină în fire, să simtă, să acționeze pe cont propriu, să se impo-

trăiască. În primele seri nu făcuse altceva decît să se mire, un copil care nimerise pe neaşteptate într-o grădină fermecată. De chelner nu prea era bun, i se făceau adesea observaţii deşi cu bunăvoinţă.

Ai să înveţi, Hiubărt. Nu i-au schimbat numele, i-au schimbat culoarea.

Totul se petrece pe nesimţite. El ascultă, priveşte în jur, respiră acel aer.

Grăbeşte-te, Hiubărt, nu visa, colonelul îşi aşteaptă whisky-ul. Nu visase. Umblase prin sinea lui. Se antrenase să meargă aşa cum merg tipii ăştia, încercase în gînd să-şi facă muşchii să joace, să-şi mlădieze, în închipuire, articulaţiile. Aşa cum merg ei, agale, cum îşi arată mersul. Nu ştia de unde îl aveau, dacă se născuseră cu el sau îl învăţaseră, dacă îşi aminteau şi ce anume, poate fuga indienilor ce mîngîia pămîntul. Zborul mocasinilor, furişarea vicleană, ocolind vîntul, a vînătorilor ; pasul viguros şi sigur de sine al celor ce merg spre vest ; dansul însetat de moarte, zăngănind din pinteni, al cizmelor acelor desperados ; umbletul fudul, grăbit, cu toane al afaceriştilor ; călcătura tîrîşă, istovită de depărtări a vagabonzilor. Bine, poate că şi încălţămintea îşi avea contribuţia ei, cizmele acelea înalte şi moi pe care şi le dorea şi el, pe care nu puse mîna decît după luni de zile, însă de bună seamă că mai era vorba şi de o altă amintire, nu cea a marşurilor şi comenzilor, a unui trup de copil care înţepenea sub lovituri, a viselor prin care treceau uniforme

în pas de paradă, stîng doitreipatru, stîng doitreipatru, ci amintirea savanelor, a benzilor de asfalt ce lunecă spre orizont, a junglelor citadine, a răbdării profesorilor, a siguranței de sine în raporturile cu o lume tot mai mare. Bine, mulți dintre ei erau niște fricoși, niște nătîngi cu mintea tocită de cîtă gumă de mestecat mestecaseră, iar unii făceau din cazinou curtea cazărmii, așa cum i se întîmplase lui la Meseric̆, Brno și Praga, însă chiar și cei cu funduri cît toate zilele și cu niște burți revărsate peste pantaloni aveau mersul altfel mai încrezători și mai ușor decît tot ce văzuse el vreodată. Cel mai frumos mergeau puținii negri, oameni cărora le era deosebit de greu aici, care tresăreau cînd se auzeau strigați *„nigger“*, care-și purtau zîmbetul arborat ca un steag, mergeau precum libertatea însăși, odihnind în sine, pe picioare ce nu păreau a obosi niciodată, care se puneau în mișcare cu pași parcă rostogoliți, călcînd ușor pe globul pămîntesc ca pe o minge de copil. Bine, poate că muzica era cea care-i făcea să meargă astfel, fie ei albi sau negri, muzica aceea în care el se scălda, care pătrundea în somnul lui și care pînă și acolo îi ciupea tendoanele precum degetele unui chitarist coardele. Muzica aceea care era obraznică, care nu se sinchisea de occident, care trosnea, pulsa, lipăia și îmbrățișa, care era simplă și exprima toate greutățile, le cînta, le vomita.

Hubert învață repede, știe să-l deosebească pe Bix Beiderbecke de Satchmo, cunoaște

sound-ul * lui Fletcher Henderson, Count Basie, Duke Ellington și Earl Fatha Hines. Și învață să vorbească cu oamenii aceia. Curînd știe dacă cineva e din Dallas sau Boston. E ușor de auzit, tot atît de simplu ca muzica.

Reforma monetară nu-l atinge, ce să schimbe, zece la unu, o marcă de-a lui Hitler într-una trizonală, dolarul rămîne valoros, așa cum era, rămîne puternic, iar lui Hubert îi e rușine cînd colegii i se plîng de înșelătoria asta ordinară. Acum o s-apară lucruri în vitrine, chiar și cafea, și noi n-avem o para chioară. Uneori, cînd ajunge acasă în zori și e scîrbit de maghernița lui nedereticată, de fumul stătut, vesela jegoasă, cînd împinge la o parte cărțile de pe măsuță, le pune de-a valma una peste alta, cînd nu poate să adoarmă, cînd zgomotul nopții îi mai zvîcnește în valuri minuscule prin cap, cînd strigătele după Hiubărt tot îl mai fac să tresară, atunci se întreabă uneori dacă nu e chiar mai mult ca înainte un nimic, ce-i drept, un nimic care s-a strîns într-un minuscul bulgăraș de fericire. Pentru mai mult n-ajunge, își spune el, încă nu.

Se împrieteni cu unul dintre bărbații mai în vîrstă care spălau farfurii, puneau vesela în ordine, făceau focul, cărau gunoiul în curte. Se numea Konrad Dänzer, susținea că apucase cîndva și zile mai bune, nu explica însă niciodată unde și cum, și mărturisea că crezuse în Hitler. Aproape pînă la capăt. Era singu-

---

* Sunet, timbru (engl.).

rul dintre cunoscuții lui Hubert care admitea acest lucru cu atîta simplitate. Cu el discuta despre politică, ceea ce apoi n-avea să mai facă ani de zile, nesinchisindu-se de ea și dînd-o la o parte ca pe-un gunoi. Dänzer se alăturase chiar și unui partid.

Nu mi-a venit ușor.

Eu nici n-aș fi făcut-o.

Ședeau pe niște lăzi răsturnate în curtea vechiului hotel.

Așa m-am gîndit și eu, Windisch, dar pe urmă l-am auzit pe Schumacher, pe cîțiva alți socialiști și-am recitit ce-a spus deputatul Wels, pe care tu n-ai de unde să-l cunoști, în ultimul lui discurs înainte ca Hitler să dizolve *Reichstag*-ul, salutul lui către cei urmăriți.

Asta mi-a plăcut.

Și ce pot ăștia să facă împotriva aliaților ?

Cîndva tot vor trebui să guverneze.

Asta-i o prostie. Germanii n-au voie să mai facă asta niciodată.

Ba da, Windisch, și atunci totul e dacă se întorc din nou la certurile și la josniciile de la Weimar, cînd dreapta făcea ce nu putea stînga, cînd bogații cîștigau pe seama sărăciei, iar capitalul își făcea rezerve pentru Hitler. Asta aș vrea să împiedic, ca ăia s-ajungă din nou sus.

Tu ? Aici pe ladă ?

Nu ești bun decît de bancuri.

Nu dintre cele mai bune, taică Dänzer.

Noo. Însă cu asemenea bancuri ai să reușești probabil să ieși mai curînd ca mine din

rahat. Şi aşa o să arate atunci şi politica voastră.

Crezi că socialiştii o fac mai bine?

Nu cred, Windisch, sper. Asta e o deosebire politică.

El cică era deja un american adevărat. Vorbea ca ei, mergea ca ei, se îmbrăca la fel ca ei. Nu-ţi mai lipseşte decît să te bage într-o uniformă de sergent.

Noo, uniformă nu mai vreau niciodată, taică Dänzer.

Zici tu.

Zic eu.

Fără să te gîndeşti ce ţi s-ar putea spune.

Voi bătrînii de cîtă înţelepciune aţi scos din voi aveţi o diaree permanentă.

Zici tu.

Zic eu.

Ca să te miri tu ca prostul, Windisch.

Din cînd în cînd, Hubert avea voie să-l asiste pe barman. Hiubărt deveni o instituţie. Aproape că putea trăi din ce primea şi din „mărunţişurile" pe care le lua cu el.

Stătea în dosul tejghelei, ştergea cu grijă paharele, pahare de whisky. Vezi să nu rămînă vreo dîră pe margine şi fii atent la urmele de ruj! Deodată apăru Adam Wexler înconjurat de cîţiva ofiţeri şi nişte femei, un tenor de operetă într-un costum de vară bej, şifonat exact atît cît trebuie, bronzat, cu părul lui roşu tuns scurt. Un om de viaţă, o perfectă imagine publicitară a omului căruia ziua de mîine nu-i va aduce decît succese.

Bătrînul Wexler, după cum auzise Hubert, ajunsese emineța cenușie a consiliului economic și era de așteptat ca el să joace un rol important în primul parlament, desigur mai mult în planul doi.

Hubert își lăsă capul în piept și-i întoarse spatele lui Adam. Însă acesta îl observase, strigă cît se poate de cordial : ia te uită, Hubert, deci tot ai primit postul, îl convinse pe barman să-i dea liber lui Hubert pentru seara aceea. E un vechi prieten, mă-nțelegi. Îți doresc o seară frumoasă, Hiubărt, spuse barmanul.

Mulțumesc, spuse Hubert, deși nu era sigur că amabilitatea asta merita mulțumiri.

Pe Adam nu-l întîlnise pînă atunci din cauză că nu lucrase la bar decît în timpul zilei. Hubert se interesă de Adelaide, Adam făcu o strîmbătură. Agățase un om de afaceri francuz, trăia cu el la Baden-Baden, nu primeau nici un fel de vești de la ea. Bătrînul era tare nefericit din cauza asta.

Adam îi spuse că era invitatul lui. El și suita lui vorbeau în aluzii, prescurtări care nu îi spuneau nimic, ca și numele ce erau pomenite și care pentru toți ceilalți păreau a fi importante ; vorbind, ei întindeau între ele o plasă delicată :

Lui Georgi pur și simplu îi lipsește experiența.

O să-l ajute Marti.

Berlinul e un teren cît se poate de bun, în special după blocadă.

Mai nou, vapoarele vor fi sever controlate.
Aiurea, se poate aranja.
Mai înainte ca Hubert să poată ghici că prin „vapoare“ trebuia să înțeleagă avioanele care aprovizionau cu regularitate Berlin-ul, ei se adînciseră și mai mult în lucruri de neînțeles pentru el. Se lăsă pe spate, whisky-ul i se urcă la cap, îl ameți, făcîndu-l să se simtă bine și să-i fie indiferentă discuția celorlalți. Mai tîrziu, Adam îl trase la o parte, lemnul închis la culoare al lambriurilor începu să se învîrtească în jurul lui Hubert, parchetul se umplu de abisuri.
Păi ești beat !
Vreau acasă, Adam.
O clipă, am nevoie de tine, Hubert.
De mine ?
Da. Tu ai acces la depozit, știi cum stau cu proviziile.
Ce-mi pasă mie de ele ?
Ar trebui să-ți pese.
Dar n-am nici o legătură cu asta, Adam.
Nu țipa așa.
Habar n-am ce-i în lăzi.
Păi scrie pe ele.
Nu cobor decît foarte rar acolo.
Cu atît mai puțin se observă.
Ce vrei de fapt ?
Doar să știu ce țin în depozit.
Și pe urmă ?
Asta nu te mai privește.
Nu, Adam, nu mă amesteca, te rog, în povestea asta.

Adam își puse brațul în jurul lui, îl reținu. Pentru ceilalți părea a fi un gest de prietenie.

Dă-mi drumul.

Ăștia de-aici știu ceva despre taică-tău?

Adică cum?

Crezi că i-ar da de lucru fiului unui șef SS-ist?

Ești un porc, Adam.

Dragul meu, asta e o discuție între domni.

Eu nu sînt așa de sigur.

Deci?

Nu știu. Au încredere în mine. Iar dacă se află, îmi pierd slujba.

Nu se află nimic.

Îți dă mîna să vorbești, cu relațiile tale.

Păi tocmai de asta e vorba, de relații. Ne-am înțeles deci? Sau vrei să ai necazuri, Windisch?

El cedă, murmură că se va uita, numai că nu știa cît de des și cui trebuia să transmită ce aflase.

Mie, Hubert. Asta rămîne între noi. Vin cel puțin de două ori pe săptămînă. Restul se aranjează de la sine.

Vreau să ies. Mi-e scîrbă de tine.

Cară-te. Ești prea beat ca să mai poți sta de vorbă.

Se duse spre ușă, se temea să nu cadă. Neajutorarea lui îi făcea scîrbă. N-avea să scape niciodată de tatăl lui. Oridecîteori îi dădea raportul lui Adam, enumerîndu-i ce era în stoc, lăzi și conserve, cînd șușoteau confidențial prin cîte-un colț întunecos al barului,

Hubert credea că trădarea i se citea pe chip de departe; avu nevoie de timp ca să se liniştească, să nu mai verse whisky şi să nu-l mai supere pe Walter, barmanul, cu neîndemînarea lui.

În cîteva rînduri, poliţia militară interogă personalul, bătrînul Dänzer fu luat în tărbacă, pe Hubert îl lăsară în pace. Se obişnui cu ticăloşia, cu vizitele regulate ale lui Adam. Incapacitatea lui de a se apăra i se părea irevocabilă.

Totul se schimbă dintr-o dată prin Sam Spade. Hubert îi invidiase pe americani pentru că de două ori pe săptămînă puteau să vadă filme, uneori chiar dintre cele mai noi, dar nu îndrăznise să întrebe dacă nu putea din cînd în cînd să asiste şi el la aceste proiecţii, căci nu aveau loc în timpul orelor lui de serviciu şi el nu vroia să rămînă în hotel mai mult decît era necesar. Walter îi povestise despre un film de fapt nu despre un film, ci despre o realitate temută; nişte GI-işti vin acasă, Hiubărt, lăsaţi la vatră, un bancher, un vînzător şi un marinar cu un braţ amputat, şi ştii, găsesc totul atît de îngust, atît de stupid, atît de mizerabil, atît de egoist de parcă nici n-ar fi existat vreun război. Poate că e mai bine să mai aşteptăm un timp aici în Europa asta paradită pînă cînd le cade fisa şi ălora. În schimb, mîine se dă un film care n-are cum să mă întristeze, o poveste pasionantă, „Şoimul maltez", un film poliţist cu Humphrey Bogart. Nu vrei să-l vezi şi tu?

Ba da, spuse Hubert, mi-ar place să-l văd.

Nu văzu decît începutul. Ce urmă după aceea, o poveste încîlcită, nu înțelese în întregime din cauză că se gîndea într-una la acel început, la acele cîteva imagini, la omul acela, Sam Spade, care-și pierdea vremea în biroul lui mizerabil, aștepta, nu aștepta nimic, pînă cînd apărea o femeie, Miss Wonderly, iar el putea în sfîrșit să acționeze. Cineva care-și sondase mizeria pînă la fund și terminase cu ea. Se aștepta la tot ce putea fi mai rău, dar spera totuși în îngeri. Fiecare din mișcările lui indolente, cum își întindea picioarele, se deșuruba din scaun, cum dădea roată biroului cu pași tîrșiți, cum deodată tot corpul aceala ca o spirală se încorda și comunica neîncredere, fiecare din mișcări existase deja în amintirea lui Hubert. Acum le vedea și era sigur că îi aparțineau și lui. Simțea, cuprins de tulburare, cum chipul lui îi răspundea chipului acela mare, epuizat de melancolie și de cîte știa, cum ridurile deveneau sensibile, pielea îmbătrînea.

Filmul abia se terminase, luminile încă nu se aprinseră, că el se și sculă, se împinse printre scaune, se făcu mic, jucîndu-și însă răzvrătirea, și se simți plin de o siguranță cum nu cunoscuse niciodată pînă atunci. Se întreba dacă avea să fie recunoscut în chip de Sam Spade și să stîrnească zîmbete amuzate. Nimeni nu-i dădu nici o atenție.

În zilele următoare, Walter îl avertiză să nu exagereze cu nonșalanța lui. Uneori îmi faci

impresia unei vedete de cinema în mizerie, Hiubărt.

Asta îl supără. Trebuia să devină şi mai precis, şi mai puţin bătător la ochi.

Îşi încercă proaspăt dobîndita putere asupra lui Adam. Ca întotdeauna, Adam îl chemă la el cu un semn.

Hubert se duse spre el cu paşi înceţi.

Aşează-te, îl rugă Adam, după ce Hubert rămăsese în picioare în dreptul mesei, cu umerii împinşi înainte în semn de aşteptare.

Nu, mulţumesc.

Ia zi, ce te-a apucat? O faci pe eroul?

La fel ca Walter şi Adam credea că el se juca.

N-am prea mult timp, Adam.

Tu?

Da, eu. Iar de la mine nu mai afli nimic. N-ai decît să-ţi cauţi un altul pentru găinăriile tale.

Adam se lăsă pe spate, îl privi calm pe Hubert.

Şi cum e cu grozavul tău tată?

Braţele lui Hubert zvîcniră ca de la sine în faţă. Priviseră şi învăţaseră. Mîinile, care deveniseră mari şi puternice, îl înşfăcară pe Adam de guler, îl traseră în picioare, apoi îşi strînseră pumnii şi izbiră, în ţipetele lui Adam şi ale celorlalţi americani, de trei-patru ori, violent, în faţa lui Adam.

Adam se prăbuşi pe scaun.

Hubert observă că figura lui se destinse într-un surîs. Ceilalţi nu se amestecară. La urma urmelor se păruiseră doi nemţi.

Se îndreptă agale spre bar, își scoase haina albă, puse punga de bani deasupra. Își cunoștea textul : îmi pare rău, Walter. Însă jigodia asta trebuia s-o încaseze odată și-odată. Plec. Nu mai pot să rămîn după asta. N-aș avea decît necazuri. Înțelegi. Ai fost un camarad bun. Salută-l pe bătrînul Dänzer din partea mea. *Good bye*, spuse el. Cîțiva dintre soldați îi răspunseră la salut. Era mulțumit, mai mult, pentru o clipă fericit. Se duse în debara, își îmbrăca haina, își luă geanta ; nu se gîndi decît în treacăt că pierduse banii pe o săptămînă din cauza încăierării ăsteia.

19. MUTĂRI, DESPĂRȚIRI

BARBARA TOT mai poartă pardesiul și bereta, însă le poartă ca pe trecutul ei. El ar putea s-o iubească din nou, acum de cînd a devenit sigur de el ; ea nu mai îngăduie acest lucru.

Cică el s-ar purta ca un *rowdy* *, i-ar maimuțări copilărește pe americani. N-are impresia că e cam idiot ? Pe deasupra și costumul ăsta la două rînduri, dișirat și ros. L-a pescuit din gunoiul americanilor ?

El părăsește umbrarul. Mama strigă după el. Plouă. Plouă de mai multe zile, o ploaie

* Zurbagiu (engl.).

murdară, caldă. Își simte mersul. Costumul vechi se îngreunează de umezeală. I-ar mai trebui o pălărie, un jgheab din care la fiecare trei pași să scurgi apa. Cînd își închide ochii aude, precum Spade, traficul orașului, claxoanele, strigăte, uneori muzică din barurile de noapte, cînd și-i deschide vede tufișuri, garduri părăginite, spaliere de roșii pe jumătate coapte.

De patru zile stau de vorbă și nici unul nu cedează în fața celuilalt, fiecare își păzește, bănuitor, singurătatea.

E o tîmpenie să mai vegetăm aici.

Auzise întîmplător de o locuință cu patru camere într-o casă veche de pe Klüberstrasse, se duse imediat acolo, tratase cu administratorul, semnase pe loc contractul de închiriere.

Nu pot să mă rup așa de simplu de aici.

Te înțeleg, mamă. Dar nici să stai o veșnicie într-o maghernită ca asta.

Nu-mi lipsește nimic.

Se va schimba și asta. Cine știe dacă autoritățile o vor mai pemite multă vreme.

Și cine cîștigă banii de chirie ?

Într-un semestru termin.

Și pînă atunci ?

Ați putea —

Barbara îl întrerupe : Fără mine. Eu nu rămîn aici și nu vin cu voi.

Și o spui atît de simplu ?

Da, mai simplu nu se poate, Hubert.

Asta înseamnă ?

Da, asta înseamnă.

Vrei deci s-o terminăm, să divorțăm?

Te exprimi elegant: Ei bine, asta vreau.

De ce vorbiți așa unul cu altul? întreabă Martha Windisch.

Pentru că n-am mai vorbit de-o veșnicie unul cu altul. De aia.

O privește pe Barbara. N-a mai privit-o de mult. O vede ca atunci în ușa cîrciumei, încă mai are chipul acela de puștan, numai că încăpățînarea și suspiciunea i-au alungat îndrăzneala.

El măsoară odăița cu pașii, numărîndu-i, sînt exact patru. Cunoscînd acum încăperea cu pașii lui, aceasta devine și mai strîmtă. Merge tot mai repede încoace și-ncolo, se freacă de granițe.

Iar te joci, spune Barbara, iar îți mimezi vreun erou?

Lasă-l în pace.

Mama îi povestise că ea și Barbara se certaseră uneori la cuțite, putea să ia asta cît se poate de textual. Barbara o amenințase odată, în mijlocul strigătelor, cu un cuțit de bucătărie, sărise la ea. Din ce putea să iasă asemenea scandal, întrebase el uimit. Din nimic, Hubert, după aia nici nu mai știi. Totul te poate enerva. Că nu umple niciodată cănile de apă, că se duce la closet cînd trebuie să merg și eu, că are tîmpitul obicei de a bate cu furculița în farfurie cînd mănîncă, că îmi lasă, ca ceva de la sine înțeles, rufele să i le spăl.

El stă între cele două femei, nu ascultă, nu întreabă și nu răspunde. Încearcă să nu ames-

tece vocile lor. A mamei, înaltă, mereu pe punctul de a da în plîns, a Barbarei, mai întunecată, indiferentă, acum stăruitoare. Dacă ar sta Anna aici, gîndeşte el şi imaginea îl sperie : Anna n-ar fi rezistat nici o zi. Sau poate totuşi ? Nu avusese ea atîta răbdare cu mama ei ? În ambianţa asta ? N-ar fi suportat magherniţa lor.

Wilhelm e într-adevăr mort, spune mama deodată.

Cum ajunge la Wilhelm şi ce înseamnă : cu adevărat mort ?

Ce vrei să spui ?

A venit o înştiinţare de la Crucea Roşie. A murit la începutul lui 45 într-un lazaret. Nu-mi mai aduc aminte unde. Să mă uit ?

Ce să-i spună ? Wilhelm ieşise de mult din viaţa ei.

Fratele tău, spuse Barbara...

Da, fratele meu.

Ar fi putut să-i explice : ştii, Barbara, el era mîndria lui tata, o copie aproape. N-a lipsit mult să-l şi întreacă pe tata, atîta doar că nu i-a ajuns timpul. Aşa că am scăpat eu, neisprăvitul, şi nu el.

Se duc la culcare. El nu mai e obişnuit cu şezlongul îngust care se clatină la fiecare mişcare. Vede umbra Barbarei în faţa ferestrei, o priveşte cum se dezbracă. Ar vrea să-i spună : rămîi o clipă aşa, cu braţele deasupra capului. Nu îndrăzneşte după ce ea s-a decis să se înstrăineze sau să exprime în sfîrşit distanţa care n-a pierit niciodată dintre ei.

Se întinde pe spate, așteaptă ca ea să spună ceva, ea se vîră sub pătură, patul scîrțîie, apoi îi aude respirația. Respiră cu zgomot, probabil se frămîntă ca și el. Se teme să facă o greșeală, să se trădeze inutil.

Apoi spune : vino încoace, Hubert. El e atît de uluit, încît întreabă : unde încoace ? Măcar acum nu fii caraghios. Vino.

Îl trage spre ea, e altfel decît o cunoaște el, îi vine în întîmpinare, îl mîngîie, el îi simte pielea care se încordează. O clipă îl supără că patul scîrțîie, că îi va auzi mama, apoi uită de sine, cedează. Ceea ce vorbește acum e doar ființa lui, sînt răspunsurile lui la apropierea ei, la căldura ei, graba ei tot mai mare, răsuflarea tăiată. Cînd vrea apoi să vorbească din nou, ea îi acoperă gura cu mîna : nu trăncăni, Hubert. Du-te la tine în pat, dormi. Se trezește cu întrebarea dacă ea chiar vrea să divorțeze cu adevărat. A ieșit din cameră, stă în fața plitei care își măsoară dogoarea cu arșița verii. Ușa și fereastra sînt larg deschise. Toarnă cafeaua, spune : Mama e la Rose, iar eu nu mai merg la lucru.

De ce nu mi-ai spus-o de ieri ?

M-am gîndit că prea multe deodată nu fac bine.

Iau micul dejun în grădină, pe măsuța pliantă dintre brazde. Totul e încă umed după lunga ploaie. Barbara șterge scaunele. Potecile scot abur sub soare. Se simte mireasma ierburilor, a tufelor de busuioc și cimbru plan-

tate de Martha Windisch de-a lungul zidului căsuței.

Hubert o ajută să pună masa.

Uite așa îți poți petrece timpul.

Asta spui tu. Ai fi ars totul încă de mult.

Bluza asta cu guler înalt îți stă bine.

Mai bine decît pardesiul și bereta ?

Da, acum da. Aceste trei cuvinte se aștern ușor și categoric la încheierea unei povești. Observă acest lucru de cum le pronunță. Ea de asemenea. Îi unse o felie de pîine, ceea lui i se păru un gest aproape prea intim. Totul era hotărît. Ea luase decizia asupra ei.

Ai să rămîi aici ?

Nu, plec poimîine la München.

Cunoști pe cineva acolo ?

O prietenă, Ellen, mi-a scris deja de cîtăva vreme. Lucrează într-un birou la o clinică particulară. Pot să locuiesc la ea. Îmi face rost de o slujbă.

O cunoști de mult pe Ellen asta ?

Da. A fost și ea saltea de ofițer ca și mine.

El știe că cinismul ei trebuia să-l rănească. Încerca să se desprindă de el.

Nu-mi place expresia asta.

Așa a fost.

Cu tine ?

Doar n-o să te apuce gelozia retroactiv, soldat ?

El se ridică în picioare, se duse la poarta grădinei, trase, în trecere, de tufișuri. Ea alergă după el.

E mai bine să plec acum, Barbara. Am pierdut o grămadă de cursuri. Intentezi tu divorțul ?

Dacă vrei.

Eu sînt vinovatul ?

Pot să fiu și eu, soldat.

Veni spre el, fusta îi fîlfîia în jurul șoldurilor. Era posibil, visa acest lucru, dorea să vadă o imagine trecută, închise ochii, aşteptă o atingere, o simți, mîinile ei pe gît şi, fugar, buzele ei pe gura lui.

Aiuritule.

Își luă geanta. Ea aşteptă în grădină. O rugă să-i transmită mamei că va veni peste o săptămînă. Între timp să pună boarfele în ordine. Numai bine, Barbara. Îi întinse mîna, o ţinu pe a ei cam mult.

Și ție, Hubert.

Să trimiți vești.

Mai întîi prin avocat.

Da, aşa.

Mulțumesc, Hubert.

Pentru ce ?

Am — șovăi, îl privi ca și cum ar fi vrut s-o ia de la început, în pragul cîrciumei din Brno, obraznică, tînără : am trecut peste vremurile astea, care n-au fost vremuri, destul de bine totuşi. Fugi în umbrar, trînti uşa după ea. Chiar aşa de uşor nu îi e, îşi spuse el, şi-o imagină zăcînd în pat şi plîngînd, regretînd că nu putea să-l cheme înapoi ; se simți ca Spade după ce o cunoscuse pe Miss Wonderly. Două săptămîni mai tîrziu, Martha Windisch se mută de bună voie pe Klüber-

strasse. Singură nu rezista în căsuța ei. O întrebă dacă Barbara mai vorbise despre el.

N-a mai vorbit aproape deloc, însă părea veselă.

Martha Windisch găsi repede de lucru într-o spălătorie.

Ceva mai bun nu puteai să găsești, mamă?

Munca n-o obosea, spuse ea, iar apoi colegele erau prietenoase și săritoare.

20. TRIMITERE LA ROSEBUD

ÎNTR-O FOTOGRAFIE din anul 1952, Hubert și Martha Windisch stau în fața pajiștei păsărilor flamingo din grădina zoologică din Frankfurt, chipurile amîndurora exprimînd în aceeași măsură așteptare cît și stînjeneală. Era singura fotografie pe care Hubert o purta la el în portvizit. O însemnare în amintirea lui, jalon al unei ciudate povestiri ce trăiește din imagini. Fotografia îi arătase încă o dată cît de mică era mama, deși fuseseră timpuri, în special după întoarcerea lui acasă și mai tîrziu cînd o vizita la Sprendlingen, în care i se păruse că era înaltă și vînjoasă, mai înaltă ca el. Probabil că se văzuse pe sine mai scund.

Ea e plină de grație și distincție în taiorul ei negru, cu bluza albă de dantelă și cu masiva broșă de argint. Părul îi e aproape alb, dar proaspăt coafat. În perioada aceea i se încre-

dințase conducerea spălătoriei. Într-o mînă ține mica poșetă de piele deformată, care a însoțit-o toată viața, cealaltă se reazemă pe antebrațul lui. Foarte ușor, dar prezentă. Cînd privește fotografia, simte apăsarea mîinii. El însuși stă puțin aplecat înainte, ca întotdeauna, slab, dar cu oase tari. Poartă primul costum pe care și l-a cumpărat, o haină la două rînduri cu revere late și pantaloni cu manșete înalte. Pantofii ascuțiți nu-i plac. Părul e poate mai des, sever pieptănat pe spate, fără cărare, încît începuturile de chelie sînt și mai vizibile, iar fruntea îi devine mai înaltă.

Adelaide îl tachinase adesea din cauza frunții lui. Dacă ar fi într-adevăr atît de deștept pe cît îi e de înaltă fruntea, ar trebui să se poată măsura cu Einstein. Proeminente, sprîncenele lui dese și întunecate se arcuiesc puțin spre colțurile ochilor, dîndu-le o expresie permanent scrutătoare, făcînd chiar o impresie neliniștitoare. Nasul l-a deranjat întotdeauna. E prea lung și prea subțire. Iar gura i se pare prea cărnoasă. Cu bărbia, în schimb, care se îndeasă înainte scurtă și puternică, e mulțumit. Cînd se privește, fie în fotografii, fie în oglindă, își descoperă totuși o anume asemănare cu Humphrey Bogart. Păcat că nu se poate observa în timp ce stă de vorbă cu alții. Astfel se reflectă întotdeauna doar în imagini pe care și le face despre sine, pe care le născocește, în care se dizolvă.

Atunci cînd în grădina zoologică fotograful le ațînuse calea cu insistență, iar Hubert încercase să se descotorosească de el nemulțu-

mit, mama spusese : lasă-l. N-avem nici o singură fotografie cu noi doi împreună. E o ocazie. Nu era întrutotul adevărat și totuși : în fotografiile din Kassel era un copil, un puști ; de cele mai multe ori stătea strivit între uniforme, iar mama, în rochie albă, ținînd o farfurie sau împreunîndu-și neajutorată mîinile, rămînea la margine.

Cum el nu făcea fotografii, aceasta rămase singura.

În acel an își luase în primire întîiul post. De fapt, după diplomă ar fi vrut să-și dea și doctoratul, însă aflase de la unul din profesorii lui că un ziar din Frankfurt căuta un economist tînăr pentru administrație. Se prezentă, semnă contractul chiar în aceeași zi. Urma să fie ajutorul șefului serviciului financiar, al doctorului Carlo Forster, căruia toți nu-i spunea decît doctore și care, după propria lui apreciere, era o capacitate, „botezat de Mosse, copt la Ullstein, călit în fața Voronejului, așa că nici dracu nu mă mai impresionează" — lui Hubert îi plăcu omul acesta uscat ca fusul și agil, care vorbea iute și după fiecare frază își trăgea saliva printre dinți. Era un personaj format, cineva care n-avea să se schimbe, de care trebuia să ții seama, cu care trebuia să te înțelegi. Față de Forster îi venise greu să-l joace pe Spade, să recurgă la ajutorul lui Bogie. Forster își dorea un ajutor blînd, iute la minte, activ, nu un dur. Încă în discuția cu Oskar Hetzel, directorul ziarului, Spade îi fusese de folos : atitudinea indiferentă, laconismul lui Hubert îl impresionaseră pe Hetzel.

Să se împartă în doi, să joace două roluri nu putea, așa că se hotărî pentru o altă amintire: venea de la sine, el se supunea, credea în persuasiunea și forța altor imagini mai mult decît în el însuși. Văzuse de curînd la cinematograful american, la care se ducea din cînd în cînd, căci Walter îl ținea la curent cu programul, „Citizen Kane“, basmul acela misterios despre un american bogat. Și, ca în atîtea rînduri, nu-l captivă decît începutul poveștii, și anume, cum e luat prin surprindere și scos din sărăcie micul Charles Kane de moștenirea lui, cum la douăzeci și cinci de ani, fiind încă un pitic în lumea ziarelor, se revoltă împotriva lăcomiei și a lipsei de înțelegere, cum devine el însuși un nabab și chiar și pe patul de moarte își amintește de cea mai dureroasă clipă a vieții lui: Se juca cu sania lui, cu Rosebud, ningea, era smuls de la joacă. Nu la rebelul din el, la vînătorul de fuste, la constructorul plin de dispreț pentru oameni al monstruosului palat Xanadu se gîndea Hubert, ci la copilul blînd care-și pierduse jucăria.

În discuția cu Forster, vocea lui deveni mai moale, inteligentă și mlădioasă. Nu-i veni greu să amintească de tatăl lui care avusese un mic hotel în Kassel și se sinucisese dezolat de distrugerea acestuia în timpul unui bombardament; cel mai frumos fusese însă cînd se dădea cu sania prin grădină, lunecînd pe movila din fața porții.

Forster întrebă cu oarecare nerăbdare: cum ați ajuns tocmai la datul cu sania?

Hubert răspunse prietenos că îi venea în minte tot mereu. În timpul războiului trebuise să se gîndească adesea la vremurile acelea fericite.

Forster încercă să se lămurească în privința cunoștințelor lui și Hubert reuși fără prea mare osteneală să fie pe placul bărbatului acela care șuiera într-una și se încurca din cauza grabei.

Își începu munca pe nesimțite, curînd deveni cunoscut în redacție, îi plăcea să stea de vorbă cu jurnaliștii, dar evita să se amestece în discuții politice sau chiar să-și definească atitudinea. Îi era totuna dacă cineva era considerat *fellow-traveller* *, prieten al stîngii sau fost nazist, sau cine știe ce. El avea de-a face cu cifre. După unul singur alergă pur și simplu cîtăva vreme, după redactorul Wenger care făcea cronica cinematografică și, după cîteva discuții, ajunsese să ia foarte în serios părerile lui Hubert, în special cînd era vorba de filme americane. Hubert ar fi dorit ca Wenger să-l invite să scrie despre filmele pe care le vedea la clubul american. Însă granița dintre redacție și administrație era strictă, nu putea fi încălcată.

Între timp putu să-și permită un al doilea și un al treilea costum. Se aranjă, se așeză. Martha Windisch comenta îmbunătățirea mereu cu aceeași frază : vezi, Hubert, totul se normalizează. Și de fiecare dată el o supăra

---

* Tovarăș de drum (engl.).

cu aceaşi obiecţie: ce înţelegi tu prin normal?

Că avem o locuinţă, un acoperiş deasupra capului — nu-i aşa? Că avem niţel confort şi că putem să ne cumpărăm aproape tot ce vrem, ce ne trebuie — nu-i aşa? Că ai de lucru, ceva care te împlineşte — nu-i aşa? Toate astea sînt adevărate. Aproape.

Numai că tu nu poţi niciodată să fii mulţumit, Hubert. Ce-ţi lipseşte?

I-ar fi putut răspunde: îmi lipseşte, ca şi ţie, o bucată din viaţa mea, timpul mi-a distrus trecutul şi sufăr din cauza asta. Fantezia nu-mi ajunge ca să-mi amintesc ceva nou şi altfel. E tot timpul o cîrpăceală, mamă.

Ea n-avea să-l înţeleagă niciodată, poate chiar avea să-l numească, cum făcuse tatăl, un mincinos notoriu care nu putea suporta adevărul. Cînd se întorcea seara tîrziu, ea îl aştepta neliniştită.

Dacă ai o fată, poţi s-o aduci cu tine. Nu vă deranjez. Ştii doar.

Ştiu. Dar nu am nici una.

Cum nu ai? Arăţi bine. Eşti cineva.

Cînd mama îl lăuda astfel, mîndră, uitînd totul şi trăind doar pentru clipa de faţă, el nu îndrăznea s-o contrazică, se refugia într-un murmur stingherit.

Ei bine, asta n-o mai pricep.

E-n regulă, mamă.

De la ea află că Barbara conducea în München un magazin de modă, trăia cu proprietarul acestuia. Tipul are chiar şi o casă pe malul lacului Ammer.

Mă bucur.

Nu fii nedrept, Hubert. Tu n-ai fi putut s-o ţii.

N-aş fi vrut.

Războiul a fost de vină.

O să mai fie de vină pentru multe.

Te rog.

O rănea cu cinismul lui. Gingaşă ca o fată, la gît cu o panglică neagră de care atîrna un medalion de fildeş, ea şedea în colţul odăii. Nimic nu amintea de servitoarea supusă şi chinuită, îmbrăcată în rochii de casă, ce fusese. Şi ea îşi alesese un rol. În sfîrşit, muncea pentru ea însăşi, ducea o viaţă asupra căreia hotăra singură şi în care se făcuse din nou, în chip tainic, dependentă. Oricum, era în stare să vorbească în numele ei.

Seara, uneori o invita cu el. Ieşeau în oraş, mîncau la restaurant. Cînd ajungeau din întîmplare să discute despre trecutul lor, aveau loc schimburi de cuvinte ciudat de temătoare :

Pentru tata —

De ce tocmai acum ?

Am primit o scrisoare.

Da ?

În legătură cu pensia.

S-a rezolvat ?

Mi-au micşorat-o.

Ei şi ?

Ştii că nu pot să cer mai mult.

Doar te descurci. Munceşti.

Da, dar dacă vreodată tu —

Chiar atît de departe nu trebuie să te gîndeşti.

Lucrurile astea merg adesea repede.
Lasă, mamă.
Se putea întîmpla ca după ce se cherchelise să prindă curaj, să nu se mai teamă de umbre :
Ce spui tu de fapt cînd te întreabă de profesia tatălui ?
Cum ţi-a venit ideea asta.
Cu toate chestionarele astea.
Păi n-are nici o importanţă.
Scrii — îşi coborî glasul — *SS-Sturmbannführer ?*
E atît de important ?
Falsifici documente ?
Nu pe ale mele, pe ale lui.
Nu ţi-e ruşine ?
Ba da.
Niciodată nu-l uitau în întregime. Cu timpul totuşi, povara slăbea, prezentul se impunea. El reuşea fără dificultate să-şi însuşească poveşti străine, Bogie, Sam Spade, Charles Kane îi erau de mult familiari. Se descurca printre ei, dar uneori nu îi mai deosebea. Philip Marlowe li se adăugase şi îl îndepărtase mai mult sau mai puţin pe Kane.
Hubert văzu filmul „The Big Sleep" * nu la club, ci într-un cinematograf din Frankfurt. Marlowe îl întrecea pe Spade. Bogie era şi mai bun în rolul acesta, îi părea lui Hubert şi mai adînc cufundat în acea melancolie activă care pierduse orice urmă de patos dat fiind că nu se lua cîtuşi de puţin în serios pe

* „Somnul cel mare" după romanul lui Raymond Chandler.

sine însăşi. Hubert fusese la spectacolul de după amiază. Cînd ieşi din întuneric, lumina nu mai era orbitoare, seara îi venea în întîmpinare în valuri moi, îl împinse uşor în mulţimea ce înainta agale. Nu trebuia să se ascundă, se putea lăsa mînat, cu mîinile în buzunare, cu umărul împins în faţă ca să se apere, cu ţigara în colţul gurii. Îşi lăsă tălpile să ruleze pe asfalt. Vorbea cu generalul. Era într-adevăr foarte cald în sera pe care o folosea ca să nu îngheţe. Îl auzea pe general întrebînd : „Povesteşte-mi despre dumneata, Mr. Marlowe. Presupun că pot să-ţi pun întrebări ?"

El răspundea cît mai dispreţuitor posibil : „Sigur, numai că nu am mare lucru de povestit. Am treizeciştitrei de ani (trebuia să se întrerupă tot mereu : nu, Sir, n-am decît treizeci, ne întîlnim niţel prea devreme ...), am fost cîndva la un *college* şi încă mai ştiu să vorbesc englezeşte cînd e cazul. În branşa mea nu prea e." (Nu, *sir*, nu sînt un detectiv particular, însă şi în branşa mea se mai şchioapătă cu limba. N-aduce anul, ce-aduce ceasul ...) Phil primeşte misiunea. Obişnuitul caz de şantaj. În vreme ce discută generalul se gîndeşte la fata care nitam-nisam i se aruncase de gît în hol. „Avea vreo douăzeci de ani, era micuţă şi gingaşă, părea însă capabilă de tot felul de chestii. Purta nişte pantaloni albaştri deschis care îi stăteau bine. Avea un păr frumos, roşu ca văpaia, care era tuns mult mai scurt decît o cerea moda." Cel mai cu-

rînd putea fi Adelaide. În film o chema Carmen Sternwood. Cu capul la pieptul lui, ea spune: „Ești dulce. Dar și eu sînt dulce."

Ar avea poftă să aibă de-a face cu o fată, nu în mod serios și nu într-o situație atît de periculoasă ca cea a lui Phil. Ci să țină mîna cuiva, să doarmă cu cineva, să se trezească lîngă cineva. Intimități care nu i-au lipsit, dar pe care acum și le dorește intens. Din dosul chipurilor adevărate și false ce se oferă zîmbind, ca pe afișe, pe care memoria lui le proiectează cu o nebănuită vehemență, se ivește unul care prinde consistență, rezistă vîrtejului: cel al Annei. Se întreabă dacă e tot ea, dacă închipuirile lui n-au transformat-o în decursul anilor, dacă visele lui n-au remodelat-o. S-ar putea. Totuși a rămas aceeași Anna, cu conștiința ei de sine, cu misterul ei. Nici una din cele pe care le cunoscuse sau văzuse pînă atunci nu-i semăna. O să trăiască cu Nesvadba, își spune el, și pentru a-i îndepărta imaginea.

După doi ani primi procură. Sărbătoriră evenimentul în noul lui birou mai mare, la care avea dreptul conform regulamentului. Se număra printre cei ce puteau dispune de o echipă de colaboratori. La abia treizecișidoi de ani, spuse Hetzel, aceasta e o distincție neobișnuită, pentru firma noastră chiar unică. Însă dumneata ai învățat nu numai la universitate, ci și pe cîmpul de luptă.

În scurtă vreme, o știa, toți oamenii aceștia, care încă mai stăteau sobri cu paharele de vin

în mînă, aveau să se strîngă pe jumătate ameţiţi şi să-şi povestească unii altora experienţele lor din timpul cît învăţaseră pe cîmpul de luptă : atunci, la Kursk. La noi în Curlanda. Am mai prins ultimele zile în Berlin. În Franţa, la urmă n-a fost mai bine. Hetzel scoase în evidenţă ca pe o deosebită cinste prezenţa redactorului-şef. Pînă atunci Taschner nici nu luase cunoştinţă de prezenţa lui Hubert, pe coridoare îl saluta condescendent. Acum stătea şi el acolo înconjurat de cîţiva alţi redactori, îl chemă pe Hubert la el. În mod vădit îi venea greu să stea de vorbă cu un trepăduş de contabil. În ziua aceea nu avea cum să se eschiveze. Aroganţa lui îl apăsa pe Hubert. Se purtă ca un şcolar. Ei bine, acum aţi intrat şi dumneavoastră în cercul restrîns, domnule Windisch.

Da ?

Aveţi datoria să luaţi parte la şedinţele conducerii ziarului.

Ştiu.

Taschner rîse. Rîsul lui îl făcu pe Hubert să se simtă şi mai stingherit.

Mult noroc !

Îl lăsă pe Hubert stînd acolo, se răsuci cu o mişcare plină de elan, redactorii îl urmară, un medic-şef în timpul vizitei.

A trecut cu bine şi chestia asta, spuse doctorul.

Întotdeauna sînt aşa ?

Trebuie să te obişnuieşti cu asta, Windisch. Ăştia se consideră ceva mai de soi. Dar fără noi ar putea să-şi facă bagajele.

Discutau ca niște declasați și nu observau acest lucru. Va trebui să se apere. Cînd intră odată într-o discuție cu Taschner, acesta îl termină, îl umili din cîteva fraze. Taschner scrisese un articol de fond în legătură cu intrarea în NATO, salutase plin de entuziasm decizia guvernului. Hubert îl abordă în această chestiune. Încă de la bun început nu găsi tonul potrivit. Nu-l atacă suficient de tăios, de ferm. Nu prea sînt de aceeași părere cu articolul dumneavoastră de fond, domnule Taschner.

„Nu prea" — se dăduse bătut încă dinainte.

Așa?

Acest „așa" îl nimeri în plin, îl făcu să șovăie.

Vreau să spun. Vedeți. (Ce să vadă individul dacă Hubert nu știe să-i arate?)

NATO-ul. E necesar, bunul meu prieten.

Dar nu pentru noi.

Doriți prin urmare (spuse „prin urmare" fără ca Hubert să fi emis vreo supoziție) o republică federală neutră?

Da. Și asta. De fapt nu se gîndise la așa ceva. Da, sigur, altfel nu s-ar putea ajunge niciodată la o reunificare.

Pentru moment, nu, spuse Taschner. Noi nu sîntem niște visători. Gîndim în intervale de timp mai mari. Folosea pluralul maiestății, cîrmea timpul.

Hubert încercă un ultim asalt: n-ar trebui, după ce am pus la cale ultimul război, să dăm un exemplu?

Taschner îi puse mîna pe umăr ca și cum l-ar

fi binecuvîntat: exemple, proaste, am dat destule.

Tocmai, se bîlbîi Hubert.

Da, tocmai. Taschner zîmbi, îl lăsă acolo.

Cu ăştia nu se va putea pune niciodată. Îl respingeau, şi-l supuneau. Spade sau Marlowe nu-l ajutau în asemenea situaţii. Începu să-i evite, căci nu vroia să piardă noile trecuturi, această demnitate făurită din imagini.

Martha Windisch nu află nimic despre temerile, umilirile lui, ea auzea despre un carierist plin de sînge rece, care nu se lăsa descumpănit de greutăţi ocazionale, care era iubit şi, cînd trebuia, ieşea învingător fără osteneală, care îşi cîştiga prieteni şi adesea rezolva probleme complicate. El nu exagera, căci în poveştile lui era aşa cum ar fi putut să fie, cum uneori chiar şi era, cînd nu i se punea în cale vreunul din atotştiutori, cînd îi uluia pe doctor şi pe Hetzel cu perspicacitatea lui, cu simţul ce-l avea pentru combinaţii, cînd glumea cu femeile de la contabilitate, ca Marlowe, spiritual şi provocant, cînd, după aceea, privirile lor îl urmăreau, poate puţin nostalgic; era oricum un tip care avea succes şi rămînea totuşi cu picioarele pe pămînt, care-şi ascundea delicateţea, se putea cuibări în vise. Cînd nu mai putea răbda să stea la birou, hoinărea pe coridoarele editurii. Era pe drum. Nu putea fi oprit din drum. Dar nu aferat şi zelos şi grăbit ca ceilalţi funcţionari care zburau de la un şef la altul, băteau smeriţi uşile directorilor, el era pe drum ca unul care nu mai avea nevoie de aşa

ceva, hoinărea agale, se gîndea, era smuls din îngîndurare de saluturi, reacționa fulgerător cu cîte-o vorbă de duh, își simțea umerii devenind agresivi, era înarmat pentru orice discuție, orice luptă, cu țigara în colțul gurii, cu mîinile în buzunare. Se putea privi și se plăcea.

În timpul ședințelor ședea liniștit la masa cea mare, așteptînd, nu dădea decît informații atunci cînd părea necesar, ceilalți încurcîndu-se în amănunte.

Windisch, explică-le, te rog, acestor esteți bilanțul.

Știa să facă asta concis și presărînd cîte-o ironie — să nu-mi confundați iar cifra de afaceri cu beneficiul, domnii mei — și-și savura sec superioritatea.

În septembrie 1956 fu numit locțiitorul lui Forster. Perspectivele erau bune. Peste patru ani Forster ieșea la pensie. Se conta pe el.

21. MORMÎNTUL DIN KASSEL

MARTHA WINDISCH nu s-a plîns niciodată. Cînd Hubert o lua de la spălătorie, ea se scutura ca un cîine care iese din apă, spunea : Așa, acum mi-e mintea limpede. Cînd Hubert își cumpără o mașină, un BMW vechi, ea mai întîi îl acuză că i se urcase la cap, apoi însă se folosi de prilej ca să ajungă la iarbă

verde, cît mai departe, stăruia s-o scoată la plimbare afară din oraş. Avea şaizecişidoi de ani, totuşi părea graţioasă şi sprintenă, mult mai tînără, atît doar că stările de epuizare deveneau mai dese. Obosea repede, seara, în special în timpul săptămînii, se culca devreme.

Martha Windisch nu s-a plîns niciodată. Cînd începu să se plîngă, de dureri în piept, în pîntece, de o nenorocită de oboseală împotriva căreia încerca zadarnic să lupte — dacă merge aşa mai departe adorm de-a-npicioarelea în prăvălie —, cînd în decursul cîtorva săptămîni îmbătrîni vizibil, frumosul ei chip de fată umplîndu-se de riduri, iar capul transformîndu-i-se într-un căpşor de pasăre, Hubert o sili să meargă la doctor. Dintr-o dată, totul făcea cale întoarsă, îl treceau din spaimele copilăriei, se simţea lipsit de apărare, aştepta, ca atunci cînd era un băieţel, o pedeapsă nepronunţată. Doctorul — n-ai să crezi, Hubert, de cînd te-am adus pe lume n-am mai avut nevoie de vreun medic — o examină temeinic, se văzu incapabil să pună un diagnostic exact, o trimise la clinica universităţii unde ea trecu prin toate secţiile, devenind tot mai veselă în timpul acestei torturi, ca şi cum s-ar fi descotorosit de ceea ce îi rămînea : durerile.

N-avea să primească răspunsul definitiv decît peste cîteva zile. Îi dădură o punguţă cu nişte medicamente care să-i micşoreze durerile şi s-o liniştească şi ea începu să le ia conştiincioasă, după prescripţie.

Acum nu mă mai doare. În schimb sînt şi mai obosită.

Totuşi insista să meargă la servici. Niciodată nu suferise oamenii care foloseau orice guturai drept pretext ca să se dea bolnavi. Pe el îl rugă să-şi vadă ca de obicei de treburile lui la birou. În orice caz el se ducea s-o ia acasă în fiecare după amiaza.

Sentinţa o aflăm destul de devreme, spuse ea.

După o săptămînă el sună clinica de la birou. Medicul îl invită la el. Ar fi mai bine dacă pacienta ar afla cît mai puţin despre starea ei. Durerile aveau să devină mai intense, era de prevăzut că va trebui să se interneze în clinică. Abia după un lung şi amănunţit preambul, medicul declară că „bătrîna doamnă" avea cancer, nu mai putea fi tratată, căci tumoarea avusese la dispoziţie o lungă perioadă pentru a se întinde. Îi era de neînţeles cum putuse pacienta să suporte asemenea dureri şi cum şi le explicase ea.

Nu se întoarse la editură, îşi trase maşina la marginea pădurii oraşului, se plimbă fără ţintă. Pentru aşa ceva nu era pregătit. Moartea mamei i se părea ceva de neconceput. Se obişnuise cu viaţa asta în doi, cu serile sărace în cuvinte de pe Klüberstrasse, cu plimbările afară din oraş, cu viaţa regulată. Dacă exista cineva a cărui nemurire s-o fi presupus, atunci mama era acea persoană. Asemeni lui, şi ea se salvase dintr-o viaţă falsă. Ea era singura care cunoştea povestea lui, care ar fi putut s-o repovestească şi totuşi tăcea. El

depindea de tăcerea ei, căci era şi a lui. Probabil că ea era unicul om, cu excepţia Annei, pe care îl iubea.

Nu-şi dădu seama că alerga, că murmurînd fraze fără sens, imploratoare, alerga spre o spaimă covîrşitoare : ce am făcut ? Dumnezeule mare, de ce eu ? De ce ea ? Să fie adevărat ? Lacrimile i se prelingeau pe obraz. Le şterse cu mîneca, un gest pe care îl uitase, pe care îl recunoscu. Vino, Hubert, e mai bine aşa, ne dăm la o parte din calea mîniei lui tata.

Se duse la spălătorie. Cum întîrziase puţin, mama stătea în faţa uşii, măruntă, plăpîndă în rochia de vară subţire. Ea îi făcu semn. O rugă, ca de fiecare dată, să urce repede, n-avea voie să staţioneze acolo ; ea îi spuse, ca de fiecare dată, că n-avea nimic împotrivă, dar dacă ar fi fost prietena lui, el ar fi trebuit să sară din maşină şi să-i deschidă portiera. Şi, ca de fiecare dată, el o corectă : nu se mai obişnuieşte, mamă.

El spune : am vorbit azi cu doctorul. Trebuie să te duci la el mîine după amiază.

Ea îl priveşte, întreabă : a spus ceva ?

Nu mult. Nu-i chiar atît de grav.

Ştie el ce spune. Ea îi ghiceşte gîndurile. Ironia ei aproape satisfăcută îl face nesigur. Propune să nu meargă acasă. Seara era călduţă şi plăcută. Avea să-l scoată în oraş. În felul acesta scăpa de pregătitul mesei.

Nu eşti prea obosită ?

Nu mai mult ca de obicei.

Dar apoi, la restaurant, ațipește o clipă. El i-a povestit despre întîmplările de la birou și printre altele a întrebat-o de cîtă vreme avea durerile acelea.

Durerile? Păi, știi de cînd.

Nu, mamă, vreau să spun dureri în general.

Întrebarea o încurcă, își freacă mîinile gînditoare, evită să se uite la el: știi, Hubert, așa, un pic, întotdeauna m-a durut cîte ceva. De cînd pot să-mi aduc aminte. Sau cel puțin de cînd m-am mutat la Sprendlingen. Dar asta nu înseamnă nimic. Așa era întreaga situație. Nimic nu mai era în regulă și nici noi înșine nu stăteam mai bine. N-am luat-o în serios. E ceva important?

După cîteva zile se dădu bătută. Munca începu să fie peste puterile ei. Vroia să se odihnească o vreme, punea totul pe seama medicamentelor care o slăbeau, o oboseau. Mă simt ca un butoi de tablete. Medicul casei o vizita regulat, verifica dozele, îi mai făcea și injecții. Stătea mult în pat, dar se încăpățîna să pregătească cina și să stea cu el „măcar o jumătate de cesuleț“ la taifas.

Acum vorbea despre trecut fără nici o strîngere de inimă, se amuza amintindu-și ce gîsculiță fusese, spunea că abia în umbrarul din Sprendlingen începuse să trăiască. Ai putea să-mi reproșezi că mi-am ales singură viața asta. Dar eu am fost aleasă, Hubert, să gîndesc nu puteam, să mă apăr nu puteam. Și în afară de asta l-am iubit. Nu încerc să mă dezvinovățesc. Eu n-am cunoscut nimic altceva decît uniforme. Pacea era o continuare

a războiului. Şi tatăl meu fusese ofiţer. Nu unul important. Un fante de garnizoană. Dar pentru mine era un semizeu, poruncile lui urneau lumea din loc. Mai mult nu ştiam. Iar cînd a apărut Friedrich, tînăr, curajos, după părerea tatălui meu un talent sclipitor, pur şi simplu am uitat de mine. Aşa a fost. Tata mi-a poruncit să mă mărit, iar Friedrich a preluat comanda. După ce Kaiser-ul fugise sau fusese detronat, ce ştiu eu, trebuia combătută mocirla care era republica. Friedrich a luptat. Eu pur şi simplu făceam parte din trupa lui, ca şi Winfried. Tare aş vrea să ştiu dacă mai trăieşte, ce face. Winfried care pocnea întruna din călcîie, dar în spatele stăpînului putea fi înţelegător şi să te mîngîie. Ce figuri erau cu toţii ! Bărbaţi ! Cînd mă gîndesc la ei văd o adunare de caricaturi. Iar pe voi v-am născut pentru ca Friedrich să poată creşte noi bărbaţi. Noroc că n-am născut vreo fetiţă. M-ar fi exilat şi mai devreme la bucătărie. Aşa aveam voie cel puţin să împart patul cu el cînd nu-şi îneca minţile în băutură, sau juca skat sau transforma lada de nisip în cîmp de luptă sau făcea manevre. Se vorbeşte de jumătatea mai bună. Eu eram cel mult optimea lui mai proastă. Cînd m-a părăsit apoi — dar te interesează povestea asta veche ?

Desigur, mamă.

Cînd şi-a luat în primire importantele lui misiuni la Berlin, indiferent ce putea să însemne asta, n-am bănuit unde aveam să ajungem. Ştiam că ei erau împotriva evreilor, că-i

închideau. Ştiam chiar şi de deţinuţii politici. De lagăre. Dar că oamenii aceştia erau ucişi, pur şi simplu ucişi, asta nu ştiam. A fost cu siguranţă un ucigaş, Hubert. E rău cînd trebuie să spui asta despre propriul tău bărbat. Ura şi îi băgau în cap tot mai multă ură. Nu mai putea decît să urască. Ura pentru ca să iasă în evidenţă, pentru ca să-şi dovedească forţa. Azi, aşa ceva nu mai e de înţeles. Nici nu scuză nimic. Erau mulţi care şi-au dat seama de acest lucru. Eu nu. Desigur, eu nu puteam să urăsc. Pentru mine evreii sau socialiştii sau ţiganii nu erau nişte duşmani. Friedrich avea nevoie de duşmani. Hitler şi Himmler i-i repartizau. E o nebunie, o adevărată nebunie. Spune şi tu ceva.

Da, era o nebunie.

Şi totuşi am plîns cînd am aflat de moartea lui. Douăzeci de ani n-am trăit, respirat, trudit, chiar şi iubit decît după voinţa lui. Să-mi explice cineva chestia asta. Cu dragostea n-are nici o legătură, ci cu obişnuinţa, cu —

Te oboseşti prea mult, mamă.

Prostii. Dacă mor, Hubert —

Te rog, mamă.

De ce să nu vorbesc despre asta ? Trebuie să prevezi, chiar şi asta. Vreau să fiu înmormîntată în Kassel, Hubert. Nu aici. Hatîrul ăsta trebuie să mi-l faci. Iar pe piatra de mormînt, sau pe cruce, mi-e totuna, să scrie şi : Friedrich Windisch, 1897—1944.

După toate astea.

Tocmai după toate astea. Ştii de la cine am învăţat multe lucruri ?

De la Barbara.

De la Barbara ?

Ştiu că tu nu poţi să-ţi închipui aşa ceva, pentru tine ea a fost prima femeie, şi totuşi nu. O poveste din timpul războiului. Cît am stat la Sprendlingen, m-a învăţat cum să mă apăr, cum să decid singură. Odată a strigat la mine cînd m-am întors fără nici un rezultat de la nu ştiu ce autoritate. Încă o mai aud cît era de indignată. Dacă o ţii tot aşa, ai să te laşi îngropată. Aştia n-aşteaptă decît să faci sluj, cred că doar ei sînt în stare să gîndească şi să facă ceva. Barbara a trecut printr-o şcoală aspră, Hubert. În cîteva rînduri mi-a povestit prin cîte-a trecut la aviaţie. Saltele de ofiţeri li se spunea. Aşa se purtau cu fetele, în special spre sfîrşitul războiului cînd o ţineau tot în petreceri fără sfîrşit şi înfiorătoare, ca de sfîrşitul lumii. Numai că ea nu s-a dat bătută. A ştiut să scape. Poate de aceea e atît de neîncrezătoare. Se descurcă ea. Mie mi-a venit totul mult mai greu.

Se sculă în picioare, trase neîndemînatică faţa de masă după ea, îi ceru scuze lui Hubert de parcă ar fi fost un străin, s-ar părea că se ameţise singură cu vorbăria ei, acum vroia să se culce. Apoi îl strigă din camera ei, îl rugă s-o ajute la dezbrăcat, oboseala o făcea neîndemînatică.

De la o zi la alta devenea tot mai neajutorată. El îşi lua deseori zile libere. Seara trebuia s-o ducă din baie în camera ei. De-

venise uşoară ca un copil. Devenise şi copilăroasă, punea preţ pe ritualurile zilnice : cum trebuia el să-i aranjeze şervetul pe pat, unde trebuia să stea măsuţa cu mîncarea, ca el să nu uite s-o sărute pe frunte înainte de a se culca. Durerile nu mai încetau. Adesea gemea în somn. La sfatul medicului de casă o duseră la spital. Abia dacă percepu schimbarea. Odată, cînd se duse s-o viziteze într-o după amiază, ea se ridică deodată în capul oaselor, cît se poate de trează, şi el o văzu venind în fugă spre el, cu sufletul la gură, ca atunci cînd el pricepuse pentru prima oară cît de mică era. Trecuse o jumătate de viaţă.

Moartea ei îl găsi la editură.

O clipă se gîndi s-o înmormînteze totuşi în Frankfurt. La Kassel nu s-ar duce nimeni la mormîntul ei. Dar nu putea să nu ţină seamă de dorinţa ei. Pregătirile birocratice pentru transport durau mult, lucru care îl supără.

Se duse la Kassel pe autostradă, nici nu mai recunoscu oraşul. Bombardamentele lăsaseră goluri uriaşe. Şirurile de case de paiantă dispăruseră, chiar şi construcţiile noi păreau provizorii. Îşi aminti că, lăudînd sărăcăcioasa tihnă a umbrarului din Sprendlingen, mama spuse : între *Reich*-ul de o mie de ani şi miracolul economic a existat epoca barăcilor. Rămîne de văzut dacă lumea îşi va aminti de ea.

Cimitirul nu-l găsi decît după îndelungi căutări. Deşi dăduse un anunţ în ziar, nu se aşteptase să vină multă lume la înmormîntare. Cine era să vină, cine-şi mai amintea de Martha Windisch ?

Aproape că ajunse prea tîrziu, își parcă mașina, fugi spre capela cimitirului, fu întîmpinat de un domn mai în vîrstă îmbrăcat în negru, nu de pastor, cum crezu Hubert în prima clipă, ci de un fel de maestru de ceremonii. Omul îl conduse în capelă, unde, spre uimirea lui Hubert, se adunaseră o mulțime de oameni.

Pastorul, cu care vorbise de două ori la telefon, ținu o cuvîntare foarte scurtă în care lăuda „curajul cu care a înfruntat viața" Martha Windisch. Fals nu era : adevărul se reducea la o formulă banală.

Porniră în urma sicriului. Hubert mergea singur, auzea pașii din urma lui. Arșița ultimelor zile uscase pămîntul. De pe alee se ridica praf.

La spital plînsese. Apoi sentimentele lui parcă făcuseră coajă, erau surde, el acționase, rezolvase totul așa cum își dorise mama, ascultase nenumărate fraze de compasiune fără să sufere. Acum, coaja crăpa. Hubert se temea să nu strige în gura mare și era într-atît de preocupat să pîndească momentul în el însuși, să înăbușească strigătul, încît nu-și reveni decît în clipa în care sicriul fu depus lîngă groapă, pașii amuțiră, norii de praf, mînați de o adiere, trecură mai departe pe deasupra șirurilor de morminte. Pastorul spuse o rugăciune. Apoi se așteptă desigur ca Hubert să se apropie primul de groapă. El șovăi, fu cuprins de o teamă copilăroasă că s-ar putea să-și piardă echilibrul și să cadă înăuntru. Maestrul de ceremonii îl invită cu un semn

din cap. Nu-şi coborî privirea spre sicriu decît atunci cînd pămîntul uscat începu să alunece de pe lopată. Încercă disperat să se gîndească la mama, să-şi recheme în amintire imaginea ei. Nu reuşi.

Treceau prin dreptul lui, îi strîngeau mîna, vorbeau despre doamna Windisch. Ultimul care-şi luă rămas bun fu pastorul. Hubert rămase singur. Se vedea stînd în faţa coroanelor, simţea arşiţa, sudoarea de pe frunte, zvîcnetul umărului care se apleca înainte, se întrebă dacă Phil Marlowe n-ar fi putut să stea astfel, fără nici un gînd, plin de o jale de nespus în cuvinte sau imagini, devenind tot mai mic sub privirea unui aparat de filmat ce se îndepărta.

Se întoarse la locul de parcare după cîteva ocoluri, îşi descheie haina, îşi scoase cravata. Lîngă maşina lui stătea un domn mai în vîrstă cu părul alb tuns scurt. Zîmbetul lui neajutorat aştepta să i se vorbească. Pe mine mă aşteptaţi ?

Omul apucă mîna lui Hubert, o ţinu strîns.

Da, Hubert, mi-am închipuit eu că n-ai să mă mai recunoşti.

Nu, mi-e imposibil.

Sînt Winfried. Winfried Mehrwald.

Nu se poate.

Pe el îl aşteptase Hubert cel mai puţin, stegarul, umbra, fidelul aderent al tatălui. Fantezia lui se fixase la un bărbat blond, uscăţiv, veşnic grăbit să îndeplinească vreo poruncă, nu-i ajunsese niciodată ca să-l vadă şi bătrîn.

Ai puțin timp ?

Da.

Știu că ai ajuns un mare *manager*.

Da ? De la cine ?

Lucrurile astea se află.

Mehrwald îl duse la localul lui de bază, cum îl numi el, o dugheană amărîtă încropită din scînduri pe locul dintre două ruine. Aici încă nu se încheiase epoca barăcilor, cum îi spusese mama, nici chiar pentru musafiri. Mehrwald fu salutat din toate părțile. Omise însă să-și prezinte însoțitorul, ceea ce lui Hubert îi conveni.

Și cu ce te ocupi ?

Cinci ani am fost închis, în Olanda. Nici nu-ți poți închipui. Acum o duc bine. Sînt comis-voiajor. Vînd rachiuri. În Kassel am doar locuința.

De ce tocmai aici ?

Știu și eu ? La altceva nu m-am gîndit. Martha a fost un suflet de om. După război a stat cu tine, nu ?

Ar fi putut să-l întrebe pe Mehrwald de ce-și luase tatăl lui viața. Ar fi născocit o poveste, n-ar fi scos la iveală adevărul.

Ai rămas în Olanda pînă la capăt ?

A trebuit, băiatul meu, altfel nu s-a putut.

Spuse „băiatul meu“ ca și cum încă l-ar mai fi avut pe tata lîngă el.

Și tata ?

Mehrwald ridică paharul cu bere, îl cîntări pe Hubert din ochi.

Ce vrei să știi ?

Nimic. Voise să spună: povestește, Winfried! Ce-ar fi putut să povestească? Ar fi ascuns unele, ar fi înfrumusețat altele, s-ar fi refugiat în trecut: îți mai aduci aminte, băiatul meu, cum eram noi în Neustadt pe Rübenberg?

Nimic? Mehrwald era uimit. Tatăl tău a fost un soldat curajos.

Eu nu-mi fac iluzii, Winfried. A fost un birocrat în uniformă, un ucigaș.

Mehrwald se prăbuși, apoi își împinse coatele pe masă, fața i se schimonosi într-o grimasă.

Hubert se sculă. Trebuie să mă întorc la Frankfurt, Winfried.

Îmi pare rău.

Mehrwald rămase pe scaun, își ridică privirea spre Hubert. În ochii lui, mirați, uluiți, nu se mai citea decît o întrebare:

Cum se poate vorbi astfel despre propriul tată —?

Păcat, ar fi trebuit să vorbești despre asta cu mama, nu cu mine. Cu bine. Încă mult timp, Hubert continuă să-l audă pe Mehrwald vorbind, vocea lui agitată de castrat, grozăvindu-se, justificîndu-se. Nu vroia să-l mai vadă niciodată.

Hubert simțea timpul. Împreună cu mama, el trăise pe o insulă și presupuse că timpul lui ar fi și timpul celorlalți. Acum acesta se sfărma în bulgări pe care hălăduiau timpurile cîte unuia sau altuia, lucruri trecute și prezente, minciuni și adevăruri. Aceste insule plutitoare se deplasau neîncetat, se ordonau,

se desprindeau iarăși. De la moartea mamei nu mai avea pe nimeni cu care să-și împartă timpul.

22. TEMPERATURĂ DE FUNCȚIONARE

HUBERT ÎȘI schimbă imediat locuința, vîndu mobila și perdelele pe mai nimic, ba chiar și rufăria de pat, se mută într-un apartament de pe Rossertweg : se întorsese de la Kassel seara tîrziu, își simțise pereții interiori ai corpului său ca și cum ar fi fost golit pe dinăuntru, fără căldură și respirație, deschisese glasvandul, încercase să audă pași venindu-i în întîmpinare, ca de obicei, aprinsese toate luminile, trecuse prin camere, însă pereții nu mai aveau rezonanță, nu întorceau nici un ecou. Viața se retrăsese din toate lucrurile, acestea păreau a nu mai fi de nici un folos. Își strînsese pijamaua și obiectele de toaletă într-o geantă, părăsise locuința, se dusese la un mic hotel de pe strada Savigny, în care rămăsese pînă cînd se putu muta în casa de pe Rossertweg. La vechea locuință nu se mai duse decît o singură dată, pentru a pune în ordine hîrtiile mamei. Într-un pachet făcut din hîrtie de calc și bine legat cu sfoară găsi scrisorile tatălui pe care le arse fără a citi măcar un singur rînd. De vînzarea mobilei

îl lăsă să se ocupe, în schimbul unei recompense mult prea mari, pe administrator.

Citi întîmplător că în Darmstadt rula în original „The Big Sleep". Se duse să-l vadă. Cinematograful era mic și aproape gol. Se așeză într-un rînd în care toate locurile erau libere, mîncă alune, suportă jurnalul și completarea fără a înțelege imaginile, așteptă cu nerăbdare apariția lui Phil Marlowe. Cînd se află apoi în holul principal al casei familiei Sternwood, iar Carmen îl întrebă dacă era boxer, cînd ea flirtă cu el, i se aruncă de gît, cînd majordomul acela abătut îl eliberă în sfîrșit de insistenta frumusețe, Hubert se desprinse din crisparea care îl făcuse să amuțească zile întregi, pielea i se încălzi, își auzea iarăși respirația. Povestea cu șantajul îl plictisise la fel ca și prima dată, totuși regretă că la fotograf Carmen nu apărea goală așa cum era în carte. În fond nu-l urmărea decît pe Marlowe.

La întoarcere, Hubert își lăsă mașina în fața hotelului și o luă agale spre Westendplatz. Își simțea mersul. Traversă de două ori, la întîmplare, Bockenheimer Landstrasse, își savură proaspăt dobîndita siguranță, vorbi cu el însuși și, ajungînd din Mendelssohnstrasse în parcul Friedrich Ebert, se hotărî să mai meargă și la Jimmy's Bar. Putea eventual să devină client regulat al acestuia, cu toate că barul nu era pe măsura localurilor frecventate de Sam și Phil, dar Bogie însuși probabil că l-ar fi acceptat. Hubert nu fusese acolo decît o singură dată, împreună cu doctorul,

care mergea mai des la Jimmy's, invitase nişte oaspeţi ai editurii şi aflase că pe barman nu-l chema de loc Jimmy, ci Charly. Se opri nehotărît în faţa treptelor ce coborau spre bar. Tipul în livrea de la intrarea hotelului îl măsură din ochi, crezu desigur că era afumat. Hubert procedă asemeni lui Marlowe, îşi împinse umărul drept înainte, ca şi cum şi-ar fi adunat în el forţa ce-i era necesară pentru a forţa o uşă. Uşa barului era deschisă. Ochii lui trebuiră să se obişnuiască cu lumina slabă. Fie era prea devreme, fie prea tîrziu, barul nu prea avea clienţi. Mai întîi se rezemă de tejghea, apoi se aşeză pe taburet. Barmanul stătea de vorbă cu un bărbat mai tînăr care iradia atîta sănătate şi succes, încît Hubert fu tentat să-i trîntească vreo mojicie. Cînd barmanul privi întrebător în direcţia lui, Hubert comandă un whisky dublu cu apă. Nu cu sifon ? Nu, cu apă. Dealtfel, el ar fi băut whisky-ul nesubţiat, însă citise undeva că dacă whisky-ul se subţiază cu ceva, atunci în orice caz cu apă. Dacă şi barmanul ar fi fost tot atît de citit ca el, acum ar fi trebuit să fie impresionat.

Zăbovi pînă după plecarea celorlalţi clienţi, spera ca Charly să înceapă o discuţie cu el, însă acesta lustruia fără chef nişte pahare. Astfel că Hubert începu să moţăie, se lăsă năpădit de visuri cu ochii deschişi, compară cazinoul american cu barul lui Jimmy, populă cu tot felul de figuri încăperea aceea goală, îi văzu pe Adam care din nou îl înfurie, pe Adelaide care dansa un step ordinar pe una

din mesele joase și rotunde, pe Anna, al cărei chip nu-l putu recunoaște precis din cauza întunericului, și o umbră în planul secund, era Nesvadba căruia tema lui Hubert nu-i îngăduise niciodată să fie mai mult decît o umbră.

La plecare, Charly deveni ceva mai prietenos. Spera să-l mai aibă și altă dată ca oaspete.

De atunci, Hubert se ducea în mod regulat la Jimmy's Bar, îl întîlnea acolo uneori pe doctor, dobîndi renumele unei păsări de noapte, al unui lup singuratic despre care se putea presupune că avea tot felul de aventuri galante.

După despărțirea de Barbara și aventura pe cît de scurtă, pe atît de plăcută cu Adelaide, evitase orice legătură mai strînsă, nu în ultimul rînd din cauza mamei, iar acum, după moartea ei, părea a se fi dezvățat să aibă de-a face, să flirteze cu femei, să provoace fetele la nebunii ca Marlowe ori Spade. Se simțea paralizat, incapabil de aventuri amoroase și iubire. În cîteva zile i se întîmplă însă să fie de două ori lecuit.

Se dusese să vadă „Sirocco“, un film plat și încîlcit în care Bogie juca rolul unui traficant de arme care face niște afaceri dubioase în 1925 la Damasc și se trezește implicat în conflictul dintre francezi și sirieni. Bogie e bun, abilitatea lui e saturată de singurătate. Hubert întîrziase, filmul începuse deja. Îl conduse plasatoarea, se așeză, nu-l interesă cine ședea lîngă el, încercă să înțeleagă poves-

tea începută, simți din nou că totul se simplifica și că viața aceea străină pătrundea într-a lui. Se lăsă pe spate, se făcu comod. După o clipă simți apropierea cuiva încălzindu-i brațul drept. Privi iute și precaut într-o parte, recunoscu un profil de femeie, păr lung și negru. Nu se clinti, nu răspunse apăsării brațului, așteptă. Spera că încordarea lui avea să treacă asupra fetei, că ea avea să înțeleagă așteptarea. Era pe punctul de a-i apuca mîna lăsată moale pe rezemătoarea scaunului. Ea îl luă însă prin surprindere. Își întinse pur și simplu mîna ei moale, albă, puțin umedă, apucă mîna lui, o frecă, frămîntînd-o cu degetele de parcă ar fi vrut să vorbească. El se sperie cînd ea îi dădu iar drumul pe neașteptate. N-ar fi trebuit să-i îngăduie acest șiretlic. Dar nu se purta copilărește? De ce-și ținea respirația, nu se mai uita la film, se concentra asupra celei mai infime mișcări de lîngă el? Să-i fi fost de ajuns ei? Se uitase și ea într-o parte, cum făcuse el, și-i apreciase vîrsta? O interesau bărbații mai bătrîni? Căci mîna ei reveni, coapsa ei se lipi de a lui, ceea ce îl surprinse în asemenea măsură, încît, suspinînd, începu iar să respire, se rușină, temîndu-se să nu atragă atenția oamenilor, se ghemui — mîna îl alină, acum ii înțelegea graiul, ea luă mîna lui, o conduse, o lăsă să-i ridice puțin fusta, o sili să-și facă loc între coapsele pe care și le strîngea cu putere, violent. Nu purta ciorapi. Mîna lui deveni neliniștită, mîngîia, voia mai sus, încercă să-i desfacă picioarele, dar ea nu do-

rea, pe cît se pare, decît tulburarea aceea fugară, acele încercări de apropiere mute, întrerupte de suspine înăbușite, însă nicicum mai mult de-atît. Ea îi ținu mîna strîns, o liniști. Acum auzea și respirația ei, își spuse că trebuia să fie atent, ar putea să aibă necazuri. Își luă mîna. Mîna ei o urmă, o prinse, el avea impresia că ea se amuza pe seama șovăielii lui, știa la ce se gîndea el. Ea îi așeză mîna pe fusta ei, pe pîntec. Nu făcea mai mult decît voia ea, deși îi venea greu, toată dorința lui pe cale să irumpă se concentrase în acea mînă, o încovoia, o făcea să se strîngă, o îngreuna, o răscolea și o înfierbînta, o mînă ca un trup, o mînă care cuprindea deodată nenumărate vise sălbatice și înăbușite, vise înfometate. Ea păru să simtă acest lucru, își făcu pîntecele să tresalte în zvîcniri mărunte, obraznice și egoiste ce se loveau de mîna lui, nu îngădui ca aceasta să se miște, alunecă puțin în întîmpinarea ei, se bolti o clipă și o dădu în sfîrșit la o parte, se îndreptă pe scaun cu un gest hotărît. Cînd se aprinse lumina, ea îi întoarse spatele, trecu în grabă printre rîndurile de scaune, dispăru. El ar fi trebuit să fugă după ea. Era prea tîrziu.

Îl tulburase, îl trezise. La servici se uita după femei. Ele observaseră schimbarea. Doamna Heller, secretara lui, pe care o folosise, pe a cărei permanentă prezență și asistență contase ca pe un lucru de la sine înțeles, care în cursul anilor devenise umbra lui, în care avea încredere fără a ști mai multe despre ea, deveni acum o persoană, mai îna-

inte de toate începu să vorbească, să povestească despre editură, anecdote despre redactori, chiar şi despre doctor, poveşti de dragoste chiar, deşi doar sub formă de aluzii. El o asculta, o vedea pentru prima oară, o persoană neînsemnată, dar îngrijită, care de dragul lui se exersase să nu iasă în evidenţă, uneori o chema chiar la el în birou, îi punea întrebări în legătură cu doctorul sau cu tînărul de la contabilitate pe care ea îl găsea tot atît de crai ca şi el.

Doctorul interpretă transformarea lui Hubert ca pe un al doilea avînt, urmare a numeroaselor avansări şi nu în ultimul rînd a perspectivei de a-i deveni succesor. Hubert avea impresia că în el se petrecea un proces chimic a cărui desfăşurare n-o putea controla. Se simţea bine, considera biroul ca un al doilea cămin, rămînea adesea pînă noaptea, se ducea la redacţia de informaţii în care se adunau seara burlacii băutori de bere; totuşi amabilitatea, interesul, ba chiar curiozitatea celorlalţi îl nelinişteau. Cale întoarsă n-avea cum să facă. Deşi nu ştia de ce, el provocase această metamorfoză. Aşa că nu se dădea la o parte, călătorea mai des, ceea ce înainte refuzase nu numai din comoditate, ci şi de teamă, făcea mai repede cunoştinţe, dormi de două ori cu femei care de fapt nu-l interesau, încurajă zvonul cum că ar fi fost un cuceritor, căci chiar şi atît era suficient pentru a-l face atrăgător. Doar o singură dată îl smulse doamna Heller — neîndoielnic fără

intenție — din acest vis cu ochii deschiși, întrebîndu-l în mijlocul unei discuții dacă se purta în mod intenționat atît de „americănește", știa el cum, atît de indolent și de disprețuitor, atît de exagerat de viril. Fiecare cuvînt îl scotea tot mai mult din rol. Reacționă răstit. Cum v-a venit ideea asta ? Pe vremuri, cînd eram student, am lucrat un timp la americani. Asta-i tot ce știu despre ei.

Ea își ceru scuze.

El uită observația ei jignitoare.

Cu ocazia unei serbări date de editură, el se asigură în privința noii lui existențe. Trebuia să devină odată vizibil pentru toți, să se impună cumva. Conducerea editurii îi invitase la un local din Sachsenhausen. Hubert fusese plecat, apăru mai tîrziu. Atmosfera era bună, cîțiva din invitați erau deja amețiți. Trecu agale printre mese, salutînd și ascunzîndu-și teama că nu va găsi nici un loc. Cîțiva îl strigară : domnule Windisch ! Windisch ! El se privea din nou mergînd, își aduna forțele, și un ciudat început de furie îi ascuțea privirea. Cineva îl reținu. Voi să se smulgă, văzu că era o femeie tînără care lucra la publicitate și pe care n-o cunoștea decît din vedere.

Faceți-ne și dumneavoastră odată onoarea ! Era stînjenită de propria ei îndrăzneală. Lui Hubert îi plăcu fiindcă semăna cu femeile din visele lui : atît de dezghețată și zvăpăiată, o femeie trupeșă și transpirată. Fusta îi alunecase deasupra genunchilor ; gulerul bluzei larg desfăcut ; părul oxigenat într-o reușită dezordine artistică. Prin porii ei țîșnea viață. Se

strecură lîngă ea pe bancă, rîse împreună cu ea, rîsul lui se opintea în al ei. Windisch s-a împotmolit, îl auzi pe doctor, s-a împotmolit la o fată frumoasă. Își reaminti numele fetei : Wachter. Gerda Wachter. Ca să rămînă bine dispusă sau ca să se binedispună, spuse printre hohotele de rîs : întotdeauna sînteți atît de dezlănțuită, domnișoară Wachter ? Ea era la înălțimea bunei lui dispoziții. Prea des mă treceți cu vederea, domnule Windisch. Îi dădură un pahar, vinul i se păru prea dulce, încercă să atragă atenția unui chelner, unul dintre tineri sări în picioare, întrebă ce dorea. Un vin roșu și tare, dacă se găsea. Exuberanța încă nu înlăturase toate stavilele. Fata îl provocase, îl ademenise „de cealaltă parte". Se întrebă cum îi venise ideea asta, poate numai fiindcă își făcea scrupule pentru faptul că stătea la masa aceea, la „pedestrași", și nu la masa conducerii. Se sculă, o rugă pe Gerda să-i păstreze în orice caz locul, avea să se întoarcă. Salutîndu-i pe Forster, Hetzel și alți domni din conducerea editurii, furia și autocompătimirea îl tulburară în asemenea măsură, încît înțepătura lui Forster, care constată că Hubert avea desigur o slăbiciune pentru opulență și simplitate, nici nu-l ajunse. Curînd avea să treacă la atac. Se privea luîndu-l de guler pe unul dintre filfizonii aceia și aruncîndu-l cît colo cu două-trei palme. Orchestra se oprea din cîntat, auzea țipete, apoi tăcere, se vedea părăsind încăperea, trecea printre două șiruri de oroare : ei bine, cine s-ar fi așteptat la așa ceva din partea lui Win-

disch, cine ? Totuşi rînji ca un şcolar, încuviinţă din cap, cineva îi vîrî în mînă un pahar de şampanie, îl ridică în direcţia lui Hetzel, a şefului, se lăsă bătut pe umăr de doctor, un mogul printre marii moguli, se gîndi deja să se lase păgubaş, s-o uite pe fată, cînd Forster îi făcu semn „noului" să vină la el, Roland Glaser, cu care Hubert nu discutase mai mult decît atunci cînd îi fusese prezentat, o figură care îi repugna, un slugoi abil şi spilcuit, un sprinter, unul care îşi picura atotştiinţa cît mai discret posibil şi întotdeauna se convingea mai întîi dacă bunăvoinţa îi era asigurată. Aici aţi avea prilejul să staţi de vorbă unul cu altul, să vă cunoaşteţi. Asta era prea de tot. Nu merita să-şi strice seara în felul ăsta. Hubert îl bătu pe Glaser pe umăr, aşa cum făcuse adineaori doctorul cu el, punîndu-şi toată experienţa de viaţă în mîna lui grea : băiete, trebuie să mai faci un timp sluj şi să exersezi, apoi îi întoarse spatele, redobîndi privirea de ansamblu a lui Marlowe. Poate că visa. Poate că petrecerea era un examen. Fata îl aşteptase, ştiuse că avea să se întoarcă de la etajul de sus. Forster avea dreptate. Era într-adevăr trupeşă, opulentă, aproape grasă, dar şi frumoasă şi nu-şi ascundea lăcomia. Se strînse lîngă el. El bău grăbit. Ceilalţi de la masă îi vorbeau, cu prea mult zel, povesteau despre munca lor, cum că el ar trebui să ştie neapărat una sau alta, că s-ar face nedreptăţi, da, nedreptăţi. Promise că va avea grijă să se facă dreptate. Dar avea să uite, Forster îl va convinge ca în-

totdeauna, să nu-şi mai piardă timpul cu prostii, să-şi păstreze forţele pentru lucruri importante. Ţi-o spun eu, Windisch, măruntişurile sufocă fantezia întreprinzătoare. Să ţii minte asta. Să ţii minte, băiete. Îl durea în cot de ei. Seara aceasta, noaptea aceasta aveau să treacă, o poveste trăsnită care îl agasa. Mîine, cînd capul avea să-i fie greu ca un bolovan, nu va mai fi decît Spade, epuizat, se va furişa în biroul lui, Effi, secretara, conştiinţa deznădăjduită, îl va aştepta, îi va pune ziarul pe masă, „neaţa, îngeraşule", îi va spune el, iar ea va întreba : „e adevărat ce scrie în ziare ?" Hetzel ţinu o cuvîntare, mult prea tîrziu. Nimeni nu-i dădu atenţie. Directorul îi îndemnă pe toţi să lucreze şi în viitor ca pînă acum. Succesele obţinute erau răsplata. A cui răsplată ? murmură unul. Tacă-ţi fleanca, ameninţă altul. Hubert luă mîna fetei. Paharul lui era gol. Bău din al ei. Auzi pe cineva spunînd : Pe Windisch l-a apucat de-a binelea. Ţi-e rău ? întrebă ea. Nu, spuse el. Totuşi aş vrea să ies la aer, aici nu mai rezist. Aşa se procedează cînd vrei să iei o fată cu tine ; e tare simplu. Ea s-a dus cu el, aşa cum se făcea, cum citise, şi văzuse el, numai că nu sări nimănui în ochi, nimeni nu se indignă, nu se luă după el nici un rival. O întrebă dacă nu voia să-şi pună paltonul. Afară era cu siguranţă rece. Ea îşi zvîrli părul de pe frunte aşa cum văzuse şi exersase de multe ori : mi-e destul de cald. N-ajunseră departe. O lipi de un perete, o sărută, mîinile lui erau nerăbdătoare. Ea spuse nişte cuvinte

pe care, din cauză că erau atît de simple, el le mai auzi încă multă vreme, şi le repetă mai tîrziu cu jind: aici nu se poate. El nu răspunse, ea îl trase printr-una din uliţele acelea înguste din Sachsenhausen, el miji ochii, se gîndi că puteau merge la el, dar ea spuse: ştiu ce facem. El o urmă poticnindu-se, nimeriră pe unul din terenurile încă neeliberate de dărîmături, un depozit de moloz, o groapă de gunoi împuţită între nişte pereţi de scînduri, bîjbîiră prin murdărie, loviră cu zgomot cutii de conserve goale. În faţa unei barăci erau nişte scînduri, acolo ea alunecă la pămînt, îl trase după ea, îl strînse la piept, el îi simţi respiraţia pe gît, iar ea zise deodată foarte calmă: mai bine îmi scot bluza, altfel se murdăreşte, se ridică în capul oaselor, îşi dădu jos bluza, sutienul, îşi lăsă fusta să cadă, spuse: ai grijă, poţi să te murdăreşti şi tu, îşi aranjă bluza cu grijă deasupra fustei, îl îmbrăţişă cu atîta ardoare încît lui îi fu indiferent cum avea să-i arate costumul.

A fost bine, şopti ea, aveai nevoie.

Cum poţi să ştii? o întrebă el la întoarcere. O cuprinsese cu braţul. Ea n-avea astîmpăr, îl provoca iar. Erai hămesit, de aia. Vrei să zici că n-am avut de mult o femeie? Da, spuse ea. Nu se încumetă să-şi dea aere de bărbăţie. Dacă vrei poţi să vii cu mine pe urmă. O spuse ca şi cum ar fi ştiut deja că el n-avea să vină, îşi luă rămas bun chiar înainte de vreme, trasa o graniţă, îl trimitea înapoi la masa celor puternici după ce îi po-

tolise furia pentru o clipă. A fost frumos, spuse el. Da, spuse ea, și mie mi-a plăcut. În sală se îndepărtă de el. Era mai iute. Hubert ar fi vrut s-o conducă la locul ei. Forster îi făcu cu ochiul, dar nu se mulțumi cu atît, îi strigă în gura mare : doamne, în fața cărei zeițe ai îngenunchiat. Uită-te în ce hal îți sînt pantalonii.

Am —

Nu mai spune nimic.

Hubert își făcu loc pe bancă, se alătură și el rîsetelor : nici n-am de gînd.

Îi venea greu să le urmărească discuția. Forster îi explică despre ce era vorba. O bombă, ți-o spun eu. Așa ceva nu s-a mai întîmplat la ziarul nostru. De cînd țin eu minte. Forster se considera memoria editurii. O bombă. Cu o zi înainte, Bruno Dahlmann, care figura și pe antetul ziarului, care se numărase printre cofondatorii lui după război și era unul dintre cei nepătați, își prezentase sau trebuise să-și prezinte demisia într-o ședință a conducerii redacției. Întotdeauna a fost un independent, ba și un superdemocrat pe deasupra, nu-i așa ? Un purist. E adevărat sînt necesari și asemenea oameni. Dar în timp devin obositori.

Hubert nu-l întîlnise pe Dahlmann decît de cîteva ori la ședințele mai mari sau pe coridor, practic nu schimbase niciodată vreun cuvînt cu el. Dahlmann era unul dintre puținii pe care îi respecta, poate fiindcă citise odată că

după 1933 Dahlmann stătuse doi ani la închisoare și pînă în 1945 nu scrisese nici măcar un singur rînd, nu ca majoritatea celorlalți, care se supuseseră pe jumătate și strecuraseră printre rînduri jumătăți de adevăruri, lucruri pe care azi nu le mai putea citi nimeni. Unul dintre cei cărora nu trebuia să le fie rușine de trecutul lor.

Dahlmann nu lua pentru prima oară poziție împotriva opiniei redacției, spuse Forster. De data asta însă era vorba de principii. Redacția se hotărîse să sprijine reînarmarea. Armata trebuia echipată cu cele mai moderne sisteme. E inevitabil cîtă vreme cele două blocuri stau față în față. Uitați-vă ce se întîmplă în zona estică!

Acum, Dahlmann a scris un articol de fond în care sprijină protestul profesorilor de la Göttingen împotriva înarmării atomice, ba mai mult, deplînge reînarmarea. Conducerea redacției a refuzat să-i publice articolul. De aceea chestiunea a trebuit să fie luată în discuție de direcție.

De direcție. Mai jos nu se putea. Așa își împărțeau ei lumea. Iar ei, măruntii trepăduși de la contabilitate, muții adunători de cifre, se holbau la piscuri, nu se mirau cînd priveliștea se schimba.

Pacifismul ăsta răsuflat de pasăre călătoare, spuse Hetzel.

Din cîte știu, Dahlmann a simpatizat dintotdeauna cu socialiștii. Vă amintiți cum a

lăudat rolul lui Erler în dezbaterea cu privire la Piața Comună ?

Hubert se trezi. Furia pe care nu și-o putuse explica și care un timp se împletise cu fericirea, își afla acum motivele. Poate că opunîndu-se putea salva seara aceasta pentru el. Sînteți de aceeași părere, domnule Windisch, nu ?

Nu, spuse el. Nu sînt de această părere.

Îi sperie. Windisch al lor, cumintele carierist, băiatul cu maniere americănești, comicul Casanova, își iese din rol. Glaser se apleacă peste masă, își apropie fața de a lui și spune foarte răspicat : asemenea oameni nu înțeleg epoca noastră.

Ce înțelegeți prin asemenea oameni ?

Pe acest domn Dahlmann.

Și cine sînteți dumneavoastră ?

Forster încearcă să aplaneze : te rog, Windisch, n-are nici un rost să cauți nod în papură. Domnul Glaser își poate spune părerea la fel ca și dumneata.

A da, domnul Glaser.

Te rog, repetă Forster.

Domnul Glaser știe precis. Știți, eu nu știu nimic. Dar că Dahlmann nu se dă după cum bate vîntul, asta știu și eu. Mai știu și că odată cu el dispare unul dintre puținii oameni din editura noastră căruia nu-i trebuie aplauze plătite. Vă ajunge asta, domnule Glaser ?

Lui Glaser nu-i ajunge. E încăpățînat, vrea să-l provoace.

Despre reînarmare mi-am format și eu ideile mele.

Așa ?

Puteți să vă bateți joc. Un popor în centrul Europei, neînarmat, între două mari puteri. De neînchipuit.

De neînchipuit, domnule Glaser, e ce-a făcut deja acest popor cu arme.

N-are nici o legătură una cu alta. Sîntem democrați.

Da, asta sîntem. Democrați care nu permit unei minorități să-și spună părerea.

Acum le amestecați pe toate, domnule Windisch.

Terminați odată, strigă Hetzel.

Amestecați totul, domnule Windisch, într-un ziar domnesc alte legi. Dacă fiecare ar apela de fiecare dată la alte legi...

Să ne întoarcem totuși la reînarmare.

Puștiul ăsta îi cam dă peste nas. El înghite. Ar putea să se scoale în picioare, să-i arunce un pahar cu bere în obraz. Ar putea să-l tragă peste masă și să-l pocnească. Ar putea să-i spună : hai cu mine afară dacă vrei să te joci de-a războiul. Însă rămîne înghesuit între directori, el însuși unul dintre ei, sau unul care vrea să devină, ca puștiul ăsta, și îngăduie să-i trîntească în obraz tot felul de prostii. Eu provin dintr-o veche familie de ofițeri, spune Glaser. El ar trebui să-i răspundă : și ce legătură are asta cu reînarmarea, dar îi întoarce, repede și cu răutate : și eu.

Dumneata ? întreabă doctorul. Credeam că tatăl dumitale a fost hotelier.

A și fost. După primul război mondial și după ce-a fost rănit în al doilea.

Ce grad a avut ? întreabă Glaser. Hubert șovăie, caută, vrea să găsească o altă denumire, nu *Sturmbannführer*, nu ; spune : colonel. Asta i-ar putea închide gura lui Glaser. Minciuna îl paralizează. A vrut să-l încolțească, să-l umilească pe tînărul acesta. Poate că reușise, însă acum nu mai putea decît să se eschiveze, să tacă îndărătnic. N-am să-l iau în seamă pe intrigantul ăsta, își spune el, de ce să-l las să-mi strice totul.

N-am știut că te interesează politica.

Doar uneori, doctore.

Hubert se scuză, trecu peste bancă, se simți ridicol ; în mijlocul rîsetelor celorlalți, Hetzel îl întrebă dacă voia să se mai așeze o dată pe scăunelul de rugăciune. Fără supărare, Windisch. Se îndepărtă cu pași foarte înceți. Gerda îl privi întrebătoare. N-ar avea nici o problemă cu el. Hubert clătină din cap, se prefăcu cufundat în gînduri. Dacă ea ar ști că nu mă gîndesc la nimic, că mă văd în costumul ăsta mototolit, cu capul tras între umeri, ca atunci cînd după ce lămurise cazul, una din fiicele generalului dispărută, cealaltă terminată, Phil părăsea casa aceea cu holul cel mare și cu sera. Frazele le știa pe de rost : „În drum spre oraș m-am oprit la un bar și am băut cîteva scotch-uri duble. Nu mi-au fost de folos. N-au trezit în mine decît amintirea..."

23. NEAVENITA COROANĂ

DE CÎTE ori făcea vreo deplasare în interes de serviciu prin nordul țării, Hubert se oprea și în Kassel și vizita mormîntul mamei. În gresia simplă și roșiatică erau gravate, așa cum îi ceruse Martha Windisch, numele ei și cel al soțului ei. Cu anii, mormîntul fu acoperit de iedera plantată din dorința lui Hubert. Grădinarul cimitirului, care presupunea că nimănui nu-i păsa de mormînt, îl îngrijea prost, astfel că saschiul se cățăra de jur împrejurul pietrei, acoperea inscripția. Cînd literele ajunseră să nu mai poată fi citite, Hubert luă o foarfecă de unghii și decupă grijuliu numele Marthei Windisch din frunziș, încît acesta păru încadrat de o ramă verde. Numele tatălui îl lăsă acoperit de iederă. Ce-i drept, gestul i se părea caraghios, avea conștiința încărcată, căci în felul acesta își înșela mama, dar, pe de altă parte, natura însăși îl ajuta.

Prima zăpadă căzuse devreme, la mijlocul lui noiembrie deja. Se opri la parcarea din fața cimitirului, rămase o clipă în mașină, obosit de drumul de la Hamburg. Se plimbă un timp prin cimitir pînă să ajungă la mormînt. Marginile aleilor erau marcate de resturi de zăpadă murdară. Pe multe dintre morminte fuseseră puse lumînări, crengi de brad și coroane împodobite. Ziua tuturor sfinților, sîmbăta morților și ziua de doliu național trecuseră. Găsi schimbat mormîntul mamei. Verdeața fusese smulsă de pe piatra de care se

rezema acum o coroană micuță. Se opri furios, nu și-ar fi putut închipui că s-ar găsi cineva care să i se furișeze în amintire, care să știe de acest mormînt. Avea senzația că ar fi fost atacat de niște necunoscuți. Luă coroana, netezi banderola, citi : de la un vechi camarad. Coroana nu era pentru mama, ci pentru tata. Iar iedera nu folosise la nimic. Poate că fusese Winfried. Sau poate că mai mulți bărbați se adunaseră pentru vreun ritual sumbru, se indignaseră de starea părăginită a mormîntului, scoseseră din nou la lumină numele camaradului lor. Poate că unul dintre ei pronunțase cu glas înăbușit cîteva din acele fraze îngrozitoare în care lupta continua, în care pătata onoare era neîncetat spălată, nelegiuirea era declarată faptă legiuită. Îi vedea în fața lui, în uniforme, rîzînd și umflîndu-se în pene, în verile acelea aranjate de tata pentru ca bărbații lui să se poată juca. Mormîntul și amintirea lui fuseseră pîngărite. Hubert luă coroana, o aruncă într-o ladă de gunoi din apropiere. Apoi încercă să aranjeze iedera astfel încît să se întindă iar peste piatră. Ocupat cu toate acestea, nu reuși să se gîndească la mama oricît își chinui fantezia.

24. DOROTHEE

AVU NEVOIE de aproape o jumătate de an pînă să intre în vorbă cu Dorothee. Încă îna-

inte ca ea să se mute acolo, administratorul îl prevenise insinuant: în apartamentul de lîngă dumneavoastră se mută o cucoană, domnule Windisch. Are cu ce să se laude, v-o spun eu. Cu ce avea să se laude îi rămase multă vreme ascuns, nu apuca s-o vadă căci în mod vădit pleca la servici mai tîrziu decît el, iar serile el și le pierdea la editură sau la Jimmy. O auzea cînd vorbea la telefon cu fereastra deschisă, cînd își fredona cîte ceva, cînd vorbea, după cum presupunea el, de una singură, cînd avea musafiri pe care el de fiecare dată îi invidia tot mai mult. Vocea ei suna înfundată, aspră, sigură de sine. În jurul vocii, imaginația lui urzi o făptură care dobîndea contururi tot mai ferme, pe care auzînd-o o vedea aievea, o femeie asemănătoare Annei, rece, netrădîndu-și taina. O partizană deghizată în cucoană. Noaptea zăcea adesea treaz, trăgînd cu urechea la zgomotele de alături. Cînd se-auzea cîte-un scîrțîit, își imagina că și ea zăcea trează asemeni lui, își dorea să aibă pe cineva lîngă ea. Odată se trezi crezînd că distinge o voce de bărbat, o văzu îmbrățișînd pe cineva și se lipi de perete, ținîndu-și respirația. De multe ori, ea dădea drumul radioului sau pick-up-ului și muzica îi răpea prezența ei. Se închidea în asemenea măsură în închipuirea lui, încît prefera să n-o vadă, să nu încerce să plece mai tîrziu la serviciu ca s-o întîlnească astfel la ușă. Cînd se întorcea noaptea amețit de la Jimmy, se oprea la ușa ei, îi citea numele pe plăcuță, Dorothee

Bürgel, însă acesta nu avea efect asupra imaginației lui, căci Anna era mai puternică, căci prefera să rămînă cu vocea de alături și cu imaginea Annei, sau cu îndrăzneața umbră pe care ea o lăsase în amintirea lui. Imateriale erau amîndouă, și Anna, și Dorothee. El spera ca vocea Dorotheei să aibă magica forță de a recrea trupul Annei.

Prima oară o văzu într-o duminică. Se sculase tîrziu, își făcuse niște ochiuri, toată dimineața se învîrtise prin casă în halat de baie, nu auzise decît radioul, nu și vocea ei, încercase să se distragă citind corespondența dintre Forster și o firmă de computere.

Îl chinuia neliniștea. Ori va mînca toată ziua, ori se va îmbăta. Se hotărî să meargă la editură. Poate avea să întîlnească acolo vreun tovarăș de suferință duminicală, s-ar putea alia, ar putea merge la cinema, dar nu găsise în ziar nici un film care să-l intereseze. La Köln își cumpărase un costum ușor, gri deschis și la două rînduri, pe care pînă acum nu-l purtase decît o dată. Pe acesta avea să-l îmbrace. Dispoziția lui se îmbunătăți, făcu un duș, se bărbieri, simți cum împrospăta totul în jurul lui, cum gesturile, mersul lui deveneau ferme, mai bine zis adoptau acea indiferență conștientă care-l unea cu Bogie. În asemenea momente era poate chiar mai ceva decît acesta. Cînd ieși din apartament, ea stătea în fața ușii, o încuia, îi aruncă o privire fugară, apoi coborî treptele. El o salutase cu o înclinare a capului, schițase un salut, dar după cîtva timp observă că nu se clintise din loc. Apariția ei stricase

imaginea pe care și-o făcuse despre ea. Se întrebă dacă graba ei nu era simulată, dacă ea, surprinsă și tulburată ca și el, încercase să evite un salut. Se întoarse în apartament, uitase toate planurile de a scăpa de plictiseală, se aruncă pe divan și începu s-o compare pe adevărata Dorothee, cu cea visată, amestecînd uneori imaginile și fiind nevoit să caute, ca la un puzzle, detalii. Îl supăra faptul că această Dorothee, femeia de la ușă, n-avea nimic comun cu Anna, contrazicea întru totul felul în care și-o închipuise el. E mult mai înaltă decît Anna, e apatică, rece. Gîndindu-se că era „rece", își aminti de căldura Annei, care nu existase numai în închipuirea lui, ci o înconjurase ca un palton invizibil sub care se putea refugia cei pe cale să înghețe. Dorothee ar zice că asemenea femei sînt vulgare. Dorothee avea părul castaniu, nu blond platinat, părea a fi din toate punctele de vedere „de calitate", exact ceea ce așteptase mama de la viitoarea lui nevastă. Ciudat că vocea plină, senzuală refuza acum să se întoarcă la această făptură, la adevărata Dorothee. În fond, era dezamăgit. Ce-i drept, femeia aceasta era elegantă, avea capul neobișnuit de îngust, ca o văpaie, și în ciuda înălțimii, părea mlădioasă și moale. Fantezia lui începuse s-o modifice, o remodela nerăbdătoare, își dorea ca vocea ei să fie a unei alteia, se opunea imaginii văzute aievea. Își propuse s-o evite pentru a nu o pierde pe Anna, singura de care avea nevoie.

Dorothee își puse în minte să-l convingă de realitate. Îl pîndea. Cînd se întorcea seara

acasă, fie şi tîrziu, ea tocmai cobora treptele în întîmpinarea lui, ducînd cîteva scrisori pe care se vede că mai voia să le expedieze. El bănuia că pretextele afişate erau mereu aceleaşi. Ea nu-i mai evita privirea, zîmbea, îl obliga s-o salute, iar apoi îi răspundea apăsat. Pînă şi dimineaţa o întîlnea din cînd în cînd, de bună seamă îşi schimba deprinderile din cauza lui. Acest lucru îl apăsa. Pătrundea în mod prea nemijlocit în visele lui diurne. Cu toate că ea îi tăia calea şi că extravaganţa ei îl impresiona tot mai mult, nu încercă să intre în vorbă cu ea. Munca lui îl solicita şi mai mult. Conducerea editurii se hotărîse să treacă întreaga contabilitate pe calculatoare. Forster era obsedat de înnoire, îi silea pe Hubert şi pe Glaser să ia parte la cursuri. Zile în şir se discuta despre programe. Spre deosebire de Glaser, Hubert nu gusta de loc joaca de-a planurile şi Forster îl avertiza tot mai des „să rămînă la balon". Aici se decidea viitorul lui. Seara, Hubert se refugia la Jimmy, bea prea mult, o făcea pe grozavul, se agăţa de bar amorţit de whisky. Treptat ajunsese să-i cunoască pe clienţii regulaţi, se întrunea acolo un cerc destul de eteroclit — aproape numai oameni de afaceri, reprezentanţi comerciali, traficanţi de devize sau blănari —, în care se făcea schimb de experienţă, ba se mai şi ţineau monologuri mincinoase. Fiecare ştia că fiecare făcea pe grozavul, povestind basme despre succese şi femei. Vorbăria era folosită ca terapie, fiecare vărsa totul din el. La Jimmy, Dorothee devenise de mult o noţiune, o

femeie de clasă care nu era chiar atît de inaccesibilă pe cît voia să pară și care, în povestirile lui Hubert, dormise deja cu el. S-a gătit foarte frumos. E, cum să vă spun, cam nărăvașă. Dar cînd ia foc... Hubert anticipa mult, îi plăcea, căci n-avea ce pierde, să-i lase pe ascultători să completeze restul. Cînd o vedea se temea că i-ar putea citi în ochi tot ce îndrugase și se purta mai distrat ca oricînd.

La cinema nu mai fusese de mult. Puterea vechilor și marilor imagini începuse să scadă. Ce-i drept, reușea încă să-l simtă pe Bogie, să intre în pielea lui, dar cele mai infime nimicuri, un neașteptat hohot de rîs al fetei din birou sau nerăbdarea lui Forster, îl scoteau din rol. Se simțea prins asupra faptului, se întreba dacă îi mai erau necesare forțele acelea străine. Tînjea să fie invulnerabil, apărat de o îndelung încercată experiență și de o jale pe care n-o putea suporta singur.

Poate că tocmai această slăbiciune îl împinse spre Dorothee. O luă prin surprindere, îi vorbi, încercă să scape din nou cu vorba. Ea îl opri. Era beat. Sînt beat, zise el cu jumătate de glas. La Jimmy îi luaseră cheia de la mașină, venise pe jos, se clătina, din cînd în cînd se rezema de cîte-un zid, nu se grăbea, aerul îi făcea bine, exact așa și-l amintea pe Marlowe, nu tocmai sigur pe picioare, însă gata să sară, această veșnică pîndă, veghea care-ți încordează ceafa.

Sînt beat, spuse el cu glas tare, mi-e bine, foarte bine. După cîțiva pași se dezminți, murmură : mi-e rău, fac ceva pe toate, se

chemă imediat la ordine: porcule, nu vorbi așa.

Ea venise, s-ar putea zice plutise, în întîmpinarea lui. El clipi din cauza luminii, o văzu într-o cunună de lumină, se agăță de balustrada scării, spuse: bună seara. Ea se opri.

Bună seara, domnule Windisch.

Bună seara. Putea să spună: bună seara, Dorothee, s-o tutuiască pur și simplu, putea s-o șocheze, însă bîiguie: așa de tîrziu cu treburi? Și ar vrea să adauge: cînd naiba termini odată cu basmul ăsta cu scrisorile?

Ea e lucidă, îi e superioară. El se strecoară pe lîngă ea, vrea să intre în casă, dar ea îi aruncă, parcă în treacăt, o întrebare: nu vreți să mă însoțiți?

De ce-l înhață cînd e atît de vlăguit, de supus? Să fi așteptat acest moment anume?

Cu plăcere, se aude el spunînd. Cu plăcere. I se alătură tăcut, e atent să nu se clatine prea tare, să nu se izbească de ea.

Cutia de scrisori e aici în colț.

Da. Însă eu fac întotdeauna un mic ocol.

Îl ține așa cum ai apuca un copil care pe neașteptate ar putea începe să țopăie pe stradă, îl trage cu grijă mai aproape de ea. El se gîndește: procedează cu înțelegere. Nu vrea să mă jignească. Bîjbîie pe lîngă ea, propoziții începute i se clatină prin cap, întrebări imprecise.

Cînd se opresc în fața cutiei de scrisori, iar ea mai verifică o dată plicurile înainte să le împingă prin clapă, concentrarea lui încetează

subit şi el e pe punctul de a se prăbuşi pur şi simplu.

Vă e rău ?

Nu. Sînt doar foarte obosit. Ar prefera ca ea să-l lase în pace. Atunci n-ar mai trebui să-şi audă vocea de copil.

Habar n-are cum au ajuns acasă. De ce, aşa din senin şi fără să fi fost invitată, ea îşi face de lucru prin apartamentul lui, pune apă la fiert pentru ceai, îi face patul, îl împinge înapoi pe scaun ca pe un puşti neascultător. Cum de se pricepe atît de bine, se aşază atît de nestînjenită, bea ceai cu el. Pălăvrăgi, îl bătu la cap, amuţi cînd observă că el nu asculta, că gîndurile lui erau într-altă parte. El ar fi trebuit să întoarcă foaia, s-o dea afară, căci ea n-avea să uite niciodată această slăbiciune. Şi-l închipui pe Marlowe într-o asemenea situaţie, văzu tot felul de scene, un Marlowe beat mort cu o fată agresivă, cel mai curînd blonda din librărie. Aia l-ar chinui fără milă, ar scoate totul de la el şi la urmă ar lua-o din loc, i-ar savura înfrîngerea altfel decît Dorothee.

Aş vrea să dorm, spuse el.

Pot să vă ajut cu ceva ?

Nu, pleacă, te rog. Şi multe mulţumiri.

Vorbeşte direct în zîmbetul ei. Ea se profilează tot mai mare pe tavan, el o priveşte de jos, amabilitatea ei îl striveşte.

Te rog.

Ea dă din cap : Bine.

Uşa se închide. El se ridică anevoie în capul oaselor, îşi scoate haina şi pantofii, se prăbu-

şeşte pe divan. Îi vine în minte că a uitat să-şi pună deşteptătorul. Renunţă. Visele îi sînt confuze, îl sperie. Dorothee îl ajută la dezbrăcat. Îi e ruşine de neajutorarea lui. Ea e deja de două ori mai mare ca el, îi apasă capul în pîntecul ei, îi trage pantalonii jos, îi dă una peste fund. Te rog nu, imploră el. Vezi doar că nu-s aşa.

Se trezi. Cineva suna cu nerăbdare. Pierzîndu-şi capul, alergă de colo-colo între bucătărie şi baie, căutîndu-şi halatul de baie, strigînd la intervale regulate, da, da, da, îi blestemă pe toţi posibilii expeditori de telegrame, căci nu se aştepta să fie altcineva decît poştaşul. Capul îi vuia la fiecare pas. Da-da, vin îndată. Smulse uşa din ţîţîni. Bună dimineaţa. Vroiam doar să vă trezesc la timp, spuse ea. Dorothee stătea în uşă provocator de proaspătă, de trează, purta un taior de tweed ca şi cum ar fi plecat într-o călătorie, ce-i drept însă făcu o grimasă întrucîtva timorată, de bună seamă se temea de furia lui buimacă de somn. S-o alunge n-avea cum. Îl ajutase, nu putea s-o lase pur şi simplu acolo, să-i trîntească uşa în nas.

Sînteţi foarte atentă. Acum n-am să întîrzii la birou.

Ştiţi ceva, spuse ea prietenoasă şi severă, ca unui elev nedormit, luîndu-i caietul din mînă, îngrijiţi-vă de dumneavoastră şi nu de mine, între timp eu pregătesc micul dejun ca să puteţi pleca la timp.

Dar eu nu vreau să vă reţin.

Nu mă reţineţi. Totul e aranjat. A căzut în cursa întinsă de ea. Ea a prevăzut totul, ştie

cum să-l ia prin surprindere și să-l supună. El mai încearcă o singură dată să se apere cu un „dar nu e de loc necesar“ timid, stă în prag, dar ea e deja în bucătărie, strigă „ceai sau cafea ?“, ceai, răspunde el tot strigînd, trîntește ușa de parcă ar putea astfel s-o lovească pe ea, s-o încuie afară, s-o arunce de acolo, se închide în baie, se surprinde trăgînd cu urechea la zgomotele acelea noi și străine, pașii ei, zăngănitul vaselor. Nu va putea juca.

Ea a făcut pînă și patul.

El spune din nou : dar nu e nevoie, se frămîntă neajutorat și ridicol.

N-aveți nimic împotrivă să iau micul dejun cu dumneavoastră.

Sigur că nu. Dacă tot ați. Nu e în stare să termine vreo propoziție. Se repetă scene pe care el le cunoaște și totuși nu, acestea se desfășoară sub privirile lui, iar el se încîlcește în ele. Se întreabă cum reușește ea să înlăture stînjeneala adusă de tăcere, cum de prezența ei îi e plăcută și totodată îl trec totuși nădușelile, cum de-și dorește deodată ca micul dejun să țină o veșnicie. Își trece mîna pe frunte.

Vă doare capul ?

Mi-a trecut deja.

Puțină mahmureală.

Hubert nu o privește, îi aude vocea așa cum o auzise din spatele peretelui, fără chip încă. Știe acum că s-a îndrăgostit de glasul acesta care-i însuflețea fantezia. De glas doar, își spune el, nu de Dorothee.

Dar nu mîncați de loc.

De obicei iau micul dejun la birou.

Atunci nici nu trebuia —
Nu.
De ce nu mi-ați spus ?
N-am apucat.
Așa e. Își aprinde rîzînd o țigară. Trebuie să plec. Dumneavoastră nu ?
Ar cam trebui. S-ar putea ca el s-o audă vorbind, cîntînd în apartamentul de alături, ca micul dejun să fie doar o închipuire, ca el să fi devenit victima propriei manii imagistice.
Ce-nseamnă ar cam trebui. Se miră cît de aspru reacționează.
Știți, am o prăvălie, un magazin de mode.
Ca Barbara.
Cine-i Barbara ?
Fosta mea soție. Trăiește la München.
Și fostul meu soț trăiește la München. Și el are un magazin de mode. Probabil că scornim povești.
Duce vasele în bucătărie, nu-i răspunde, merge, intenționat preocupată, încoace și încolo, trage lada de sub divan, îndeasă în ea cearșaful și perna. El o observă, se gîndește, vrea să se furișeze în viața mea, vrea să-mi arate cît de comod ar putea să-mi fie.
Cu spatele la el, îl întreabă : Trebuie să plecați neapărat, îi aruncă un cîrlig, îl trage spre ea.
Pot să dau un telefon, să mă scuz.
De ce n-o faceți ?
De ce aș face-o ?
Vă întrebați singur sau pe mine ?
El telefonează, minte de rupe, e bolnav, probabil gripă, îl doare stomacul, îl doare

capul, îl dor mădularele, invocă toate chinurile ca să le facă plăcere, simte cu adevărat o apăsare în țeastă, de parcă și-ar fi băgat-o singur în cap, ca și cum minciunile ar deveni palpabile, observă că ea stă în spatele lui, se întreabă dacă îl ia drept prost, pune receptorul în furcă, vrea să se întoarcă, să vadă ce efect a produs, dar ea își încolăcește brațele în jurul lui, îi suflă în ceafă, îl ține strîns, murmură : mi-a plăcut asta, îi dă drumul, se îndepărtează, cade dintr-un rol într-altul (sau el doar își închipuie asta), nu mai e Carmen Sternwood, ci iar superioara doamnă în tweed, proprietara unui magazin de mode de lîngă operă, o lady din cap și pînă-n picioare, puțin masculină. Ar fi fost mai cuminte dacă după micul dejun ar fi plecat, ar fi dus-o cu mașina pînă la prăvălie, ca să rămînă politicos, ar fi lăsat-o acolo și și-ar fi recîștigat distanța cu care să se poată apăra.

Ea se joacă cu el. Cum stă în lumină, el trebuie să clipească. O vede scoțîndu-și taiorul, aranjîndu-l cu grijă pe speteaza scaunului.

Acum avem timp.

Da.

Ea nu-i îngăduie nici o clipă să fie ceea ce ar putea fi.

Poate că așa l-a dat gata Lauren Bacall pe Bogie atunci cînd au turnat „A avea și a nu avea", în 1944, în regia lui Howard Hawks. Fusese mai bună decît Bogie. Topit de dragoste, Bogie suportase situația. Dar el n-o iubește pe Dorothee. Ci doar vocea ei.

Acum trebuie să telefonaţi şi dumneavoastră.

Am făcut-o de mult. Partenerul meu ştie despre ce e vorba. Deci nu s-a înşelat, deci ea a contat pe slăbiciunea lui şi a exploatat-o.

Îmi purtaţi pică acum ?

Nu. Întotdeauna ea e cu un pas înaintea lui. Îi citeşte gîndurile în ochi. El cedează.

Şi acum ? întreabă el.

Lăsaţi tot restul în seama mea ? Întrebarea e retorică, e deja tardivă, îl lasă pe jumătate nelămurit, îl tulbură cu aluzii. Ea deschide fereastra, se apleacă în afară, zgomotul străzii năvăleşte în cameră, un val de aer călduţ, îmbibat cu vapori de benzină şi flori de castan, aprinde radioul, schimbă între ele frînturile de muzică pînă cînd se aude o voce răguşită, cîntînd în falset : *„Gonna rock it up ! Rip it up ! Shake it up ! Ball it up !“* * Acesta e AFN-ul. Ea se leagănă în ritmul cîntecului, se scutură, apoi, revocîndu-şi obrăznicia, o face pe doamna, vine spre el, semeaţă, pînă în mijlocul camerei cu capul lăsat pe spate, îşi pune mîinile pe umerii lui, o mamă şi copilul ei, întreabă fără a aştepta vreun răspuns : ce-ar fi să ne ducem să vedem Taunus-ul ? Sau să ne plimbăm prin Palmengarten ? Sau mergem pe Mathildenhöhe şi pe urmă mîncăm la Weinmichel ?

Sau rămînem aici şi ? Mai departe se pare că-i lipsesc cuvintele.

---

* Am s-o întorc pe dos ! Am s-o sfîşii ! Am s-o storc ! Am s-o dau de pămînt ! (americ.).

Ei ? întreabă ea.

Eu zic să rămînem aici.

Ea își desprinde mîinile de pe umerii lui, încet, mîngîietor.

Vrei ? întreabă ea. Ai chef ?

Acum ?

Da. Acum.

El preferă să tacă. Așteaptă vreo inspirație de-a ei. Ea cunoaște cuvintele cheie. El încearcă, să și-o amintească pe Lauren Bacall, aerul din jurul lui se solidifică, îl impresoară.

Dorothee s-a rezemat de marginea mesei, și-a scos pantofii, îngăduindu-i să i se uite sub fustă. Nu purta ciorapi. Picioarele ei erau bronzate. Ai fi zis că avea ciorapi. A întrebat „da ?“, și-a răspuns singură, dînd din cap a încurajare. Și-a descheiat, provocator de ceremonios, bluza de mătase roz-gălbuie, iar el s-a uitat fix la fiecare nasture. Și-a deschis fermoarul fustei, iar fusta a căzut jos. Sub tweed nu purta, cum presupusese el, desuuri cuminți din lînă, ci, odată lepădată doamna, ieși la iveală o cocotă în lenjuri negre, ajurate, aproape străvezii. A întrebat încă o dată „da ?“, iar el s-a holbat prostește la ea. Ea trebuie că-i cunoștea toate dorințele tainice.

Restul e pentru tine, spuse ea. Se duse în picioarele goale spre divan, îl aranjă. Fiecare mișcare a ei părea amplificată, ciudat de obscenă. Picioarele, spatele, gîtul ei erau prea lungi. Apoi, zăcînd lîngă ea, pe ea, sub ea, cufundat încă în tăcerea lui, exprimîndu-se doar prin intensitatea răsuflării, oftînd cînd îi cedă,

văzînd fiecare din mişcările ei luînd proporţii gigantice : cum îl înlănţuia cu picioarele ei nesfîrşite, ţintuindu-l, cum braţele ei se transformau în nişte liane grosolane, chipul ei lăţit se spălăcea deasupra ochilor lui, cum se temea să nu fie strivit de ea ca o jucărie, şi ea se făcu deodată mică, devenind delicată şi uşoară, înainte să se desprindă de el, ridicîndu-se brusc, din nou mare, cu un trup ce putea fi al unui bărbat, însă era moale ca cel al unei meduze, cum îşi afişă fără ruşine imensitatea, îşi aprinse o ţigară, pluti în lumină, un trup ca o fanfară, reveni la el şi îl provocă : mai încearcă o dată, dar în linişte, nu mai sîntem nici unul chiar aşa de tineri, nu ?

S-ar putea ca amintirea lui Bogie să-l fi ajutat totuşi. Prînzul îl luară, aşa cum propusese ea, în Darmstadt la Weinmichel. Ea îi povesti despre magazinul ei, despre bărbatul ei care aproape că o ruinase cînd trebuise să-l plătească.

Fii fără grijă. N-am să mai vorbesc despre el. S-a întors din război schilodit sufleteşte, spuse ea, începea multe, dar nu se putea ţine de ceva, bătea cîmpii despre libertatea pe care voia s-o guste, zicea că mai întîi trebuie să trăiască, să trăiască pur şi simplu, şi n-a ajuns nicăieri, ţi-o spun eu. Dar să lăsăm asta. E o poveste veche, iar eu am trecut peste ea. M-am pus pe muncă şi acum totul e în regulă. Magazinul merge. Am un asociat priceput. Nu te

gîndi la prostii. Mi-e partener de afaceri, nimic altceva. Eu nu combin niciodată una cu alta. Ştii, spuse ea, la Königsberg, pe cînd mai eram copil, visam să devin căpitan, să fiu prima fată care comandă un vapor, şi asta doar fiindcă tata era căpitan şi lipsea tot timpul de acasă. Acum am şi eu o barcă hodorogită şi sînt mulţumită. Numai copii nu-mi doresc să am vreodată, mă înţelegi. Cînd mă gîndesc ce-a ieşit din nişte copii ca noi, tot numai adulţi prematuri şi neterminaţi. Nu, aşa să ştii, mie mi-ajunge. Eu nu m-am terminat niciodată. Povesteşte-mi despre tine, spuse ea. El clătină din cap : povestea mea s-ar putea spune că abia începe. Ea se mulţumi cu asta, îl lăsă în pace. Să mergem acasă, spuse ea, mie nu mi-ajunge să mă uit la tine pe deasupra unei mese. Aş vrea să fim mai aproape. Noaptea plecă de la el. Prefera să adoarmă singură. Aşa era obişnuită.

O auzi de alături. Cînta. Vocea ei rămînea mai puternică decît făptura însăşi.

Viaţa lui de zi de zi se schimbă. La Jimmy aproape că nu se mai ducea, nu-şi mai pierdea vremea prin redacţia de informaţii, pleca punctual de la birou, o lua pe Dorothee de la magazin, ca mai înainte pe mama. Îşi petreceau seara în locuinţa lui, ceea ce deveni o regulă, niciodată la ea. În fond, la tine a început totul, explica ea.

Avea nişte accese de afecţiune intensă, de-a dreptul furibundă, care pe el nu-l găseau niciodată pregătit. În mod vădit, ea preţuia pasi-

vitatea lui. Uneori își imagina că ea i-ar răpi treptat întreaga putere, i-ar lua poveștile.

Curiozitatea ei tot mai mare îl încolțea. Voia să-i descopere trecutul. El îi povesti cu poticneli anecdote despre Praga, Brno, Barbara, conviețuirea cu mama la Sprendlingen și Frankfurt, și cînd citi despre moartea lui Wexler într-un accident de automobil la Köln îi veniră în minte serile petrecute cu Adam și Adelaide. Acum putea să ilustreze, să scoată la iveală. Dorothee se măsură cu Adelaide. Vru să știe ce-a devenit ea. Nu știa. Adam, în schimb, auzise că ar fi intrat în politică, mai bine zis, se făcuse diplomat, lucra la o ambasadă din America de Sud. Dorothee voia mai mult : Și copilăria ta, părinții tăi ?

Nu era sigur în ce straie trebuia să-și pună tatăl, dacă să-l facă fermier, hotelier sau ofițer, dădu doar de înțeles că ar fi avut o copilărie destul de aspră, n-avea mare lucru de povestit.

După cum povestești tu, s-ar zice că viața ta a început la Brno.

Ai dreptate. Așa e.

Pe Anna n-o amesteca în povestirile lui.

În vara lui 1961, Dorothee îl întrebă dacă nu vroia ca ei să se mute la un loc și, cum se exprimă ea, să-și legalizeze legătura.

Vrei să zici : Să ne căsătorim ? Îl îmbrățișă, îi zise că era un aiurit, un visător cu ochii deschiși, se însufleți, începu să ia hotărîri, găsi deja după cîteva săptămîni un bloc în Eschborn, făcu socoteli, zise că merita să-ți

faci planuri de viitor : dacă noi doi, Hubert ! Nu îngădui nici o obiecţie, îi luă actele pentru publicaţia pentru căsătorie, se miră cînd văzu la profesia tatălui „locotenent în rezervă“, deci ofiţer de carieră fusese, nu, nu, fermier, după primul război mondial, oamenii aceştia, cum ştia şi ea, de unde era ea să ştie ? ţinuseră la uniformele şi gradele lor, după Versailles şi mai ştiu eu ce, nu poţi să înţelegi ? Păi astea erau poveşti vechi, n-avea de ce să se agite, ei îi era totuna, zău, Hubert, mie mi-e totuna, şi îl trase după ea, îi arătă invitaţii pe care cununia lor era deja datată, 23 iulie, ciorne pentru anunţuri, deşi la asta tu te pricepi mai bine, el nu-şi reveni decît în faţa ofiţerului de stare civilă, cînd auzi marşul nupţial al lui Mendelssohn răsunînd de pe o placă hodorogită, iar martorii, Forster şi asociatul Dorotheei, îi felicitară, mîncară toţi patru la Da Bruno, iar Dorothee declară, cherchelită, toată povestea drept nebunie curată, în fond ceva imposibil, doi oameni care încercaseră singurătatea aşa ca ei, Forster filozofă despre maturitate şi Hubert declară ca încheiere : acum sînt beat mort, nu mai înţeleg nimic, habar n-am dacă sînt însurat sau nu. În orice caz vreau acasă. Mergea cu paşi nesiguri. Ea îl împinse pe scări în sus. Apoi stătură de vorbă ca după o partitură :

E ca atunci cînd ne-am cunoscut.

Eram îngrozitor de beat.

Eşti, dragul meu.

De ce m-ai dus pînă în casă ? Îţi puseseşi în gînd dinainte ?

Nu ştiu. Poate.

De fapt ar trebui să ai pe tine unul din taioarele de tweed.

De ce ?

Din cauza lenjeriei.

Eşti beat de-a binelea.

Nu. Numai că nu trebuie să mă înţelegi. Vrei ?

Mai tîrziu, Dorothee. Du-te în apartamentul tău.

Ce te-a apucat ? Doar ne-am căsătorit.

Te rog, du-te, iar cînd bat în perete, începi să cînţi.

Eşti nebun.

Poate o s-ajung şi-aşa.

Ea dispare. El o lasă să aştepte cîteva clipe, bate. O aude cîntînd. Gutural, niţel răguşit. Aşa avea să rămînă.

De aranjarea casei din Eschborn el nu se sinchisi. Ea avea gust. Oameni trăiţi ca el prin cazărmi, barăci şi birouri îşi puteau face cuibul oriunde.

Găsi plăcute la vedere mobilele vechi, dar nu se simţi niciodată în largul lui printre ele. Faptul că Dorothee insistă ca fiecare să aibă dormitorul lui, căci niciunul dintre ei, cum spuse ea, nu-şi putea da în vileag toate ciudăţenile şi singurătăţile, îl răni ; mai tîrziu, cînd ea îi dezminţi poveştile, cînd începu să-l numească un ratat, Hubert fu bucuros să se poată retrage.

25. CASABLANCA LA PARIS

RENUNŢARĂ CURÎND să mai plece împreună de acasă în hardughia lor de maşină care mai curînd se tîra, poticnindu-se la tot pasul, între Taunus şi Frankfurt, flancată din toate părţile de furii închise în sticlă şi tablă, ea însăşi scuipîndu-şi neputinţa printre înjurături. Dorothee pleca mai tîrziu decît el. Cum micul dejun îl lua astfel separat, ei nu se vedeau decît seara şi uneori cînd luau prînzul la vreun restaurant.

Independenţa Dorotheei îi convenea. Lăsă în seama ei planificarea, tot ce era în legătură cu finanţarea menajului lor. Ea avea puteri depline asupra contului său, el nu avea acces la al ei. Imediat după cununie, la sfatul avocatului ei, ea îl convinsese să consimtă la o separare a bunurilor. Nu vroia să rişte încă o dată un dezastru ca cel prin care trecuse la despărţirea de primul ei soţ; la urma urmelor, magazinul era propria ei operă, îşi investise în el toate puterile, toţi banii ei. El o înţelese, nu se opuse. Tot ea hotăra şi cînd trebuia să facă dragoste. Întotdeauna venea ea la el, aşa cum fusese de la început, cînd stăteau în apartamente vecine, niciodată el la ea. Uneori, el pretexta că ar fi obosit, însă ea stăruia şi el ceda de fiecare dată. La Jimmy sau la cinema nu se ducea. Dimpotrivă, ea îl pisa să ia parte la serate, să-şi facă legături. I-ar prinde bine în profesia lui şi, pe deasupra, destul dusese

o viață de excentric. El era mîndru de eleganța ei, de abilitatea ei rece. Doar orgoliul ei îl chinuia, îl supăra, căci avea drept obiect mai puțin magazinul ei, despre care Dorothee afirma că între timp ajunsese să meargă de la sine, avea o reputație unică în Frankfurt, cît mai ales avansarea, cariera lui. La început, lui Hubert îi priise interesul pe care-l arăta ea muncii lui, își amintea cum îi povestise mamei despre birou, despre Hetzel și Forster, și acest lucru se repetă și acum. Curînd însă, Dorothee dori să știe mai multe, insistă să-i cunoască pe acești domni, începu să-i dea sfaturi cum să se ocupe de anumite proiecte, cum să se comporte. În mod vădit propriile ei succese nu-i ajungeau. De îndată ce venea vorba de editură, pe el îl cuprindea teama, se refugia în dosul pretextelor, ea n-avea de unde să știe cutare lucru, n-avea habar de contabilitatea onorariilor, de exemplu, sau de sistemul publicitar. De data asta mă subapreciezi. De cînd îi devenise clar că Hubert trebuia să preia succesiunea lui Forster, de cînd îl întîlnise pe Glaser și se convinsese că acesta era capabil de mai multă viclenie și insistență decît Hubert, se apucase să urzească tot felul de strategii, amestecîndu-l într-un plan de bătaie complicat și tot mai vast în care el era din nou un personaj și nu el însuși.

Hubert rămăsese spectator în vreme ce Glaser își cîștiga, prin abilitate și consecvență, o anume putere în cadrul editurii și nu în ultimul rînd bunăvoința lui Hetzel. De ce nu-și folosea experiența, atașamentul față de edi-

tură, contactele multiple împotriva acestui puşti grăbit ? Dintr-o dată, toate acestea nu mai contau ?

El şi Dorothee nu se certau des. Iar cînd o făceau, atunci numai şi numai din cauza lipsei lui de abilitate, cum se exprima ea. Eşti orb, spunea ea, şi bun la suflet. Acum îl mai şi ajuţi pe individul ăsta să mai urce o treaptă.

Fireşte că-l ajut. E deştept, se pricepe la tot ce are legătură cu computerele. Am nevoie de ajutorul lui.

Te faci dependent de el, nu-ţi dai seama ?

Mă întreb cum e posibil să nu poţi gîndi decît în asemenea categorii : a face pe cineva dependent, a te folosi de cineva ?

Din cauză că tu nu poţi te calcă toţi în picioare.

N-are nici un sens, Dorothee, tu nu mă înţelegi.

Ai să pierzi, Hubert, e limpede ca lumina zilei.

Şi ce dacă pierd ?

Nu înţelegi că nu pot să suport moliii ?

Şi eu sînt un moliu ?

Dar nu.

Atunci ?

Doamne Dumnezeule, Hubert, gîndeşte-te şi tu la situaţia ta.

Putu să-i arate că n-avea dreptate : nu Hetzel avea să plece la Paris, la întrunirea marilor edituri de ziare, la prima încercare de colaborare, nu, ci el, pe care ea îl considera un ratat, care, după părerea ei, îşi pierdea trep-

tat orice prestigiu, el, posibilul moliu. Stărui ca ea să-l însoțească. Dorothee refuză, era prea ocupată la magazin, se anunțase colecția de toamnă, înțelegi. El n-o înțelese, dar odată urcat în avion se simți cît se poate de ușurat că rămăsese singur, scăpat de prezența ei instigatoare, mereu la pîndă după greșeli. Era ca înainte.

Dezbaterile n-aveau să fie dificile, nu se aștepta la complicații ; în ceasurile libere avea să hoinărească prin oraș, să stea prin cafenele, să se uite după fete și bărbați, să le inventeze chipurile, să se transpună din nou în vreo poveste care să-l fi așteptat, să absoarbă imagini, să le respire, să le viseze cu ochii deschiși. Prea mult răbdase.

Traversînd holul hotelului în urma curierului care-i căra geamantanul, avu pentru o clipă senzația că se împărțea în doi Huberți, în cel de ieri, care se lăsa intimidat de o asemenea ambianță, care cădea în genunchi de atîtea inhibiții, pe care-l urmărea neșansa, și în acel Hubert care era acum, care primea suveran tot ce i se oferea, care vorbea după plac în engleză, franceză sau germană, căruia i se putea citi puterea, care era obișnuit să fie servit. Ciudat că nu putea să reunească cele două jumătăți inegale, rămînea un rest chinuitor, agasant — nu-și recăpătă siguranța decît odată așezat la bar, bînd whisky, așteptîndu-l pe reprezentantul editurii americane, care fără îndoială avea să joace un rol important în dezbateri.

Cele opt edituri conveniră să colaboreze în special în domenuil publicitar. Se puteau cîştiga munţi de bani, cu tirajele lor reunite puteau să impresioneze chiar şi cel mai mare şi mai arogant concern. Ca să cadă de acord asupra acestui lucru ar fi fost de ajuns o zi, dar, pentru a-şi da mai multă importanţă, reprezentanţii se mai întîlniră încă trei zile, dimineaţa fără, după-amiaza cu doamne de faţă. Hubert o ştergea. Îi făcea plăcere să ştie că se şuşotea pe seama lui, se făceau tot felul de presupuneri, cum că s-ar învîrti prin cartierele mizere, că şi-ar fi agăţat o fată, după cum arată omul ăsta, nu-i aşa, niţel uzat, trecut prin multe, dar cu stil.

Se plimba într-o lumină veşnic schimbătoare, stătea pe terasele cafenelelor, bea Pernod, citea ziarele ca pe nişte partituri. Se adăpostea de ploaie, cu gulerul ridicat, prin ganguri. Mergea cu metroul, la întîmplare, hoinărea pe Père Lachaise, iar gîndurile ce i se adunau în minte nu-şi găseau cuvinte şi nici imagini. Uneori se gîndea la Dorothee, la casă, vedea ca într-un film de vacanţă silueta Taunusului, doar că părea ceva îndepărtat, devenit străin, de de mult.

Pe o ulicioară din Montparnasse, Hubert se opri, cum mai făcuse în cîteva rînduri, în faţa unei vitrine. Nu pricepuse cu adevărat nici una din imagini, fete goale, reclame penibile, afişe de film. Se oprise dat fiind că hoinăreala lui se ordona în strofe, se obişnuise cu ritmul acestor pauze de respiraţie. Din nou erau ima-

gini din filme pe care le percepea vag, însă o fîşie întinsă de-a curmezişul vitrinei avu asupra lui efectul unui semnal : CASABLANCA. Cunoştea legenda acestui film, dar nu reuşise să-l vadă pînă atunci şi în plus îl speriase ideea că dublarea în germană falsifica acţiunea. Aici rula în original. O săgeată îndoită îl îndrumă printr-un gang flancat de două ziduri antifoc. Mirosea a mucegai. Pe jos era plin de hîrtii şi gunoaie. Era cît pe ce să se întoarcă, dar văzu la capătul acestui dezolant coridor, într-un pătrat de lumină, un pomişor pipernicit spre care se repezi ca după o fata morgana. Pomul creştea dintr-o gură de canal rotundă şi ruginită în mijlocul unei curticele. În jurul lui stăteau nişte tineri, cei mai mulţi erau îmbrăcaţi bătător la ochi. Fumau, aveau pahare în mînă, vorbeau cu glas înăbuşit, pe cît se pare se cunoşteau toţi între ei : o societate închisă de cunoscător şi amatori. Nu-i dădură nici o atenţie. Se întîmpla desigur mai des să se rătăcească şi cîte-un străin printre ei, totuşi complet străin nu putea fi, oricum şi acesta căzuse sub vraja mitului, Bogie şi Rick, ştia ca şi ei că Michael Curtiz avusese probleme cu scenariul, trebuise să improvizeze şi că printr-o minune se născuse o poveste desăvîrşită. Cinematograful se afla într-un şopron scund ; la uşă stătea, ca pentru a-i confirma visele, o cucoană grasă ce se revărsa din rochie, cu faţa violent fardată cu pudră şi ruj. Citea o fiţuică, nici măcar nu-şi ridică ochii cînd împinse biletul pe sub geam şi trase mărunţişul în sertar.

În spatele tejghelei din minusculul foaier, pe ai cărui pereți vopsiți în ulei se întindea mucegaiul, stătea un copil, o fetiță care n-avea mai mult de zece ani, și oferea Coca Cola și vin roșu. Ceru un pahar de vin roșu, lăsă restul copilei, care, fără să scoată vreun cuvînt, făcu mai multe reverențe, jucîndu-se parcă, autoparodiindu-se. Ieși din nou în curte, în lumina mată, strivită de pereții înalți. Grupurile erau în continuă mișcare, se dizolvau, se reordonau, unii rămîneau un timp singuri cu ei înșiși, îngîndurați, desigur aflîndu-se deja în toiul poveștii, savurînd anticipat amănunte, repetînd porțiunile favorite. Din zumzetul vocilor se desprindeau cuvinte cheie la care încă nu putea reacționa. Știi, la început ea zice : *Play it, Sam,* iar după ce i-a fredonat lui Sam melodia, îl roagă : *Sing it, Sam* *. E o nuanță superbă. De fiecare dată îmi vine să urlu.

Hubert se închise în sine, nu voia să se lase pregătit.

Intră după ei, ultimul. Fetița se transformase în plasatoare, îl conduse cu pași mici și iuți, apoi se așeză în rîndul din spatele lui.

Și ea se număra printre conjurați.

Operatorul îi scuti de completare și jurnal. Hubert se încordă cînd dintr-o hartă ciopîrțită a Africii căzură literele : *Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Paul Henreid.* „*Casa-*

---

* Cîntă, Sam (la pian). Zi, Sam (din gură).

blanca". Music by Max Steiner. A Hal B. Wallis Production. Directed by Michael Curtiz.

Ceea ce se petrecu apoi, în vuietul muzicii introductive pe care difuzoarele proaste o distorsionau, a încercat zadarnic să-i explice. Era o metamorfoză completă. Se întîlni pe el însuşi, se regăsi într-o memorie străină, într-una care nu existase niciodată, care nu fusese nicicînd reală, pe care o născociseră nişte oarecare domni Epstein şi Koch, povestea cuiva, a lui Rick, nu despre el, dar totuşi despre el — numai pentru el. Se auzi povestind, în engleză, ca şi cum ar fi fost limba lui maternă. *„With the coming of the second World War many eyes in imprisoned Europe turned hopefully or desperately toward the freedom of the Americas."* *

Abia dacă percepea scenele care se derulau sub ochii lui, ci mai curînd un gust de praf, soare şi fugă. Se prăbuşea din timpul lui, care, cum simţea acum, nu fusese niciodată al lui. Vedea cum poliţia franceză îl aresta pe domnul în costum alb, îi controla actele, cum acesta se smulgea, se prăbuşea sub focurile de armă. Ştia deja toate acestea, ştia că era unul care interceptase curierii nazişti. O ştia. De ce? Îşi urmă amintirea în bizara grotă aburind de temeri şi speranţe omeneşti, în acea redută de refugiu. „Rick's Café Americaine",

* „Odată cu venirea celui de-al doilea Război Mondial, mulţi ochi din Europa întemniţată se întoarseră plini de speranţă sau deznădejde spre libertatea Americilor."

își căută un loc la una dintre mese, de fapt n-avea nevoie de el, căci de cele mai multe ori avea să se învîrtească de colo-colo, atent, așteptîndu-se la orice surpriză din partea acestei lumi putrede, sau să stea la bar, așteptînd ceva, zi de zi, simțea această prefacere, acest proces din creierul lui, că celulele, acumulatoarele se umpleau, se saturau ca un burete uscat muiat în apă, o realitate pe care el o dorise, în care s-ar fi putut afla, care devenise acum, simți că era în sfîrșit absorbit de celălalt cînd văzu mîna care completa un cec, pe 12 decembrie 1941, pentru o sută de mii de franci, aparatul de filmat călăuzindu-i ochii, stătea la bar față în față cu Rick, nu, la o masă, jucînd șah, ședea acolo, așteptîndu-se la vreo nenorocire, figurile de lemn din fața ochilor lui pierzîndu-și contururile. Acum știu totul. El e Rick. Știe că va apare Ilsa, nu chiar atît de pe neașteptate cum ar vrea-o povestea, însoțită de Laszlo, înconjurată de legende și teamă. Laszlo e curajosul. Vrea să lupte mai departe pentru Europa, pentru socialism, deși a fost prizonierul naziștilor și aceștia îi sînt iar pe urme, deși Gestapo-ul vrea să-l înhațe, să-l prindă în cursă aici, în Casablanca. Am iubit-o pe Ilsa. O iubesc. Aș putea să i-o iau lui Laszlo. Numai că Laszlo e cu un pas înaintea lui, nu s-a dat bătut nici o clipă, n-a fost niciodată pe punctul de a se sufoca din cauza deșertăciunii, a gîndului că și iubirea se poate strica precum orice idee, se poate altera, împuți ca orice poveste lepădată. Nu-mi fac nici o iluzie. Cîteva clipe, Rick se

va juca cu ideea de a-l lăsa pe Laszlo să plece cu avionul, iar pe Ilsa s-o oprească, dar care ar fi fost rezultatul, și Casablanca era o temniță. El și-o alesese, cu capitain Renault ca gardian și cu toți ceilalți, Ugarte, Ferrari, Strasser, Annina, Carl și Sam ca personaje ce reapar mereu, roiesc în jurul nebuniei lui, îi populează infernul. *„You better hurry or you'll mis that plane.** Fugi, Anna, avionul nu te așteaptă. Chipul îi era ud, nu-și șterse lacrimile.

Operatorul e amabil sau econom : nu licărește decît luminița de deasupra ieșirii. Abia acum observă cît de cald e, ce zăpușeală e în mica încăpere. Cămașa și pantalonii se lipesc de el. Să mai rămînă o clipă în curticică, se gîndește el, înainte de a cuteza să meargă în oraș ? Însă acolo așteaptă deja următorii, discutînd, strigîndu-și parole, cu pahare în mîini, în grupuri, singuri. Străbate gangul clătinîndu-se. Se înserează. Lumina mai e destul de puternică pentru a-i răni ochii. Se trezește dintr-o narcoză. Dinspre marginile sensibilității lui, trupul începe să-i prindă iar viață. Își simte greutatea brațelor, povara umerilor, mersul. E adevărat că nu mai e tînăr, însă mai are putere. În capul lui, frazele învălmășite încep să se ordoneze. Își aude vocea, coborîtă, înăsprită, puțin răgușită. Deja vrea iar să povestească.

---

* „Ai face bine să te grăbești dacă nu vrei să pierzi avionul" (engl.).

în Jardin du Luxembourg, care sub ochii lui se descompune într-o geometrie verde, se așează lîngă un chioșc, așteaptă pînă se întunecă de tot. Îi e sete. Se vede ca Rick — în rest nu se mai află în local decît Carl și Sam —, stînd la o masă, cu brațele împinse mult înainte, ținînd un pahar în mîini. Își vede setea într-o imagine. Apoi recunoaște în fîșia de lumină a ușii o umbră ce se apropie, vine spre el, dar nu e Ilsa ; ar putea să jure că e Anna.

Se cuibări într-un bar înghesuit și murdar, nu departe de hotelul lui, bău pînă se trezi definitiv. A doua zi, luîndu-și rămas bun de la partenerii lui de tratative, observă privirile iscoditoare ale bărbaților și-și luă un aer sigur de sine.

Dacă nici ăsta nu și-a agățat vreo pipiță dată dracului, auzi el la plecare.

Au revoir, Monsieur Windisch.

„Who are you, really ? And what were you before ?“ *

26. SE CONTUREAZĂ ÎNFRÎNGERI

SE ÎNTOARSE acasă un altul. Ambianța obișnuită deveni neobișnuită. Schimbarea lui se transmise. Voise să tăinuiască minunata

* „Cine ești de fapt ? Și ce-ai fost înainte ?“ (engl.).

întîlnire cu Rick ; dar taina lui produse efecte stranii, Dorothee îl bănui că ar fi avut vreo aventură amoroasă, ceea ce lui i se păru a fi de prost gust, iar la editură poziția lui părea slăbită, cu toate că rezultatele tratativelor lui pariziene fură sărbătorite, Hetzel subliniind succesul lui Hubert într-un raport către consiliul de administrație. Totul se strîngea în jurul lui, îl încătușa. Nu luă în seamă intrigile de la birou și nici suspiciunile Dorotheei. Avea impresia că toată lumea îi dorea înfrîngeri, vroia să-l împingă în povestea lui Rick. Pentru prima oară după luni de zile se duse la Jimmy's. Întoarcerea lui fu sărbătorită. Charly scoase cel mai bun și mai vechi scotch ; printre novici se șușotea legenda lui Hubert. Cum a băut atunci cu tipul ăla de o sută de chile pînă l-a băgat sub masă ; cum aproape că s-a bătut cu un fabricant dintr-un orășel de provincie care se dovedise a fi un nazist incorigibil ; cum odată, împreună cu alți doi cheflii, nu s-a lăsat scos din bar și Jimmy a trebuit să le servească, pentru prima și ultima oară, un mic dejun, și încă ce mic dejun, *steak* cu ciuperci ; cum, mai țineți minte, fugise literalmente după un fanfaron care îi invitase la trei dimineața să bea cu el o sticlă de șampanie în camera lui de la hotel, cum l-a hăituit pe coridoarele hotelului pînă cînd portarul a pus capăt tămbălăului ?

Aici avea un trecut al lui.

Aici, inflexibilitatea, melancolia lui găseau crezare și îi era ușor să treacă de Marlowe și să ajungă la Rick.

Beţi prea repede. E păcat de whisky-ul ăsta bun.

Ai dreptate, Charly. Dar azi e stare excepţională.

Doar azi ?

Dacă-ntrebi aşa : aproape întotdeauna.

O dată-n plus, spune Charly încet şi împinge sticla lîngă pahar. Ia spune-mi, tu care cunoşti oamenii, cum de există unii bărbaţi fără trecut ? Fără nici un fel de trecut ? Am un prieten, un american, are o cafenea la Paris. Aici s-ar numi bar. Dar e totuna. Îl cunosc bine, ştiu totul despre el, orice nouă poveste cu vreo femeie, ştiu şi că suferă ca un cîine din cauza unei iubiri zadarnice, însă de unde vine, asta nu ştiu şi nici n-aş îndrăzni vreodată să-l întreb. S-a născut bărbat în toată firea, a picat din cer drept în bomba lui, fără copilărie, fără tinereţe. Ciudat.

Se-ntîmplă, spune Charly. Mai beţi unul, apoi lăsaţi-vă maşina aici şi duceţi-vă acasă cu un taxi.

Scumpă glumă.

Toate glumele au devenit scumpe.

Tu tot bun ai rămas, Charly.

Sper.

Asemenea schimburi de cuvinte pot continua cînd stă în maşină, sau e singur în birou, cînd o aşteaptă pe Dorothee sau nu poate adormi. Nu numai Rick, ci şi Spade şi Marlowe, se gîndi el, o scot la capăt fără să fi avut vreun început. Încep să trăiască în mijlocul poveştii.

Numai să nu plecaţi cu maşina dumneavoastră, îl previne Charly şi mai insistent. Hubert alunecă pe taburet, se clatină prin întunericul încăperii, confundă răul cu oboseala, urcă trăgîndu-se de balustradă. Aerul nopţii îl asaltează. Se suie totuşi în maşină, porneşte încet spre peretele negru care ar putea fi Taunus-ul sau şi nişte nori în noapte, nu face decît să se ţină după banda albă care se scurge prin dreapta maşinii, repetă ceea ce a vorbit, speră că Dorothee s-a culcat, totuşi cînd trece prin faţa casei şi lasă maşina în faţa garajului, ea îl aşteaptă în uşă, devine tot mai mare în faţa luminii din antreu, o umbră covîrşitoare, tot atît de uriaşă ca la început.

De ce faci asta, Hubert ?

Nu-l lăsă să scape, vrea să ştie. Stau în camera de zi şi se pîndesc. Îi păstrase cafeaua caldă. Mocca, o să-i facă bine.

O să-ţi facă bine, Hubert. Nu pot să înţeleg de ce o iei de la început. Ai o casă. Mă ai pe mine.

Dacă se gîndeşte în urmă, n-a locuit niciodată cu adevărat în casa asta. E a ei, nu a lui. Nu-i va spune asta. Era desigur o chestiune de timp. Se va obişnui. Dacă nu s-ar răcori aşa, ca acum.

Întrebările ei răpăie asupra lui. El se face mic, o clipă îşi astupă urechile ca un copil, iar ea rîde de el : nici asta nu-ţi ajută, Hubert. Te faci de rîs, zău aşa.

Da ? De ce nu se apără, de ce nu spune : dacă o ţii cu tot dinadinsul că am agăţat o

fată sau vreo curvă la Paris, cum spui tu — ei bine, e adevărat, aşa a fost, iar cînd m-am întors încă mai puţeam a parfumul ei ieftin. Doar asta-mi reproşezi tu, Dorothee. Fireşte că nu era un parfum care să se potrivească cu *tweed*-ul, cu şantungul sau cu pielea de viţel. Dar pe mine m-a dat gata. Înţelegi.

Nu spune nimic. Aude vocea ei, îşi spune că nu de el e vorba, că e din nou o voce de alături :

De ce se poartă aşa ? Parcă ea ar fi de vină. Nu-i reproşează fata de la Paris, n-o să-i mai spună nimic, numai că şi munca lui îi devenea indiferentă — de fapt mă asculţi, Hubert ?

Da.

E adevărat că s-ar putea ca Glaser să devină succesorul lui Forster şi nu tu ?

Asta-i o tîmpenie.

E tot ce ai de spus ?

Da.

Ar fi putut să-i povestească ce se întîmplase în realitate, să-i joace povestea, i se întipărise în minte fiecare gest, fiecare cuvînt. Hetzel îl invitase la el, îi pusese tot felul de întrebări despre cele hotărîte la Paris, deşi trebuia să cunoască amănuntele din protocol, îl tratase cu coniac, bătuse cîmpii despre nişte decizii inevitabile. Apoi apăruseră unul după altul, de parcă s-ar fi înţeles, Forster, Glaser şi, ceea ce se întîmpla foarte rar, Taschner, redactorul-şef. Stînjeneala lor era evidentă. Îşi frecau mîinile, îşi dregeau glasul, păşeau pe loc, nu se aşezară decît după ce Forster îi pofti morocănos să ia loc. Glaser nu făcea

parte din acest cerc. Totuşi el ia parte, iese în evidenţă, isteţ, abil, unul care dă mereu din cap, un copil alintat. Ar fi trebuit să iasă, prin faţa lui Glaser, a oamenilor pe care ani de zile i-a considerat prietenii lui, să trîntească uşa după el, însă rămîne acolo prăbuşit în el însuşi, fără nici un semn de rezistenţă.

Toţi încearcă să-l îmbuneze, ca Dorothee: Trebuie să înţelegi. Trebuie să înţelegeţi, domnule Windisch. Dar înţeleg. Atunci e bine. El nu înţelege nimic. Îl cred un ratat? Să fie într-adevăr incapabil să organizeze serviciul conform noilor orientări?

N-ai fost de acord să coordonăm toate serviciile prin P.E.D.

Da. Mi se pare absurd, ce legătură are contabilitatea onorariilor cu salarizarea, sau înregistrarea anunţurilor cu cea a abonaţilor? Nici una!

Urăşte prescurtarea asta: P.E.D., prelucrarea electronică a datelor, cu care şamanii ăştia vor să lecuiască orice rană economică. Deîndată ce harababura devenise completă, deîndată ce dezorientaţii deveniseră predicatori, judecători sau autoacuzatori, apăreau cu regularitate apostolii P.E.D.-ului, atottămăduitorii.

Glaser a demonstrat —

Ce-a demonstrat? A propus, a proorocit, s-a jucat cu tot felul de planuri ininteligibile. În rest nimic.

Nu-l nedreptăţiţi pe domnul Glaser.

Hetzel lua poziţie fără nici un echivoc.

Cine nedreptăţeşte pe cine?

Hubert !

Lasă-mă-n pace, Forster. Noi ne-am spetit pe cînd nici în vis nu se gîndea cineva la rahatul ăsta de P.E.D. Nouă ne-au ajuns mașinile de calculat manuale, niște cutii mici care pîrîiau și scîrțîiau, dar ne dădeau frumos cifrele. Și n-am stricat nimic cu jucăriile noastre, dimpotrivă, editura a ajuns mare. Am făcut noi prostii ?

Nu, domnule Windisch. Numai că timpul nu stă pe loc.

Cunosc lozinca asta, domnule Taschner, mai nou, omul a lăsat pe negîndite timpul în seama mașinilor, se închină în fața lor și zice că asta înseamnă progres.

Eu am crezut că sînteți de stînga. Acum argumentați mai conservator decît oricare dintre noi.

Ce legătură are asta cu stînga sau cu dreapta ?

Recunosc că n-a fost o idee prea grozavă.

Și ce înseamnă toată povestea asta ? Hubert se ridică ; ceilalți săriră și ei în picioare după o clipă de ezitare. Buna-cuviință nu le îngăduia decît mici porcării, crime civilizate.

Spune-o de-a dreptul, Forster. Ai găsit un succesor mai bun.

Chiar așa de departe nu sîntem încă.

Pentru voi e o treabă hotărîtă.

Hubert, știi —

Am știut, Forster. Acum nu mai știu decît că trebuie să vină un lingău mărunt ca ăsta, descurcăreț și înfigăreț și priceput la mașinării, pentru ca eu să fiu dat la o parte.

Glaser venise spre el. Hubert îl opri cu un zîmbet. Putea să-l înşface de guler pe individul ăsta, să-i tragă o mamă de bătaie chiar sub nasul bătrînilor ăstora, dar nu făcu decît să ridice din umeri şi să-i coboare la loc.

Ce-au discutat în urma lui n-avea să afle niciodată. Un om de treabă. Pur şi simplu a rămas pe loc. Unul din cei rămaşi de după război. Ba a mai şi început iar să bea.

Ar fi putut să-i povestească Dorotheei cît de repede te părăseşte puterea, ca şi cum ţi s-ar fi luat de pe umeri un palton invizibil. Regele Laurin al coridoarelor. Ar fi putut să-i povestească cum se schimbă tonul, cum rugăminţile devin comunicări, iar amabilitatea obrăznicie. Ar fi putut să-i spună ce îl aşteaptă : compasiunea foştilor prieteni care aveau să-i explice că nici un birouaş mai mic nu i-ar slăbi influenţa, că secretara lui îi fusese repartizată lui Glaser numai din cauza cunoştinţelor ei. Ei schimbă, mută, reorganizează. Şi el a făcut-o.

De ce nu te împotriveşti ? Glaser te-a tras pe sfoară.

Nu mă pun eu cu asemenea jigodii, Dorothee.

Dar ele se pun cu tine. Crezi că-i de ajuns să faci pe eroul, pe singuraticul de la bar, pe hoinarul în costum la două rînduri făcut de comandă ?

Mă duc să mă culc, spuse el.

Te dai la o parte, îţi iei tălpăşiţa.

Sînt obosit şi sînt sătul pînă-n gît.
Eşti cu adevărat un molîu, Hubert, care face pe originalul. Tot timpul joci cîte-un rol.
N-avea s-o lase să-i strice poveştile. Merseseră cu toţii prea departe.

27. S-A CUMPĂRAT O PĂLĂRIE

ARĂTAŢI PUŢIN ca Humphrey Bogart, spusese vînzătorul uimit de asemănarea pe care n-o sesizase decît după ce Hubert îşi pusese pălăria, borsalino-ul. Voise să-l ridiculizeze sau era o recunoaştere? Preţul exagerat nu începu să-l roadă pe Hubert decît după aceea. Cu aceiaşi bani ar fi putut să-şi cumpere un trenci bun. Mergea puţin aplecat înainte, nu foarte repede, însă atent. Cu mîinile în buzunarele trenciului. Cutele de pe chipul lui deveniră mai pronunţate. Îşi miji ochii. Nu mai simţea pălăria. Într-atît de familiară îi era deja şi avea senzaţia că borul arunca în jurul lui o umbră, un cerc de singurătate bărbătească.

În maşină se întrebă o clipă dacă să-şi scoată pălăria. Avea senzaţia că arăta ciudat. Cine mai conducea maşina cu pălăria pe cap. Apoi se hotărî să rămînă cu ea, căci aruncînd o privire fugară în oglinda retrovizoare, evitîndu-şi imaginea, înţelese ce scene treziseră în el dorinţa de a cumpăra borsalino-ul. Nu

amintirea lui Spade sau Marlowe, care oricum pălea, ci apariția lui Rick pe mizerabilul aeroport din Casablanca. Despărțirea din ceața serii. Împreună cu Capitain Renault îi așteptase nerăbdător pe Ilsa și Laszlo. Dacă scăpau avionul erau pierduți. Își trăsese pălăria pe frunte, iar pumnii strînși de teamă și-i vîrîse în buzunarele trenciului. Veniră la timp. Aproape la timp. Va trebui să-l ucidă pe Strasser. Și Ilsa purta pălărie. Una din acele pălării plate, cu borul lat, cum erau atunci la modă. Vorbind între ei, hăituiți, pierzîndu-se unul pe celălalt, *„last night we said a great many things* *, borurile pălăriilor se atingeau.

Portarul editurii îl privi uluit, răspunse cu întîrziere la salutul lui Hubert. Bună ziua, domnule Windisch. Sui cu liftul la etajul 6, străbătu coridorul, culegînd privirile ce-l urmau ca pe niște hîrtiuțe rupte, împrăștiate în vînt. Nici noua lui secretară, o femeie tînără, și așa intimidată, nu cuteză să facă vreo remarcă. O clipă rămase nemișcat în mijlocul biroului său, rînji satisfăcut, își aruncă pălăria vioi pe un scaun. Lucră toată după-amiaza fără a fi deranjat. Telefonul suna mult mai rar ca înainte. Desigur, cei mai mulți îl căutau deja pe Glaser. Își puse în gînd să plece, ca de atîtea ori, mai tîrziu, cînd coridoarele vor fi deja goale, ușile birourilor stînd deschise, iar femeile de serviciu golind coșu-

---

* „Aseară ne-am spus o mulțime de lucruri" (engl.).

rile de hîntii în nişte recipiente enorme. Telefonul lui Forster îi zădărnici planul. Ce-ai zice să trecem o clipă pe la Jimmy ?

Pe la Jimmy ? Sărbătoreşti ceva, Forster ?

Nu. Doar aşa. O inspiraţie subtilă.

Bine. Vin îndată.

Hubert îşi luă trenciul pe braţ, iar pălăria în mînă. Se sfia să apară astfel în faţa lui Forster. Dar la parcare, înainte să urce în maşina lui Forster, care îi promisese să-l ducă acasă şi să-l ia a doua zi, Hubert îşi trase hotărît trenciul pe umeri, îşi puse pălăria, Forster privindu-l cum ai urmări un actor care se costumează, dar nespunînd nimic.

Forster intră primul la Jimmy şi se opri la garderobă deşi nu era nimeni acolo.

Dezbracă-te aici, îi ceru el lui Hubert.

De ce ? Doar vezi după cuierele goale că toţi au intrat în bar cu paltoanele pe ei.

Şi ce dacă ?

Dacă zici tu. Hubert îşi scoase trenciul şi pălăria, le agăţă în cuier. Arăta ciudat : un singur palton, o singură pălărie în garderoba goală. O melancolică natură moartă sau amintirea unei poveşti tari pe care lumea şi-o spune la bar de ani de zile.

Charly se bucură, dar începu îndată să bombăne cînd văzu că ei nu se aşezară la bar, Forster trăgîndu-l pe Hubert într-un colţ întunecat.

Păi vă purtaţi ca o pereche de îndrăgostiţi.

Chiar sîntem, deşi cam bătrîiori, spuse Forster.

Aa, afaceri.

Dumneata o spui, dragă Charly. Adu-ne două whisky-uri duble.

Ce vrei, Forster? Vrei iar să-ţi lauzi băiatul model?

Nu, Hubert. Chestia asta a trecut. Nu mai e nimic de făcut. Şi e vina ta, nu a noastră. Chiar dacă încerci să te convingi că nu e aşa.

Ei, da.

Să-ţi explic ce înţeleg eu prin vina ta?

Ca între prieteni, fireşte, Forster.

Cu sarcasme din astea nu faci nimănui vreun bine.

Dă-i drumul.

În primii ani, eu n-am remarcat, Hubert. Nici n-am cum să-ţi explic prea bine. Tu ai muncit excelent. Da, ai avut idei formidabile, ne-ai ajutat să ieşim din rahat. Dar nici atunci n-ai fost — cum să spun: n-ai fost niciodată tu-însuţi. Simpatia ta pentru americani sau ceea ce credeai tu că sînt americanii. Felul tău de a vorbi. Cum te îmbrăcai. Nu sărea chiar aşa în ochi pentru că pe atunci eram cu toţii puţin într-o ureche.

Şi tu?

Însă acum nu mai merge. Ai început să bei. Ai umblat prin baruri. Întreabă-l pe Charly.

Lasă bancurile, Hubert. Întotdeauna te-ai îmbrăcat, ei da, exotic.

Cum?

Păi, pasiunea ta pentru costume la două rînduri. Cine ştie cum, tu-ţi închipuiai că joci într-un film american.

Habar n-ai tu cum arată un cinematograf pe dinăuntru.

N-are importanță.

Nu.

Iar acum și pălăria !

Ce te privește ? E o pălărie frumoasă, foarte scumpă. Un borsalino.

Nu vrei să înțelegi, Hubert? Faci pe prostul?

S-ar putea, și apoi n-ai de ce să-ți faci griji cîtă vreme domnul Glaser se îmbracă discret, se poartă discret și în mod cert nu poartă niciodată pălărie — ia zi, Forster, oare mai sîntem normali ?

Asta te întreb eu pe tine, Hubert.

Eu sînt. Mă simt mai bine ca oricînd.

Te amăgești singur cu vreo poveste, Hubert. Asta e. Chestia cu taică-tău mai e cel puțin explicabilă.

Cu taică-meu ? Ce-i cu taică-meu ?

Hotelierul care a fost șef SS-ist.

Asta-i o calomnie.

Liniștește-te. Știm asta de ani zile. Hetzel a aflat. Nimeni nu ți-a luat-o în nume de rău. Fiecare a mai retușat prin chestionare. Numai că —

Numai că ?

Nu țipa așa. Vrei să afle toată lumea ?

Numai că ?

Vino, te duc acasă.

Nu încerca să scapi, Forster.

Atunci bine. Poate că te-ai mai ajutat cu minciuna și-n alte rînduri, înțelegi ? N-ai cum să n-ajungi la ideea asta.

Du-mă acasă.

Charly regretă că-l părăseau așa de repede. În cea ce-l privea pe domnul Forster, încă mai înțelegea. Din partea domnului Windisch, aproape c-o lua drept afront.

Nici chiar cel mai bun whisky nu-ți place întotdeauna.

Dacă așa stă treaba.

Are senzația că Forster l-ar tîrî după el, un boxer căzut la podea, bătut măr, cu mintea golită de orice gînd.

Forster îi ține trenciul, îi întinde pălăria.

Hubert se întrebă dacă din milă sau ironic.

Mulțumesc !

Stă în mașină lîngă Forster fără să spună o vorbă. Au știut și lui nu i-au spus nimic, s-au amuzat pe seama minciunilor lui, a subterfugiilor lui, au fost curioși să vadă ce avea să mai inventeze ca să iasă basma curată, l-au avut la mînă mai mult de zece ani. Și totuși nu, căci cine e răspunzător pentru tatăl lui ?

Opresc în fața casei. Hubert spune : grădina asta n-o să arate niciodată ca lumea. Eu n-am timp, iar pe Dorothee n-o interesează. Acum arată ca o groapă de argilă. Mai încolo o să se sălbăticească.

O să dați de bucluc cu vecinii voștri, spune Forster, se apleacă peste el, deschide portiera.

Și cu scumpii noștri vecini.

Fă și tu un efort. Mîine dimineață vin să te iau.

Hubert se uită după mașină, își trage pălăria pe frunte. Poate că niciodată nu fusese atît de aproape de Rick.

Dorothee stătea în uşă, îl privea venind. El păşi încet, aşteptînd, spre privirea ei şi simţi cum îşi recapătă siguranţa, cum mersul îi devine exact. Văzu, împreună cu ea, cum se apropie un bărbat puţin aplecat înainte, cu pălărie şi cu gulerul trenciului ridicat, ieşind parcă dintr-o lungă poveste încîlcită şi epuizantă.

Arăţi obosit.

Ea îl îmbrăţişează, îl sărută pe obraz. El o miroase, îi miroase pielea, închide ochii.

Chiar sînt.

Pălăria e nouă ?

Da.

Îţi stă bine. Dar te face să pari străin.

Străin ?

Eh, ţie ţi se potriveşte.

Drăguţ din partea ta că spui aşa.

28. ASCULTĂ, DOROTHEE !

SEARA ACEASTA îl aşteptase. O seară plină de glasuri de făpturi încă neconturate, plină de poveşti începute şi întrerupte din lipsă de chef, dar care se voiau povestite mai departe. Oboseala îl făcea să vadă şi să audă mai clar ca oricînd. Dorothee cedă în faţa stării lui de spirit. În ultimele săptămîni îl gonise din casă cu reproşurile ei, îi reproşase incapacitatea de a lămuri lucrurile cu Glaser,

îi enumerase slăbiciunile, o litanie jalnică, îl făcuse papă-lapte, impotent, fanfaron, iar el se pitise în camera lui, aproape că se sufocase de cîtă furie adunase în el. Poate că ea se temea că el ar putea să lase totul baltă, să dispară fără un cuvînt. Poate că o avertizase Forster, cu care ea se sfătuia uneori.

Ai mîncat deja de seară ?

Da, minți el, căci vroia să rămînă în apropierea lui. Ea îi aduse într-o carafă niște whisky fără gheață și cu apă, cum îi plăcea lui, dar nu se așeză lîngă el, ci în fața sécrétaire-ului, își făcu de lucru în tăcere, așteptă. Tăcerea îi făcea bine lui Hubert, îi dădea siguranță. El privea pe fereastră spre Feldberg-ul care prin ploaie și întuneric se putea doar bănui, și știa că povestea lui era gata de spus, că imaginile și figurile se ordonaseră și căpătaseră sens. Era deja acolo unde nu fusese niciodată. Deodată îi recunoștea iar pe toți cei ce-și schimbaseră numele în amintirea lui, începeau să vorbească și să acționeze.

N-am fost întotdeauna așa. Cîndva am luptat, murmură el.

Ce zici, Hubert ?

Ascultă, Dorothee, vreau să-ți povestesc ceva ce n-am povestit încă niciodată, ceva de care nu pot să scap și la care mă gîndesc într-una. De aceea mă port deseori inexplicabil pentru tine, pentru voi. Rămîi acolo, te rog, ascultă-mă și nu interveni. E atît de greu să începi.

Avea în urechi un ton pe care îl adoptă. În fond se asculta pe el însuși. Tensiunea îl cuprinse în asemenea măsură, încît se sculă

în picioare, păşi de colo-colo prin cameră fără a-i da vreo atenţie Dorotheei. Nu mai asculta decît glasul care începu să-i răsune şi-i povesti cum fusese.

Trebuie să încep cu Anna. Cu Prerau.

Despre Anna ai mai vorbit odată.

Te rog, nu mă întrerupe, Dorothee. Anna avea împreună cu mama ei un hotel în Prerau. Nu un hotel de lux. Un hotel tihnit pentru familii, călători. Avea o bucătărie bună. Maiorul meu mă trimisese la ea, la Anna Slotosch, cu o scrisoare. Poate că el cunoştea familia Slotosch de mai multă vreme. Habar n-am ce legătură exista între ei. În orice caz, de fiecare dată primeam o şuncă în schimbul scrisorii. Compania noastră era cantonată la Meserič. Nu-ţi poţi închipui în ce hal ne plictiseam, în ce hal mă aducea munca în cancelarie. Mereu acelaşi lucru. Călătoriile de serviciu la Prerau erau pentru mine o minunată variaţie. Şi cum bătrîna doamnă Slotosch zăcea la pat, aveam de-a face tot timpul cu Anna. Nu ştiu cum să ţi-o descriu. Cînd mă gîndesc la ea, nu-mi vin în minte decît contradicţii. Avea părul blond platinat, dar făcea impresia unei ţigănci. Avea nasul lat, faţa ciudat de grosolană, dar cînd o priveai cîteva clipe părea delicată, feciorelnică. De fapt, era slabă graţioasă. În braţele mele devenea grea şi opulentă. M-am îndrăgostit de ea. M-a cucerit cu tot felul de nimicuri. De exemplu vorbea cu accent boemian. Asta îmi plăcea. Şi-şi îngrijea mama bolnavă cu mult devotament şi gingăşie. Îmi

amintesc că-i făcea supă de chimen și jura că era cel mai bun leac. Ne purtam ca niște smintiți, trăiam în afara timpului. Între călătoriile la Prerau eram mort, nu gîndeam nimic, ascultam doar comenzile. Anna m-a învățat viața.

Ai fost în legătură cu ea după război?

Nu. Hubert se așeză pe pervazul ferestrei. Dorothee ședea ciudat de țeapănă în fața *sécrétaire*-ului, cu spatele la el.

Rămîi așa, spuse el. N-am avut de două ori aceeași cameră. De fiecare dată, bătrînul portar îmi dădea alta. De fiecare dată, ea venea noaptea și rămînea pînă se lumina de ziuă. Nu mi-am putut închipui că avea să fie altfel vreodată. Mergeam la plimbare, ea îmi prezenta lumea. Adevărate duminici de orășel de provincie. Despre viitor nu discutam. Nu m-aș fi încumetat niciodată s-o cer în căsătorie. Am presupus că ea n-avea să se lege vreodată, era tot atît de înrudită cu amazoanele cît și cu hetairele. Cînd spun asta, iar nu știu dacă se potrivește. Poate că ne purtam ca niște copii sau intangibili. Aveam jocurile noastre, preferințele, semnalele noastre. De exemplu, cînd intram în hotel fluieram încet „*Good bye Johnny*", iar ea îmi răspundea de undeva: „Frumos a fost cu mine și cu tine, dar ce păcat, dar ce păcat, că veșnic nu poate ține". Cunoști șlagărul ăsta, Dorothee? Pe atunci îl cînta toată lumea. Noi îl cîntam fără să luăm în serios mesajul lui banal.

La un moment dat a apărut Nesvadba. Un personaj secundar, cum mi s-a părut mie, un

vechi prieten, abia luat în seamă, al casei. M-am înşelat, vroiam să mă înşel. Ar fi trebuit să observ cît de familiar se purta el şi că doamna Slotosch îl trata ca pe un fiu. N-o vedeam decît pe Anna. Totuşi, vizitele lui Nesvadba începeau să mă neliniştească. Pe cît se pare făcea parte din rezistenţa cehă, despre care se şuşotea la noi în cazarmă, de care mai toţi făceau haz. Se zicea că cehii n-ar fi buni de nimic. N-ar avea curajul sîrbilor, polonezilor, francezilor. Preferau să colaboreze, un popor de soldaţi Svejk. De ce nu? Dar Nesvadba nu era un Svejk. Mă ţineam departe de el. Cînd venea el, Anna se schimba. Era ca şi cum şi-ar fi desprins viaţa de a mea. Abia dacă pot să mă exprim. Mă auzi, Dorothee?

Da, povesteşte mai departe.

La sfîrşitul lui patruzecişitrei — de fapt era aproape un an mai tîrziu; schimbă data fără să şovăie, minţi, nu minţi, căci altfel n-ar fi avut destul timp pentru poveste — deci la sfîrşitul lui patruzecişitrei se termină totul. Poate că mă aşteptasem la asta. Unitatea noastră a fost transferată la Brno, eu m-am îmbolnăvit, am zăcut cîteva săptămîni în lazaret. De la Anna n-am primit nici o veste. Eram prea slăbit, prea fără chef ca să-i scriu sau să-i telefonez. Ea plecase. Era destul de dureros.

În vreme ce vorbea, Hubert căuta explicaţii pentru anumite legături care deodată păreau imposibile, dar frazele îi erau mai rapide decît gîndurile, îi înlăturau nesigu-

ranța, și, ca într-un vis, se năpustea spre un loc, o încăpere în care se adunau persoanele la care se gîndise, pe care le uitase, pe care și le închipuise. Pe nesimțite devenise o parte din această lume mult dorită.

N-ai mai văzut-o niciodată ?

Ba da. Ba da. Dar mai întîi s-au petrecut o grămadă de nebunii. Maiorul Lauer a jucat iar un rol important. După eliberarea mea din lazaret m-a chemat la el. Mi-a atribuit merite pe care nu le aveam. Eu nu făceam altceva decît să stau liniștit la cancelarie, atîta tot. Chiar în mijlocul discursului lui a apărut un ofițer pe care nu-l cunoșteam, m-a cercetat din ochi și m-am simțit destul de părăsit. N-am să intru acum chiar în toate amănuntele, cum au făcut ei atunci. Ofițerul necunoscut era, cum s-a constatat, de la contraspionaj. El și maiorul Lauer urziseră un plan care se baza numai pe neînțelegeri. Și anume Lauer presupusese încă de pe cînd eram la Meserič că eu aș vorbi ceha. Eu nu l-am contrazis niciodată. Pentru un soldat, orice poate constitui un avantaj, înțelegi. Lauer mai credea și că eu aș cunoaște Cehoslovacia încă dinainte. În orice caz mi-au propus să preiau de formă o cîrciumă din Brno, care fusese deschisă, dar al cărei proprietar dispăruse fără urmă, și care era frecventată cu precădere de cehi. La început m-am apărat din răsputeri. Cei doi nu cedau. Lauer pretexta că, fiind dintr-o familie de hotelier, trebuia să am ceva experiență.

Hubert se mira cum se îmbinau minciuna și adevărul într-o a doua realitate pe care, po-

vestind, o stăpînea cu mare ușurință, în care de la o frază la alta se simțea tot mai acasă la el.

Oricum, ar fi putut să-mi dea un ordin. Deci am cedat. Să mă gîndesc n-am mai apucat. Totul era pregătit. Un domn în civil și foarte tăcut m-a condus în oraș pe căi ocolite. Am parcat în apropierea vechii primării, mai departe am mers pe jos. Acum ar trebui să-ți poți închipui cum arată Brno-ul, Spielberg-ul, această imensă fortăreață cu cazematele ei, domul și primăria, piața și gangurile și ulițele înguste dimprejur. În arcadele primăriei atîrnau de tavan o roată și un balaur împăiat. Habar n-am de ce. Probabil erau simboluri din mituri și legende. Plimbîndu-mă noaptea, toate acestea mă nelinișteau. Însoțitorul meu m-a condus prin piață, apoi am cotit într-una din acele ulițe în care puțea mereu, înăbușit, ca și cum istoria s-ar fi depus. În capătul ei stătea de-a curmezișul o casă spoită cărămiziu, transformînd-o într-o fundătură. Ferestrele și ușile erau acoperite de obloane. M-am gîndit că întreaga casă dormea. Deasupra portalului stătea scris cu litere ornamentate „Bodega Sedlacek". Dedesubt însă fusese agățată o firmă de lemn pe care strălucea lacul proaspăt: „La Hubert. Cafenea și bodegă."

Lucraseră repede, era vrăjitorie curată.

Sună a născocire sau vis, Hubert.

Dar e adevărat. Ascultă, te rog. Fără să spună ceva individul a deschis o ușă laterală, am urcat o scară îngustă și criminal de abruptă, tipul a mai deschis o ușă, apoi a zis în

sfîrşit : aici locuiţi dumneavoastră. Era o locuinţă plăcută, de modă veche. O aranjase cineva căruia cu siguranţă nu-i trecuse nici o clipă prin cap s-o părăsească pentru mai multă vreme, nicicum să dispară fără urmă. Probabil că aş fi rupt-o la fugă dacă omul acela n-ar fi stat mut şi ameninţător lîngă mine. Curînd am început să mă mişc prin locuinţă, prin salonul minuscul, prin dormitor sau bucătărie, atît de nestînjenit de parcă eu aş fi aranjat-o, de parcă n-aş fi fost nici o clipă în altă parte.

Tipul mi-a arătat totul. Pe pat erau întinse două costume, cămăşi, toate hainele civile necesare.

Uniforma o scoateţi, mi-o daţi s-o iau cu mine chiar acum, a spus el. Aşa am făcut. Mă privea de parcă transformarea unui caporal din armata germană într-un civil, un proprietar de cîrciumă, ar fi fost ceva obscen. A împachetat uniforma grijuliu într-un geamantan care era pregătit. Se gîndiseră la toate amănuntele. La despărţire mi-a spus : să nu vă speriaţi dacă o să primiţi curînd vizita cuiva. E pianistul, domnul Josef Doležal. V-a fost repartizat. Fiindcă localul a avut întotdeauna un pianist ca element de atracţie. E ceh. Un colaborator. Tipul a scuipat cuvîntul ăsta ca pe un sîmbure în care muşcase din greşeală.

Într-adevăr : abia ieşi unul, că a şi apărut celălalt. Doležal. L-am îndrăgit în scurt timp. Ce-nseamnă colaborator. El n-a fost niciodată. Sau dacă a fost, atunci numai în

aparență. Pe el puteam să mă bizui. Stătea în ușă, mi-a spus : servus, o namilă de om cu fața rumenă și rotofeie schimonosită de un rînjet permanent.

Sînt Josef Doležal, pianistul, s-a prezentat el. Dar spuneți-mi Beppo. Apariția lui m-a făcut să rîd. A rîs și el. La patru trebuie să deschidem, a spus el, pe urmă avem de lucru pînă la unșpe. Mai vine și o chelneriță, doamna Spacek, și două femei la bucătărie. Așa că am face bine să fim cu ochii în patru. Cum să vă spun ? m-a întrebat el.

Hubert, i-am răspuns eu. A clătinat din cap gînditor. Nu, am să vă spun șefule, e mai bine.

Cum credeți, cum crezi, Beppo.

Așa cred.

O altă scară, tot atît de abruptă, ducea de-a dreptul în local. Beppo a deschis o ușă prevăzută cu bucăți de sticlă șlefuită, m-a tras după el. Era ca o întîlnire dintre vis și visător. De ce îmi trebuise atîta timp pentru a găsi drumul încoace, în șura asta frumoasă ? Lumina se strecura în fîșii subțiri prin obloane. Duhnea a fum stătut, a bere vărsată. Dușumeaua de lemn bătătorită și crăpată lucea de cît fusese frecată.

Frumos, am spus.

Frumos ? a întrebat Beppo.

S-a așezat la pianul care dracu' știe de ce stătea pieziș în fața barului, încurcînd pe toată lumea, pe care însă nu l-am mutat niciodată de acolo, și a cîntat cîteva măsuri.

Cunoaşteţi bucata asta? m-a întrebat el şi a fluierat începutul lui *Good bye Johnny*.

Fireşte, am spus eu, cum să n-o ştiu. Îi cunosc pe Ceaikovski, şi Smetana, şi Beethoven. De ce nu şi melodia asta de Peter Kreuder. El a scris-o?

Da, Beppo.

A început s-o şi fredoneze, ştia tot textul pe dinafară; eu mă plimbam printre mese, vedeam cîrciuma plină de oameni, auzeam zumzetul vocilor, ştiam totul dinainte, eram pregătit şi — oricît de trăsnit ar părea acest lucru — fericit. Numai că şlagărul mi-a tulburat, mi-a rănit deodată amintirea.

Termină cu tîmpenia asta de cîntec, Beppo. Să nu-l mai cînţi niciodată, auzi, niciodată, i-am poruncit.

Pe atunci aveai abia douăzeci de ani, Hubert, spuse Dorothee.

Da.

Nu prea pot să-mi imaginez aşa ceva.

Nu mă întrerupe, te rog. E adevărat. Povestea e adevărată. Cineva a bătut la uşă. Beppo s-a întrerupt din cîntat. Ne-am privit speriaţi, apoi Beppo a rînjit. Trebuie să fie Manja Spacek, a spus el. Nu sînt sigur că se poate stabili precis ce sau cine e urît, dar Manja Spacek putea fi desemnată ca etalon. Corpul ei putea fi asemănat cu cel al unui copil care nu mai creşte, ci îmbătrîneşte. Picioruşele ei subţiri o purtau ca vîntul şi ca gîndul între masă şi tejghea, braţele ei subţiri duceau tăvi încărcate cu vîrf, iar faţa ei era cea a unui copil bătrîn şi înţelept. Ochi

minusculi, iuţi, incolori sub o frunte bombată rahitic. Un nas ascuţit în contradicţie cu o gură plină, aproape rotundă şi o bărbie teşită. Părul deja cărunt şi-l pieptăna rar, dar îl tundea cu regularitate. Pretindea că era fiica unui bancher care dispăruse de cîteva vreme. „Dispărut“ însemna : capturat, deportat, ucis. Manja Spacek era o lovitură în plin. Se potrivea cu noi. La bani se pricepea bine de tot. Am lăsat contabilitatea în seama ei, pe unii clienţi îi sfătuia cum puteau să-şi salveze pentru vremuri mai bune puţinul pe care-l economisiseră, iar cînd făcea socoteala se ţinea cu încăpăţînare de regula potrivit căreia cehii nu puteau plăti decît în coroane, iar nemţii, dacă nu se putea altfel, şi în mărci. Cumsecădenia ei era plină de judecată, iar judecata ei plină de cumsecădenie. Fără ea am fi păţit-o de multe ori. Îmi amintesc cum şi-a pus şorţul alb, a răsucit robinetul ca să vadă dacă era bere în butoi, apoi a scos dintr-un sertar o sticlă de şliboviţă, a umplut trei pahare cu vîrf, am ridicat paharele, Manja a murmurat : no, pentru supravieţuire !, cum a ridicat obloanele şi toată sărăcia localului a devenit vizibilă. Cînd a deschis uşa a spus : să vedem cine va fi primul muşteriu. Dacă ne-aduce noroc sau nu.

Primul muşteriu n-a fost un muşteriu. A fost un poliţist ceh. Sub protectorat, cum se numea Cehoslovacia după voinţa lui Hitler, existau şi d-ăştia. De cele mai multe ori, aceşti poliţişti auxiliari exagerau, vroiau să le arate nemţilor ce înseamnă să fii autori-

tar. Căpitanul Navratil! O figură, ţi-o spun eu. Şi un om. Şmecher, dat naibii, curajos. Arăta ca un franţuz şi scotea asta în evidenţă. Purta o mustăcioară îngustă şi îngrijită, à la Menjou. Eu îi luam masca în serios şi nu-i spuneam decît *„mon capitaine“* *. Asta îi plăcea. Lui Navratil îi datorez probabil viaţa.

La această primă apariţie a cam făcut pe grozavul, mi-a cerut autorizaţia, i-a pus pe Beppo şi pe Manja să-i arate paşapoartele, ştia probabil totul, era iniţiat şi o făcea pe misteriosul. Dracu ştie de ce m-a speriat în asemenea hal şi de ce le-a făcut mai tîrziu asemenea figuri unora dintre clienţi. Probabil că n-avea voie să se deconspire. Nimeni dintre noi nu era el însuşi. Epoca eroică făcea din eroi laşi, din laşi ucigaşi şi din ucigaşi eroi. Nu mă întreba cum am ajuns la caracterizarea asta.

Dar o ticăloşie de-a lui Navratil n-am iertat-o niciodată. Printre clienţii regulaţi se număra şi Ujlacki, un ungur mic şi timid. Poate-l cunoşti pe Peter Lorre, actorul. De el îmi amintea. Uneori părea că se sufocă de tristeţe. Cine ştie cum eşuase Ujlacki la Brno. Juca zaruri, tot mereu ademenea clienţii să joace cu el. Asta era interzis. Navratil pur şi simplu se făcea că nu vede. Dar cînd afluenţa de clienţi a început să devină tot mai mare, cînd pînă şi bonzii nazişti au început să prefere birtul lui Hubert altor locale, cînd un

---

* Căpitane (franc.).

agent al Gestapo-ului, pe nume Stössel, s-a cuibărit la noi împreună cu alți tovarăși de-ai lui și i-a gonit pe unii dintre clienții cehi, cînd Stössel și-a manifestat fără ocol nemulțumirea față de îndeletnicirea lui Ujlacki, Navratil a intervenit. Ujlacki fiind ungur, Navratil putea să-l aresteze, ceea ce în cazul nemților nu-i era permis.

N-am uitat nimic, nimic. Era ora de vîrf. Ujlacki juca cu niște cehi. Nu băteau la ochi, stăteau la o masă lăturalnică. Beppo improviza la pian ; nimeni nu-l asculta. Stössel răcnea laolaltă cu cei din gașca lui. Navratil a apărut însoțit de patru polițiști cehi și doi agenți nemți. Într-o clipă, gălăgia a încetat. Eram veșnic pregătiți pentru tot ce putea fi mai rău. Navratil s-a îndreptat spre Ujlacki, care, concentrat asupra jocului, nu observase nimic. S-a postat în spatele scaunului lui Ujlacki și a spus : domnule Ujlacki. Acesta a sărit în picioare. Vreți, vă rog, să ne urmați. L-am privit pe Ujlacki. În ochii lui s-au ivit experiențele și spaimele tuturor urmăriților de pe acest pămînt. Erau ochi porniți deja la drum, dar care se dăduseră totodată bătuți. Ujlacki a răspuns în auzul tuturor : da, dar pot să-mi mai încasez cîștigul ? Vă rog. Navratil a urmărit atent tranzacția. Ujlacki a luat bancnotele, a făcut cîțiva pași în fața lui Navratil, a contemplat visător coroanele, le-a împăturit, și le-a vîrît în buzunar. Apoi a rupt-o la fugă. Era iute. Învățase să fugă. În mîna lui se ivise brusc un revolver. A urcat în fugă scara ce ducea spre locuința mea, voia

desigur să iasă pe ușa laterală. A tras. Ceilalți au tras mai bine. Cei doi polițiști nemți l-au tîrît în dosul tejghelei. El mergea între ei și bîiguia : Hubert, Hubert. Ca și cum eu l-aș fi putut ajuta. Dacă închid ochii, îl aud văitîndu-se și acum, și-i văd capul chircindu-i-se în mii de spaime, fața aceea a lui Peter Lorre. Scuză-mă.

Hubert iese din cameră. În antreu izbucnește în hohote, se reazămă de perete. Cu povestea asta inventată s-a făcut singur să plîngă. Nu e a lui ? Nimeni în afara de el nu i-a cunoscut pe Ujlacki, Navratil, Manja și Beppo. Vrea să povestească mai departe, să-și îmbogățească cu imagini viața lui mizeră.

Dorothee nu mai stă în fața *sécrétaire*-ului, ci pe divan.

Te afectează mult, Hubert.

Destul.

Nu vrei să te oprești ? Poți să povestești mai departe mîine seară.

Nu.

Cum a fost cu Anna ?

A apărut pe neașteptate, neanunțată, în vara lui patruzecișipatru.

Nu singură. Înainte să-ți povestec despre Anna, trebuia să-ți mai spun ceva despre nopțile noaștre. Acea oră sau două, după ce închisesem localul la unsprezece fix, îmi plăcea cel mai mult. Ora de închidere trebuia respectată cu strictețe, patrulele nu te iertau pentru nimic în lume, în special copoii, poliția militară nu. Sirenele urlau tot mai des și trebuia să fugim în pivniță cu clienți cu

tot. Pînă și asta o luam în glumă. Bucurați-vă de război, pacea va fi groaznică, era una din parole. Cinismul era în floare, se vorbea despre sfîrșitul lumii ca despre un incendiu dintr-o odăiță. Deîndată ce ultimul client părăsise localul, iar Manja trăsese obloanele, eu treceam în dosul tejghelei, spălam paharele, Manja încheia socotelile, aducea, blestemînd, contabilitatea la zi, în vreme ce Beppo zdrăngănea un piculeț din Ceaikovski, un piculeț din Smetana, muzică de fond, cum îi spunea el. Uneori, nu întotdeauna, se ajungea la niște discuții lugubre. Manja pomenea de un evreu pe care pînă către sfîrșitul lui patruzecișidoi îl întîlnise încă cu steaua pe palton, prin parcul de lîngă dom, și care acum parcă dispăruse de pe fața pămîntului. Probabil că l-au dus la Theresienstadt. Sau în Polonia, a spus Beppo. Vorbele lor treceau pe lîngă mine și totuși mi se întipăreau în minte. Șușoteau despre crime, nenorociri, eu învățam de la ei. În fond, începeau treptat să capete încredere în mine, nu se mai temeau să-l înjure pe Beneš, ca Beppo, sau să-i ia partea, ca Manja; își aminteau de comuniști, de social-democrați, de vechi susținători ai lui Masaryk și se-ntrebau mereu unde or fi rămas. Încrederea lor mă fortifica, înțelegi? Cînd ne mergea bine mai beam cîte un pahar, stăteam la taifas. Ei doi plecau întotdeauna împreună. Eu zăvoram ușa după ei, nu știam, n-am știut niciodată unde locuiau, mă duceam sus, mă culcam, dormeam pînă dimineața tîrziu. Apoi

se putea întîmpla ca Beppo să sune deja, mă ajuta sau încerca melodii la pian. Era tot atît de singur ca şi mine. Anna stătea în uşă. Trebuie că stătuse acolo mai multă vreme. Cu impermeabilul ei şi cu bereta trasă peste urechea stîngă.

Ce înţelegi tu prin realitate, Hubert?

Ştii, poate că nici nu era îmbrăcată aşa. Numai că eu nu mi-o pot închipui altfel. De aceea. Anna nu mi-a dat atenţie, şi-a croit decisă drum prin mulţime — adesea stăteau clienţi şi printre mese — şi abia atunci l-am observat pe însoţitorul ei. Nesvadba. Era o apariţie, crede-mă! Anumite persoane trebuie că-l cunoşteau ca pe un cal breaz. Pe Stössel parcă îl lovise trăsnetul, în sfîrşit încetase şi el o dată să zbiere. Navratil, care stătea lîngă mine la tejghea, era atît de perplex, încît a gemut cu zgomot „Iisuse Cristoase".

Cineva trebuie că le făcuse loc celor doi. Deodată, nici una din mesele de la fereastră nu mai era liberă. Ei s-au aşezat. Nesvadba părea că savurează agitaţia stîrnită. Anna se arăta indiferentă de parcă zilnic i se întîmpla aşa ceva. Eu n-o vedeam decît pe ea. Tensiunea slăbi repede. Beppo începu iar să cînte. Oamenii flecăreau din nou. O asemenea cîrciumă e un fragment de lume. Desigur exagerez. Însă aşa am început atunci să gîndesc. Fiecare seară comprima la un loc experienţele mai multor ani. În relaţiile cu clienţii, ale căror destine tăcute totuşi mă apăsau, am devenit mai viclean şi mai singuratic. Nu mai

eram un novice. Eram respectat. Doar Manja mai îndrăznea să mă dojenească noaptea, cînd rămîneam în trei, cînd mă văicăream de una sau de alta : ești un puști, un puști fără minte, și asta ai să rămîi.

Navratil și-a revenit din șoc și mi-a șoptit la ureche : Știți cine e, Iisuse Cristoase, cine e ? Jan Nesvadba, cel căutat. Nu cumva să fie arestat. Un intim al bietului nostru ministru Hacha, care, de fapt, nu e președinte și nici Nesvadba nu e intimul lui, ci doar se crede despre el că ar fi fost unul dintre cei care au pus la cale uciderea lui Heydrich, el e ceea ce se cheamă omul din umbră, Iisuse Cristoase, și acum uite-l că intră, nici una, nici alta, pe ușă, cu o femeie frumoasă, bea un Budweiser, ceea ce nu poate fi adevărat, dar totuși e, o văd cu ochii mei.

Nu vă enervați, *mon capitaine,* am spus.

Cum să nu mă enervez cînd văd asemenea nebunie ?

Mai bine uitați-vă la Stössel.

N-o să-i facă nimic, cel puțin nu aici. Trebuie să evităm orice zarvă, așa sună dispozițiile. Fiindcă Nesvadba e un fel de sfînt pentru poporul ceh.

Și pentru dumneavoastră, *mon capitaine ?*

Sînt eu poporul ?

N-aș zice că asta-i impresia pe care mi-o faceți. În vreme ce eram ocupat cu Navratil și mă gîndeam la Nesvadba, iar toate temerile mele din zilele de la Prerau erau confirmate, ba chiar depășite de realitate, în vreme

ce turnam mecanic bere în pahare și luam spuma, Anna se dusese la Beppo, discutase în șoaptă cu el, se certaseră, îl convinsese să cînte exact ce nu voiam eu să ascult, dar trebuia să ascult acum, și Beppo a început, tărăgănat, de parcă ar fi fost un marș funebru : *„Good bye Johnny“*.

S-a lăsat liniștea. Beppo mai mult spunea cuvintele decît le cînta.

„Good bye Johnny, good bye Johnny !
Frumos a fost cu mine și cu tine,
dar ce păcat, dar ce păcat că veșnic nu poate ține.
Good bye Johnny, good bye Johnny !
Sufletul nu mi-l îndurera !
În căutarea fericirii eu voi cutreiera.
Chiar dacă acum inima de chin mi se zbate,
peste o sută de ani toate vor fi uitate.
Good bye Johnny, good bye Johnny !
Cel mai bun prieten tu mi-ai fost.
Și cîndva, cîndva,
Fie în ceruri, fie-n infern,
laolaltă din nou vom fi.“

Un text idiot. Mă apăram de tot ce reușisem să lepăd, de prezența Annei și de legenda lui Nesvadba. Manja, care tocmai înșira niște pahare pe o tavă, mîrîi spre mine : Ce-ai vrea ? Goethe sau Schiller în spelunca asta ? Doar îți merge la inimă, băiete. Lasă lucrurile așa cum sînt.

E-n ordine, Manja. Avea dreptate. Mi-era rușine de tulburarea mea și dădeam vina pe cine nu trebuia.

Du-i lui Beppo o șliboviță, în mod excepțional.

Asta-i deja altceva, șefule. Impertinența Manjei m-a făcut să-mi revin.

O cunoașteți pe femeie ? m-a întrebat Navratil.

Da. De la Prerau.

O iubiți, nu-i așa ?

Cele mai simple întrebări au adesea un ecou multiplu. Ce era să-i răspund ? Că am iubit-o, că am uitat-o, că n-am uitat-o niciodată ? Că mi-a inspirat teamă, că mi-era superioară ? Că am spălat putina ? Am dat din cap ; n-avea decît să înțeleagă ce vroia. Dat fiind că era curios ca nimeni altul, că orice indiciu îl făcea să scurme în urma lui, că broda opere întregi dintr-o anecdotă cît de mică, știam că întrezărea o iubire tragică și aștepta lacom să vadă continuarea.

Hubert își trage răsuflarea. Nu trebuie să se mai gîndească, momentele povestirii decurg unul dintr-altul, îi vede pe toți, le-a luat și le-a dat numele, totuși șovăie să povestească mai departe. Acum nu va mai putea rămîne spectator, acum va trebui să acționeze.

Dorothee întreabă : ai vorbit cu ea ?

Da.

Cînd te ascult, cînd încerc să-mi închipui toate astea, te înțeleg nițel mai bine.

De aceea îți povestesc.

De ce-ai tîrît povestea atîta vreme după tine ?

N-aș putea să spun. Poate că mai întîi a trebuit s-o găsesc.

Încă în seara aceea ai vorbit cu Anna ?

Da. De fapt, aventura cu Nesvadba a durat cîteva zile. Pentru mine însă, ea se înghesuie într-un interval mult mai scurt și mai agitat. Navratil a fost cel care m-a provocat s-o salut pe Anna. Mi-a propus să mă însoțească, de parcă ar fi fost vorba de vreo călătorie obositoare sau de niște tratative anevoioase.

Îmi va fi de ajutor, *mon capitaine*.

Navratil și cu mine parcă patrulam printr-un sector, ne opream pe la mese, pălăvrăgeam, priveam partidele de cărți, dădeam sfaturi absurde, ne apropiam cu precauție de Nesvadba și Anna. Ei observau amuzați atacul nostru. Nesvadba nu părea a se sinchisi de iminenta amenințare. Atenției lui Stössel îi răspundea cu un surîs prietenos. Nu eu mă îndreptam spre ea, ci ea spre mine. Să nu mă înțelegi greșit. Ea a rămas la locul ei, privea spre mine, însă chipul ei devenea tot mai mare, îmi domina privirea. Era frumoasă, plină de taină pentru mine. Am crezut că pot citi în ochii ei larg deschiși că nu mă iubea decît pe mine. Doream ca ea s-o spună, de față cu Nesvadba, Navratil și ceilalți clienți. Dar de pe buzele ei întredeschise nu s-a desprins nici un cuvînt. Așa mi s-a întipărit imaginea ei. Așa o văd. Pînă azi.

Navratil a făcut prezentările ca și cum amîndoi mi-ar fi fost necunoscuți. S-a înclinat cu eleganță, ca un ofițer francez, și a întrebat : Doriți să vorbiți cu domnul Windisch, stimată doamnă, nu ?

Nesvadba sărise în picioare. Există o politeţe care exprimă durerea. Am spus : Bună ziua, Ilsa.

De unde pînă unde Ilsa ? Cum ţi-a venit numele ăsta ?

Iartă-mă.

Numele fusese evocat de imaginea ei. Două amintiri se amestecaseră, timpurile se întrepătrunseseră. Întrebarea rapidă şi bănuitoare a Dorotheei abia dacă-l afectase, căci între timp Ilsa şi Anna deveniseră una şi aceeaşi pentru el.

Iartă-mă. M-am gîndit la o femeie pe care am cunoscut-o după război şi care-i semăna Annei. E mult de-atunci.

Am spus : Bună ziua, Anna.

Ea a răspuns : Bună ziua, Hubert.

Navratil, regizor mai mult din dispreţ pentru oameni, ne-a contemplat satisfăcut, apoi s-a întors spre Nesvadba : Iar acesta e pan Nesvadba, un ceh celebru, sau să spun rău famat ? L-am salutat pe Nesvadba.

Navratil a întrebat : Îl cunoaşteţi pe domnul ? Vroiam să-i explic. Nesvadba mi-a luat-o înainte : ne-am cunoscut în treacăt. Navratil a întrebat dacă ne puteam aşeza pentru o clipă la masa lor. Am luat loc, ne căutam cuvintele. Nesvadba a remarcat în joacă : e o cîrciumă drăguţă. Vă felicit pentru această, cum să spun, realizare. Pe mine mă împingea dracu', am încercat să adopt şi eu tonul său ironic : Daţi-mi voie să vă felicit şi eu.

Pentru ce ?

Pentrul curajul dumneavoastră, pentru politica dumneavoastră.

Mulțumesc, mi-a răspuns el foarte serios, e ceva important pentru mine, încerc să-mi aduc și eu aportul.

Cu toții încercăm să ne aducem aportul, am spus eu. Dar dumneavoastră reușiți măcar să-i derutați pe cei puternici.

Navratil, pentru care discuția lua o întorsătură primejdioasă, o întrebă pe Ana : De fapt, dumneavoastră și Hubert unde v-ați cunoscut ?

În hotelul Slotosch. Venea să ia cîte o șuncă.

Mă trimitea un maior din *Wehrmacht*, am spus eu, și aterizam în Prerau ca un soi de Svejk. Un Svejk pentru sfîrșitul de săptămînă. Le țin minte pe toate.

Nu, a spus Anna, și acest nu era un da duios la adresa trecutului nostru comun și pierdut, o declarație de dragoste retrospectivă.

Îmi amintesc de toate amănuntele. De supa de chimen pentru doamna Slotosch. Cum se simte mama ta ?

Foarte bine. Se descurcă și fără supă de chimen.

Navratil a rîs : Windisch, păi astea-s trăsături omenești. Cred că Annei îi datorăm transformarea asta.

Nesvadba s-a ridicat brusc în picioare : Nu mi-o lua în nume de rău, Anna, dar e timpul să plecăm.

Aşa e, a confirmat Navratil. Acuşi se face ora de închidere şi ca poliţist ţin să fie respectată.

Sper să ne revedem, a spus Nesvadba.

Mă tem că da, spuse Navratil.

Veniţi cît de curînd, am spus eu, oricînd doriţi.

Spune-i pianistului, m-a rugat Anna, că-i cer încă o dată scuze şi-i mulţumesc. Mi-am amintit de cîntecul nostru.

Îi spun.

Cîntă foarte bine.

Înainte să fi venit tu, Beppo nu l-a cîntat decît o singură dată.

Noapte bună.

Noapte bună.

Nu uitaţi să vă prezentaţi zilnic la poliţie, pan Nesvadba, a spus Navratil.

Cum aş putea ?

Navratil îi urmă pe cei doi ; Stössel plecă şi el. Ca şi cum ar fi vrut să continue discuţia noastră, Beppo cînta nişte variaţiuni pe tema lui Johnny.

Am rugat-o pe Manja să aibă grijă ca cel mult într-o jumătate de oră clienţii să plătească şi să părăsească localul. Inclusiv naziştii beţi. Nimeni n-are privilegii. Eu mă duc o clipă sus, mă întorc îndată.

M-a mîngîiat pe obraz cu mîna ei aspră. Eşti într-adevăr un băieţel prostuţ.

Nu reuşeam să-mi recapăt calmul, să mă linişte. Sus, în micuţul salon, mă aştepta tipul care la vremea respectivă mă adusese aici. Nu era o surpriză pentru mine, căci mă

mai vizitase de cîteva ori deja, se interesase de unii clienți, mă interogase, fusese nemulțumit de răspunsurile mele vagi, mă amenințase cu cancelaria. Mi-era indiferent. Acum era iritat, s-a năpustit asupra mea : Bine că ați urcat devreme.

Trebuie să cobor imediat, am spus eu.

Nesvadba a fost la dumneavoastră, în hanul dumneavoastră.

Întotdeauna spunea „han“ niciodată local sau restaurant sau crîșmă.

Suna oribil.

Da.

Trebuie că-i urmăreau pas cu pas pe Nesvadba și pe Anna, îi țineau sub observație.

Și ?

Îl cunoașteți, atît pe el cît și pe soția lui.

Soția lui ?

Dorothee intervine în povestirea lui, întreabă tot atît de îngrozită cum se întrebase și el : Soția lui ?

Era soția lui, Dorothee. Fusese deja încă înainte ca noi să ne fi iubit. Nu reușeam să pricep. Iubirea mea era mînjită prin această constatare, devenea ceva trecător. Ea avusese nevoie de mine, nu mai mult.

Fusesem unealta ei.

De ce sînteți atît de tulburat, s-a răstit individul la mine. Știm că v-a fost ibovnică în Prerau.

Ar fi trebuit să-i crăp capul. Dar sînt prea laș.

Nu ești Hubert. Acum o știu.

Nu ştii mare lucru, Dorothee. Şi nici eu nu ştiu mult mai mult.

Ce doriţi de la mine? l-am întrebat. Spuneţi-mi în sfîrşit numele dumneavoastră, sau măcar unul pe care să-l pot folosi cînd stau de vorbă cu dumneavoastră.

Spuneţi-mi Wagner, dacă vă ajută cu ceva.

Vă rog, domnule Wagner, sînt aşteptat jos.

Cine vă aşteaptă? Stössel?

Nu-mi arde de glume.

Stössel vi se pare o glumă?

Nu, cu siguranţă nu.

Jigodia asta, căreia aveam voie să-i spun Wagner, mi-a expus un plan de a pune mîna pe Nesvadba în mod discret şi întrucîtva pe picior de fugă. Fusese informat — cîţi informatori se învîrteau pe atunci, ce s-o fi ales de ei? le-a căzut limba din gură ?— că Nesvadba vroia să ajungă cu ajutorul cîtorva oameni de încredere la un ascunziş din Silezia. Într-una din acele zile, o maşină avea să aştepte la marginea oraşului.

Ceea ce mă interesează pe mine, a spus Wagner, e să aflu cînd şi dacă se poate unde. Se exprima simplu şi precis.

Am fost cît pe ce să mă pun la dispoziţia lui. Mă rănise, mă jignise în mîndria mea, aşa în treacăt, cu o singură propoziţie: Şi pe soţia lui. Ea nu mă trădase? Ce voia de la mine?

Am să văd ce pot afla, am spus eu. În vreme ce le spuneam, propoziţiile se întorceau ca în oglindă, căpătau un al doilea sens, lumea stătea în cap. Am hotărît s-o văd astfel.

Şi dragostea din dosul dragostei, dragostea dintre Svejk şi Anna, dragostea al cărei semn distinctiv era un castronaş cu supă de chimen.

Trebuie să fiţi cu ochii în patru.

Am să încerc să surprind ceva.

În primul rînd vorbiţi cu Nesvadba. Să nu vă trădaţi cumva.

Cum aş putea să mă trădez ?

La urma urmelor sînteţi amantul tras pe sfoară.

Ziceţi dumneavoastră.

Aş vrea să am închipuirea dumneavoastră.

Fiecare cu ce-i al lui.

Uitaţi numărul meu de telefon.

Am băgat bileţelul în buzunar şi l-am poftit să plece. M-a ameninţat :

Vai şi amar dacă nu aflaţi nimic.

Ce se-ntîmplă ? l-am întrebat.

Încercaţi să faceţi socoteala.

Întotdeauna am fost slab la aritmetică.

S-a scuturat, a coborît treptele cu zgomot. Mă bucuram că avusesem ultimul cuvînt. Jos, în cîrciumă, care fără aportul meu devenise o cetate de refugiu, o bucăţică de patrie sustrasă prăbuşirii, încălzită de fugari şi temători, loc de întîlnire pentru vînători şi vînaţi, o speluncă afumată ce nu se trezea la viaţă decît seara, jos în cîrciumă, Manja curăţase deja tejgheaua, şedea la o masă, muşca din creion, făcea socoteli. Beppo zdrăngănea la pian şi dădea şirurilor de cifre ale Manjei un reazăm melodic. Beppo nu mă scăpa din ochi. M-am aşezat la o masă de lîngă pian, m-am

sculat iar, mi-am adus o şliboviţă, i-am dat şi lui şi Manjei.

Beţi !

A fost rău, şefule ? a întrebat Beppo.

Ce ?

No, vizita ?

De unde ştii ?

Mă interesez şi eu.

Anna e măritată cu Nesvadba.

Bea, şefule, a spus Beppo.

Manja şi-a strîns hîrtiile fără chef, a blestemat socotelile ei nenorocite, a ciocnit paharul cu mine. Deodată a ţîşnit de-a curmezişul încăperii şi m-am trezit cu ea şezînd lîngă mine, un gnom care se străduia din răsputeri să fie o zînă, mi-a acoperit mîna cu a ei, mi-a frămîntat-o, a clătinat din capul ei bătrîn cît lumea şi în cele din urmă a spus : chiar atît de tîmpit, băieţel, cum vrea să spună domnul acesta, nu eşti.

Îi subapreciasem pe Beppo şi pe Manja, îi luasem drept colaboratori, o dotă bine aleasă de stăpînii mei. Se desprindeau dintr-un salt, nu mai jucau după cum li se cînta, mai curînd mă lăsau pe mine să joc, mă examinau în neajutorarea mea. Ştiuseră toţi să se prefacă atît de bine ? Dar n-am fost noi permanent înşelaţi de acest popor care stăpînea ca nici un altul arta prefăcătoriei ? Ar trebui să merg cîndva pînă la Brno, Dorothee.

Poate că mai există cîrciuma ta.

Nu cred. Doar dacă Navratil...

Navratil al tău ?

Da. Uimitor cum se jucau coincidențele cu povestea lui.

Da. Navratil al meu.

Beppo a spus : probabil că iscoada aia vroia să știe cine-l ajută pe Nesvadba.

Nu, Beppo. Acest lucru fie le e indiferent, fie l-au aflat de mult. Ar vrea să afle data fugii și locul de întîlnire.

Și ? a întrebat Manja.

Eu nu voi afla nimic. Cine să fie atît de tîmpit să-mi spună ceva mie, unui neamț din *Reich*.

Așa zic și eu. Beppo a cîntat *Good bye Johnny* ca pe un marș triumfal. A trebuit să-l avertizez să nu facă atîta gălăgie, să nu ne trezim cu ceva musafiri nepoftiți. Manja s-a furișat afară fără ca eu să observ. La nevoie era în stare să se prefacă într-un șoarece și tot ar scăpa. Cîntă mai departe, Beppo.

Bine, șefule.

N-am băgat de seamă cînd Beppo s-a oprit, și-a împins scaunul sub pian, s-a dus în dosul tejghelei, și-a luat geanta și paltonul. A bătut în masă ca la o ușă. Noapte bună, șefule. Și nopților rele le urmează dimineți.

Ai dreptate, Beppo. Mulțumesc.

Pentru ce ?

No, așa.

De la Manja ați prins chestia asta.

Voi doi vă luați unul după altul. Noapte bună.

În noaptea aceea vizitele s-au ținut lanț. Uneori, Dorothee, amintirile seamănă cu filmele, iar apoi filmele devin din nou amintiri.

E o nebunie. Fiindcă atunci cînd privim cu gîndul în urmă, o facem văzînd chipuri, gesturi, detalii. Dacă văd o clanță pot să construiesc o casă, dacă văd mișcarea unei mîini îmi amintesc bărbatul, femeia, iar cînd mă plimb, trec din întîmplare prin dreptul unui soc, sub ochii mei priveliștea se transformă, intru într-o grădină care-mi e cunoscută, fiecare ungher, fiecare ascunziș în care m-am jucat pe cînd eram copil, sau cînd aud, de exemplu, într-o cafenea o voce printre multe altele, atunci imaginația mea începe să modeleze nerăbdătoare un chip, o făptură. Uneori reușește.

Mă întreb cum ai ajuns tocmai tu contabil.

Fiindcă mi-era teamă de visele mele.

Ea rîde, ia o tabletă dintr-o cutiuță, o înghite cu whisky.

Te doare capul.

Puțin.

Să termin ?

Nu. Te întrerupi mereu singur tocmai cînd e mai pasionant.

A fost un film, Dorothee, un film pe care operatorul l-a oprit la o imagine de care s-a îndrăgostit în cursul multelor proiecții, pe care o aștepta în chițimia lui înăbușitoare, lîngă toate aparatele alea. Tot timpul se holba la ecran prin ferestruica lui. Acum ! Imaginea a încremenit.

Umbra ei pluti prin fața perdelelor, ajurate. Noaptea era senină. Cel mai mult aș fi vrut să tac, dar trebuia să vorbesc :

Anna, cum ai ajuns tu aici ?

Pe ușa din dos. Pe scară.

După plecarea individului uitasem să încui ușa.

Mai adineaori ți-am spus într-adevăr să revii. Dar chiar atît de curînd ?

Nu vrei să stai jos ?

Atunci a spus, și îmi repet cuvintele ei fiindcă vreau să le aud iar : trebuie să-ți vorbesc între patru ochi, Hubert.

Vrei să continui ce-a fost la Prerau, Anna ?

Te rog, Hubert.

Totuși vrei ceva, Anna. Doar nu vii de dragul meu.

Ne trebuie un permis de conducere militar. Poți să ne obții unul ?

Doar nu mi-am pierdut mințile. Și totul numai pentru că marele Nesvadba vrea să-și salveze pielea pentru viitorul ceh. Nu, nici nu intră-n discuție.

Nu gîndești la fel ca el ? N-ai gîndit întotdeauna așa ?

Eu nu gîndesc nimic, Anna. La noi nu s-a predat materia asta. Și nici nu lupt pentru nimic. Văd doar unde se poate ajunge astfel. Nu vreau decît să scap basma curată din porcăria asta și să-i supraviețuiesc descreieratului ăla. Asta-i tot.

Ne-am iubit, Hubert. Zilele din Prerau nu mai înseamnă nimic pentru tine ?

Sîntem la Brno, nu în Prerau.

Gestapo-ul îl va ucide pe Nesvadba. De două ori le-a scăpat. Prima oară a fugit la Paris, în treizecișinouă. S-a întors de bună voie fiindcă se bucura de încrederea lui Hacha și

fiindcă spera să poată întări rezistența. L-au închis, l-au torturat. N-a divulgat nimic. Șase luni l-au chinuit, apoi au fost obligați să-l elibereze. Atunci l-am cunoscut. Ne-am căsătorit. Mama avea legături care pentru el erau importante, cunoștea social-democrați silezieni și moravi.

O să vă deschideți voi ochii cînd totul se va prăbuși în jur.

Vrei să spui că cinismul ne va fi de folos atunci ?

Se sculase în picioare, mîinile ei atingeau obiectele ca și cum acestea i-ar fi putut oferi sprijin, mica încăpere era umplută de furia ei neexprimată, de ura ei, și cînd nu mai rămăsese nimic care să nu fi fost cuprins de neliniște, cînd pînă și casa părea să se cutremure, cînd frazele de odinioară au început să-mi răsune puternic în minte, am tras-o spre mine, am ținut-o strîns, am sărutat-o, ne-am asigurat reciproc că ne iubim, că ne iubisem întotdeauna, toate aceste formule care nu înseamnă nimic și care totuși nasc ceva, minciună și adevăr, nu pot să-mi explic, Dorothee. A promis să rămînă la mine. Numai că trebuia să-i dau lui Nesvadba pașaportul, șoferului lui. Ea nu avea să-l însoțească. Șoaptele drăgăstoase s-au transformat în ordine, precise și grăbite. La patru și jumătate în colț la Meindl. Știi unde. Să nu întîrzii nici cu un minut. Voi fi acolo și nu voi pleca cu el. Am întrebat-o : te dai în schimbul libertății lui Nesvadba ? Dar ea ie-

şise deja din cameră. Aveam două ore la dispoziţie ca să mă decid, să cîntăresc, ca s-o cîştig sau s-o pierd pe Anna. Mi-am pus deşteptătorul să sune la patru, m-am culcat, am adormit imediat. Deşteptătorul m-a smuls dintr-un abis negru şi fără fund. Am îmbrăcat paltonul, mi-am pus pălăria.

De aceea pălăria.

Da. Pe atunci se purtau pălării. Era frig, ceţos. Respiram cu greu împotriva gerului. În timpul războiului, noaptea oraşele erau neliniştitoare ; străzi pustii, mărginite de culise putrezite. Fiecare pas răsuna cu zgomot, te urmărea ca un ecou. Îmi venea să-mi descalţ cizmele. Maşina stătea în colţ la Meindl. Cineva a strigat încet. Mă aşteptau la adăpostul unei porţi. Aveau noroc cu ceaţa ce devenea tot mai deasă. Nesvadba, Anna, doi oameni pe care nu-i cunoşteam şi Navratil. M-am speriat. Navratil a rînjit, mi-a pus mîna pe umăr, liniştindu-mă. Nu trebuie să ştii chiar totul, Windisch. Anna m-a întrebat de permisul de conducere. L-am scos din buzunarul hainei. I l-a dat lui Nesvadba care i l-a întins unuia dintre necunoscuţi. Mulţumesc, a spus el. Cei doi au luat-o la fugă pe trotuar, s-au aşezat pe bancheta din faţă a maşinii. Trebuie să plecaţi. Navratil îi presa. Anna s-a rezemat de mine. Am repetat îndemnul lui Navratil : trebuie să plecaţi. Eu rămîn, a spus ea, ţi-am promis. Am sărutat-o, nu pe ea, ci o imagine evocată din trecut. Du-te cu Nesvadba, aveţi nevoie unul de altul.

Mulţumesc, a spus ea. Grăbiţi-vă. Fugiră spre automobil, motorul se porni să duduie, mult prea puternic în liniştea aceea îngrozitoare. Navratil şi cu mine ne-am aplecat involuntar capetele. Putea să fi fost un avion.

Un avion ?

Vreau să spun : Hărmălaia, vîrtejul, cînd i-a înghiţit ceaţa, cînd au dispărut. Povestea nu se termină aici. Wagner, individul care-şi spunea Wagner, s-a ivit brusc din ceaţă. La asta nu ne aşteptaserăm. Navratil a încremenit, îngăima întruna : Joiioiioi.

Au reuşit să-i scape ?

Pe cît se pare, Wagner a presupus că noi îi urmărisem pe Nesvadba şi pe Anna, dar fără succes. Îmi venea să urlu, să ţopăi de bucurie. Totuşi am făcut-o pe păcălitul : Da, din păcate. Navratil a încuviinţat şi el : Din păcate.

Wagner a privit în jur şi s-a repezit la o cabină telefonică. Ştii, Dorothee, eram ca lovit de trăznet. La Wagner nu ne gîndisem. Totul mersese bine. Eram chiar mîndru de mine căci dovedisem curaj. Şi nu mă tîrguisem cu Nesvadba pentru Anna. Acum, idiotul ăla putea să strice totul. Am strigat după el. Wagner nu s-a oprit. Iisuse Cristoase, a suspinat Navratil, totul e zadarnic. Cînd îmi încredinţaseră crîşma, îmi dăduseră, doar pentru cazuri extreme, un revolver. Îl băgasem în buzunarul paltonului şi acolo rămăsese, uitasem de el fiindcă oricum nu ieşeam decît rareori din casă. Acum, mîna mea a dat de el,

l-am scos din buzunar. Iisuse Cristoase! Navratil clătina nervos din cap: nu! Pentru numele lui Dumnezeu nu! Wagner ajunsese între timp la cabină. Stai! am strigat eu. Wagner s-a întors, a văzut revolverul. Păşeam spre el. Ai înnebunit, Windisch? Bagă arma la loc! Nu veţi da alarma, am spus eu. Apoi, totul s-a precipitat. Wagner a smuls uşa cabinei, a ridicat receptorul. Eu am tras, l-am văzut prăbuşindu-se. Navratil m-a înşfăcat, am gonit pe uliţe necunoscute mie, nu-mi dădeam seama încotro, respiraţia îmi rănea gîtlejul, totul mi se încurca în minte. N-aş fi tras niciodată dacă ar fi avut un nume, o poveste, dacă l-aş fi văzut cu adevărat, cum l-a văzut Rick pe Strasser, însă şi Rick a trebuit să tragă fiindcă nu vedea altă ieşire şi fiindcă Strasser nu vroia să cedeze.

Asta n-o mai înţeleg, Hubert.

Nici nu trebuie.

E mult de-atunci, nu-ţi pierde cumpătul.

Bea, cumva e de neînchipuit că tu ai împuşcat pe cineva.

Uneori mă văd pe mine însumi, merg în urma mea. După multă, multă vreme ne-am oprit din fugă, recunoşteam din nou împrejurimile, cîrciuma nu era departe. Parcă ne văd în faţa ochilor, Navratil şi cu mine unul lîngă altul prin ceaţă.

Ce-ai de gînd după sfîrşitul războiului, Windisch?

Chiar aşa de departe încă nu m-am gîndit, *mon capitaine*.

Poate deschidem împreună o cîrciumă.

N-ar fi rău, dar cum ajungi dumneata în Germania, mon capitaine ?

Da, cum ? M-a condus pînă în fața ușii, m-a salutat și a executat o exgerat de precisă întoarcere.

Finalul îi reușise. Corespundea cu starea lui de spirit. Era mulțumit și epuizat. La început n-ar fi crezut în prietenia lui Navratil. Navratil îi scăpase, pusese stăpînire pe fantezia lui la fel ca Beppo și Manja pe care îi iubea acum. Poate că Manja n-ar fi trebuit să fie Manja, ci mai curînd un bătrîn abil și viclean în genul lui Carl, însă Beppo n-ar fi scos-o la capăt fără ea. Iar unele scene le lăsase deoparte, le uitase. Ce s-ar fi întîmplat dacă Stössel și satrapii lui ar fi cîntat „De veghe pe Rin", iar Nesvadba i-ar fi ațîțat pe ceilalți clienți să răspundă cu imnul ceh ? Chiar atît de melodramatic nu putea prezenta lucrurile. Fiecare poveste își are regulile ei proprii.

La ce te gîndești ? La Anna ?

La toți.

Ai mai auzit de vreunul dintre ei mai tîrziu ?

Nu.

Și nici nu s-a aflat niciodată că l-ai împușcat pe acel Wagner ?

S-a presupus că Wagner ar fi încercat să-l prindă pe Nesvadba și astfel și-ar fi pierdut viața.

Și cîrciuma ta ?

La cîteva zile după fuga lui Nesvadba am fost rechemat. Misiunea mea nu mai avea nici un rost. M-am întors iar în cancelarie, dar nu pentru multă vreme, am fost transferaţi la Praga deoarece frontul se apropia.

Dorothee veni noaptea la el. Nu vreau decît să fiu un pic cu tine. El se gîndi la Anna, pe care în timpul povestirii o schimbase şi o pierduse definitiv în favoarea lui Nesvadba. Şi el se schimbase. Ar fi putut să se simtă uşurat, însă era nefericit. Povestea îl copleşise şi se întreba cu deznădejde cum avea să scape iar de ea, de ce se unise atît de necondiţionat cu Rick.

29. MENAJ PRIN CORESPONDENŢĂ ŞI DEGRADARE

FANTEZIA LUI Hubert se sălbătici, existenţa lui, pe care voia s-o ordoneze, să-i dea un temei, îşi ieşi de pe făgaş. Cel puţin pentru Dorothee, avea acum un trecut, însă acesta devenea tot mai şubred confruntat cu neîncrederea ei. Cîteodată acea impresie că în capul lui răsunau nişte plăci ce se învîrteau prea repede : glasuri care repovesteau zorite ceea ce povestise el şi îl batjocoreau.

Cîți ani aveai cînd ai primit misiunea asta ?
Douăzeci, douăzeci și unu.
E destul de improbabil.
În război se întîmplă multe lucruri improbabile.
Atîtea deodată ?
Lasă-mă în pace, Dorothee. Nu e nevoie să mă crezi.
Ea îl interoga, prietenoasă, bănuitoare, încă plină de respect pentru experiențele lui.
Și Nesvadba ? Și Anna ? Era Nesvadba cu adevărat un luptător din rezistență ?
Ți-o jur. Crede-mă.
De Anna ai vorbit și înainte.
Tocmai.
O mai iubești încă ?
Cum aș putea. După douăzeci de ani.
E o nebunie, dar totuși, posibilă. În cărți și în filme se întîmplă așa.
În filme da.
Povestește-mi despre ea. Cum arăta ?
Știi doar. De ce mă chinuiești ?
Ca să scape de ea pleacă foarte devreme de acasă, stă pînă tîrziu la editură, ca în vremea burlăciei, își pierde vremea la Jimmy, rămîne tăcut, își înăbușe fantezia. A început să scrie bilețele, scrisorele mîzgîlite în grabă către Dorothee pe care le datează de fiecare dată ca și cum ar ține un jurnal :

6.11.64

Ți-am pus trandafiri pe servantă, dragă Dorothee. Din păcate sînt nițel ofiliți. Au zăcut

toată seara în maşină. Te rog nu mă mai interoga. Nu mă mai iubeşti ?

10.11.64

Nu am de gînd să renunţ la obiceiul meu de a lua singur micul dejun, de a-mi pierde vremea de unul singur cu programe de televiziune tîmpite, de a lua prînzul singur la Mario şi de a mă îmbăta singur la Jimmy. Nu e vina mea. Probabil nici a ta. A cui vină e atunci ?

16.11.64

Te rog nu mă pîndi ca ieri seară. Sînt beat şi ne certăm. De ce te îndoieşti că l-am împuşcat atunci pe tipul ăla ? Am trimis pe lumea cealaltă un ucigaş anonim. Asta-i tot.

20.11.64

Astă-noapte te-am visat, Dorothee. Te-am iubit. Visul acesta însă nu trebuie să te invite să mă vizitezi, să-mi tulburi somnul de beţiv. Nici n-aş fi în stare să te îmbrăţişez.

2.12.64

În felul acesta ţi-o pot spune, Dorothee, te aud, îţi aud triumful. L-ai aşteptat. A trebuit să se întîmple astfel : Hetzel m-a retrogradat. Am scăpat de slujba mea. Domnii nu m-au dat afară. Anii pe care-i port în cîrcă contează, au greutatea lor. Mă mut de la etajul şase la etajul patru, de la etajul direcţiei la serviciul publicitate. Ca agent publicitar voi

călători mult. Am fost asigurat că mi s-a repartizat ce-a mai bună zonă, vestul de aur. Vrei să spui ceva ? Nu spune nimic, te rog.

Asemenea convorbiri, înăbușite și pline de însemnătate, discuții între bărbați, îi sînt cunoscute, le-a cunoscut, a purtat el însuși destule, cu tineri care încercaseră să se ridice, a văzut, a știut dinainte cum dispare capul între umeri, cum se împreunează mîinile, se freacă umile, a luat și a comunicat decizii, însă de atunci a trecut vreme, mai nou se decide în privința lui, i se comunică ce s-a hotărît, ce are de gînd Hetzel acum, care, după cum susține, și-a făcut timp în mod special pentru el, ceea ce nu înseamnă nimic altceva decît că unul se coboară, iar celălalt cade, o cădere în orice privință, survenită și scadentă — Hubert o știe, simte fiecare nuanță, o intuiește, chipul i se schimonosește fără voie.

Hetzel, care a venit din proprie inițiativă și l-a surprins pe Hubert cu vizita lui, ocupă biroul, și-l însușește, se așează, deși cu o remarcă stînjenită, la masa de scris a lui Hubert, în vreme ce Hubert trebuie să se mulțumească cu scaunul pentru musafiri, întreabă, pentru ca neliniștea aceea protectoare să nu dispară, dacă un coniac n-ar face bine la ora aceea, iar Hubert caută sticla, paharele, e prompt cît se cuvine, încăpățînat cît e permis, așteaptă, știe totul, nu vrea să știe de

asta, își insuflă curaj, mai există salvare, dă frîu liber speranței, deși zarurile sînt aruncate.

Ei bine, dragul meu Windisch.

În cîte birouri, lambrisate cu mahon sau pur și simplu văruite, la etaje directoriale sau în hale pentru cei de rînd, se deschid în această clipă gurile celor puternici și-și declară, ucigașe, posesiunea și dragostea : Dragul meu Windisch. Dragul meu Müller. Dragul meu Schmidt. Cîți delincvenți se înclină în această clipă plini de atenție, în întîmpinarea sentinței, promovare sau prăbușire, ascensiune sau înfrîngere. Dragul meu Windisch.

Relația dumitale cu Glaser e deosebit de problematică.

Iar a lui cu mine ?

Relațiile se stabilesc într-o anumită ordine, depind de o perspectivă mai înaltă : Unul are voie, celălalt nu, unuia i se împinge scaunul sub fund, celălalt trebuie să se agațe de el.

Trebuie să admiți că nu te-ai străduit niciodată să colaborezi cu el, dimpotrivă i-ai îngreunat munca.

Admite, n-are încotro, ce altceva poate să facă decît să admită, căci e adevărat și totuși nu. Cum ar putea, acum cînd totul se simplifică, cînd totul urmează să fie arbitrat și clarificat, să povestească o poveste complicată.

Ai un fel de-a —

Învinșii au întotdeauna un fel de-a, un nefel, un fel aparte, ei bine, un fel care ca fel nu poate fi suportat defel de către cei de-un fel,

al căror fel e de a hotărî asupra felurilor, de a delega felurile.

Voi fi cît se poate de deschis.

Tot atît de deschis ca o casă de bani, ca toate bilanțurile care îi amuzau fiindcă erau atît de deschise, deschis precum cerul în predicile propovăduitorilor căinței, tot atît de deschis le trîntise și el altora ușile în modul cel mai deschis.

Nu mai putem amîna discuția în privința succesiunii lui Forster.

Cu alte cuvinte, spuse Hubert, asta înseamnă că problema a fost deja discutată, rezolvată.

Te exprimi prea pătimaș, dragă Windisch, ca de atîtea ori.

Fiți concis.

Atunci bine : Glaser va prelua funcția lui Forster. Hubert știuse. De ce îl durea totuși această comunicare ? De ce se simțea înșelat, jignit, insultat ? Ar fi putut totuși să se înarmeze și să respingă umilința.

Ia mai întîi o înghițitură.

Iar acum vin consolările, privirile se înmoaie și devin gînditoare, mîini bărbătești se lasă pe umeri bărbătești, încep evocările, se face un schimb de amintiri, cum împreună, cum atunci, pe cînd încă nimic, pe cînd abia dacă.

Cred că avem o soluție.

Avem, spune Hetzel, adică noi, tunătorul glas din Olimp, puternicul noi din care a făcut parte și el cîndva, în dosul căruia s-a ascuns și el ca Hetzel acum, noi, nu acel *pluralis ma-*

jestatis, însumarea regală de odinioară, cu care îngenuncheai sau mînai armate, ci re- cea abstragere a celor care au puterea, acel noi ce se referă la noi, nu la voi.

Da ?

Nu mai poate întreba decît cu jumătate de glas, golit pe dinăuntru de îndelungata aştep- tare, umilit de amabilitate.

Îl cunoşti pe bătrînul Weinbrenner ?

Trepăduşul de la publicitate ?

Nu e chiar cea mai potrivită denumire. Nu mai e. Pe vremuri, în orice caz, priviseră de sus serviciul de publicitate, se amuzaseră pe seama isprăvilor, a succeselor ălora, acum însă era vorba să-i prepare lui ceva pe gus- tul său.

Weinbrenner a făcut un infarct. Nu se mai poate conta pe el. Chiar dacă se însănăto- şeşte nu mai e pe măsura acestei munci.

Şi credeţi că eu aş fi.

Vei prelua sarcinile lui, dragă Windisch. Cum ştii, el se ocupa de zona vestică dintre Mainz şi Münster, marile concerne şi agenţii.

Mană cerească, ţi-o spun eu.

Mană cerească pentru cine ?

Lasă-ţi acum textele, Windisch.

Îl retrogradau, îl pasau într-altă parte. Ce se întîmpla dacă se scula în picioare, trecea fără o vorbă pe lîngă Hetzel, trîntea uşa după el aşa cum poate ar fi făcut Marlowe sau Rick ? Era prea laş, nu ştia ce l-ar aştepta dincolo de uşă. Mila sau batjocura Dorotheei l-ar ucide. Bine, spuse el. Cine mă introduce ?

N-ai nici o grijă. Mă bucur că ne-am înțeles. Te felicit.

Pentru ce îl felicita Hetzel? Pentru că se lăsase aruncat afară și nu opusese nici o rezistență? Sau se felicita pe el însuși fiindcă reușise să-l îndepărteze fără scandal?

Îmi permiteți să ies puțin la aer.

Te rog.

Noroc.

Noroc, dragă Windisch.

Hubert nu tărăgănă lucrurile, a doua zi dimineață se instală deja în fostul birou al lui Weinbrenner, furios pe bucuria răutăcioasă a unora, pe compasiunea altora, se deprinse neobișnuit de repede cu noua muncă, după cîteva săptămîni ajunse să fie considerat un as printre curieri, cum li se spunea cu dispreț agenților de publicitate în editură. Prin agenții și servicii publicitare, lumea se obișnui cu el. Un timp îl considerară un excentric, îi maimuțăriră felul lui laconic de a vorbi, îi luară în zeflemea îmbrăcămintea, costumul la două rînduri mototolit și ros, trenciul, pălăria, cînd apărea prin agenții îi cîntau „Mamă, a venit omul cu cărbunii", el nu se supăra, răspundea autoironizîndu-se, în cele din urmă fu acceptat. Făcea tot posibilul pentru a le dovedi lui Hetzel și Glaser că nu avuseseră dreptate. În plus, îi plăcea viața nestabilă, desele călătorii. Cu Dorothee se aranjase. Locuiau în aceeași casă, abia dacă se vedeau, treceau unul pe lîngă altul, cum o făcuseră înainte, erau exersați, atît doar că el nu mai căuta să-i audă

vocea ; aceasta își pierduse vraja. O singură dată îi lăsase și ea un bilet. Era într-atît de beat, încît seara nu-l văzu, îl găsi abia în dimineața următoare, la plecare, pe măsuța garderobei. Îl vîrî în buzunarul trenciului, îl citi pe drum într-o parcare :

2. 9. 65

Dragă Hubert, pe servantă e o cană de ceai acoperită. Sper ca ceaiul să mai fie cald cînd te întorci. Îi va face bine stomacului tău îndopat cu whisky. Deunăzi l-am întîlnit pe Forster la o petrecere. E la pensie, dar, după cum spune, menține contactul cu editura, încă e bine informat. Te-a lăudat foarte mult. Toți sînt surprinși de succesele tale. Asta mă bucură. Totuși cred că nu ești perfect normal, că poate ești nebun. Iartă-mă. Ce altceva pot să cred cînd aud că povestea cu cîrciuma ta din Brno ai luat-o dintr-un film. I-am povestit-o fără să bănuiesc ceva unui cunoscut pentru că voiam să te laud. După cîteva clipe, acesta a fost de părere că multe amănunte ar fi identice cu cele dintr-un film celebru cu Humphrey Bogart, „Casablanca". Ai mers prea departe de data asta ? Mi-a fost tare rușine.

Rupse scrisoarea, aruncă bucățelele de hîrtie din mașină, își lăsă capul pe volan, auzi vîjîitul mașinilor ce goneau pe lîngă el. I se lua totul rînd pe rînd. Trăgeau de el ca o haită de cîini adunată în jurul unui animal căzut. În dosul pleoapelor închise, pe o pînză

supradimensională, îl văzu pe Humphrey Bogart așteptînd, stînd calm la bar, fără amintiri, fără istorie.

30. ȘI

UNEORI MAI pescuia pe drum cîte-o fată. Verifica dacă mai făcea impresie, dacă se mai putea ascunde în dosul aerului său misterios, povestea iar și iar, adesea ca în transă, uitînd cu totul de cea care-l asculta, poveștile din Brno, îi căra după el în călătoriile lui pe Beppo, Manja, Navratil, Anna și Nesvadba, îi permitea în sfîrșit lui Nesvadba să cînte împreună cu toată cîrciuma împotriva lui Stössel, punea un avion să aștepte pe un cîmp, iar apoi să zboare cu Nesvadba și Anna spre Polonia, trecînd pe deasupra frontului, stăpînea totul cu virtuozitate și se bucura cînd fetele își luau rămas bun de la el în dreptul vreunei bifurcații.

Revenea dintr-o călătorie obositoare, Aachen, Düsseldorf, Dortmund, Köln, Neuwied, Koblenz. Cum între timp începuse să prefere hotelurile casei din Eschborn, devenise un vagabond care avea adresele lui fixe, cunoștea baruri în fiecare oraș, era salutat și sărbătorit ca un client de bază, savura discuții grele de whisky purtate cu portari de noapte, pu-

tea să insiste să i se dea anumite camere, întotdeauna camere cu fața spre stradă (căci pe mine mă trezește zgomotul, orașul e deșteptătorul meu), și obișnuit fiind cu agitatul interval dintre trezie și oboseală, îi veni chef să-și prelungească măcar cu o zi călătoria. Nu în ultimul rînd din cauza lui Effi. O culesese din Koblenz. Stătea pe marginea autostrăzii, făcea semne cu mîna, o făptură micuță și drăgălașă, încovoiată de vînt și ploaie, cu un gît de lebădă și un cap ce părea minuscul din cauza părului strîns într-un coc. Avea ochi de ursuleț, negri și sticloși. Ședea lîngă el, nu vorbea, era ocupată cu ea însăși, își ștergea fața și mîinile cu o batistă, răsucea oglinda retrovizoare ca să se poată privi în ea, se răsturna peste speteaza banchetei ca să scormonească în sacul ei, ședea iar liniștită, îl observa dintr-o parte : De ce nu vă scoateți pălăria ?

Vă deranjează ?

Nu, dar parcă sînt la cinema și văd un film vechi de la Hollywood.

O am mai de mult.

Chiar atît de bătrîn nu sînteți.

S-o scot ?

Nu, cumva vi se potrivește.

O invită la masă, îi pune întrebări. Ea caută o slujbă în Frankfurt, e educatoare de grădiniță, dar poate să facă și altceva. O să vadă ea.

Îndrăzneala ei îl impresiona. Nu se temea, era sigură că-și va găsi undeva un locșor.

Cum vă numiţi de fapt ?

Effi.

Effi — îi dăduse parola şi filmul începea de la capăt, un glas povestea :

Aşa se chema secretara lui Sam, a unui prieten american.

Dar eu mă numesc după Effi Briest, cel puţin aşa zic părinţii mei.

De asta, Effi a mea cu siguranţă că habar n-avea.

Şi cum vă cheamă pe dumneavoastră ?

Hubert.

E tot atît de demodat ca Effi. Cu ce se ocupa prietenul dumneavoastră, acest Sam ?

Era detectiv particular.

Păi, iar sîntem la cinema. Aşa ceva nu există.

El nu se lăsă tulburat, o amestecă în povestea lui pe care ea o ascultă tot mai încordată, care umplu după-amiaza, pînă cînd Sam îi spune lui Effi : „Mîine, îngerul meu", iar ea întreabă : „E-adevărat ce scrie în ziare ?"

Ea se minună : A naibii poveste. Aşa ceva abia dacă se poate născoci.

Ba da, spuse el, se poate.

Se întrebă de ce devenise dintr-o dată trist, de ce povestea i se părea searbădă.

Cînd îi explică foarte ceremonios că nu putea să conducă în seara aceea pînă la Frankfurt, că avea o problemă de rezolvat în Mainz, trebuia să înnopteze acolo, ea rîse : Nu mă grăbesc.

Luară o cameră într-un hotel de lîngă gară. O rugase să-şi lase sacul în maşină, se temuse că portarul l-ar putea lua la întrebări, căci o trecuse pe Effi drept soţia lui, inventase pur şi simplu numele de familie, data naşterii şi data căsătoriei. Portarul nici măcar nu-şi ridicase privirea.

În cameră, ea se aruncă în pat. Te-ai descurcat, nu glumă. Probabil că odată cu semnătura pusă sub datele false din formularul de înregistrare pierduse distanţa păstrată pînă atunci.

Pînă mîine nu mai ies din cameră.

Prindea frazele ei obraznice, le arunca înapoi.

Dar o sticlă de vin tot putem să cerem. Cel puţin.

Mai povesteşte-mi ceva. Chiar dacă nu-i adevărat.

Nu povestesc decît poveşti adevărate.

Te cred.

Serios ?

Un pic.

Nu întotdeauna ?

Dacă vrei tu neapărat, întotdeauna.

Vreau neapărat.

Ea se dezbrăcă, ţopăi prin cameră, îşi spălă rufăria în baie, îşi imploră chiloţii să se usuce pînă mîine, se purtă copilăreşte, îl încîntă, şi el o compară cu Dorothee, care de luni de zile nu mai venise la el, se gîndi o clipă la Anna, apoi stinse imaginile acelea vechi, se culcă lîngă ea, îi vorbi şi-o mîngîie. Duioşia ei îl linişti. Îmi place să stau aşa lîngă cineva, spu-

se ea. Din cauza căldurii şi fiindcă simţi pe cineva lîngă tine.

Se trezi vorbind, cel mai bine şi-ar fi dat una peste gură : Tatăl meu a fost şef SS-ist. A ucis evrei.

Iar o poveste din asta.

Dar e adevărată, Effi.

Dar a trecut o veşnicie de-atunci.

Da.

Erai copil pe atunci.

Da.

Aşa că nici nu te priveşte, Hubert. Ar trebui să nu-ţi pese.

Să nu-mi pese ? strigă el.

Încet, omule, îi trezeşti pe toţi.

Nu-l prinsese, îl lăsase să se prăbuşească într-un abis fără fund, cu atîţia ani în urmă. La sfîrşit nu rămînea decît ignoranţa : Erai copil pe atunci. Ar trebui să nu-ţi pese.

Se simţea gol, aştepta o poveste.

Îl treziră mişcările ei. Se făcuse lumină. Ea spuse : Întoarce-te, Hubert, vreau să te văd.

Se tăvăliră, se iubiră.

Ea îi spusese că trecutul acela n-avea nici o importanţă. Cu o singură propoziţie îi sfîşiase cicatricea şi-i potolise durerea.

Ţopăia prin faţa lui, voia s-o prindă.

Nu fă atîta gălăgie, Hubert.

La micul dejun abia dacă vorbiră. Îmi placi, spuse ea, îşi umplu gura cu pîine şi salam.

Ea a fost prima care a văzut maşina în flăcări.

Oprește ! Repede !

El acționează automat, se îndreaptă spre imagini, imaginile se îndreaptă spre el, îl umplu de groază. Mașina se oprește. El fuge în fața lui, se vede, îl vede, spatele aplecat, pălăria. Flăcările țîșnesc din mașină, o devorează, făcînd din ea un schelet în perpetuă schimbare. Fă ceva ! aude el. Fă ceva, omule ! Dogoarea produce un vîrtej nemaipomenit.

Rick ar intra probabil fără să șovăie în foc, ar scoate-o de acolo.

Ea stă lîngă el, plînge.

Trebuia s-o fac.

Ce ? întreabă ea. Era imposibil.

Trebuia s-o fac. Rick ar fi făcut-o.

Nimeni n-ar fi făcut-o.

Tot ce urmează, urletul sirenelor, operațiunile de stingere, oamenii, mulțimea de oameni care îl împinge de colo-colo, îl întreabă, îl consolează, îi bandajează mîinile, țipetele, văicărelile, comenzile, totul continuă să bubuie în el.

Lasă-mă să conduc eu spune Effi.

Poți ?

Sigur.

Ceva anume pierise în flăcări.

Atunci dă-i drumul.

Își duce mîna la frunte, dă de borul pălăriei, o ia și-o aruncă pe bancheta din spate.

Ea oprește, se întinde în spate, îi dă pălăria : Puneți-o la loc !

Nu. Ar fi stupid.

Ba pune-o. Ţi se potriveşte. Ai nevoie de ea.

Se supune. Constată mirat că într-adevăr are nevoie de pălărie, că i-a lipsit umbra borului.

Ne mai vedem ? întreabă ea.

Sigur, spune el. Îmi dai telefon. Ne întîlnim în fiecare zi.

Nu exagera.

Eu exagerez întotdeauna.

Ar putea, îşi spune el, să-i povestească despre băiatul căruia i s-au stricat toate jocurile, despre grădina din Kassel şi despre bărbaţii care au pornit să facă lumea ţăndări, şi despre Edith şi Anna şi.

CUPRINS

Lector: ONDINE-CRISTINA DĂSCĂLIŢA
Tehnoredactor: NICOLAE ŞERBĂNESCU

Bun de tipar 12.11.1981. Coli tipar 12.

Tiparul executat sub comanda
nr. 489 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

371

Peter Härtling

HUBERT SAU ÎNTOARCEREA LA CASABLANCA

Peter Härtling (n. 1933), astăzi unul din cei mai apreciați romancieri vestgermani, a debutat în 1953 cu un volum de poezii (*poeme und songs*), dedicîndu-se apoi prozei: *Eine Frau* (*O femeie*), 1974; *Niembsch oder Der Stillstand* (*Niembsch sau Acalmia*), 1975; *Hölderlin*, 1976; *Nachgetragene Liebe* (*Iubire recuperatoare*), 1980.

Hubert sau Intoarcerea la Casablanca (1978) reconstituie traiectul existențial al unei generații, relatînd cu simplitate și precauție, cu tandrețe și mînie, despre istorie ca amenințare și coșmar, despre primejdia ce nu este deloc „istorică" în momentul în care știi să pui adevăratele întrebări.

GLOBUS

EDITURA UNIVERS

